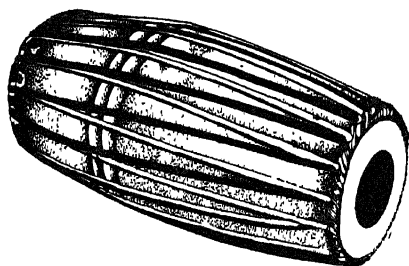
ముక్తాయి సూత్రభాష్యము

గ్రంథకర్త
ధర్మాల రామమూర్తి

ద్వితీయ ముద్రణము
1000 ప్రతులు
వెల : రు.100

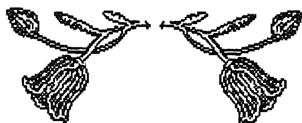
ప్రథమ ముద్రణము - 1973
ద్వితీయ ముద్రణము - 1995

ప్రాప్తిస్థానము :

ధర్మాల వెంకటేశ్వరరావు, యం.ఏ.
మృదంగ విద్వాన్
15-182/1, న్యూ మీర్జాలగూడా
మల్కాజ్‌గిరి, హైదరాబాదు - 500 047
ఫోన్ : 7054166

ముద్రణము :

సాయికృప ఆఫ్‌సెట్ ప్రింటర్స్ ఫోన్ : 7640133.
హైదరాబాదు

"THIS BOOK IS PUBLISHED WITH THE

FINANCIAL ASSISTANCE OF

TIRUMALA TIRUPATHI DEVASTHANAMS

UNDER THEIR SCHEME AID TO

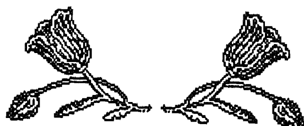
PUBLISH RELIGIOUS BOOKS"

AND

WITH THE FINANCIAL ASSISTANCE OF

H.E.H. THE NIZAM'S CHARITABLE TRUST,

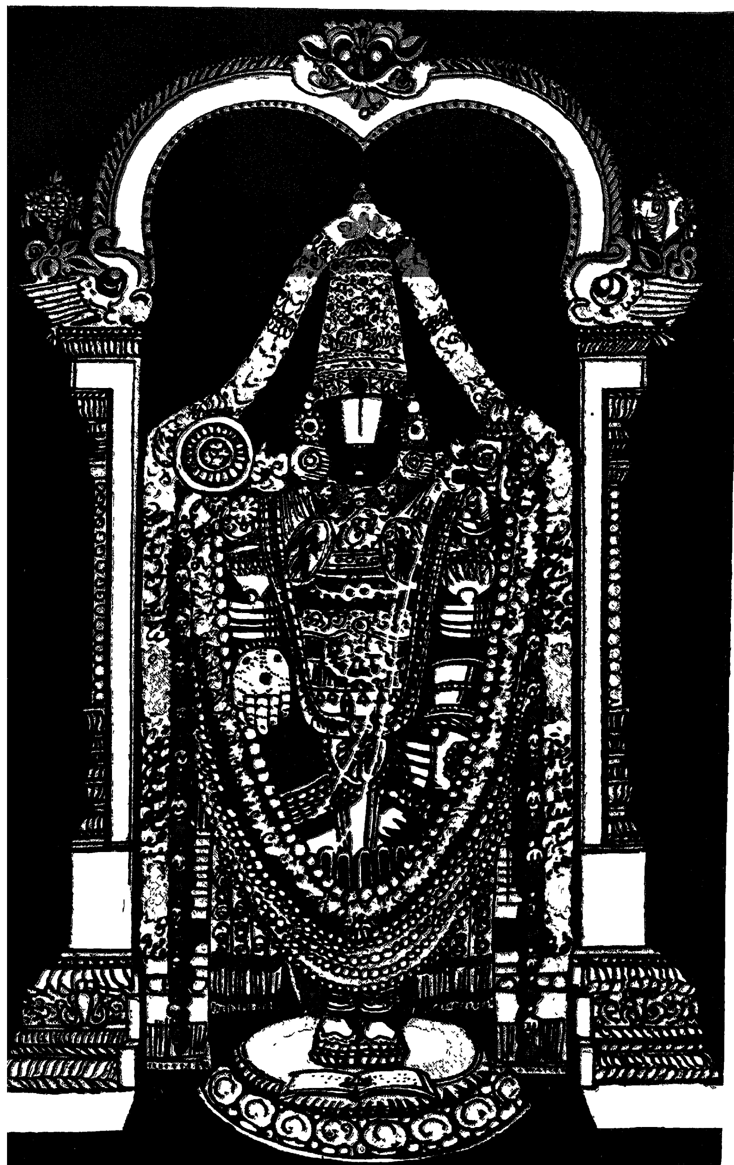
HYDERABAD.

శ్రీ మనోంబుజ భానుండు శేష శైల
రమ్య తలవర్తి వేంకట రమణమూర్తి
కొసఁగె ముక్తాయి సూత్రభాష్యాదితమ్ము
రచన మిది భక్తి ధర్మాల రామమూర్తి

శ్రీ శ్రీ శ్రీ వీరవేంకట సత్యనారాయణస్వామి వారు
అన్నవరం (తూ. గో. జిల్లా)

శ్రీ శ్రీ శ్రీ షిరిడీ సాయిబాబావారు

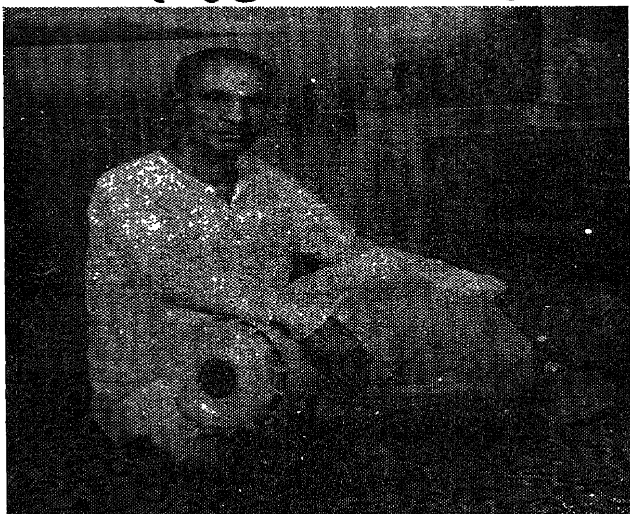

గ్రంథకర్త
కీ. శే. శ్రీ ధర్మాల రామమూర్తి

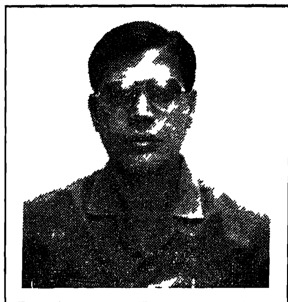

గ్రంథకర్త జ్యేష్ఠ కుమారుడు మరియు సహగ్రంథకర్త
శ్రీ ధర్మాల వెంకటేశ్వరరావు

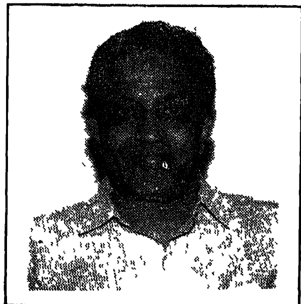

గురుదేవులు బ్రహ్మశ్రీ వారణాసి ఘంటయ్య శాస్త్రి గారు

గురుదేవులు బ్రహ్మశ్రీ ముళ్ళపూడి లక్ష్మణరావు గారు

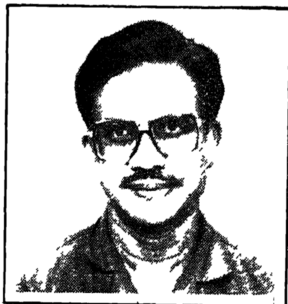
శ్రేయోభిలాషులు

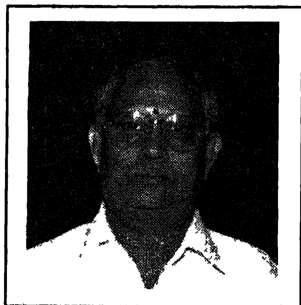
శ్రీ **B.V.** రామారావుగారు
I.A.S.

శ్రీ **V. S.** రవిగారు
I. P S.

శ్రీ **M.** కమలనాయుడుగారు
I.F.S.

శ్రీ **M.** సూర్యనారాయణమూర్తిగారు

"MUKTAYI SUTRA BHASHYAM"
First Edition *Inaugurated by*
Sri V. V. GIRI
PRESIDENT OF INDIA
on 9-9-1973 at
HYDERABAD

ఉపోద్ఘాతము

మా తండ్రిగారైన స్వర్గీయ శ్రీ ధర్మాల రామమూర్తి గారు "ముక్తాయి సూత్ర భాష్యము" అను గ్రంథము రచించి 1973 సం॥లో ప్రథమ ముద్రణ గావించిరి. ఆ ప్రతులు ఇప్పుడు లభ్యపడనందున నేను ఈ ద్వితీయ ముద్రణకు ఆలోచించవలసి వచ్చినది. ఈ మృదంగ విద్యలో నేను కూడా అవసరమగు విద్వత్తును సంపాదించి, మా తండ్రిగారికి కూడా గురువు గారైన శ్రీ ముళ్ళపూడి లక్ష్మణరావు గారి వద్ద గురుకుల విద్యా పద్ధతిలో విద్య నభ్యసించితిని ఈ ముక్తాయి సూత్ర భాష్యము మొదటి ముద్రణ విషయములో విద్యా విషయకంగాను, ఆర్థిక సేకరణలోనూ, ఇతరత్రా అన్ని విధములా మా తండ్రిగార్కి సంపూర్ణ సహకారము అందించి గ్రంథ విషయ ప్రచారమునకు అనేక విధముల కృషి చేసినాను. ఈ మృదంగ విద్య మా సోదరులలో నాకొక్కడికే అబ్బినది నేను ఈ విద్య శాస్త్రబద్ధముగా నేర్చుకుని, తగు పరిశోధన చేసి దేశములో మృదంగ విద్వాంసుడిగాను, మృదంగ విద్యా బోధనోపాధ్యాయుడిగాను తగు గుర్తింపు పొందియున్నాను. చాలామంది సంగీత, మృదంగ విద్వాంసులు, విద్యార్థులు, సంగీతాభిమానులు ఈ గ్రంధము ద్వితీయ ముద్రణ చేసినచో అనేక మందికి ఉపకరించును గాన ముద్రించమని నన్ను కోరుటచే, అనేక శ్రమదమాదుల కోర్చి ఈ "ముక్తాయి సూత్ర భాష్యము" ద్వితీయ ముద్రణకు ఉపక్రమించితిని.

ప్రథమ ముద్రణ ఉపోద్ఘాతములో ఆ ముద్రణలో సహాయపడినవారు, ఇతర వివరములన్నీ పూర్తిగా ఇచ్చియున్నాము. ప్రథమములో ముద్రించిన గ్రంథమును తిరిగి యధాతథంగా ముద్రించుట చేత మరల వాటి గురించి ఈ ద్వితీయ ముద్రణలో వ్రాయనవసరము లేదనుకుంటను.

సంగీత, నృత్య, వాద్య కళాకారుల లోకమునకు కీర్తన (పల్లవి)లో జాగాకు ముందు ముక్తాయిని పంపకము చేయుట అత్యంతావసరమై యున్నది. అట్టి ముక్తాయి పంపకము పలు విధములుగల పలు ముక్తాయిలకు ఒకే సూత్రముచే ఏ జాతినైననూ, ఏ ప్రయోగము నైననూ గుణకము చేయు పద్ధతిని గురుముఖతః తెలిసికొనుటయే కర్తవ్యముగ నున్నది.

సుబోధకులగు గురువులల్ప సంఖ్యాకులుగా నున్నారు అట్టితరి విద్యార్థి లోకమునకు ముక్తాయి సూత్ర భాష్యము ఎంతేని అవసరమని తోచి చాలా శ్రమతో కూడిన పని అయినప్పటికి భగవదానుగ్రహమున, గురుకటాక్షమున మా తండ్రిగారైన స్వర్గీయ శ్రీధర్మాల రామమూర్తిగారు, నేను మృదంగ వాద్యములో బాల్యమునుండి నేర్చుకుని కృషి చేసి గడించిన అనుభవములను ఈ గ్రంథ రూపమున నెల్లరకు నుపయుక్తముగా నుండుటకై ప్రచురించుట జరిగినది.

ముక్తాయి యనగ ముమ్మారనుట అని అర్థము. అనగా ఒక జాతిని గాని - శబ్దముల సాముదాయక పదమును గాని ముక్తాయిగ అనవచ్చును. అట్టి ముక్తాయి 5 జాతులలో ఏదో ఒక జాతి శ్రేణికి చెందును. చతురశ్ర, త్రిశ్ర, మిశ్ర, ఖండ, సంకీర్ణములనెడి జాతి పంచకములో అంత్యజాతి సంకీర్ణ జాతియని పేర్కొనబడినది. ఈ జాతి అక్షర సంఖ్య 9. త్రిశ్ర జాతికి 3. చతురశ్ర జాతికి 4. అని వ్యవహారము. అట్టితరి త్రిశ్ర, సంకీర్ణ, చతురశ్ర జాతుల అక్షర సంఖ్య గుణకముచే 108 సూత్రములు కల్గినవి. అనగా 3x9=27; 27x4=108. ఇందు ప్రతి ఒక్కొక్క సూత్రమునకు వివిధ ముక్తాయిల కలయికతో కూడి యుండును.

శాస్త్రజన్యములై - సంప్రదాయ సిద్ధములై - లయ సౌందర్య ప్రకాశవంతములై యుండెడి 1. చతురశ్రగమన ముక్తాయి - 2. త్రిశ్రగమన ముక్తాయి - 3. త్రిశ్రపై కాల ముక్తాయి - 4. జాతి చ, త్రి, త్రి. పై కాలము - 5. విన్యాస ముక్తాయి - 6. నిశ్శబ్ద విన్యాసముక్తాయి - 7. చతురశ్ర త్రికాలము - 8. త్రిశ్రత్రికాలము - 9. మిశ్రత్రికాలము - 10. ఖండత్రికాలము - 11. సంకీర్ణ త్రికాలము - 12. త్రికాలజాతి త్రికాలము - 13. చ, త్రి, త్రి. పై కాలముల మూడు ముక్తాయిలు - 14. ముక్తాయిగ త్రికాలము - 15. 3+2+1 గ తగ్గింపు - 16. జాతి 1 కా. 1 సారి, 2 కా. 2 సార్లు, 3 కా. 3 సార్లు - 17. జాతి 1 కా. సంకీర్ణ (9) అక్షరముల కాపు, 2 కా. మిశ్ర (7) అక్షరముల కాపు, 3 కా. ఖండ (5) అక్షరముల వంతున కాపుగ త్రికాలము - 18. 3వ కాలమున జాతి అక్షరమునకు 9+7+5 వంతున కాపు -- 19. 1,2,3,4,5 కాలముల ముక్తాయి పంచకము - 20. జాతి

6+5+4+3+2+1 గ తగ్గింపు - 21 జాతి 2 కా 1 సారి, 2 కా. కాపు - 3 కా 2 సార్లు, 4 కా. కాపు - 4 కా 3 సార్లు. ఇట్టి వివిధ మాదిరిలు గల ముక్తాయిల సంపుటితో 108 సూత్రములు నిర్ణయింపబడినవి.

గ్రంథమున పద ప్రయోగములను సులభముగ గ్రహించుటకు గాను ప్రతి సూత్రమునకు లెక్క చేయు పద్ధతి, వివిధ ముక్తాయిలకు సోదాహరణముగ క్రియావిభాగముతో వివరింపబడినది. అట్టి జాతి గమనమునకు

ఉదాహరణములు :-

1 వ కాలము :	-	కి;, | ట;, | త;, | క;, |
2 వ కాలము :	-	కి,ట, | త,క, |
3 వ కాలము :	-	కిటతక |
4 వ కాలము :	-	కిటతక (ఒక గీత)
5 వ కాలము :	-	కిటతక (రెండు గీతలు)
6 వ కాలము :	-	కిటతక (మూడు గీతలు)

పాఠకులకు ప్రకరణము సులభ గ్రాహ్యమగుటకు గాను ప్రతిసూత్రమున అయిదు జాతులకు ఉదాహరణము తీయబడినవి. అట్టి ఉదాహరణ జాతుల వరుస శ్రేణిగ 5,6,7,8,9 సంఖ్యలు గల ఖండ, త్రిశ్ర, మిశ్ర, చతురశ్ర, సంకీర్ణ జాతులే గాక అధికముగ ముందు చతురశ్రజాతి అక్షరసంఖ్య కూడ ఇవ్వబడినది. ఈ చతురశ్రజాతి గమనము చదువరులకు వెంటనే గ్రహించుటకుగాను క్రియావిభాగ గమనమున లయ సులువగునని సూచించడమైనది.

గ్రంథమందలి ముక్తాయిలు ఏతాళమునకును నిర్ణయింపబడలేదు. కాని ప్రతిముక్తాయి ఇన్ని క్రియలు ఇన్ని అక్షరములు గలదని వివరింపబడినది. ప్రతి తాళమునకు ప్రతి

ముక్తాయి వినియోగించవచ్చును. ఎట్లనగా! ఆయా తాళములకు గల క్రియల సంఖ్యలో ముక్తాయికి గల క్రియల సంఖ్యను తీసివేయగా మిగిలిన క్రియలను త్రోసి, ముక్తాయి ఎత్తుగడ చేయవలెనని తెలియదగును.

అనుబంధములో 1 గతిభేదజాతి ఏకవారము, 2. గతిభేద ముక్తాయి, 3 గతిభేద త్రికాలము, 4. ఏగతిలో ఆజాతి త్రికాలము, 5. పదే పదే వాడెడి వరుసక్రియలు గల త్రిశ్రరూపక, చతురశ్రరూపక, త్రిశ్రత్రిపుట, చతురశ్రత్రిపుట, ఖండత్రిపుట తాళములకు ముక్తాయిలు, 6. పై తాళములకు ముఖ్య సూత్రములు - మొదటి విధము, రెండవ విధము, మూడవ విధము, 7. తాళ క్రియాక్షరములకు తగ్గింపులు, 8. తగ్గింపు ముక్తాయిలు, 9. ప్రతితాళమున ఒకే ఆవృతమునకు ఏగతిలో అజాతి ముక్తాయిలు, తగ్గింపులు, 10. కాలపైకాల జాతి గమన ముక్తాయి, 11. జాతి వివిధ గమన ముక్తాయి సమగ్రహ సమమునకును, 12. ఆదితాళమున ఏ గతిలో ఆజాతి ముక్తాయి.

మఱియు 13. సరళీస్వర త్రికాలమార్గము, 14. సరళీస్వర త్రికాల గమన త్రికాల మార్గము, 15. సరళీస్వరము త్రిశ్రరూపకతాళమున పంచగతిభేద క్రియాగమనము, 16. ఆదితాళమున త్రికాలగమన త్రికాలపల్లవి, 17. త్రిశ్రరూపకతాళమున ద్విగతిభేద అనాగత పల్లవి, 18. పంచనడపల్లవి, 19. లఘు, ద్రుత, అను ద్రుతాంగముల లయ విలోమ త్రికాల శబ్దపల్లవి. 20. అనులోమ విలోమ త్రికాల పల్లవి, 21. సమలోమ త్రికాల పల్లవి, 22. గతిభేద గమన గ్రహ పరిమాణ ప్రకరణము, 23. గతిభేదగమన పరిమాణ పథకము, 24. గతిభేదగమన ముక్తాయి, 25. షట్కాల గమనము, 26. షట్కాల ముక్తాయి, 27. తగ్గింపుగ త్రికాలము, హెచ్చింపుగ ముక్తాయి మొదలగు పెక్కు విషయములు సమకూర్చబడి వివరింపబడినది.

1966 సం.లో 'మృదంగతత్త్వము' అను గ్రంథము తెలుగులో మాచే రచింపబడి ప్రకటింపబడినది. ఆ గ్రంథము పెక్కుమంది విద్వాంసులచే, కళాకారులచే ప్రశంసలు పొందిన విషయము చదువరులకు ద్యోతకమే. ఆ మృదంగతత్త్వము నందలి ముక్తాయి

ప్రకరణమునందు కొన్ని ముక్తాయిలు మాత్రమే వివరింపబడినవి. కాని, యీ గ్రంథమునందు 108 సూత్రములుగా నిర్ణయించి వివరణోదాహరణములు విస్పష్టముగ సూచించుటయైనది. ఈ గ్రంధమున ఒక యనుక్రమణికతో నూటయెనిమిది సూత్రములకు ముక్తాయివివరణము భాష్యరూపముగ రచింపఁబడినది. కావున 'ముక్తాయి సూత్రభాష్యము' అను నామకరణము అన్వర్థమగుచున్నది

దేశములో అనేకమంది మహా విద్వాంసులు ఈ గ్రంధమును పరిశీలించి వారి వారి అమూల్యములగు అభిప్రాయములను యొసంగియుండిరి. అవి యధాతథముగ ఈ గ్రంథమున ప్రచురించడమైనది.

ఈ గ్రంథ ప్రథమ ముద్రణకు సహకరించిన వారికి కృతజ్ఞతలు తెలుపుచూ వారి వారి పేర్లు ప్రథమ ముద్రణలో వివరించితిమి.

ఈ ద్వితీయ ముద్రణకు ఆర్థిక సహాయము అందించిన శ్రీ తిరుమల తిరుపతి దేవస్థాన కార్యవర్గమువారికి, నిర్వహణాధికారిగార్కి, తత్సంబంధిత అధికారులందరికీ నా కృతజ్ఞతలు తెలుపుకొనుచున్నాము.

మరియూ ఈ ద్వితీయ ముద్రణకు ఆర్థిక సహాయము అందించిన H.E.H.'ది' నిజామ్స్ ఛారిటబుల్ ట్రస్టు, హైదరాబాద్ వారికి నా కృతజ్ఞతలు తెలుపుకొనుచున్నాను.

శ్రీ సిరిపూర్ పేపర్ మిల్సు వారు ఈ గ్రంథ ముద్రణకు కొంత పేపరు విరాళముగ నిచ్చినందున ఆ యాజమాన్యము వారందరికీ నా కృతజ్ఞతలు తెలుపుకొనుచున్నాను.

ఈ గ్రంథముద్రణకు తమ అమూల్యమగు సలహా సహకారము అందించిన శ్రీ బి.వి. రామారావుగార్కి, శ్రీ వి.యస్. రవిగార్కి, శ్రీ ఎమ్. కమలనాయుడుగార్కి, శ్రీ యం. సూర్యనారాయణమూర్తిగార్కి, శ్రీ పి. వామనరావుగార్కి, శ్రీ బి. సుబ్బారావుగార్కి తదితర పెద్దలకు, ప్రత్యక్షంగానూ, పరోక్షంగానూ సహకరించిన వారందరికీ నా కృతజ్ఞతలు తెలుపుకొనుచున్నాను.

ఈ గ్రంథము నందు మరికొన్ని విషయములు విద్యార్థులకు ఉపయోగకరముగ నుండుననే ఉద్దేశ్యముతో అనుబంధములో చేర్చినాను. అందు ముఖ్యమైనవి ఏమనగా మరికొన్ని శబ్ద పల్లవులు, కొన్ని ముక్తాయిలు.

భగవంతుని అనుగ్రహము వల్లనూ, మా తండ్రిగారైన స్వర్గీయ శ్రీ ధర్మాల రామమూర్తి గారు, మా గురుదేవులైన స్వర్గీయ శ్రీ ముళ్ళపూడి లక్ష్మణరావుగార్ల ఆశీర్వాద బలము వల్లనూ ఈ ద్వితీయ ముద్రణ చేసి ప్రజలకు అందించ గలిగినందులకు సంతోషముగా నున్నది.

ఈ గ్రంథమును కలియుగ దైవమైన ఆ ఏడుకొండల వేంకటేశ్వర స్వామి వారి దివ్య పాద పద్మములకు అంకితమిచ్చే భాగ్యము నాకు కలిగినందుకు ధన్యుడనైతిని.

మృదంగము, సంగీతము నందు ఆసక్తి గలవారు ఈ గ్రంథమందలి విషయములను గ్రహించి లబ్ధి పొందగలరని నా విశ్వాసము.

ఈ గ్రంథమున ఏవైన పొరపాట్లు దొర్లియుండవచ్చును. సహృదయులగు విద్వాంసులు వాటిని తెలిపినచో పునర్ముద్రణయందు వాటిని సవరించుకొనగలమని మనవి చేయుచున్నాను.

ఎందరో మహానుభావులు – అందరికీ వందనములు.

ఇట్లు

బుధజన విధేయుడు

ధర్మాల వెంకటేశ్వరరావు

అభినందనలు
(MESSAGES)

K. V. Subbarao, B. A., F. C. A.
CHARTERED ACCOUNTANT

MARUTHI NILAYAM,
R. R. Pet, ELURU-2

Secretary: A. P. State Federation of Music Sabhas, Vijayawada.
President: Sri Thyagaraja Gana Sabha, Eluru.
Mrudangam Player.

గ్రంథ ప్రశంస

మిత్రులు శ్రీ ధర్మాల రామమూర్తిగారిచే నూతనముగ రచింపబడిన "ముక్తాయి సూత్రభాష్యము" అను గ్రంథమును ఆమూలాగ్రముగ చూచితిని. ఈ గ్రంథము ఒక పథకము ననుసరించి 108 సూత్రములుగా క్రోడీకరింప బడినది. ఒక్కొక్క సూత్రము క్రింద ఆసూత్రముచే గుణించుటవలన ఏరకము ముక్తాయిగాని, ముక్తాయిలుగాని వచ్చునో వివరించి దానికి ఉదాహరణములు కూడ సూచించినారు. సూత్రమునకు ఉదాహరణ పూర్వక వివరణము భాష్యమనుభావములో తమ గ్రంథమునకు శ్రీ ధర్మాల రామమూర్తిగారు "ముక్తాయి సూత్ర భాష్యము" అని సముచిత నామ మిడినారు.

ఈ గ్రంథమున జాతిభేద ముక్తాయిలు, గతిభేద ముక్తాయిలు ఉదా: చతురశ్ర గమన ముక్తాయి, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి; కాలము మార్పుతో ముక్తాయిలు ఉదా: త్రికాల ముక్తాయి, చతురశ్ర త్రికాల ముక్తాయి, త్రిశ్రత్రికాల ముక్తాయి, త్రికాలజాతి త్రికాల ముక్తాయిలు; కాపు మార్పుతో ముక్తాయిలు ఉదా: విన్యాస ముక్తాయి, నిశ్శబ్ద విన్యాస ముక్తాయి, ఒకటవ కాలమున తొమ్మిది అక్షరముల కాపు - రెండవ కాలమున ఏడు అక్షరముల కాపు - మూడవకాలమున అయిదు అక్షరముల కాపుగల ముక్తాయి; ఇవియేగాక వరుసక్రియల ముక్తాయిలు, కాళ్ళవంచక ముక్తాయిలు, తగ్గింపు ముక్తాయిలు, జాతి వివిధ రూపగమన ముక్తాయిలు కూడ ఇందు వివరింపబడినవి. దీనితో పాటు సంగీతా భ్యేతలకు చక్కని లయ హ స్తగత మగుటకు సరళీస్వరములు సామాన్యముగ వాడుకలోనున్న చతురశ్ర గమన జాతి త్రికాలముపాడు పద్ధతితోపాటు తదితరమయిన జాతి త్రికాలములు పాడు పద్ధతులుకూడ వ్రాయబడినవి.

మఱియు, విద్వాంసుల కుపయుక్తమగు త్రికాలపల్లవి, గతిభేదపల్లవి, పంచనడపల్లవి క్రొంగ్రొత్తదనముతో అనులోమ- విలోమ- సములోమ పల్లవులుకూడ తత్తకారముతో ఉదహరింప బడినవి. క్లిష్టము, సాంకేతికము అగు నిట్టి సులభ లభ్యముగాని అనేకవిషయము లిందు చేర్చబడుటచే "ముక్తాయి సూత్ర భాష్యము" ఒకవిశిష్ట సంగీత గ్రంథముగ నిర్మాణమైనది.

శ్రీరామమూర్తిగారు ఈ గ్రంథమును నాకు చూపించి ఇందలి కొన్నిభాగములను దయతో ప్రదర్శించి కడు ఆనందమును కలుగజేయుటయే గాక ఇందలి వివిధ ముక్తాయిలు పల్లవులు మొదలగునవి ఆచరణ యోగ్యములని ఋజువుచేసినారు. వారు ఇతఃపూర్వము "మృదంగ తత్త్వము" అను ఉద్గ్రంథమును రచించి, ప్రచురించి మృదంగ విద్యకు ఎనలేని మేలుచేసినారు. అందలి ముక్తాయి ప్రకరణమును విస్తృతపరచి, విశేష శ్రమచేసి తమ స్వానుభవమును-మృదంగవాద్యజ్ఞానమును ఆధారము చేసికొని ఎంతయో ఆలోచనాశక్తిని వెచ్చించి ఈతూరి ఈ 'ముక్తాయి సూత్ర భాష్యము' ను వెలువరించుటలో వారు చూపిన దీక్షకు, కార్యశూరతకు, కళాసేవాభిలాషకు నా హృదయపూర్వక అభినందనలు.

అనన్య సామాన్యమైన శాస్త్రగ్రంథ మగుటచే నిది అవశ్యముగ విద్వాంసులకు పఠన పాఠన యోగ్యమైన దనియు, గ్రంథ భాండాగారములయందు ఆరాధనీయమైన దనియు, చెప్పుటలో అతిశయోక్తి లేదు. గ్రంథకర్తలగు శ్రీరామమూర్తిగారు నాదతనుడగు నా పరమశివుని కృపకు పాత్రులగుదురు గాక !

ఏలూరు
28-8-78

కంభంమెట్టు వెంకట సుబ్బారావు

Mahamahopadhyaya Vainika Sikhamani
EMANI SANKARA SASTRI, B.A.
Chief Music Producer & Director
National Orchestra A. I. R.
NEW DELHI

10-B, Have Lock Sqhare
NEW DELHI - 1
15-6-'71

I know Sri Dharmala Ramamurti garu for a long time. He has written an interesting work entitled "Muktayi Sutra Bhashyam" a treatise on the Rhythm aspect of our Music and has eloborated the various calculations very useful for an ardent student of Mridangam

He has explained the intricate details in a tabular form which is really praiseworthy and very useful for musicians also.

I wish him all success in his endeavour to get this published in a book form.

Emani Sankara Sastry

Ganasudhakara, Gandharva Gana Vithakar
Gandharva Kalanidhi Geetha Kala Bharati
Padmasri Mangalampalli Bala Murali Krishna
Asthana Vidwan Tirupathi Devasthanam.

MADRAS - 6
18-3-1972

మృదంగతత్త్వగ్రంథకర్త

శ్రీ ధర్మాల రామమూర్తిగారు "ముక్తాయి సూత్రభాష్యము" అనుగ్రంథమును రచించి సంగీత సరస్వతికి ఎనలేని ఆనందాన్ని చేకూర్చి, సంగీతప్రపంచానికి మహోపకారంగావించి ధన్యులైనారు. మానవుల మనోవికాసానికై ఉపాసింపబడి, ప్రదర్శింపబడే గానఫణితికి, తాళము అందు లయ విన్యాసముల ప్రక్రియలలో ముక్తాయిలు ముఖ్యాంశములై యున్నవి. ఒకానొక విన్యాసక్రమానికి సంతృప్తి నిచ్చేటటువంటిది ముక్తాయి. "ముక్తిదాయి" ముక్తాయి అని నా అభిప్రాయము.

ఇట్టిముక్తాయిలు సలక్షణముతో మాత్రాసహితం గా సూత్రములువ్రాసి కృతికర్తల మిత్రవర్యులై కృతకృత్యులైరి.

ఈగ్రంథమును ఎల్లరూగ్రహించి విషయమును అవగాహనచేసికొనుట అత్యావశ్యకము.

బాల మురళీకృష్ణ
18-3-72

ముక్తాయిసూత్ర విషయానుక్రమణిక

28. $7\frac{3}{4}$:— A :- త్రికాలము, 5కా. ముక్తాయి వచ్చును. 41

B :- చ. ముక్తాయి, 5కా. ముక్తాయి, త్రిశ్రగమనముక్తాయి వచ్చును.

29. 8 :— A :- జాతి 2కా. 1సారి, 2కా. కాపు - 3కా. 2సార్లు, 4కా. కాపు - 4కా. 3సార్లు వచ్చును. 43

B :- ముక్తాయి, జాతిఅక్షరమునకు 3 అక్షరములవంతున కాపుగను, త్రిశ్ర, త్రిశ్రపైకాలము వచ్చును.

C :- 3+2+1, త్రిశ్ర పైకాల ముక్తాయి వచ్చును.

30. $8\frac{1}{4}$:— జాతిఅక్షరమునకు $3+1\frac{1}{2}+\frac{3}{4}$ అక్షరమువంతున కాపుగ త్రిశ్ర త్రికాలము, చతురశ్రగమన ముక్తాయి వచ్చును. 45

31. $8\frac{1}{2}$:— త్రికాలము, 4కా. ముక్తాయి వచ్చును. 46

32. $8\frac{3}{4}$:— A :- ముక్తాయి, విన్యాసముక్తాయి, 5 కా. ముక్తాయి వచ్చును. 47

B :- జాతిఅక్షరమునకు $5+2\frac{1}{2}+1\frac{1}{4}$ అక్షరమువంతునకాపుగ ఖండ త్రికాలము వచ్చును.

33. 9 :— A :- ముక్తాయి, 3+2+1 గ వచ్చును. 50

B :- విన్యాసముక్తాయి, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి వచ్చును.

C :- జాతి 4+3+2గ వచ్చును.

D :- త్రికాలము, త్రి, త్రి. పై వచ్చును.

E :- చతురశ్ర, తిశ్ర, త్రిశ్రపైకాలముల ముక్తాయిలు మూడు

34. $9\frac{1}{4}$:— జాతి అక్షరమునకు $3+1\frac{1}{2}+\frac{3}{4}$ గ త్రిశ్రత్రికాలము, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి వచ్చును. 54

35. $9\frac{1}{2}$:— 2కా. 1సారి, 3కా. 2సార్లు, 4కా. 3సార్లు, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి వచ్చును. 55

36. $9\frac{3}{4}$:— 5కా. ముక్తాయి, విన్యాసముక్తాయి, త్రిశ్రగమనముక్తాయివచ్చును. 57

37. 10 :— A :- ముక్తాయి, త్రికాలము వచ్చును. 58

B :- జాతి 3+2+1, త్రిశ్రముక్తాయి వచ్చును.

C :- జాతి 4+3+2+1గతగ్గింపు వచ్చును.

D :- జాతి 1కా. 1సారి, 2కా. 1సారి, త్రిశ్రముక్తాయి.

38. $10\frac{1}{4}$:- విన్యాసముక్తాయి, జాతిఅక్షరమునకు $3+1\frac{1}{2}+\frac{3}{4}$అక్షరము వంతున కాపుగ త్రిశ్ర త్రికాలము వచ్చును. 62

C :- 3+2+1, విన్యాస ముక్తాయి, త్రిశ్రపై కాల ముక్తాయి వచ్చును.

D :- ముక్తాయి, 4+3+2+1 X తగ్గింపు వచ్చును.

50. $13\frac{1}{4}$:— జాతి 2 కా. 1 సారి, 2 కా. కాపు - 3 కా. 2 సార్లు, 4 కా. కాపు - 86
4 కా. 3 సార్లు, & $3+1\frac{1}{2}+\frac{3}{4}$ X త్రిశ్రత్రికాలము వచ్చును.

51. $13\frac{1}{2}$:— 4 కా. ముక్తాయి, త్రికాలము, విన్యాస ముక్తాయి వచ్చును. 88

52. $13\frac{3}{4}$:— జాతి మొదటి కాలమున అక్షరమునకు (సంకీర్ణ) 9 అక్షరముల వంతున కాపుగను, 2 కా. మిశ్ర 7 కాపుగను, 3 కా. ఖండ 5 కాపుగను వచ్చును. 90

53. 14 :— A :- ముక్తాయి, త్రికాలము, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి వచ్చును. 92

B :- ముక్తాయి, విన్యాస ముక్తాయి, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి, త్రి. పై కాల ముక్తాయి వచ్చును.

C :- జాతి 5+4+3+2 X తగ్గింపు వచ్చును.

54. $14\frac{1}{4}$:— త్రికాలము, జాతి $3+1\frac{1}{2}+\frac{3}{4}$ X త్రిశ్రత్రికాలము, త్రిశ్రపైకాల ముక్తాయి వచ్చును. 95

55. $14\frac{1}{2}$:— 4 కా. ముక్తాయి, త్రికాలము, 3+2+1 తగ్గింపు వచ్చును. 97

56. $14\frac{3}{4}$:— 5 కా. ముక్తాయి, 3 కా. ముక్తాయి, త్రికాలము, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి వచ్చును. 99

57. 15 :— A :- ముక్తాయి, త్రికాలము, విన్యాస ముక్తాయి వచ్చును. 101

B :- 1కా. 1సారి, 2కా. 2 సార్లు, 3 కా. 3 సార్లు & త్రిశ్రగమన ముక్తాయి వచ్చును.

C :- జాతి 5+4+3+2+1 తగ్గింపు వచ్చును.

D :- 6+5+4 తగ్గింపు వచ్చును.

E :- 3+2+1, విన్యాస ముక్తాయి, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి.

58. $15\frac{1}{4}$: — జాతి 4+3+2+1 & $3+1\frac{1}{2}+\frac{3}{4}$ X త్రిశ్రత్రికాలము వచ్చును. 102

59. $15\frac{1}{2}$:— ముక్తాయి, త్రికాలము, 4 కా. ముక్తాయి, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి. 104

60. $15\frac{3}{4}$:— A :- 5 కా. ముక్తాయి, 3 కా. ముక్తాయి, త్రికాలము, విన్యాస ముక్తాయి వచ్చును. 106

B :- జాతి అక్షరమునకు $9+4\frac{1}{2}+2\frac{1}{4}$ అక్షరమువంతున కాపుగ సంకీర్ణ త్రికాలము వచ్చును

91. 23½ :— జాతిఅక్షరమునకు 9+7+5 అక్షరము వంతున కాపుXతగ్గింపు, 167
చ. పై, త్రిశ్ర, త్రిశ్రపై కాలము వచ్చును.

92. 23¾ :— 5 కా. ముక్తాయి, ముక్తాయిX త్రికాలము, త్రిశ్రపై కాలమున 169
ముక్తాయి వచ్చును.

93. 24 :— ముక్తాయి, త్రికాలము, 3+2+1, జాతి 2 కా. 1 సారి, 2 కా. 171
కాపు - 3 కా. 2 సార్లు, 4 కా. కాపు - 4 కా. 3 సార్లువచ్చును.

94. 24¼ :— జాతి 3+1½+¾ X త్రిశ్రత్రికాలము, 5+4+3+2+1 X తగ్గింపు, 173
త్రిశ్రగమన ముక్తాయి వచ్చును.

95. 24½ :— త్రికాలజాతి త్రికాలము వచ్చును. 175

96. 24¾ :— 5 కా. ముక్తాయి, 3 కా. ముక్తాయి, 6+5+4+3+2+1 కాపుX 179
తగ్గింపు.

97. 25 :— A :- ముక్తాయి, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి, విన్యాసముక్తాయి, 181
3+2+1, త్రికాలము వచ్చును.
B :- 7+6+5+4+3 X తగ్గింపు వచ్చును.

98. 25¼ :— 5, 4, 3, 2, 1 కాలముల ముక్తాయిలు, త్రిశ్రపై కాలమున 184
ముక్తాయి వచ్చును.

99. 25½ :— 4 కా. ముక్తాయి, [illegible] కా. ముక్తాయి, అక్షరమునకు 186
6+5+4+3+2+1 వంతున తగ్గింపు వచ్చును.

100. 25¾ :— 5 కా. ముక్తాయి, 3 కా. ముక్తాయి, 9+7+5 కాపుXతగ్గింపు, 188
త్రిశ్రగమన ముక్తాయి వచ్చును.

101. 26 :— జాతి 6+5+4+3+2+1 అక్షరము వంతున కాపుXతగ్గింపు, 190
విన్యాస ముక్తాయి వచ్చును.

102. 26¼ :— జాతి 3+1½+¾ X త్రిశ్రత్రికాలము, ముక్తాయిX త్రికాలము. 192

103. 26½ :— 4 కా. ముక్తాయి, జాతి 7+6+5+4+3 వంతున తగ్గింపు. 194

104. 26¾ :— జాతిఅక్షరమునకు 9+4½+2¼ X సంకీర్ణత్రికాలము, 1కా. 1 సారి, 196
2 కా. 2 సార్లు, 3 కా. 3 సార్లు వచ్చును.

అనుబంధము :— 207

ముక్తాయి సూత్ర భాష్యము

సంకేతములకు వివరణము

వి :- దిగువ వివరింపదగు ఐదుజాతుల ముక్తాయిలకు ఒకేసూత్రముచే గుణించెడి విధానము ననుసరించి అట్టి సూత్రములకు ముక్తాయి రూపభేద ప్రస్తారముతో ముక్తాయిని గ్రహించుటకుగాను ప్రతిసూత్రమునకు వివరణోదాహరణ పథకములతో సూచింపబడుచున్నది.

మఱియు, సోదాహరణమునందు సంకేతముల గుర్తులను గ్రహించినచో ప్రకరణము సులభగ్రాహ్యమగునని దిగువసూచన.

సంకేతము		గుర్తు
ప్రతి క్రియకు	:—	–
ద్రుతమునకు - లఘువునకు	:—	|
ఆవృతాంతమునకు	:—	||
పై కాలమునకు అనగ 2 అక్షరములను 1 అక్షరముగ లెక్కకు	:—	———
రెట్టింపు పై కాలమునకు అనగ 4 అక్షరములను 1 అక్షరముగ లెక్కకు	:—	═══
ఒక అక్షర కాలమునకు	:—	,
రెండక్షరముల కాలమునకు	:—	;
ముక్తాయి మధ్యకు, కాపునకు	:—	▶
జాగా అక్షరముల విడుపునుండి పల్లవి ఎత్తుగడకు	:—	★
ద్రుతము	:—	O
లఘువు	:—	|
ఒక అక్షరమును మూడక్షరముల వంతున అనుష్ఠించుటకు	:—	3
,, రెండక్షరముల ,, ,,	:—	2
,, ఒకఅక్షరము ,, ,,	:—	1
చతురశ్రమునకు	:—	చ
త్రిశ్రమునకు	:—	త్రి
చతురశ్ర పై కాలమునకు	:—	చ. పై
త్రిశ్ర పై కాలమునకు	:—	త్రి. పై

గుర్తులు

వి :— వివరణము	చ :— చతురశ్రము
ఉ :— ఉదాహరణము	త్రి :— త్రిశ్రము
గ :— గతి	మి :— మిశ్రము
క్రి :— క్రియ	ఖం :— ఖండము
అ :— అక్షరము	సం :— సంకీర్ణము

అ క్ష ర వి వ ర ణ

(6) తదిగిణతోం :— చివర అక్షరము "తోం" అనునది ఒక అక్షరముగ గ్రహించవలెను.

(7) తద్దింగిణతోం :— "ద్దిం" అను ద్విత్వాక్షరము పరమందుండుటచే వెనుకనున్న "త" రెండక్షరములుగ గ్రాహ్యము.

మఱియు తం, ధిం, తోం, నం, ఝుం అనెడి శబ్దములను ఒక అక్షరముగను, తాం, ధీం, తోం, నాం, ఝూం అనెడి శబ్దములను రెండక్షరములుగను గ్రహించ దగును.

గమనిక :— ఈ ప్రకరణమునందు ముక్తాయిలు సమమగుటకుగాను ప్రారంభ క్రియలో సమగ్రహ సమముకాని ముక్తాయిలకు ముందు త్రోసేఅక్షరముల కావు తెలియుటకు గాను కామాలు వేయబడి, ముక్తాయిఎత్తుగడ సూచింపబడినది. ఇట్టి విధానము ప్రతి సూత్రమునకు క్రింద సోదాహరణమున క్రియాక్షర విభాగముగ వివరింప బడినది. ప్రతి తాళమునకు ప్రతిముక్తాయి వినియోగింప బడునని గ్రహించునది.

గుణకము అనగ ముక్తాయి అక్షరముల మొత్తపుసంఖ్య వచ్చుటకు - జాతి అక్షర సంఖ్యను గుణించెడి సంఖ్యగా తెలియనగును.

ముక్తాయి సూత్రభాష్యము

ముక్తాయిసూత్రభాష్యము

మంగళాచరణము

శ్లో॥ నానామార్గైర్లయోయత్ర యతినాంస్యాత్కళానిధౌ
తం దక్షిణం శివం నౌమి చిత్తవృత్తిమయంధ్రువమ్॥

తాత్పర్యము

కళలకు స్థానమైన యెవనియందు యతులకు పలుదారులుగా చిత్తము లయమగునో, అట్టి దక్షిణామూర్తి రూపుఁడు శాశ్వతుఁడునగు శివునకు నమస్కరించుచున్నాను.

వివరణము

దక్షిణము, వార్తికము మున్నగు పలుదారులు గలదై గురువు, లఘువు మున్నగు కళలకు స్థానమైన సమస్రోతోవహాదియతులును, ద్రుత, మధ్య, విలంబములను లయలును, కలదై చిత్తవ్యాపార ప్రచురమైన మంగళ ప్రదమైన తాళమునకు నమస్కరించుచున్నాను.

1. సూత్రము 1

వివరణము :— జాతి అక్షర సంఖ్యను 1 చే గుణించిన - చతురశ్రగమన ఏకవారము వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	4 × 1 = 4	—	1
5	5 × 1 = 5	3 - ; ,	2
6	6 × 1 = 6	2 - ;	2
7	7 × 1 = 7	1 - ,	2
8	8 × 1 = 8	—	2
9	9 × 1 = 9	3 - ;,	3

ఉదాహరణము :—

ఖం. 5 :— ;, - త । దిగిణతో౦ ॥ త

త్రి. 6 :— ; - తధిం । , గిణతో౦ ॥ త

మి. 7 :— , - తద్దిం । , గిణతో౦ ॥ త

చ. 8 :— తధీంగి । , ణాతో౦ ॥ త

సం. 9 :— ;, - త । , ధీంగి । , ణాతో౦ ॥ త

2. సూత్రము $1\frac{1}{4}$

వి :— క్రియ ఒకటికి ఖండగమనము వేయుచు జాతి అక్షర మక్షరమునకు $1\frac{1}{4}$ అక్షర కాలము నిలిపే కాపుగ అనుటయని అర్థము. అట్టి కాపు అక్షరసంఖ్య యగు $1\frac{1}{4}$ చే ప్రతిజాతి అక్షరసంఖ్యను గుణించిన ఖండగమన జాతి ఏకవారము వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times1\frac{1}{4}=5$		1
5	$5\times1\frac{1}{4}=6\frac{1}{4}$	$3\frac{3}{4}$ - ;;;;;;;,	2
6	$6\times1\frac{1}{4}=7\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$ - ;;;;;	2
7	$7\times1\frac{1}{4}=8\frac{3}{4}$	$1\frac{1}{4}$ - ;;,	2
8	$8\times1\frac{1}{4}=10$		2
9	$9\times1\frac{1}{4}=11\frac{1}{4}$	$3\frac{3}{4}$ - ;;;;;;;,	3

ఉదా :—

4 :— కి;; ట;; త;; క;; ‖ త

5 :— ;;;;;;;, – త;; | ది;; గి;; ణ;; తోం;; ‖ త

6 :— ;;;;; – త;;ధిం;; | ,;;గి;;ణ;;తోం;; ‖ త

7 :— ;;, – త;;;;, దిం;; | ;;,గి;;ణ;;తోం;; ‖ త

8 :— త;;ధీం;;;;;గి;; | ;;,ణా;;;;;తోం;; ‖ త

9 :— ;;;;;;;, – త;; | ;;,ధీం;;;;గి;; | ;;,ణా;;;;;తోం;; ‖ త

3. సూత్రము $1\frac{1}{2}$

వి:— ఈ సూత్రముచే 4వ కాలములో ముక్తాయి వచ్చును. మఱియు, 8 కాలం, 4 కాలం జాతి ఏకవారము వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసి అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times1\frac{1}{2}=6$	2 - ;;	2
5	$5\times1\frac{1}{2}=7\frac{1}{2}$	½ - ,	2
6	$6\times1\frac{1}{2}=9$	3 - ;;;	3
7	$7\times1\frac{1}{2}=10\frac{1}{2}$	1½ - ;,	3
8	$8\times1\frac{1}{2}=12$	———	3
9	$9\times1\frac{1}{2}=13\frac{1}{2}$	2½ - ;;,	4

ఉదా:— రెండు కళల చౌకగమనము

A. నాల్గవ కాలము ముక్తాయి :—

4:— ;; - కిటతక । కిటతక - కిటతక । త

5:— , - తదిగిణతోం - తది । గిణతోం _ తదిగిణతోం । త

6:— ;;; తధిం । , గిణతోం - తధింగి । ణతోం - తధింగిణతోం । త

7:— ;,తద్దింగి । ణతోం - తద్దింగిణ । తోం - తద్దింగిణతోం । త

8:— తధింగిణతోం । తధింగిణతోం । తధింగిణతోం । త

9:— ;;,- తద్దిం । ,గిణతోం-త, । దింగిణతోం-త । ,దింగిణతోం । త

B. 8 కాలం, 4 కాలం జాతి ఏకవారము.

4:— ; - కిట । తక - కిటతక । త

5:— , - త,ది,గి,ణ । ,తోం, - తదిగిణతోం । త

6:— ;,-త | ధీంగిణ | తొం - తధీంగిణతొం || త

7:— ;,-త,;దిం | ;,గి,ణ,తొం | ,-తద్దీంగిణతొం || త

8:— తధీంగి | ,ణాతొం | తధీంగీణాతొం || త

9:— ;;,-త; | ,దిం;,గి; | ,ణ;,తొం,-త |, దీంగీణాతొం || త

4. సూత్రము 1¾

వి:— జాతియొక్క ప్రథమకాల క్రియల సంఖ్యను 1¾ చే గుణించిన త్రికాల క్రియలు వచ్చును. అట్టి క్రియలలో జాతి అక్షరములను త్రికాలముగా వివరింపబడుచున్నది.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	4×1¾= 7	——	7
5	5×1¾ · 8¾	1 - ,	9
6	6×1¾= 10½	2 - ;	11
7	7×1¾= 12¼	3 - ; ,	13
8	8×1¾= I4	——	14
9	9×1¾= 15¾	1 - ,	16

ఉదా :—

4:— కి;,|ట;,|త;,|క;,|కి,ట,|త,క,|కిటతక||త

5:— ,-త;|,ది;|,గి;|,ణ;|,తొం;|,-త,ది|,గి,ణ|,తొం,-త|దిగిణతొం||త

6:— ;-త,|;ధీం|;;|;గి,|;ణ,|;తొం,| ;-త,|ధీం;|గి,ణ,|తొం, -తధిం|,గిణతొం||త

7:— ;,త|;;|;,దిం|;;|;,గి|;,ణ|;,తొం|;,-త|;,దిం|;,గి|,ణ,తొం|,-తద్దిం|,గిణతొం||త

8:— త;,|ధీం;|;;|గీ;|;;|ణా;|;;|తొం;,|-త,ధీం|;గీ|;ణా|;తొం,|-తధీంగి|,ణాతొం||త

9:— ,-త;|;;|,దిం;|;;|,గి;|;;|,ణ;|;;|,తొం;|,-త;|,దిం;|,గి;|,ణ;|,తొం,-త|,దీంగి|,ణాతొం||త

5. సూత్రము 2

వి :- జాతిని 2 చే గుణించిన త్రిశ్రం, త్రిశ్ర పై కాలము వచ్చును. అనగ త్రిశ్రమునకు $1\frac{1}{3}$, త్రిశ్ర పై కాలమునకు $\frac{2}{3}=2$. మఱియు, త్రిశ్ర పై కాల ముక్తాయి కూడ వచ్చును. అనగ $\frac{2}{3}+\frac{2}{3}+\frac{2}{3}=2$

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోపే అక్షరములు	క్రియలు
4	4×2= 8	———	2
5	5×2= 10	2 - ;	3
6	6×2= 12	———	3
7	7×2= 14	2 - ;	4
8	8×2= 16	———	4
9	9×2= 18	2 - ;	5

ఉదా :-

A. త్రి, త్రి. పై. 4:— కిటత । క- కిటతక ॥త

5:— ;- త,ది।,గి,ణ,తొం।, - తదిగిణతొం ॥త

6:— తధీం। గిణతొం । తధీంగిణతొం ॥త

7:— ;- త;।,దిం;,గి।,ణ,తొం, - త।,దిం,గిణతొం ॥త

8:— తధీం । గిణ । , తొం- తధిం । , గిణాతొం ॥త

9:— ;- త;।,దిం;,గి।;,ణ;।,తొం, - త,దిం।,గి,ణ,తొం ॥త

B. త్రి. పై ముక్తాయి ;-

4:— కిటతక-కిట।తక-కిటతక ॥త

5:— ;- తదిగి।ణతొం-తదిగిణ।తొం-తదిగిణతొం ॥త

6:— తధీంగిణతొం । తధీంగిణతొం । తధీంగిణతొం ॥త

7:— ;- త,దిం।,గిణతొం-త, । దీంగిణతొం-త।,దీంగిణతొం ॥త

8:— తధీంగీణ।,తొం-తధీంగి।,ణాతొం-తదిం।,గీణాతొం ॥త

9:— ;- త,దిం।,గీణాతొం।తద్దీంగీ।ణాతొం-త,దిం।,గీణాతొం ॥త

6. సూత్రము $2\frac{1}{4}$

వి :— జాతి ఒకపర్యాయముగ త్రిశ్రగమనముగను - త్రిశ్రపై కాలముగను' 5 వ కాలముగను అనుటకు. 5 వ కాలగమనము ముందు ప్రారంభముగ గ్రహించునది.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసి అక్షరములు	క్రియలు
4	$4 \times 2\frac{1}{4} = 9$	3 - ;,	3
5	$5 \times 2\frac{1}{4} = 11\frac{1}{4}$	$\frac{3}{4}$ - ;,	3
6	$6 \times 2\frac{1}{4} = 13\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$ - ;;;;;	4
7	$7 \times 2\frac{1}{4} = 15\frac{3}{4}$	$\frac{1}{4}$ - ,	4
8	$8 \times 2\frac{1}{4} = 18$	2 - ;	5
9	$9 \times 2\frac{1}{4} = 20\frac{1}{4}$	$3\frac{3}{4}$ - ;;;;;;;,	6

ఉదా :—

4:— ;, - కిటతక । కిటత । క - కిటతక ॥ త

5:— ;,-తదిగిణతొం - త,ది,గి,ణ,తొం।, - తదిగిణతొం ॥ త

6:— ;;;;;-తధీం ।గిణతొం । తధీం గిణతొం । తధీంగిణతొం ॥ త

7:— ,-తద్దీంగిణతొం - త;।,ది;,గి,ణ,తొం, - త।,దీంగిణతొం ॥ త

8:— ;- తధీంగీణాతొం - । తధీం । గీణ।,తొం - తధిం।,గీణ తొం ॥ త

9:— ;;;;;;;,త।,దీంగీణాతొం - త;।,దీం;గి।,;ణా।,తొం, - త,దిం।,గీణాతొం ॥ త

7. సూత్రము 2½

వి :— ఈ సూత్రముచే ప్రతిజాతి చతురశ్ర పై కాలముగను - త్రిశ్రగమనముగను - త్రిశ్ర పై కాలముగను అనుటకుగాను గ్రహించునది.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసి అక్షరములు	క్రియలు
4	4×2½= 10	2 - ;	3
5	5×2½= 12½	3½ - ;;;,	4
6	6×2½= 15	1 - ;	4
7	7×2½= 17½	2½ - ;;,	5
8	8×2½= 20		5
9	9×2½= 22½	1½- ;,	6

ఉదా :—

చ.పై. త్రి. త్రి.పై

4:— ;- కిటతక । కిటత । క - కిటతక ।త

5:— ;;;,-త।దిగిణతోం - త,ది । ,గి,ణ,తోం।, - తదిగిణతోం ।త

6:— ;-తధింగిణతోం । తధీం । గిణతోం । తధింగిణతోం ।త

7:— ;;,-త,దిం।,గిణతోం - త;।,దీం;గి।,ణ,తోం, - త।,దీంగిణతోం ।త

8:— తధింగీణాతోం । తధీం । గీణ।,తోం - తధిం । ,గీణాతోం ।త

9:— ;,-తద్దింగి।,ణాతోం - త;।,దీం;గి।;,ణా,।,తోం, - త,దిం।,గీణాతోం ।త

8. సూత్రము $2\frac{3}{4}$

వి :— ఈ సూత్రముచే A:- జాతి 3 కాలము 1 సారి, 4 కాలము 2 సార్లు, 5 వ కాలము 3 సార్లు వచ్చును. మఱియు B - 5వ కాలం ముక్తాయి, త్రిశ్రపై కాల ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times2\frac{3}{4}=11$	1 _ ,	3
5	$5\times2\frac{3}{4}=13\frac{3}{4}$	$2\frac{1}{4}$ - ;;;;,	4
6	$6\times2\frac{3}{4}=16\frac{1}{2}$	$3\frac{1}{2}$ - ;;;,	5
7	$7\times2\frac{3}{4}=19\frac{1}{4}$	$\frac{3}{4}$ - ;,	5
8	$8\times2\frac{3}{4}=22$	2 - ;	6
9	$9\times2\frac{3}{4}=24\frac{3}{4}$	$3\frac{1}{4}$ - ;;;;;;,	7

ఉదా :-

A:- 3 కా. 1 సారి, 4 కా. 2 సార్లు, 5 కా. 3 సార్లు.

4:— ,-కిటత । క - కిటతక-కిట।తక - కిటతక-కిటతక-కిటతక ।।త

3కా. 4కా.

5:— ;;;;,-త;,ది; । ,గి;,ణ;,తో౦;, - త,ది । ,గి,ణ,తో౦, - త,ది,గి,ణ,తో౦।, -

5కా.

తదిగిణతో౦-తదిగిణతో౦-తదిగిణతో౦ ।।త

3. కా. 4. కా.

6:— ;;;,-త । ,ధీ౦;గి,ణ।,తో౦, - తధీ౦గిణ । తో౦-తధీ౦గిణతో౦ -

.5 కా.

తధిం । ,గిణతో౦-తధీ౦గిణతో౦-తధీగిణతో౦ ।।త

3 కా. 4 కా.

7:— ;,-త;;;,దిం;; | ;,గి;,ణ;,తోం;, — త | ;,దీం;గి,ణ,తోం,-త;|,దీం;గి,ణ,తోం, -

5 కా.

తద్దింగి | ణతోం-తద్దింగిణతోం-తద్దింగిణతోం ॥త

8:— ;తధిం |, గిణ | ,తోం- తధీంగి | ,ణాతోం-తధీంగి | ,ణాతోం-

తధీంగిణాతోం | తధీంగిణాతోం-తధీంగిణాతోం ॥త

9:— ;;;;;;,-త; | ;;,దిం;;;గి,|;;,ణా;;;తోం; | , - త;,దీం;గీ;ణా, |, తోం,-త;,దీం;గీ;ణ |

;,తోం, - తద్దింగిణాతోం-త, | దింగిణాతోం-తద్దింగిణాతోం ॥త

B.- 5వ కాలముక్తాయి, త్రిశ్రపై కాల ముక్తాయి:-

5 కా. త్రి.పై

4:— ;; - కిటతక - కిటతక - కిటతక | కిటతక - కిట | తక - కిటతక ॥త

5;— ;;;;, - తదిగిణతోం - తది | గిణతోం - తదిగిణతోం -

తదిగి | ణతోం - తదిగిణ | తోం - తదిగిణతోం ॥త

6:— ;;;;;;; - తధిం | ,గిణతోం - తధీంగిణతోం - తధీంగిణతోం |

తధీంగిణతోం | తధీంగిణతోం | తధీంగిణతోం ॥త

7:— ;, - తద్దింగిణతోం - తద్దింగిణ | తోం - తద్దింగిణతోం -

త,దిం | ,గిణతోం - త, | దింగిణతోం - త | ,దింగిణతోం ॥త

8:— ; - తధీంగిణాతోం | తధీంగిణాతోం - తధీంగిణాతోం |

తధీంగిణ | ,తోం - తధీంగి | ,ణాతోం - తధిం | ,గిణా తోం ॥త

9:- ;;;;;;, - త,దిం |, గిణాతోం తద్దింగిణాతోం - త | , దింగిణాతోం -

త,దిం|,గిణాతోం-|తద్దింగి | ణాతోం-త,దిం | ,గిణాతోం ॥త

9. సూత్రము 3

వి :– A:- ఈ సూత్రముచే గుణించిన చతురశ్రగమన ముక్తాయి వచ్చును. మఱియు B:- చ. త్రి. పై కాలము వచ్చును.

గణిత విధానము :– చ – త్రి – త్రిపై
$1 + 1\frac{1}{3} + \frac{2}{3} = 3$

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	4×3= 12	———	3
5	5×3= 15	1 - ,	4
6	6×3= 18	2 - ;	5
7	7×3= 21	3 - ;,	6
8	8×3= 24	———	6
9	9×3= 27	1 - ,	7

ఉదా :–

A. ముక్తాయి

4:– కిటతక । కిటతక । కిటతక ॥త

5:– , – తదిగి । ణతోం – తది । గిణతోం – త । దిగిణతోం ॥త

6:– ; – తధిం । , గిణతోం । తధింగి । ణతోం – తధిం । , గిణతోం ॥త

7:– ;, – త । ,దింగి । ణతోం – త, । దింగిణ । తోం – త,దిం । , గిణతోం ॥త

8:– తధింగి । ,ణతోం । తధింగి । ,ణతోం । తధింగి । , ణతోం ॥త

9:– ,–త,దిం ।, గిణ । , తోం – త, । దింగి । ణతోం – త । ,దింగి । ,ణతోం ॥త

B. చ. త్రి, త్రి. పై, గమనము:—

4:— కిటతక।కిటతక।క - కిటతక ॥త

5:— ,-తదిగి । ణతోం - త,ది।,గి,ణ,తోం।,తదిగిణతోం ॥త

6:— ;-తధిం । ,గిణతోం । తధీం । గిణతోం । తధీంగిణతోం ॥త

7:— ;,-త।,దీంగి । ణతోం - త; । ,దీం;గి । ,ణ,తోం, - త । ,దీంగిణతోం ॥త

8:— తధీంగి।,ణాతోం । తధీం।గీణ।,తోం - తధిం । ,గీణాతోం ॥త

9:— ,-త,దిం।,గీణ।,తోం - త;।,దీం;గి।;,ణా,।,తోం, - త,దిం।,గీణాతోం ॥ త

10. సూత్రము $3\frac{1}{4}$

వి: — ఈసూత్రముచే 5వ కాలములో ముక్తాయి, 4వ కాలం, త్రిశ్రం, త్రి శ్ర పై కాలమున జాతి ఏకవారము వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times3\frac{1}{4}=13$	3 - ;,	4
5	$5\times3\frac{1}{4}=16\frac{1}{4}$	$8\frac{1}{4}$ - ;;;;;;;;,	5
6	$6\times3\frac{1}{4}=19\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ - ;	5
7	$7\times3\frac{1}{4}=22\frac{3}{4}$	$1\frac{1}{4}$ - ;;,	6
8	$8\times3\frac{1}{4}=26$	2 - ;	7
9	$9\times3\frac{1}{4}=29\frac{1}{4}$	$2\frac{1}{4}$ - ;;;;;,	8

ఉదా :—

4:— ;, - కిటతక । కిటతక - కిటతక - కిటతక । - కిటత । క - కిటతక ।

5:— ;;;;;;;;, - త । దిగిణతోం - తగిదిణతోం - తదిగిణతోం -

త । దిగిణతోం - త,ది । ,గి,ణ,తోం । , - తదిగిణతోం ॥త

6:— ; - తధీంగిణతోం - తధీంగిణతోం - తధిం | ,గిణతోం -
తధీంగిణతోం | - తధీం | గిణతోం| - తధీంగిణతోం ||త

7:— ;;,-తద్దింగిణతోం-తద్దిం | గిణతోం-తద్దింగిణతోం - త,దిం |,గిణతోం -
త; | ,దీం;గి | ,ణ,తోం, - త | ,దీంగిణతోం ||త

8:— ;- తధీంగీణాతోం | తధీంగీణాతోం-తధీంగీణాతోం| - తధీంగీణాతోం| -
తధీం | గీణ | ,తోం - తధిం | ,గీణాతోం ||త

9:— ;;;;;,-తద్దింగి|,ణాతోం-తద్దింగీణాతోం-త,దిం|,గీణాతోం - తద్దింగి|,ణాతోం -
త; | ,దీం;గి | ;,ణా, | ,తోం, - త,దిం | ,గీణాతోం ||త

11. సూత్రము 3½

వి :— చతురశ్ర - చతురశ్రపైకాల, త్రిశ్ర-త్రిశ్రపైకాలజాతివేర వారము వచ్చును. మఱియు, మధ్యమకాల క్రియలను 8కి చే గుణించిన త్రికాల క్రియలు వచ్చును. ఈ త్రికాల సోదాహరణము 7వ సూత్రమునందు చూపబడును.

గమనిక:— చతురశ్ర - చ.పై.కాలము త్రిశ్ర,త్రి.పై కాలముగను క్రియా విభాగము గ్రహించునది.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4 \times 3\frac{1}{2} = 14$	2 - ;	4
5	$5 \times 3\frac{1}{2} = 17\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$;;,	5
6	$6 \times 3\frac{1}{2} = 21$	3 - ;,	6
7	$7 \times 3\frac{1}{2} = 24\frac{1}{2}$	$3\frac{1}{2}$ - ;;;,	7
8	$8 \times 3\frac{1}{2} = 28$	——	7
9	$9 \times 3\frac{1}{2} = 31\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ - ,	8

ఉదా :-

4:— ;- కి,ట, । త,క, - కిటతక । కి,ట,త, । క, - కిటతక ॥త

5:— ;;,- త,ది । ,గి,ణ,తోం, - త । దిగిణతోం - త,ది । ,గి,ణ,తోం । ,- తదిగిణతోం ॥త

6:— ;,- త, । ధీం;గి,ణ, । తోం, - తధీంగిణతోం । తధీం । గిణతోం । తధీంగిణతోం ॥త

7:— ;;;,- త । ;,దీం;గి । ,ణ,తోం, - త,దిం । ,గిణతోం - త; । ,దీం;గి । ,ణ,తోం,
త । ,దీంగిణతోం ॥త

8:— తధీంగి । ,ణాతోం । తధీంగీణాతోం । తధీం । గీణ।,తోం - తధిం ।, గీణాతోం ॥త

9:— ,-త;,దీం, । ,గీ;ణా, । ,తోం, - త,దీంగి । ,ణాతోం - త; । ,దీం;గి । ;,ణా, । ,తోం, -
త,దిం । ,గీణాతోం ॥త

12. సూత్రము $3\frac{3}{4}$

వి :— ఈ సూత్రముచే 4వ కాల ముక్తాయి, 5 కాలముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times3\frac{3}{4}=15$	1 - ,	4
5	$5\times3\frac{3}{4}=18\frac{3}{4}$	$1\frac{1}{4}$ - ;;,	5
6	$6\times3\frac{3}{4}=22\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$ - ;,	6
7	$7\times3\frac{3}{4}=26\frac{1}{4}$	$1\frac{3}{4}$ - ;;;,	7
8	$8\times3\frac{3}{4}=30$	2 - ;	8
9	$9\times3\frac{3}{4}=33\frac{3}{4}$	$2\frac{1}{4}$ - ;;;;,	9

ఉదా :—

4:— ,- కిటత । క-కిటత । క - కిటత । క-కిటతక - కిటతక-కిటతక ॥త

5:— ;;,-త;,ది;,గి;|,ణ;,తొం;, - త;,ది;|,గి;,ణ;,తొం;, - త;|,ది;,గి;,ణ;,తొం;|,-

తదిగిణతొం-తదిగిణతొం-తదిగిణతొం ॥త

6:— ;,-త,ధిం,|,గి,ణ,తొం, - త|,ధిం;గి,ణ|,తొం,-త,ధిం,|,గి,ణ,తొం, -

తధిం|,గిణతొం-తధింగిణతొం-తధింగిణతొం ॥త

7:— ;;;,-త;;;,దిం|;;;,గి;,ణ;,తొం|;, - త;;;,దిం;;|;;గి;,ణ;,తొం;, -

త|;;;,దిం;;;,గి|;,ణ;,తొం;, - తద్దింగి|ణతొం-తద్దింగిణతొం-తద్దింగిణతొం ॥త

8:— ;-తధిం|,గిణ|,తొం-తధిం|,గిణ|,తొం-తధిం|,గిణ|,తొం -

తధింగిణాతొం|తధింగిణాతొం-తధింగిణాతొం ॥త

9:— ;;;;,-త;;;|,దిం;;;గి;;,|,ణా;;;తొం;, - త;|;;,ది;;;గి,|;;,ణా;;;తొం;|, -

త;;;,దిం;;,|,గి;;;ణా;;,|,తొం;,- తద్దింగిణాతొం-త,|దింగిణాతొం-తద్దింగిణాతొం॥త

13. సూత్రము 4

వి:— ఈ సూత్రముచే గుణించిన 1:- త్రిశ్రగమన ముక్తాయి వచ్చును. 2:- 2వ కాల చతురశ్రము, త్రిశ్ర, త్రిశ్రపై కాలముగ జాతివచ్చును. అనగ ప్రతి తాళ క్రియల జతి 2 కా. చతురశ్రము, త్రి,త్రి. పై కాలము వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	4×4= 16	——	4
5	5×4= 20	——	5
6	6×4= 24	——	6
7	7×4= 28	——	7
8	8×4= 32	——	8
9	9×4= 36	——	9

ఉదా:—

A. త్రిశ్రగమన ముక్తాయి

4:- కిటత | క - కిట | తక-కి | టతక ||త

5:- తదిగి | ణతోం-త | దిగిణ | తోం-తది | గిణతోం ||త

6:— తధీం | గిణతోం | తధీం | గిణతోం | తధీం | గిణతోం ||త

7:— త,దిం | ,గిణ | తోం-త, | దీంగి | ణతోం-త | ,దీం | గిణతోం ||త

8:— తధీం | గిణ |, తోం-త | ధీంగి |, ణా | తోం-తధీం |, గి | ణాతోం ||త

9:— త,దిం | ,గి | ణాతోం | త,దిం | ,గి | ణాతోం | త,దిం | ,గి | ణాతోం ||త

B:– 2కా, త్రి, త్రి. పై :–

4:– కిట । తక । కిటత । క- కిటతక ॥త

5:– తది । గిణ । తోం - త,ది । ,గి,ణ,తోం । , - తదిగిణతోం ॥త

6:– తధిం । ,గి । ణతోం । -తధీం । గిణతోం । తధీంగిణతోం ॥త

7:– త, । దీం । గిణ । తోం - త; । ,దీం;గి । ,ణ,తోం, - త । ,దీంగిణతోం ॥త

8:– తధిం । ,గి । ,ణ । ,తోం । - తధీం।గీణ । ,తోం - తధిం । ,గీణాతోం ॥త

9:– త,।దీం।గీ।ణా।తోం - త;।,దీం;గి।;,ణా,।,తోం, - త,దిం।,గీణాతోం ॥త

14. సూత్రము $4\frac{1}{4}$

వి:– ఈ సూత్రముచే 5వ కాల జాతి పకవారము, త్రిశ్రముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times4\frac{1}{4}=17$	3 – ;,	5
5	$5\times4\frac{1}{4}=21\frac{1}{4}$	$2\frac{3}{4}$ – ;;;;;,	6
6	$6\times4\frac{1}{4}=25\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$ – ;;;;;	7
7	$7\times4\frac{1}{4}-29\frac{3}{4}$	$2\frac{1}{4}$ – ;;;;,	8
8	$8\times4\frac{1}{4}-34$	2 – ;;;;	9
9	$9\times4\frac{1}{4}$ $38\frac{1}{4}$	$1\frac{3}{4}$ – ;;;,	10

ఉదా :–

4:– ;, - కిటతక । కిటత । క - కిట । తక - కి । టతక ॥త

5:– ;;;;;, - తదిగిణతోం । తదిగి । ణతోం - త । దిగిణ । తోం - తది । గిణతోం ॥త

6:— ;;;;; - తధింగిణతోం । తధీం । గిణతోం । తధీం । గిణతోం । తధీం । గిణతోం ॥త

7:— ;;;;, - తద్దింగిణతోం । త,దిం।,గిణ।తోం - త,।దింగి।ణతోం - త।,దిం।గిణతోం ॥త

8:— ;;;; - తధింగీణాతోం । తధీం।గీణ।,తోం - త।ధింగీ।,ణా।తోం-తధిం।,గీ।ణాతోం ॥త

9:— ;;;, - తద్దింగీణాతోం । త,దిం।,గీ।ణాతోం।త,దిం।,గీ।ణాతోం।త,దిం।,గీ।ణాతోం ॥త

15. సూత్రము $4\frac{1}{2}$

వి: — ఈ సూత్రముచే 3వ కాల ముక్తాయి 4వ కాల ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times4\frac{1}{2}=18$	2 - ;	5
5	$5\times4\frac{1}{2}=22\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$ - ;,	6
6	$6\times4\frac{1}{2}=27$	1 - ,	7
7	$7\times4\frac{1}{2}=31\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$,	8
8	$8\times4\frac{1}{2}=36$	——	9
9	$9\times4\frac{1}{2}=40\frac{1}{2}$	$3\frac{1}{2}$ - ;;;,	11

ఉదా :-

4:— ; - కిట । తక - కిట । తక - కిట । తక - కిటతక । కిటతక - కిటతక ॥త

5:— ;, - త,ది,గి । ,ణ,తోం, - త,ది । ,గి,ణ,తోం, - త । ,ది,గి,ణ,తోం । ,
తదిగిణతోం - తది । గిణతోం తదిగిణతోం ॥త

6:— , - తధీం । గిణతోం - త । ధీంగిణ । తోం - తధీం । గిణతోం -
తధిం । ,గిణతోం - తధీంగి । ణతోం - తధీంగిణతోం ॥త

7:— , - త;,దీం, । ,గి,ణ,తోం, - త । ;,దీం;గి ।,ణ,తోం, - త; । ,దీం;గి,ణ ।,తోం, -
తద్దింగి । ణతోం - తద్దింగిణ । తోం - తద్దింగిణతోం ॥త

8:— తధీంగి । ,ణాతోం । తధీంగి । ,ణాతోం । తధీంగి । ,ణాతోం । -
తధీంగిణాతోం । తధీంగిణాతోం । తధీంగిణాతోం ॥త

9:— ;;;, - త ।;,దీం;గి । ;,ణా;తోం । , - త;,దీం, । ,గీ;ణా, । ,తోం, -
త;,దిం । ;,గీ;ణ । ;,తోం, - త,దిం । ,గీణాతోం -
త, । దీంగీణాతోం - త । ,దీంగీణాతోం ॥త

16. సూత్రము $4\frac{3}{4}$

వి :— ఈ సూత్రముచే **A**:- 5 వ కాల ముక్తాయి, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి వచ్చును. మఱియు, **B**- జాతి 2 కా. 1 సారి, 3 కా. 2 సార్లు 5 కా. 8 సార్లు వచ్చును.

గమనిక :— B. లో 7-9 జాతులు క్రియ 1కి 16 కళలు చొప్పున గమనము. అందు 2 కా. లో అక్షరము 8 మాత్రలు, 3 కా. 4 మాత్రలు, 5 కా. 1 మాత్ర గను క్రియావిభాగము చేయబడినదిగ గ్రహించవలెను.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times4\frac{3}{4}=19$	1 - ;;	5
5	$5\times4\frac{3}{4}=23\frac{3}{4}$	$\frac{1}{4}$ - ,	6
6	$6\times4\frac{3}{4}=28\frac{1}{2}$	$5\frac{1}{2}$ - ;;;;;;;	8
7	$7\times4\frac{3}{4}=33\frac{1}{4}$	$2\frac{3}{4}$ - ;;;;;,	9
8	$8\times4\frac{3}{4}=38$	2 - ;;;;	10
9	$9\times4\frac{3}{4}=42\frac{3}{4}$	$1\frac{1}{4}$ - ;;,	11

ఉదా :-

A:- 4 :- ;; - కిటతక - కిటతక - కిటతక । -
కిటత । క - కిట । తక - కి । టతక ॥ త

5 :- , - తదిగిణతోం - తదిగిణతోం - తదిగిణతోం ।-
తదిగి । ణతోం - త । దిగిణ । తోం - తది । గిణతోం ॥ త

6 :- ;;;;;;; - తధిం । , గిణతోం - తధీంగిణతోం - తధీంగిణతోం । -
తధీం । గిణతోం । తధీం । గిణతోం । తధీం । గిణతోం ॥ త

7 :- ;;;;;, తద్దింగి । ణతోం - తద్దింగిణతోం - తద్దింగిణతోం । -
త, దిం ।, గిణ । తోం - త, । దింగి । ణతోం - త ।, దిం । గిణతోం ॥ త

8 :- ;;;; - తధింగీణాతోం । తధింగీణాతోం - తధింగీణాతోం । -
తధీం । గీణ ।, తోం - త । ధింగి ।, ణా । తోం - తధిం । ,గీ । ణాతోం ॥ త

9 :- ;;, - తద్దింగీణాతోం - త, । దింగీణాతోం - తద్దింగీణాతోం । -
త,దిం ।,గీ । ణాతోం । త,దిం ।,గీ । ణాతోం । త,దిం । ,గీ । ణాతోం ॥ త,

B:- 2 కా. 1 సారి, 3 కా. 2 సార్లు, 5 కా. 3 సార్లు గల ముక్తాయి :-

4 :- , కి,ట ।,త,క । , - కిటత । క - కిటత । క -
కిటతక - కిటతక - కిటతక । త

5 :- , - త;;ది; ।,గి,;ణ; ।,తోం,; - త,ది ।,గి,ణ,తోం, త ।,ది,గి,ణ,తోం ।, -
తదిగిణతోం తదిగిణతోం - తదిగిణతోం ॥ త

6 :- ;;;, - త ।,; ధీం ;, ।;,గి;,ణ ।;, తోం;, - త ।,ధీం,గి,ణ ।,తోం, - త, ధీం, ।,గి,
ణ,తోం, - తధిం । ,గిణతోం - తధీంగిణతోం - తధీంగిణతోం ॥ త

7 :- ;;;;;, - త;; ।;;; ;;, దిం;, ।;;;;;, గి ; ; । ;,ణ ;;;, తోం ;; । ;, - త;;;,దిం;, । ;,
గి;,ణ;, తోం;, - త । ;;;, దిం;;;గి ।;,ణ;, తోం;, -
తద్దింగి । ణతోం - తద్దింగిణతోం - తద్దింగిణతోం ॥ త

8 :– ; – త, | ధీం; | గీ; | ణా; | తొం, – తధిం | ,గీణ | ,తొం – తధిం | ,గీణ |, తొం–
తధీంగీణాతొం | తధీంగీణాతొం – తధీంగీణాతొం ‖ త

9 :– ;;, – త ;;;;; | ;;, దీం ;;;;, | ;;, గీ ;;;;, | ;;, ణా ;;;;, | ;;, తొం ;;;, –
త; | ;;, దీం ; ;;గీ, | ;;,ణా;;;తొం; | ,త;;;, దీం;;, | , గీ;;; ణా;;, | ,తొం;, –
తద్దీంగీణాతొం – త, | దీంగీణాతొం – తద్దీంగీణాతొం ‖ త

17. సూత్రము 5

వి :– 5 సూత్రముచే గుణించిన **A** :- జాతిఏకవారము, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి వచ్చును. మఱియు, **B**:- విన్యాస ముక్తాయి వచ్చును. విన్యాసమనగ జాతి సశబ్దమని, ఆజాతి అక్షరములను కాపు (ఆపు) చేసి, మరల సశబ్దమని, కాపుచేసి, తిరిగి సశబ్దమనుట. మూడు సశబ్దముల మధ్య రెండు నిశబ్దములు వచ్చును.

మనిక :– నిశ్శబ్దమునకు – ఏజాతికి ఎన్ని అక్షరములో అన్ని "త" తో కూడిన కామాలతో సోదాహరణ క్రియావిభాగమున గ్రహించవలెను.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	4×5 = 20	——	5
5	5×5 = 25	3 – ;,	7
6	6×5 = 30	2 – ;	8
7	7×5 = 35	1 – ,	9
8	8×5 = 40	——	10
9	9×5 = 45	3 – ;,	12

ఉదా :–

A:- జాతి ఏకవారము, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి :-

4 :– కిటతక | -కిటత | క – కిట | తక – కి | టతక ‖ త

5 :– ;, – త | దిగిణతొం | – తదిగి | ణతొం – త | దిగిణ | తొం – తది | గిణతొం ‖ త

6 :– ; – తధిం | ,గిణతొం | – తధీం | గిణతొం | తధీం | గిణతొం | తధీం | గిణతొం| ‖ త

7 :– , – త,దిం | ,గిణతొం | – త,దిం | ,గిణ | తొం – త, | దీంగి | ణతొం – త | ,దీం | గిణతొం ‖ త

8 :– తధీంగి | ,ణాతొం | – తధీం | గీణ | ,తొం – త | ధీంగి | ,ణా | తొం – తధిం | ;గీ | ణాతొం ‖ త

9 :– ;, – త | ,దీంగి | ,ణాతొం | – త,దిం | ,గీ | ణాతొం | త,దిం | ,గీ | ణాతొం | త,దిం | ,గీ |ణాతొం ‖ త

B:- విన్యాస ముక్తాయి :-

4 :– కిటతక | త;, | కిటతక | త;, | కిటతక ‖ త

5 ;– ;, – త | దిగిణతొం | త;, | , – తదిగి | ణతొం – త, | ;, – త | దిగిణతొం ‖ త

6 :– ;- తధిం|,గిణతొం|త;,|; – తధిం|,గిణతొం|త;,|; – తధిం|,గిణతొం ‖ త

7 :– ,- త,దిం | ,గిణతొం | త;, | ;, – త | ,దీంగి | ణతొం – త, | ;; | , – త,దిం | , గిణతొం ‖ త

8 :– తధీంగి|,ణాతొం|త;, | ;;|తధీంగి |,ణాతొం|త;, | ;;|తధీంగి|,ణాతొం ‖ త

9 :– ;, – త |,దీంగి | ,ణాతొం | త;, | ;; | ,-త,దిం | ,గీణ | ,తొం – త, | ;; | ;, – త | ,దీంగి | ,ణాతొం ‖ త

18 సూత్రము $5\frac{1}{4}$

వి:- ఈ సూత్రమున **A:-** జాతిఅక్షరమునకు 3 + $1\frac{1}{2}$ + $\frac{3}{4}$ వంతున అనిన త్రిశ్ర గమన త్రికాలము వచ్చును. మఱియు, **B :-** 3 కా. ముక్తాయి, 4 కా. ముక్తాయి, 5 కా. ముక్తాయిగ వచ్చును.

గమనిక:— **A.** ఉదాహరణమున 4, 6, 8- క్రియకు 8 కళలవంతున- జాతిఅక్షరము 6, 3 $1\frac{1}{2}$ మాత్రల గమనముగను 5, 7, 9- క్రియకు 16 కళలవంతున- జాతి అక్షరము 12, 6, 3 మాత్రల గమనముగను వివరింప బడుచున్నది.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times5\frac{1}{4}=21$	3 ;;;	6
5	$5\times5\frac{1}{4}=26\frac{1}{4}$	$1\frac{3}{4}$ - ;,,,	7
6	$6\times5\frac{1}{4}=31\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ - ,	8
7	$7\times5\frac{1}{4}=36\frac{3}{4}$	$3\frac{1}{4}$ - ;;;;;;,	10
8	$8\times5\frac{1}{4}=42$	2 - ;;	11
9	$9\times5\frac{1}{4}=47\frac{1}{4}$	$\frac{3}{4}$ - ;,	12

ఉదా :-

A :- $3+1\frac{1}{2}+\frac{3}{4}$ గత్రికాలము:—

4 :— ;;; - కి, | ;;ట;, | ; త;;, | క;;, - కి, | ,ట;త;క | ; - కి;ట;త;క; ॥త

5 :— ;;;, - త;;;; | ;,ది;;;;;;,గి | ;;;;;,ణ;; | ;;;,తో౦;;;; | ;, -

త;;,ది;;,గి | ;;,ణ;;,తో౦;; | , - త;ది;గి;ణ;తో౦; ॥త

6 :— , - త;;;ధిం । ;;;; । ;, గి;; । , ణ;;, తొం । ;;, -
త; । ధీం;;గి, । ,ణ; తొం; - త, । ,ధీం;;గి;ణ; తొం; ॥ త

7 :— ;;;;;;, - త; । ;;;;;;;; । ;;,దీం;;;;, । ;;;;;;,గి; । ;;;;,ణ;;; । ;;,తొం;;;;; । , -
త;;;;;,దీం, । ;;;;,గి;;,ణ । ;;,తొం;;, - త;; । ,దీం;;గి;ణ;తొం; ॥ త

8 :— ;; - త;, ।;ధీం;; । ;;;గీ । ;;;; । ; ణా;; । ;;;తొం, । ;; -
త;ధిం । ;;,గీ, । ;,ణా;,।,తొం; - త;ధీం;, । ,గీ;;ణా;;తొం; ॥ త

9 :— ;,-త;;;;;; । ;;;;;,దీం;, । ;;;;;;;; । ;,గీ;;;;;, । ;;;;;,ణా;, । ;;;;;;;;। -
;, తొం;;;;;, - త । ;;;;;,దీం;, । ;;;,గీ;;;, । ;,ణా;;;;;తొం । ;;, -
త;;,దీం;, । ,గీ;;ణా;;తొం; ॥ త

B :- 3-4-5 కాలముల ముక్తాయిలు మూడు:-

4 :- ;, - కి । టతక - కి । టతక - కి । టతక - కిట । తక - కిటతక - కిట । తక
కిటతక - కిటతక - కిటతక ॥ త

5 :— ;;;, - త;,ది;,గి । ;,ణ;,తొం;, - త;,ది । ;,గి;,ణ;,తొం;, -
త । ;,ది;,గి;,ణ;, తొం । ;, -
త,ది,గి,ణ,తొం, - త,ది ।,గి,ణ,తొం, - త,ది,గి,ణ,తొం । , -
తదిగిణతొం - తదిగిణతొం - తదిగిణతొం ॥ త

6 :— , - త,ధీం;గి । ,ణ,తొం, - త,ధిం । ;,గి,ణ,తొం । , - త,ధీం;గి । ,ణ,తొం, -
తధీం। గిణతొం - తధీంగిణ । తొం - తధీంగిణతొం -
తధిం । ,గిణతొం - తధీంగిణతొం - తధీంగిణతొం ॥ త

7 :— ;;;;;;,- త; | ;;,దీం;;;గి; | ,ణ;,తొం;, - త;;; | ,దీం;;;గి;,ణ; | ,తొం;, -
త;;;,దీం, | ;;,గి;,ణ;,తొం; | , -
త;, దీం;గి,ణ,తొం, - త | ;,దీం;గి,ణ,తొం, - త; | ,దీం;గి,ణ,తొం, -
తద్దీంగి | ణతొం - తద్దీంగిణతొం - తద్దీంగిణతొం ‖ త

8 :— ;; త,ధీం|;గీ;ణా|;తొం, - త,ధీం|;గీ;ణా|; తొం, - త,ధీం|;గీ;ణా|;తొం, -
తధీంగి | ,ణాతొం - తధీంగి | ,ణాతొం - తధీంగి | ,ణాతొం -
తధీంగీణాతొం | తధీంగీణాతొం - తధీంగీణాతొం ‖త

9 :— ;, త;;;, దీం;, | ;,గీ;;;ణా;, | ;,తొం;, - త;;;,దిం | ;;;, గీ;;;ణ | ;;;,తొం;, -
త;;|;,దీం;;;గీ;,|ణా;;;తొం;,-త|;,దీం;గీ;ణా;తొం|,-త;,దీం;గీ;ణా,|,తొం,-
త;, దీం;గీ;ణ |;,తొం, - తద్దీంగీణాతొం - త, | దీంగీణాతొం - తద్దీం
గీణాతొం ‖ త

19. సూత్రము $5\frac{1}{2}$

వి :— ఈ సూత్రముచే గుణించిన జాతి 2 కా 1సారి, 3 కా. 2 సార్లు, 4 కా. 8 సార్లు వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4 \times 5\frac{1}{2} = 22$	2 - ;	6
5	$5 \times 5\frac{1}{2}$ $27\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ - ,	7
6	$6 \times 5\frac{1}{2} = 33$	3 - ;,	9
7	$7 \times 5\frac{1}{2} = 38\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$ - ;,	10
8	$8 \times 5\frac{1}{2} = 44$	——	11
9	$9 \times 5\frac{1}{2} = 49\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$ - ;;,	13

ఉదా :—

2 కా. 1 సారి, 3 కా. 2 సార్లు, 4 కా. 3 సార్లు జాతిగమనము

4:— ; – కి, । ట,త, । క, – కిట । తక – కిట । తక – కిటతక । కిటతక – కిటతక ॥ త

5 :— , – త;,ది; । ,గి;,ణ; । ,తొం;, – త,ది । ,గి,ణ,తొం, – త । ,ది,గి,ణ,తొం ।, –
తదిగిణతొం – తది । గిణతొం – తదిగిణతొం ॥ త

6 :— ;, – త । ,ధీం, । ,గి,ణ । ,తొం, – త । ధీంగిణ । తొం – తధీం । గిణతొం –
తధిం । , గిణతొం – తధీంగి । ణతొం – తధీంగిణతొం ॥ త

7 :— ;, – త;; । ;,దీం;, । ;,గి;, ణ । ;,తొం;, – త । ;,దీం;గి । ,ణ,తొం, –
త; । ,దీం;గి,ణ । ,తొం, –
తద్దీంగి । ణతొం – తద్దీంగిణ । తొం – తద్దీంగిణతొం ॥ త

8 :— త,ధీం । ;గీ । ;ణా । ;తొం, । తధీంగి । ,ణాతొం । తధీంగి । ,ణాతొం ।
తధీంగీణాతొం । తధీంగీణాతొం । తధీంగీణాతొం ॥త

9 :— ;;, – త; । ;;,దీం, । ;;,గీ,।;;,ణా, । ;;,తొం;।, – త;,దీం,।,గీ;ణా, । ,తొం, –
త;,దిం । ;,గీ;ణ । ;,తొం, –
త,దిం । ,గీణాతొం – త, । దీంగీణాతొం – త । ,దీంగీణాతొం ॥ త

20. సూత్రము $5\frac{3}{4}$

వి :— ఈ $5\frac{3}{4}$ సూత్రముచే గుణించిన ముక్తాయి, 5 కాలం ముక్తాయి, త్రిశ్ర పై కాల ముక్తాయి వచ్చును. రెండుకళలచౌకగమనములయగఅనిన క్రియావిభాగము సులభ గ్రాహ్యమగును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4 \times 5\frac{3}{4} = 23$	1 – ,	6
5	$5 \times 5\frac{3}{4} = 28\frac{3}{4}$	$3\frac{1}{4}$ – ;;;;;;,	8
6	$6 \times 5\frac{3}{4} = 34\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$ – ;,	9
7	$7 \times 5\frac{3}{4} = 40\frac{1}{4}$	$3\frac{3}{4}$ – ;;;;;;;,	11
8	$8 \times 5\frac{3}{4} = 46$	2 – ;	12
9	$9 \times 5\frac{3}{4} = 51\frac{3}{4}$	$\frac{1}{4}$ – ,	13

ఉదా :–

3 కాలం, 5 కాలం, త్రి. పై కాలమున ముక్తాయిలు మూడు

3 కా. 5 కా.

4 :– ,– కిటత | క – కిటత | క – కిటత | క – కిటతక – కిటతక – కిటతక |

త్రి. పై

కిటతక – కిట | తక – కిటతక ‖ త

5 :– ;;;;;;;, – త; | ,ది;,గి;,ణ;,తోం; | , – త;,ది;,గి;,ణ; | ,తోం;, –

త;,ది;,గి; | ,ణ;,తోం;, –

తదిగిణతోం – తది | గిణతోం – తదిగిణతోం – తదిగి | ణతోం –

తదిగిణ | తోం – తదిగిణతోం ‖ త

6 :– ;, త,ధీం, | ,గి,ణ,తోం, – త | ,ధీం;గి,ణ | ,తోం, – త,ధీం, | ,గి,ణ,తోం, –

తధీం | ,గిణతోం – తధీంగిణతోం – తధీంగిణతోం | తధీంగిణతోం |

తధీంగిణతోం | తధీంగిణతోం ‖ త

7 :— ;;;;;;;;, - త । ;;;;,దిం;;;గి । ;,ణ,;తొం;, - త;; । ;,దిం;;;గి,;ణ । ;,తొం ;, -

త;;;,దిం । ;;;,గి;,ణ;,తొం । ;, -

తద్దింగిణతొం - తద్దింగిణ । తొం - తద్దింగిణతొం - త,దిం । ,గిణతొం - త, ।

దింగిణతొం - త । ,దింగిణతొం ॥ త

8 :— ; - తధిం । ,గిణ । ,తొం - తధిం । ,గిణ । ,తొం - తధిం । ,గిణ । ,తొం -

తధింగిణాతొం । తధింగిణాతొం - తధింగిణాతొం । - తధింగిణ । ,తొం -

తధింగి । ,ణాతొం - తధిం । ,గిణాతొం ॥ త

9 :— ,- త;;;;,దిం;;, । ,గి;;;ణా;;, । ,తొం;, - త;;;,దిం, । ;;,గి;;;ణా, । ;;,తొం;, -

త;;; । ,దిం;;;గి;;, । ,ణా;;;తొం;, - త,దిం । ,గిణాతొం - తద్దింగిణా

తొం - త । ,దింగిణాతొం -

త,దిం । ,గిణాతొం - । తద్దింగి । ణాతొం - త,దిం । ,గిణాతొం ॥ త

21. సూత్రము 6

వి :— A:- జాతి అక్షరమక్షరమునకు 8+2+1 అక్షరము వంతున గమనము వచ్చును. B:- త్రిశ్రగమన ముక్తాయి, త్రిశ్ర పైకాలముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	4×6= 24	———	6
5	5×6= 30	2 - ;	8
6	6×6= 36	———	9
7	7×6= 42	2 - ;	11
8	8×6= 48	———	12
9	9×6= 54	2 - ;	14

ఉదా :-

A:- జాతి 3+2+ 1 గమనము

4 :- కి;ట । ;త, । ,క; । కి,ట, । త,క, । కిటతక ॥ త

5 :- ; - త, । ,ది; । గి;ణ । ;తొం, । ,-త,దిం । ,గి,ణ । ,తొం, - త । దిగిణతొం ॥ త

6 :- త;ధిం । ;; । ,గి; । ణ;తొం । ;- త,। ధీం; । గి,ణ, । తొం,-తధిం। ,గిణతొం ॥ త

7 :- ; - త, । ;; । దిం; । ;గి, । ,ణ; । తొం; - త । ;,దిం । ;,గి । ,ణ,తొం । , -
త,దిం । ,గిణతొం ॥ త

8 :- త;ధిం । ;; । ,గి; । ;,ణ । ;; । ,తొం; । - త,ధీం । ;గీ । ;ణా । ;తొం, । -
తధీంగి । ,ణాతొం ॥ త

9 :- ; - త, । ;; । దీం; । ;గీ । ;; । ణా; । ;తొం, । ,- త; । ,దీం, । ,గీ, । ,ణా, ।
,తొం, - త । ,దీంగి । ,ణాతొం ॥ త

B:- త్రిశ్ర ముక్తాయి, త్రిశ్ర పైకాల ముక్తాయి

4 :- కిటత । క - కిట । తక - కి । టతక ।
కిటతక - కిట । తక - కిటతక ॥ త

5 :- ;, - త,ది । ,గి,ణ,తొం । , - త,ది,గి । ,ణ,తొం, - త । ,ది,గి,ణ । ,తొం, -
తదిగి । ణతొం - తదిగిణ । తొం - తదిగిణతొం ॥ త

6 :- తధీం । గిణతొం । తధీం । గిణతొం । తధీం । గిణతొం ।
తధీంగిణతొం । తధీంగిణతొం । తధీంగిణతొం ॥ త

7 :– ;, – అ;।,టం;గి।,ణ,తొం, – త ।;,దిం,।,గి,ణ,తొం।,–త;,డి।;,గి,ణ । ,తొం, –
త,దిం ।,గిణతొం – త, । దింగిణతొం – త ।,దింగిణతొం ॥ త

8 :– తధీం । గిణ । ,తొం – త । ధీంగి । ,ణా । తొం – తధిం । ,గి । ణాతొం ।
తధీంగిణ । ,తొం – తధీంగి । ,ణాతొం – తధిం । ,గిణాతొం ॥ త

9 :– ;, – త; । ,దిం;గి । ;,ణా, । ,తొం, – త; । ,దిం;గి । ;,ణా, । ,తొం, –
త; । ,దిం;గి । ;,ణా, ।, తొం, –
త,దిం।,గిణాతొం । తద్దింగి । ణాతొం – త,దిం । ,గిణాతొం ॥ త

22. సూత్రము $6\frac{1}{4}$

వి :– ఈసూత్రముచే A:– 6వ కాలం జాతి ఏకవారము, త్రిశ్ర ముక్తాయి, త్రిశ్ర పైకాల ముక్తాయి వచ్చును.

B – 5వ కాలములో ముక్తాయి, 4 కా. జాతి ఏకవారము, 3 కా. ముక్తాయి, త్రిశ్ర, త్రిశ్ర పైకాలమున జాతి ఏకవారము వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times6\frac{1}{4}=25$	3 – ;,	7
5	$5\times6\frac{1}{4}=31\frac{1}{4}$	$\frac{3}{4}$ – ;,	8
6	$6\times6\frac{1}{4}=37\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$ – ;;;;;	10
7	$7\times6\frac{1}{4}=43\frac{3}{4}$	$\frac{1}{4}$ – ,	11
8	$8\times6\frac{1}{4}=50$	2 – ;;;;	13
9	$9\times6\frac{1}{4}=56\frac{1}{4}$	$3\frac{3}{4}$ – ;;;;;;;,	15

ఉదా :—

౩ :- 5 శా. జాతి ఏకవారము, త్రిశ్ర ముక్తాయి, త్రి. పైకాల ముక్తాయి

4 :— ;, - కిటతక । - కిటత । క - కిట । తక - కి । టతక । కిటతక - కిట । తక -
కిటతక ॥ త

5 :— ;, - - తదిగిణతోం - త,ది । ,గి,ణ,తోం । ,- త,ది,గి । ,ణ,తోం, -
త । ,ది,గి,ణ । ,తోం, -
తదిగి । ణతోం - తదిగిణ । తోం - తదిగిణతోం ॥ త

6 :— ;;;;; - తధీంగిణతోం । తధీం । గిణతోం । తధీం । గిణతోం । తధీం । గిణతోం ।
తధీంగిణతోం । తధీంగిణతోం । తధీంగిణతోం ॥ త

7 :— ,- తద్దింగిణతోం - త; । ,దిం;గి । ,ణ,తోం, - త । ;,దిం, । ,గి,ణ,తోం । ,-
త;,దిం । ;,గి,ణ । ,తోం, -
త,దిం । ,గిణతోం - త, । దింగిణతోం - త । ,దింగిణతోం ॥ త

8 :— ;;;; - తధీంగీణాతోం । - తధీం । గీణ । ,తోం - త । ధింగి । ,ణా । తోం -
తధిం । ,గీ । ణాతోం । -
తధీంగీణ । ,తోం - తధీంగి । ,ణాతోం - తధిం । ,గీణాతోం ॥ త

9 :— ,;;;;;;, - త । ,దింగీణాతోం - త; । ,దిం;గి । ;,ణా, । ,తోం, - త; । ,దిం;గి ।
;,ణా, । ,తోం, - త; । ,దిం;గి । ;,ణా, । ,తోం, -
త,దిం । ,గీణాతోం । తద్దింగి । ణాతోం - త,దిం । ,గీణాతోం ॥ త

B :– 5 కా. ముక్తాయి, 4 కా. జాతి ఏకవారము, 3 కా. ముక్తాయి, త్రిశ్ర, త్రిశ్ర పై కాలములో జాతి ఏకావారము

5 కా. 4 కా. 3 కా. త్రి.

4:– ;, – కిటతక । కిటతక – కిటతక – కిటతక । కిటతక । కిటతక । కిటతక । కిటత । క

త్రి. పై.

– కిటతక ॥ త

5 :– ;, – తదిగిణతోం – తదిగిణతోం – తదిగి । ణతోం – తదిగిణతోం –

త । దిగిణతోం । తదగిణ । తోం – తదిగి । ణతోం – త,ది । ,గి,ణ,తోం । , –

తదిగిణతోం ॥ త

6 :– ;;;;; – తధింగిణతోం । తధింగిణతోం – తధింగిణతోం – తధిం । ,గిణతోం –

తధిం । ,గిణతోం । – తధింగి । ణతోం – తధిం । ,గిణతోం । –తధిం । గిణతోం ।

తధింగిణతోం ॥ త

7 :– , – తద్దింగిణతోం – తద్దింగిణతోం – త । ,దింగిణతోం – తద్దింగి । ణతోం

త,దిం । ,గిణతోం । తద్దిం । గిణతోం – త । ,దింగి । ణతోం –

త;।,దిం;గి । ,ణ,తోం, – త । ,దింగిణతోం ॥ త

8 :– ;– తధింగీణాతోం । తధింగీణాతోం – తధింగీణాతోం । – తధింగీణాతోం । –

తధింగి । ,ణాతోం । తధింగి ! ,ణాతోం । తధింగి । ,ణాతోం । – తధిం ।

గీణ । ,తోం – తధిం । ,గీణాతోం ॥ త

9 :– ;;;;;;;, – త । ,దింగీణాతోం – తద్దింగీణా । తోం – తద్దింగీణాతోం –

త,దిం । ,గీణాతోం – త । ,దింగి । ,ణాతోం । తద్దిం । గీణా । తోం –

త,దిం । ,గీణ । ,తోం – త; । ,దిం;గి । ;,ణా, । ,తోం, – త,దిం । ,గీణాతోం ॥ త

23. సూత్రము $6\frac{1}{2}$

వి :— ఈ సూత్రముచే 3 + 2 + 1, చతురశ్రపై కాలము వచ్చును. అనగ 3, 2, 1, ½ తగ్గింపు ముక్తాయి అనబడును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4 \times 6\frac{1}{2} = 26$	2 - ;	7
5	$5 \times 6\frac{1}{2} = 32\frac{1}{2}$	3½ - ;;;,	9
6	$6 \times 6\frac{1}{2} = 39$	1 - ,	10
7	$7 \times 6\frac{1}{2} = 45\frac{1}{2}$	2½ - ;;,	12
8	$8 \times 6\frac{1}{2} = 52$	——	13
9	$9 \times 6\frac{1}{2} = 58\frac{1}{2}$	1½ - ;,	15

ఉదా :—

3 + 2 + 1, చ. పై కాలము

4 :— ;- కి, | ,ట; | త;క | ; - కి, | ట,త, | క, - కిట | తక – కిటతక ॥ త

5 :- ;;;, - త | ;;,ది; | ;,గి;; | ,ణ;;,తోం | ;;, – త; | ,ది;,గి; | ,ణ;,తోం; | ,- త,ది,గి,ణ | ,తోం, - తదిగిణతోం ॥ త

6 :— ,త; | ధీం; | ;గి, | ,ణ; | తోం; - త |,ధీం, | ,గి,ణ | ,తోం, - త | ధీంగిణ | తోం - తధీంగిణతోం ॥ త

7 :— ;;, - త; | ;;;; | ,దీం;;, | ;;,గి; | ;,ణ;; | ,తోం;;, - త | ;;;,దిం | ;;;,గి | ;,ణ;,తోం | ;, - త;,దిం | ;,గి,ణ,తోం | ,- తద్దింగిణతోం ॥ త

8 :— త;ధిం । ;; । ,గి, । ;,ణ । ;; । ,తొం; । – త,ధిం । ;గి । ;ణా । ;తొం, । –
తధింగి । ,ణాతొం । – తధింగిణాతొం ॥ త

9 :— ;, – త;; । ;;;,దిం । ;;;; । ;,గి;, । ;;;,ణ । ;;;; । ;,తొం;; । , –
త;;; । ,దిం;;, । ,గి;;, । ,ణా;;, । ,తొం;, – త; । ,దిం;గి, । ,ణా;తొం, –
త । ,దింగిణాతొం ॥ త

24. సూత్రము $6\frac{3}{4}$

వి :— ఈ సూత్రముచే 3 కా. 1 సారి, 4 కా. 2 సార్లు, 5 కా. 3 సార్లు, త్రిశ్ర ముక్తాయి వచ్చును. రెండు కళల చౌకగమనము గనడిపించునది.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4 \times 6\frac{3}{4} = 27$	1 - ,	7
5	$5 \times 6\frac{3}{4} = 33\frac{3}{4}$	$2\frac{1}{4}$ - ;;;;,	9
6	$6 \times 6\frac{3}{4} = 40\frac{1}{2}$	$3\frac{1}{2}$ - ;;;,	11
7	$7 \times 6\frac{3}{4} = 47\frac{1}{4}$	$\frac{3}{4}$ - ;,	12
8	$8 \times 6\frac{3}{4} = 54$	2 - ;	14
9	$9 \times 6\frac{3}{4} = 60\frac{3}{4}$	$8\frac{1}{4}$ - ;;;;;;,	16

ఉదా :—

3 కా. 1 సారి, 4 కా. 2 సార్లు, 5 కా. 3 సార్లు, త్రిశ్ర ముక్తాయి :-

4 :— ,- కిటత । క – కిటతక – కిట । తక – కిటతక – కిటతక – కిటతక । – కిటత ।
క – కిట । తక – కి । టతక ॥ త

5 :- ;;;;, - త;,ది; | ,గి;,ణ;,తోం;, - త,ది | ,గి,ణ,తోం, - త,ది,గి,ణ,తోం | ,-

తదిగిణతోం - తదిగిణతోం - తదిగిణతోం | - తదిగి | ణతోం -

త | దిగిణ | తోం - తది | గిణతోం ‖ త

6 :- ;;;, - త | ,ధీం;గి,ణ | ,తోం, - తధీంగిణ | తోం - తధీంగిణతోం -

తధిం | ,గిణతోం - తధీంగిణతోం - తధీంగిణతోం | తధీం | గిణతోం |

తధీం | గిణతోం | తధీం | గిణతోం ‖ త

7 :- ;, - త;;;;;; | ;,దిం;;;;;; | ;,గి;;;,ణ;; | ;,తోం;;;, - త;; | ;,దిం;;;,

గి;,ణ | ;,తోం;, - త;;;,దిం | ;;;,గి;,ణ;,తోం | ;, -

తద్దీంగిణతోం-తద్దీంగిణ | తోం - తద్దీంగిణతోం - త,దిం|,గిణతోం -

త, | దీంగిణతోం - త | ,దీంగిణతోం ‖ త

8 :- ;- త, | ధీం; | గీ; | ణా; | తోం, - తధిం | ,గీణ | ,తోం - తధిం | ,గీణ | ,తోం -

తధీంగీణాతోం | తధీంగీణాతోం-తధీంగీణాతోం | - తధీంగీణ|,తోం-

తధీంగి | ,ణాతోం - తధిం | ,గీణాతోం ‖ త

9 :- ;;;;;;, - త; | ;;;,;;,దీం, | ;;;;;;,గీ, | ;;;,;;,ణా, | ;;;;;;,తోం; | ;;, -

త;;;,దీం, |;;,గీ;;;ణా, |;;,తోం;, - త;;;|,దీం;;;గీ;;, | ,ణా;;;తోం;,

త,దిం | ,గీణాతోం - తద్దీంగీణాతోం - త | ,దీంగీణాతోం -

త,దిం | ,గీణాతోం | తద్దీంగీ | ణాతోం - త,దిం | ,గీణాతోం ‖ త

25. సూత్రము 7

వి :— ఈసూత్రముచే గుణించిన A - త్రికాలము వచ్చును. B - చతురశ్ర ముక్తాయి, త్రిశ్రముక్తాయి వచ్చును. C - విన్యాస ముక్తాయి, త్రిశ్ర, త్రిశ్ర పై కాలము వచ్చును.

గమనిక :— ఇందు B సూత్రమునకు 3, 4 సూత్రముల సోదాహరణము కలియక సమానముగాన ఇందు ఉదహరించుటలేదు.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	4×7= 28	———	7
5	5×7= 35	1 - ,	9
6	6×7= 42	2 - ;	11
7	7×7= 49	3 - ;,	13
8	8×7= 56	———	14
9	9×7= 63	1 - ,	16

ఉదా :—

A - త్రికాలము

4 :— కి;, | టు;, | త;, | క;, | - కి,ట, | త,క, | - కిటతక ‖ త

5 :— , - త; | ,ది; | ,గి; | ,ణ; | ,తోం; | ,- త,ది | ,గి,ణ | ,తోం, |
త | దిగిణతోం ‖ త

6 :— ; - త, | ;ధీం | ;; | ;గి, | ;ణ, | ;తోం, | ;- త, | ధీం; | గి,ణ, | తోం,
తధిం | ,గిణతోం ‖ త

7 :— ;, - త । ;; । ;,దిం । ;; । ;,గి । ;,ణ । ;,తొం । ;, - త । ;,దిం । ;,గి ।
,ణ,తొం । ,- త,దిం । ,గిణతొం ॥ త

8 :— త;, । ధీం; । ;; । గీ; । ;; । ణా; । ;; । తొం;, । - త,ధీం । ;గీ । ;ణా ।
;తొం, । - తధీంగి । ,ణాతొం ॥త

9 :— ,- త; । ;; । ,దీం, । ;; । ,గీ, । ;; । ,ణా, । ;; । ,తొం; । ,- త; । ,దీం, ।
,గీ, । ,ణా, । ,తొం, - త। ,దీంగి । ,ణాతొం ॥ త

C— విన్యాస ముక్తాయి, మిశ్ర, మిశ్రపై కాలము

4 :— కిటతక । త;, । కిటతక । త;, । కిటతక । - కిటత । క - కిటతక ॥ త

5 :— ,తదిగి । ణతొం - త, । ;, - త । దిగిణతొం । త;, । ,తదిగి । ణతొం -
త,ది । ,గి,ణ,తొం । ,- తదిగిణతొం ॥ త

6 :— ;- తధిం । ,గిణతొం । - త;,।; - తధిం ।,గిణతొం । - త;, । ;-తధిం । ,గిణతొం । -
తధీం । గిణతొం । - తధీంగిణతొం ॥ త

7 :— ;, - త । ,దీంగి । ణతొం - త, । ;; । , - త,దిం । ,గిణతొం । - త;, । ;, -
త । ,దీంగి।ణతొం - త; । ,దీం;గి । ,ణ,తొం,- త । ,దీంగిణతొం ॥ త

8 :— తధీంగి । ,ణాతొం । - త;, । ;; । - తధీంగి । ,ణాతొం । - త;, । ;; । -
తధీంగి । ,ణాతొం । - తధీం । గీణ । ,తొం - తధిం । ,గీణాతొం ॥ త

9 :— ,- త,దిం । ,గీణ । ,తొం - త, । ;; । ;, - త । ,దీంగి । ,ణాతొం । - త;, ।
;; । , - త,దిం । ,గీణ । ,తొం - త; । ,దీం;గి । ;,ణా, ।,తొం, -
త,దిం । ,గీణాతొం ॥ త

26. సూత్రము $7\frac{1}{4}$

వి :- ఈసూత్రముచే గుణించిన 5 వ కాలం జాతి ఏకవారము, చతురశ్ర గమన ముక్తాయి, త్రిశ్ర గమన ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షరముల సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4 \times 7\frac{1}{4} = 29$	3 — ;,	8
5	$5 \times 7\frac{1}{4} = 36\frac{1}{4}$	$3\frac{3}{4}$ - ;;;;;;;,	10
6	$6 \times 7\frac{1}{4} = 43\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ - ;	11
7	$7 \times 7\frac{1}{4} = 50\frac{3}{4}$	$1\frac{1}{4}$ - ;;,	13
8	$8 \times 7\frac{1}{4} = 58$	2 - ;	15
9	$9 \times 7\frac{1}{4} = 65\frac{1}{4}$	$2\frac{3}{4}$ - ;;;;;,	17

ఉదా :-

5 కాలం జాతి ఏకవారము, చతురశ్ర ముక్తాయి, త్రిశ్ర ముక్తాయి

4 :— ;, - కిటతక | - కిటతక | కిటతక | కిటతక | -కిటత | క - కిట | తక - కి | టతక ॥ త

5 :— ;;;;;;;, - త | దిగిణతొం - తదిగి | ణతొం - తది | గిణతొం - త | దిగిణతొం | -

తదిగి | ణతొం - త | దిగిణ | తొం - తది | గిణతొం ॥ త

6 :— ;- తధీంగిణతొం - తధిం | ,గిణతొం | తధీంగి | ణతొం - తధిం | , గిణతొం | -

తధీం | గిణతొం | తధీం | గిణతొం | తధీం | గిణతొం ॥ త

7 :— ;;, - తద్దింగిణతొం - త|,దీంగి|ణతొం - త,|దీంగిణ|తొం - త,దిం |,గిణతొం| -

త,దిం | ,గిణ | తొం - త, | దీంగి | ణతొం - త |,దిం | గిణతొం ॥ -

8 :— ;- తధీంగీణాతొం | - తధీంగి|,ణాతొం|తధీంగి|,ణాతొం|తధీంగి|,ణాతొం | -

తధీం | గీణ | ,తొం - త | ధీంగి |,ణా | తొం - తధిం | ,గీ | ణాతొం ॥ త

9 :— ;;;;;, - తద్దింగి | ,ణాతొం - త,దిం | ,గీణ | ,తొం - త, | దీంగీ | ణాతొం -

త | ,దీంగి | ,ణాతొం | -

త,దిం | ,గీ | ణాతొం | త,దిం | ,గీ | ణాతొం | త,దిం | ,గీ | ణాతొం ॥ త

27. సూత్రము $7\frac{1}{2}$

వి :- **A** – విన్యాస ముక్తాయి, చతురశ్ర పై కాలము, త్రిశ్ర, త్రిశ్రపై కాలము వచ్చును. B – చతురశ్రపై కాలము, చ, త్రి, త్రి. పై కాలమున జాతి ఏకవారముగను త్రిశ్ర గమనములో ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times7\frac{1}{2}=30$	2 – ;	8
5	$5\times7\frac{1}{2}=37\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$ – ;;,	10
6	$6\times7\frac{1}{2}=45$	3 – ;,	12
7	$7\times7\frac{1}{2}=52\frac{1}{2}$	$3\frac{1}{2}$ – ;;;,	14
8	$8\times7\frac{1}{2}=60$	——	15
9	$9\times7\frac{1}{2}=67\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ – ,	17

ఉదా :-

A – విన్యాస ముక్తాయి, చ. పై, త్రిశ్ర, త్రిశ్రపై కాలము

వి. చపై. త్రి. త్రిపై.

4 :- ;- కిట । తక-త,।;- కిట।తక – త,।;కిట।తక – కిటతక । – కిటత।క – కిటతక॥త

5 :- ;;, – త,ది । ,గి,ణ,తోం, – త । ;;;; ।, – త,ది,గి,ణ ।,తోం, –
త;; । ;;, – త,ది । ,గి,ణ,తోం, –
త । దిగిణతోం – త,ది । ,గి,ణ,తోం । , – తదిగిణతోం ॥ త

6 :- ;, – త।ధింగిణ।తోం – త;।;, – త।ధింగిణ । తోం – త;।;, – త।ధింగిణ।తోం –
తధింగిణతోం । – తధిం । గిణతోం । – తధింగిణతోం ॥ త

7 :- ;;;, – త । ;,దిం;గి । ,ణ,తోం, – త; । ;;;; । ;, – త;, దిం ।;,గి,ణ,తోం ।,–
త;;; । ;;;, – త । ;,దిం;గి । ,ణ,తోం, –
త,దిం । ,గిణతోం – త; । ,దిం;గి । ,ణ,తోం, – త । ,దింగిణతోం ॥ త

8 :— తధీంగి । ,ణాతోం । – త;, । ;; । – తధీంగి । ,ణాతోం । – త;, । ;; । – తధీంగి ।
,ణాతోం । – తధీంగీణాతోం । – తధీం । గీణ । ,తోం – తధిం।,గీణాతోం॥ త।

9 :— ,– త;,దీం, । ,గీ;ణా, । ,తోం, – త;; । ;;;; । ;;, – త; । ,దీం;గీ, ।
,ణా;తోం, – త । ;;;; । ;;;; । , – త;,దీం, । ,గీ;ణా, । ,తోం, –
తద్దింగి । , ణాతోం – త; । ,దీం;గి । ;,ణా, । ,తోం, – త,దిం । ,గీణాతోం ॥ త

B – చ. పై, చ, త్రి, త్రి. పై, త్రిశ్ర ముక్తాయి

4 :— ;– కిటతక । కిటతక । కిటత । క–కిటతక । – కిటత । క – కిట । తక – కి । టతక ॥ త

5 :— ;;, – తదిగి । ణతోం – తదిగి । ణతోం – త,ది । ,గి,ణ,తోం।, – తదిగిణతోం । –
తదిగి । ణతోం – త । దిగిణ । తోం – తది । గిణతోం ॥ త

6 :— ;, – తధిం । ,గిణతోం – తధిం । ,గిణతోం । – తధీం । గిణతోం । తధీంగిణతోం । –
తధీం । గిణతోం । తధీం । గిణతోం । తధీం । గిణతోం ॥ త

7 :— ;;;, – త । ,దీంగిణతోం – త । ,దీంగి । ణతోం – త; । ,దీం;గి । ,ణ,తోం, –
త । ,దీంగిణతోం । త,దిం । , గిణ । తోం – త, । దీంగి । ణతోం –
త । ,దీం । గిణతోం ॥ త

8 :— తధీంగీణాతోం । – తధీంగి । ,ణాతోం । – తధీం । గీణ । ,తోం – తధిం ।
,గీణాతోం । తధీం । గీణ । ,తోం – త । ధీంగి । ,ణా । తోం – తధిం ।
, గీ । ణాతోం ॥ త

9 :— ,– తద్దింగీణ । ,తోం – త,దిం । ,గీణ । ,తోం – త; । ,దీం;గి । ;,ణా, ।
,తోం, – త,దిం । ,గీణాతోం । త,దిం । , గీ । ణాతోం । త,దిం । ,గీ ।
ణాతోం । త,దిం । ,గీ । ణాతోం ॥ త

28. సూత్రము $7\frac{3}{4}$

వి :— ఈసూత్రముచేA త్రికాలము, 5 వ కాలం ముక్తాయి వచ్చును.

B చ. 3 కా. ముక్తాయి, 5 కా. ముక్తాయి, త్రిశ్ర గమన ముక్తాయి వచ్చును.

గమనిక :— బేసి జాతులు రెండుకళల చౌకగమనముగ అనుష్ఠించిన లయ సౌందర్యము సొంపుగ నుండును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times7\frac{3}{4}=31$	1 - ,	8
5	$5\times7\frac{3}{4}=38\frac{3}{4}$	$1\frac{1}{4}$ - ;;,	10
6	$6\times7\frac{3}{4}=46\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$ - ;,	12
7	$7\times7\frac{3}{4}=54\frac{1}{4}$	$1\frac{3}{4}$ - ;;;,	14
8	$8\times7\frac{3}{4}=62$	2 - ;;	16
9	$9\times7\frac{3}{4}=69\frac{3}{4}$	$2\frac{1}{4}$ - ;;;;,	18

ఉదా :—

A- త్రికాలము, 5 కా. ముక్తాయి

4 :— ,-కి;।,ట;।,త;।,క;।,-కి,ట।,త,క।, - కిటత।క - కిటతక - కిటతక - కిటతక ॥త

5 :— ;;, - త;;;;, । ,;;,ది,;;;; । ;;,గి;;;;; । ;;,ణ;;;;; । ;;,తోం;;;;; ।;;, -
త;;;,ది; । ;;,గి;;;,ణ;।;;,తోం;;;, - త;।,ది;,గి;,ణ;,తోం; । , -
తదిగిణతోం - తదిగిణతోం - తదిగిణతోం ॥ త

6 :— ;, - త;; । ;,ధిం;; । ;,,;; । ;,గి;; । ;,ణ;; ।;,తోం;; । ;, -
త;,ధిం । ;,;;గి । ;,ణ;,తోం । ;, - త,ధీం, । ,గి,ణ,తోం, -
తధిం ।,గిణతోం - తధీంగిణతోం - తధీంగిణతోం ॥ త

7 :— ;;;, – త;;;; | ;;;;;;;; | ;;;,దీం;;;, | ;;;;;;;; | ;;;,గి;;;; | ;;;,ణ;;;; |
;;;,తొం;;;; | ;;;, – త;;;;| ;;;,దీం;;;, | ;;;,గి;;;,ణ|;;;,తొం;;;, –
త| ;;;,దీం;;;గి|;,ణ;,తొం;, – తద్దింగి|ణతొం – తద్దింగిణతొం –
తద్దింగిణతొం ॥ త

8 :— ;; – త;, | ;;ధిం; | ;;;; | ;;గీ; | ;;;; | ;;ణా; | ;;;; | ;;తొం;, | ;; –
త;, | ధిం;;; | గీ;;; | ణా;;; | తొం;, – త,ధిం|;గీ;ణా|;తొం, –
తధింగీణాతొం | తధింగీణాతొం – తధింగీణాతొం ॥ త

9 :— ;;;;, – త;;; | ;;;;;;;; | ;;;;,దీం;;, | ;;;;;;;; | ;;;;,గీ;;, | ;;;;;;;; |
;;;;,ణా;;, | ;;;;;;;; | ;;;;,తొం,;; | ;;;;, – త;;; | ;;;;,దీం;;,|
;;;;,గీ;;, | ;;;;,ణా;;, | ;;;;,తొం;;; |, – త;;;,దీం;;, | ,గీ;;;
ణా;;, | ,తొం;, – తద్దింగీణాతొం – త, | దీంగీణాతొం –
తద్దింగీణాతొం ॥త

B- చ. ముక్తాయి, ఖం. ముక్తాయి, త్రి. ముక్తాయి

4 :— , – కిటత | క – కిటత | క – కిటత | క – కిటతక – కిటతక –కిటతక | –
కిటత | క – కిట | తక – కి | టతక ॥ త

5 :— ;;,-త;,ది;,గి;|,ణ;,తొం;,-త;,ది; | ,గి;,ణ;,తొం;,-త; | ,ది;,గి;,ణ;,తొం; | ,-
తదిగిణతొం – తదిగిణతొం – తదిగిణతొం | – తదిగి | ణతొం –
త | దిగిణ | తొం – తది | గిణతొం ॥ త

6 :– ;, – త,ధీం, | ,గి,ణ,తొం, – త | ,ధీం;గి,ణ | ,తొం, – త,ధీం, | ,గి,ణ,తొం, –
తధిం | ,గిణతొం – తధీంగిణతొం – తధీంగిణతొం | –
తధీం | గిణతొం | – తధీం | గిణతొం | – తధీం | గిణతొం ‖ త

7 :– ;;;, – త;;;,దిం | ;;;,గి;,ణ;,తొం | ;, – త;;;,దీం;, | ;,గి;,ణ;,తొం;, –
త | ;;;,దీం;;;గి | ;,ణ;,తొం;,–తద్దింగి | ణతొం – తద్దింగిణతొం –
తద్దింగిణతొం | – త,దిం | ,గిణ | తొం – త, | దిం,గి | ణతొం –
త | ,దిం, | గిణతొం ‖ త

8 :– ; – తధిం | ,గీణ | ,తొం – తధిం | ,గీణ | ,తొం – తధిం | ,గీణ | ,తొం –
తధీంగీణాతొం | తధీంగీణాతొం–తధీంగీణాతొం | –తధీం|గీణ|,తొం–
త | ధీంగి | ,ణా | తొం – తధిం | ,గీ | ణాతొం ‖ త

9 :– ;;;;,–త;;; |,దీం;;;గీ;;,| ,ణా;;;తొం;,–త; | ;;,దీం;;;గీ, | ;;,ణా;;;తొం; | , –
త;;;,దీం;;, | ,గీ;;;ణా;;, | ,తొం;, – తద్దింగీణాతొం –
త, | దీంగీణాతొం – తద్దింగీణాతొం | – త,దిం | ,గీ | ణాతొం |
త,దిం | ,గీ | ణా తొం | – త,దిం | ,గీ | ణాతొం ‖ త

29. సూత్రము 8

వి :– ఈసూత్రముచే A– జాతి 2 కా. 1 సారి, 2 కా. కాపు, 3 కా. 2 సార్లు, 4 కా. కాపు, 4 కా. 3 సార్లు వచ్చును. B– నిశ్శబ్ద విన్యాస ముక్తాయి, ముక్తాయి వచ్చును. C– ముక్తాయి, జాతి 3 అక్షరముల వంతునకాపుగ, త్రిశ్ర, త్రి. పై కాలముగ వచ్చును. D– జాతి 3 + 2 + $\bar{1}$, త్రిశ్ర పై కాల ముక్తాయి వచ్చును.

గమనిక :— ఇందు ప్రతి ప్రయోగము - జాతి అక్షర సంఖ్యకు రెట్టింపు క్రియలతో సమగ్రహానమ మగును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	4×8= 32	——	8
5	5×8= 40	——	10
6	6×8= 48	——	12
7	7×8= 56	——	14
8	8×8= 64	——	16
9	9×8= 72	——	18

ఉదా :—

A- జాతి 2 కా. 1 సారి, 2 కా. కాపు, 3 కా. 2 సార్లు, 4 కా. కాపు, 4 కా. 8 సార్లు

4 :— కి,ట, | త,క, |-త;,|;; |-కిటతక | కిటతక | - త;,-కిటతక | కిటతక-కిటతక ‖ త

5 :— త,ది, | గి,ణ, | తోం,-త, | ;; | ;; | - తదిగిణ | తోం - తదిగి | ణతోం -
త;, | ,- తదిగిణతోం - తది | గిణతోం - తదిగిణతోం ‖ త

6 :— త,ధీం | ;గి, | ణ,తోం, | -త;, | ;; | ;; | -తధీంగి | ణతోం-తధిం | ,గిణతోం | -
త;;, - తధిం | ,గిణతోం - తధీంగి | ణతోం - తధీంగిణతోం ‖ త

7 :— త;, | దీం; | గి,ణ, | తోం, - త, | ;; | ;; | ;; | - తద్దీం | గిణతోం -
త | ,దీంగి | ణతోం - త;, | ;, - తద్దీంగి | ణతోం -
తద్దీంగిణ | తోం - తద్దీంగిణతోం ‖త

8 :— త,ధిం, | ;గీ | ;ణా | ;తోం, | - త;, | ;; | ;; | ;; | - తధీంగి | ,ణాతోం |
తధీంగి|,ణాతోం|- త;;;,|-తధీంగీణాతోం|తధీంగీణాతోం|తధీంగీణాతోం ‖ త

9 :— త;,| దీం;|గీ;|ణా;|తోం,-త,|;;|;;|;;|;;|-తద్దీం|గీణా|తోం-త,దిం|,గీణ|,తోం -
త;,|;;,-త,దిం | ,గీణాతోం-త,|దీంగీణాతోం-త|,దీంగీణాతోం ‖ త

30. సూత్రము $8\frac{1}{4}$

వి :— ఈసూత్రముచే $3 + 1\frac{1}{2} + \frac{3}{4}$ × త్రిశ్ర త్రికాలము, చతురశ్ర గమన ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4 \times 8\frac{1}{4} = 33$	3 - ;;;	9
5	$5 \times 8\frac{1}{4} = 41\frac{1}{4}$	$2\frac{3}{4}$ - ;;;;;,	11
6	$6 \times 8\frac{1}{4} = 49\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$ - ;;,	13
7	$7 \times 8\frac{1}{4} = 57\frac{3}{4}$	$2\frac{1}{4}$ - ;;;;,	15
8	$8 \times 8\frac{1}{4} = 66$	2 - ;;	17
9	$9 \times 8\frac{1}{4} = 74\frac{1}{4}$	$1\frac{3}{4}$ - ;;;,	19

ఉదా :—

$3 + 1\frac{1}{2} + \frac{3}{4}$ × త్రిశ్రత్రి కాలము, చతురశ్ర గమన ముక్తాయి

4 :— ;;; - కి, | ;;ట;, | ;త;;, | క;;, - కి, | ,ట;త;క |; - కి;ట;త;క; | -
కిటతక | కిటతక | కిటతక ॥ త

5 :- ;;;;;, - త;; | ;;;,ది;;;; | ;,గి;;;;;,ణ | ;;;;;,తోం;; | ;;;, -
త;;,ది;|;,గి;;,ణ;;,తోం|;;,-త;ది;గి;ణ,|,తోం; - తదిగి | ణతోం -
తది | గిణతోం - త | దిగిణతోం ॥ త

6 :— ;;, - త; | ;,ధిం;, | ;;;,గి | ;;,ణ; | ;,తోం;;|, - త;ధిం;|;గి;ణ; | తోం; -
త;ధిం;;గి|;ణ;తోం;-తధిం|,గిణతోం|తధింగి|ణతోం-తధిం|,గిణతోం॥త

7 :— ;;;;, - త;;; | ;;;;;;;; | ,దిం;;;;;;, | ;;;;,గి;;; | ;;,ణ;;;;; | , తోం;;;;;, -
త; | ;;;;,దిం;;, | ;;,గి;;,ణ;; | ,తోం ;;,-త;;,దిం,|;,గి;ణ;తోం; -
త|,దిం గి | ణతోం - త, | దిం గిణ | తోం - త,దిం |,గిణతోం ॥ త

8 :— ;; - త;, । ;ధీం;; । ;;;గీ।;;;;।;ణా;;।;;తోం,।;; - త;ధిం।;;,గీ,।;,ణా;,।,తోం; -
త,ధీం;, । ,గీ;;ణా;;తోం; । - తధీంగి।,ణాతోం । తధీంగి।,ణాతోం ।
తధీంగి । ,ణాతోం ॥ త

9 :— ;;;, - త;;;; । ;;;;;;;,దిం।;;;;;;;;।;;;,గీ;;;,।;;;;;;;,ణ।;;;;;;;;।;;;,తోం;;;;।;, -
త;;;;;,దిం।;;; ;;,గీ;,।;;;,ణా;;;,।;,తోం;;, - త;;,దిం।;;,గీ;;ణా;,।,
తోం; - త,దిం।,గీణ।,తోం-త,।దీంగీ।ణాతోం-త।,దీంగి।,ణాతోం ॥ త

31. సూత్రము $8\frac{1}{2}$

వి :— ఈసూత్రముచే త్రికాలము, 4 వ కాలములో ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times8\frac{1}{2}=34$	2 - ;	9
5	$5\times8\frac{1}{2}=42\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$ - ;,	11
6	$6\times8\frac{1}{2}=51$	1 - ,	13
7	$7\times8\frac{1}{2}=59\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ - ,	15
8	$8\times8\frac{1}{2}=68$		17
9	$9\times8\frac{1}{2}=76\frac{1}{2}$	$3\frac{1}{2}$ - ;;;,	20

ఉదా :—

త్రికాలము, 4 కా. ముక్తాయి :—

4 :— ;- కి, । ;ట,।;త,।;క, । ;- కి, । ట,త, । క,-కిట।తక-కిటతక।కిటతక-కిటతక ॥ త

5 :— ;, - త;; ।;,ది;;।;,గి;;।;,ణ;; । ;,తోం ;;।; , - త;,ది । ;,గి;,ణ । ;,తోం;, -
త।,ది,గి,ణ,తోం।,-తదిగిణతోం-తది।గిణతోం-తదిగిణతోం ॥త

6 :— ,- త; | ,ధీం, | ;; | ,గి; | ,ణ; | ,తోం; | , - త,ధిం | ,;గి | ,ణ,తోం | ,-
తధీం|గిణతోం - తధిం|,గిణతోం-తధీంగి|ణతోం-తధీంగిణతోం ‖ త

7 :— ,- త;;; | ;;;; | ,దిం;;, | ;;;; | ,గి;;; | ,ణ;;; | ,తోం;;; | , -
త;;;|,దిం;;, | ,గి;,ణ;| ,తోం;, - త;|,దిం;గి,ణ|,తోం, -
తద్దింగి | ణతోం - తద్దింగిణ | తోం - తద్దింగిణతోం ‖ త

8 :— త;, | ధీం; | ;; | గీ; |;; | ణా; | ;; | తోం;, | - త,ధీం |;గీ|;ణా | ;తోం, | -
తధీంగి|,ణాతోం|తధీంగీణాతోం|తధీంగీణాతోం|తధీంగీణాతోం ‖ త

9 :— ;;;, - త | ;;;; | ;;;,దిం | ;;;; | ,;;;,గి|,,;;;|,,;,ణ | ;,,,|;;;,తోం|.,;. -
త | ;;;,దిం| ,;;,గి|;;;,ణ|;;;,తోం | ;, - త;,దిం|,,గి;,ణ | ;,తోం, -
త,దిం | ,గీణాతోం - త, | దింగీణాతోం - త |,దింగీణాతోం ‖ త

32. సూత్రము $8\frac{3}{4}$

వి :— ఈసూత్రముచే A- ముక్తాయి, విన్యాస ముక్తాయి, 5 కా. ముక్తాయి వచ్చు ను. B- జాతి అక్షరమక్షరమునకు 5 + 2 ½ + 1 ¼ అక్షరము వంతున కాపుగ ఖండత్రికాలము వచ్చును.

ఉదా :—

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4 \times 8\frac{3}{4} = 35$	1 - ,	9
5	$5 \times 8\frac{3}{4} = 43\frac{3}{4}$	¼ - ,	11
6	$6 \times 8\frac{3}{4} = 52\frac{1}{2}$	3½ - ;;;,	14
7	$7 \times 8\frac{3}{4} = 61\frac{1}{4}$	$2\frac{3}{4}$ - ;;;;;,	16
8	$8 \times 8\frac{3}{4} = 70$	2 - ;	18
9	$9 \times 8\frac{3}{4} = 78\frac{3}{4}$	1¼ - ;;,	20

A- ముక్తాయి, విన్యాస ముక్తాయి, 5 కా. ముక్తాయి

4 :– ,– కిటత | క – కిటతక | క – కిటత | క – కిటత | క – త; | , – కిటత | క –
త; | ,– కిటత | క – కిటతక – కిటతక – కిటతక ॥ త

5 :– ,– త;,ది;,గి;,ణ; | ,తొం;,–త;,ది;,గి; | ,ణ;,తొం;,–త;,ది; | ,గి;,ణ;,తొం;, –
త;|,ది;,గి;,ణ;,తొం;|,– త;;;;;;; | ;;, – త;,ది;,గి; | ,ణ;,తొం;, –
త;;; | ;;;;;;, – త; | ,ది;,గి;,ణ;,తొం; | , – తదిగిణతొం –
తదిగిణతొం – తదిగిణతొం ॥ త

6 :– ;;;,–త | ,ధీం;గి,ణ | ,తొం,–త,ధీం, | ,గి,ణ,తొం,–త | ,ధీం;గి,ణ | ,తొం, –
త,ధీం, | ,గి,ణ,తొం, – త | ;;;; | ;, – త,ధీం, | ,గి,ణ,తొం, –
త | ;;;; | ;, – త,ధీం, | ,గి,ణ,తొం, – తధిం | ,గిణతొం –
తధీంగిణతొం – తధీంగిణతొం ॥ త

7 :– ;;;;;, – త;; | ;,దీం;;;గి;,ణ | ;,తొం;, – త;;;,దిం | ;;;,గి;,ణ;,తొం | ;, –
త;;;,దీం;, | ;,గి;,ణ;,తొం;, – త | ;;;,దీం;;;గి | ;,ణ;,తొం;, –
త;; | ;;;;;;;; | ;;;, – త;;;,దిం | ;;;,గి;,ణ;,తొం | ;, –
త;;;;;; | ;;;;;;;,–త | ;;;,దీం;;;గి|;,ణ;,తొం;,–తద్దింగి | ణతొం –
తద్దింగిణతొం – తద్దింగిణతొం ॥ త

8 :– ;– తధిం | ,గీణ | ,తొం – తధిం | ,గీణ | ,తొం – తధిం | ,గీణ | ,తొం –
తధిం | ,గీణ | ,తొం – త, | ;; | ;– తధిం | , గీణ | ,తొం –
త, | ;; | ;తధిం | ,గీణ | ,తొం – తధీంగీణాతొం | తధీంగీణాతొం –
తధీంగీణాతొం ॥ త

9 :— ;;;,-త;;;;,దిం, | ;;;,గి;;;;ణా, | ;;,తోం;, — త;;; | ,దిం;;,గి.;, | ,ణా;;;తోం;, —

త;|;;,దిం;;;గి,|;;,ణా;;;తోం,|,—త;;;,దిం;;, | ,గి;;;ణా,, |,తోం;, —

త;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;, — త;;; | ,దిం.;;గి,,, | ,ణా;;;తోం;, —

త, | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; |,— త;;;,దిం;;, | ,గి;;;ణా;;, |,తోం;, —

తద్దింగిణాతోం — త, | దింగిణాతోం — తద్దింగిణాతోం ॥ త

B - 5 + 2 ½ + 1 ¼ × ఖండత్రిశ్ర కాలము

4 :— ,— కి; | ;ట, | ;,త | ;; | క;, | ,— కి;;ట | ;;త;, | ,క;; — కి;, | ,ట;;త;;క;; ॥ త

5 :— ,— త;;;;;;; | ;;;,ది,,;;; | ;;;;,గి;;; | ;;;;;;,ణ; | ;;;;;;;; | ,తోం;;;;;;; | ;;, —

త;;;;,ది | ;;;;,గి;;; | ;,ణ;;;;,తోం; | ;;;, — త;;ది;, | ,గి;;ణ;;తోం;; ॥ త

6 :— ;;;, — త | ;;;; | ,ధిం;;, | ;;;; | ;;,గి; | ;;;,ణ | ;;;; | ,తోం;;; | ;, — త;; |

ధిం;;; | ;గి;;ణ | ;;తోం;, | , — త;;ధిం;;;, | ,గి;;ణ;;తోం;; ॥ త

7 :— ;;;;;, — త ,;| ;;;;;;;; | ;;;,;;;; | ;,దిం;;;;;, | ;;;;;;, | ;;;;;,గి;; |

;;;;;;;,ణ | ;,;;;;;, | ;,తోం;;;;;; | ;;;, — త;;;; | ,;;;;,దిం;, |

;;;;;;;,గి | ;;;;,ణ;;; | ;,తోం;;;;, — త; | ;;, దిం;;;, | ,గి;,ణ;;తోం;; ॥ త

8 :— ;- త, | ;,ధిం | ;; | ;; | ,గి, | ;; | ;,ణ | ;; | ;; | ,తోం;| ,— త;, | ,ధి ;;, |

;,గి;, | ;;,ణా, | ;;;,తోం | ;;— త;;ధిం, |,;;; గి;;;, | ,ణా,;;;తోం,; ॥ త

9 :— ;;, — త;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;,దిం, | ,;;;;;;; | ;,;;;;;; | ;;,గి;;;;, |

;;;;;;;; | ;;;;;;,ణా, | ;;;;;;;, | ;;;;;;;; | ;;,తోం;;;;; | ;;;;, —

త;;; | ;;;;;;,దిం. | ;;;;;;;; | ,గి;;;;;;. | ;; ణా;;;;, |

;;;;,తోం;;; | ;,— త;;;;,దిం, | ;;;,గి;;;, | ,ణా;;;;తోం;; ॥ త

౩౩. సూత్రము 9

వి :— ఈసూత్రముచే A- ముక్తాయి, ౩+౨+౧ వచ్చును B - విన్యాసముక్తాయి, త్రిశ్ర ముక్తాయి వచ్చును. C - జాతి 4 । 3 + 2గ వచ్చును. D - త్రికాలము, త్రిశ్ర, త్రిశ్రపై కాలము వచ్చును E - ముక్తాయి, త్రిశ్రముక్తాయి, త్రి. పై. ముక్తాయి అనగ చ, త్రి, త్రి. పై కాలముగ ముక్తాయిలు మూడు అని గ్రహించునది.

గమనిక :— దిగువ A - B - D - E ప్రయోగములకు ఉదాహరణము వివరించడమైనది. C జాతి అక్షరము చెప్పిన అనునది

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసి అక్షరములు	క్రియలు
4	4×9= 36	———	9
5	5×9= 45	3 - ;,	12
6	6×9= 54	2 - ;	14
7	7×9= 63	1 - ,	16
8	8×9= 72	———	18
9	9×9= 81	3 - ;,	21

ఉదా :—

A - ముక్తాయి, ౩ + ౨ + 1గ తగ్గింపు

4 :— కిటతక । కిటతక । కిటతక । -కి;ట । ;త, । ,క; । - కి,ట, । త,క, । - కిటతక ॥ త

5 :— ;, - త । దిగిణతొం । తదిగిణ । తొం - తదిగి । ణతొం - త, । ,ది; । గి;ణ, ;తొం, । ,- త,ది । ,గి,ణ । ,తొం, - త । దిగిణతొం ॥ త

6 :— ;- తధిం । ,గిణతొం । తధీంగి । ణతొం - తధిం । ,గిణతొం । - త;ధిం । ;; । ,గి; । ణ;తొం । ;- త, । ధీం; । గి,ణ, । తొం, - తధిం । ,గిణతొం॥ త

7 :— ,- త,దిం । ,గిణతోం । తద్దిం । గిణతోం - త । ,దీంగి । ణతోం - త, । ;;।
దీం; । ; గి , । ,ణ; । తోం; - త । ;,దిం । ;,గి । ,ణ,తోం । ,- త,దిం ।
, గిణతోం ॥ త

8 :— తధీంగి । ,ణాతోం । తధీంగి । ,ణాతోం । తధీంగి । ,ణాతోం । - త;ధిం । ;;।
, గీ , । ;,ణ । ;; । ,తోం; । - త,ధీం । ;గీ । ;ణా । ;తోం, । -
తధీంగి । ,ణాతోం ॥ త

9 :— ;,- త । ,దీంగి । ,ణాతోం । తద్దిం । గీణా । తోం - త,దిం । ,గీణ । ,తోం - త, ।
;; । దీం; । ;గీ । ;; । ణా; । ;తోం, । ,- త; । ,దీం, । ,గీ, । ,ణా, ।
,తోం, - త । ,డీంగి । ,ణాతోం ॥ త

B - విన్యాస ముక్తాయి, మిశ్ర ముక్తాయి

4 :— కిటతక । - త;, । - కిటతక । - త;, । - కిటతక । - కిటతక । క-కిట । తక - కి ।టతక॥త

5 :— ;, - త । దిగిణతోం । - త;, ।,- తదిగి । ణతోం - త, । ;,- త । దిగిణతోం ।
తదిగి । ణతోం - త । దిగిణ । తోం - తది । గిణతోం ॥ త

6 :— ;- తధిం । ,గిణతోం । -త;, । ;- తధిం । ,గిణతోం । - త;, । ;- తధిం ।
, గిణతోం । - తధీం । గిణతోం । తధీం । గిణతోం । తధీం । గిణతోం ॥ త

7 :— ,- త,దిం । , గిణతోం । - త,, । ;,- త । ,దీంగి । ణతోం - త, । ;; । ,-త,దిం ।
,గిణతోం । - త,దిం । ,గిణ । తోం - త, । దీంగి । ణతోం - త । ,దీం ।
గిణతోం ॥ త

8 :— తధీంగి । ,ణాతోం । - త,, । ,, । - తధీంగి । ,ణాతోం । - త;, । ;; । -
తధీంగి । ,ణాతోం । - తధీం । గీణా । తోం - త । ధీంగి । ,ణా । తోం -
తధిం । ,గీ । ణాతోం ॥ త

9 :— ;,- త । ,దీంగి । ,ణాతోం । - త;, । ;; । ,- త,దిం । ,గిణ । ,తోం - త, ।
;; । ;,- త । ,దీంగి । ,ణాతోం । - త,దిం । ,గి । ణాతోం । త,దిం । ,గి ।
ణాతోం । త,దిం । , గి । ణాతోం ॥ త

D - త్రికాలము, త్రిశ్ర, త్రిశ్ర పై కాలము

4 :— కి;, । ట;, । త;, । క;, । కి,ట, । త,క, । - కిటతక । - కిటత । క - కిటతక ॥ త

5 :— ;,-త । ;,ది । ;,గి । ;,ణ । ;,తోం । ;, - త । ,ది,గి । ,ణ,తోం । ,- తదిగి । -
ణతోం - త,ది । ,గి,ణ,తోం । ,తదిగిణతోం ॥ త

6 :— ;- త, । ;ధీం । ;; । ;గి, । ;ణ, । ; తోం, । ;-త, ।ధీం; । గి,ణ, । తోం, - తధిం ।
, గిణతోం । - తధీం । గిణతోం । - తధీంగిణతోం ॥ త

7 :— ,- త; । ;; । ,దీం, । ;; । ,గి; । ,ణ; । ,తోం; । ,- త; । ,దీం, । ,గి,ణ ।
,తోం, - త । ,దీంగి । ణతోం - త; । ,దీం;గి । ,ణ,తోం, -
త । ,దీంగిణతోం ॥ త

8 :— త;, । ధీం; । .; । గి; । ;; । ణ; । ;; । తోం;, । - త,ధీం । ;గి । ;ణా ।
;తోం, । - తధీంగి । ,ణాతోం । - తధీం।గిణ । ,తోం - తధిం । ,గిణాతోం ॥ త ।

9 :— ;, - త । ;; । ;,దిం । ;; । ;,గి । ;; । ;,ణ । ;; । ;,తోం । ;, - త । ;,దిం ।
;,గి । ;,ణ । ;,తోం । ,- త,దిం । ,గిణ । ,తోం - త; । ,దిం;గి ।
;,ణా, । ,తోం, - త,దిం । ,గిణాతోం ॥ త

E - చ. ముక్తాయి, త్రిశ్రముక్తాయి, త్రిశ్ర పై కాల ముక్తాయి

4 :— కిటతక । కిటతక । కిటతక । - కిటత । క - కిట । తక - కి । టతక - ।
కిటతక - కిట । తక - కిటతక ॥ త

5 :— ;, – త । దిగిణతోం । తదిగిణ ।'తోం – తదిగి । ణతోం – త,ది । ,గి,ణ,తోం ।
,త,ది,గి । ,ణ,తోం, – త । ,ది,గి,ణ । ,తోం, – తదిగి । ణతోం –
తదిగిణ । తోం – తదిగిణతోం ॥ త

6 :— ;- తధిం । ,గిణతోం । తధీంగి । ణతోం – తధిం । ,గిణతోం । –
తధీం । గిణతోం । తధీం । గిణతోం । తధీం । గిణతోం । – తధీంగిణతోం ।
తధీంగిణతోం । తధీంగిణతోం ॥ త

7 :— ,- త,దిం । ,గిణతోం । తద్దీం । గిణతోం – త । ,దీంగి । ణతోం – త; । ,దీం;గి ।
,ణ,తోం, – త । ;, – దీం, । ,గి,ణ,తోం । , – త;,దీం ।
;,గి,ణ । ,తోం, – త,దిం । ,గిణతోం-త, । దీంగిణతోం-త।,దీంగిణతోం ॥ త

8 :— తధీంగి । ,ణాతోం । తధీంగి । ,ణాతోం । తధీంగి । ,ణాతోం । తధీం । గిణ-।,తోం –
త । ధీంగి ।,ణా । తోం – తధిం । ,గి । ణాతోం । – తధీంగిణ । ,తోం –
తధీంగి । ,ణాతోం – తధిం । ,గిణాతోం ॥ త

9 :— ;,– త । ,దీంగి । ,ణాతోం । తద్దీం । గిణా । తోం – త,దిం । ,గిణ । ,తోం –
త; । ,దీం;గి । ;,ణా, । ,తోం, – త; । ,దీం;గి । ;,ణా, । ,తోం, –
త; । ,దీం;గి । ;,ణా, । ,తోం, – త,దిం । ,గిణాతోం ।
తద్దీంగి ।ణాతోం – త,దిం । ,గిణాతోం ॥ త

34. సూత్రము $9\frac{1}{4}$

వి :— జాతి అక్షరమ తక్షరమునకు $3 + 1\frac{1}{2} + \frac{3}{4}$ అక్షరము వంతున కాపుగ త్రిశ్ర త్రికాలము, త్రిశ్ర ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times9\frac{1}{4}=37$	3 - ;;;	10
5	$5\times9\frac{1}{4}=46\frac{1}{4}$	$1\frac{3}{4}$ - ;;;,	12
6	$6\times9\frac{1}{4}=55\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ - ,	14
7	$7\times9\frac{1}{4}=64\frac{3}{4}$	$3\frac{1}{4}$ - ;;;;;;,	17
8	$8\times9\frac{1}{4}=74$	2 - ;;	19
9	$9\times9\frac{1}{4}=83\frac{1}{4}$	$\frac{3}{4}$ - ;,	21

ఉదా :—

$3 + 1\frac{1}{2} + \frac{3}{4}$ అక్షరము వంతున కాపుగ త్రిశ్ర త్రికాలము, త్రిశ్రముక్తాయి

4 :— ;;; - కి, । ;;ట;, । ;త:;, । క;;, - కి, । ,ట;త;క । ; - కి;ట;త;క; । - కిటత । క - కిట । తక - కి । టతక ॥ త

5 :— ;;;, - త;;;; । ,,ది;;;;,గి । ;;;;;,ణ;; । ;;;,తొం;;;; । ;, - త;;,ది;;,గి । ;;,ణ;;,తొం;; । ;- త;ది;గి;ణ;తొం; । - తదిగి । ణతొం - త । దిగిణ । తొం - తది । గిణతొం ॥ త

6 :— ,- త;;,ధీం । ;;;; । ;,గి;; । ,ణ;;,తొం । ;;, - త; । ధీం;;గి, । ,ణ;తొం; - త, । ,ధీం;;గి;ణ;తొం; । - తధీం । గిణతొం । తధీం । గిణతొం । తధీం । గిణతొం ॥ త

7 :— ;;;;;;, – త; | ;;;;;;;; | ;;,దిం;;;;, | ;;;;;;,గి; | ;;;;,ణ;;; | ;;,తొం;;;;; | , –
త;;;;;;,దిం, | ;;;;,గి;;,ణ | ;;.తొం;;, – త;; | ,దిం;;గి;ణ;తొం; | –
త,దిం | , గిణ | తొం – త, | దింగి | ణతొం – త | ,దిం | గిణతొం ॥ త

8 :— ;; – త;, | ;ధిం;; | ;;;గి | ;;;; | ;ణా;; | ;;;తొం, | ;; – త;ధిం | ;;,గి , |
;.ణా;, | ,తొం; – త;ధిం;, | .గి;;ణా;;తొం; | – తధిం | గిణ |
,తొం – త | ధింగి | ,ణా | తొం – తధిం | ,గి | ణాతొం ॥ త

9 :— ;, – త;;;;;; | ;;;;;,దిం;. | ;;;;;;;; | ;,గి;;;;, | ;;;;..ణా;, | ;;;;;;;; |
;,తొం;;;;;, – త | ;;;;;,దిం;, | ;;;,గి;;;, | ;.ణా;;;;;తొం | ;;, –
త;;,దిం;. | ,గి;;ణా;;తొం; | త,దిం | ,గి | ణాతొం | త,దిం |
, గి | ణాతొం | త,దిం | ,గి | ణాతొం ॥ త

35. సూత్రము $9\frac{1}{2}$

వి :— ఈసూత్రముచే 2 కా. 1 సారి, 3 కా. 2 సార్లు, 4 కా. 3 సార్లు, త్రిశ్రముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times9\frac{1}{2}=38$	2 – ;	10
5	$5\times9\frac{1}{2}=47\frac{1}{2}$	½ – ,	12
6	$6\times9\frac{1}{2}=57$	3 – ;,	15
7	$7\times9\frac{1}{2}=66\frac{1}{2}$	1½ – ;,	17
8	$8\times9\frac{1}{2}=76$	——	19
9	$9\times9\frac{1}{2}=85\frac{1}{2}$	2½ – ;;,	22

ఉదా :—

జాతి 2 కా. 1 సారి, 3 కా. 2 సార్లు, 4 కా. 3 సార్లు, త్రిశ్ర ముక్తాయి

4 :— ; - కి, | ట,త, | క, - కిట | తక - కిట | తక - కిటతక | కిటతక - కిటతక | -
కిటత | క - కిట | తక - కి | టతక ‖ త

5 :— ,- త;,ది; | ,గి;,ణ; | ,తోం;, - త,ది | ,గి,ణ,తోం, - త | ,ది,గి,ణ,తోం |, -
తదిగిణతోం - తది | గిణతోం - తదిగిణతోం | - తదిగి | ణతోం - త |
దిగిణ | తోం - తది | గిణతోం ‖ త

6 :— ;,- త | ,ధీం, | ,గి,ణ | ,తోం, - త | ధీంగిణ | తోం - తధీం | గిణతోం -
తధీం | ,గిణతోం - తధీంగి | ణతోం - తధీంగిణతోం | -
తధీం | గిణతోం | తధీం | గిణతోం | తధీం | గిణతోం ‖ త

7 :— ;,- త;; | ;,దీం;, | ;,గి;,ణ | ;,తోం;, - త | ;,దీం;గి | ,ణ,తోం, - త; |
,దీం;గి,ణ | ,తోం, - తద్దీంగి | ణతోం - తద్దీంగిణ | తోం - తద్దీంగిణతోం | -
త,దిం | ,గిణ | తోం - త, | దీంగి | ణతోం - త | ,దీం | గిణతోం ‖ త

8 :— త,ధీం | ;గీ | ;ణా | ;తోం, | - తధీంగి | ,ణాతోం | తధీంగి | ,ణాతోం | -
తధీంగీణాతోం | తధీంగీణాతోం | తధీంగీణాతోం | - తధీం |
గీణ | ,తోం - త | ధీంగి | ,ణా | తోం - తధీం | ,గీ | ణాతోం ‖ త

9 :— ;;, - త; | ;;,దీం, | ;;,గీ, | ;;,ణా, | ;;,తోం; | , - త;,దీం, | ,గీ,ణా, |
,తోం, - త;,దిం | ;,గీ;ణ | ;,తోం, - త,దిం | ,గీ ణాతోం - త, |
దీంగీణాతోం - త | ,దీంగీణాతోం | - త,దిం | ,గీ | ణాతోం |
త,దిం | ,గీ | ణాతోం | త,దిం | ,గీ | ణాతోం ‖ త

36. సూత్రము $9\frac{3}{4}$

వి :— ఈసూత్రముచే 5 జా. ముక్తాయి, విన్యాసముక్తాయి, తిశ్రముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసి అక్షరములు	క్రియలు
4	$4 \times 9\frac{3}{4} = 39$	1 - ,	10
5	$5 \times 9\frac{3}{4} = 48\frac{3}{4}$	$3\frac{1}{4}$ - ;;;;;;,	13
6	$6 \times 9\frac{3}{4} = 58\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$ - ;;;	15
7	$7 \times 9\frac{3}{4} = 68\frac{1}{4}$	$3\frac{3}{4}$ - ;;;;;;;,	18
8	$8 \times 9\frac{3}{4} = 78$	2 - ;	20
9	$9 \times 9\frac{3}{4} = 87\frac{3}{4}$	$\frac{1}{4}$ - ;	22

ఉ దా :—

5 జా. ముక్తాయి, విన్యాసముక్తాయి, త్రిశ్రముక్తాయి

4 :— ,- కిటతక - కిటతక - కిటతక । - కిటతక । త;, ।కిటతక । త;, ।కిటతక । -।
కిటత । క - కిట । తక - కి । టతక ॥ త

5 :— ;;;;;;, - తదిగి । ణతోం - తదిగిణతోం - తదిగిణతోం - త । దిగిణతోం ।
త;, । ,- తదిగి । ణతోం - త, । ;, - త । దిగిణతోం । -
తదిగి । ణతోం - త । దిగిణ । తోం - తది । గిణతోం ॥ త

6 :— ;;; - తధీంగిణతోం - తధీంగి । ణతోం - తధీంగిణతోం - తధిం । ,గిణతోం।
త;, । ;- తధిం । ,గిణతోం । త;, । ;-తధిం । ,గిణతోం । -
తధీం । గిణతోం । తధీం । గిణతోం । తధీం । గిణతోం ॥ త

7 :— ;;;;;;;, – త । ,దింగిణతోం – తద్దింగిణతోం – త,దిం । , గిణతోం – త,దిం ।
, గిణతోం । త;, । ;, – త । ,దింగి । ణతోం – త, । ;; ।
,– త,దిం । , గిణతోం । – త,దిం । , గిణ । తోం – త, । దింగి ।
ణతోం – త । ,దిం । గిణతోం ॥ త

8 :— ;– తధింగిణాతోం । తధింగిణాతోం – తధింగిణాతోం । – తధింగి । ,ణాతోం ।
త;, । ;; । తధింగి । ,ణాతోం । త;, । ;; । తధింగి । ,ణాతోం । –
తధిం । గిణ । ,తోం – త । ధింగి । , ణా । తోం – తధిం । ,గి । ణాతోం ॥ త

9 :— ,– తద్దింగిణాతోం – తద్దింగి । ణాతోం – తద్దింగిణాతోం – త । ,దింగి ।
,ణాతోం । త;, । ;; । ,– త,దిం । ,గిణ । ,– తోం – త, । ;; ।
;,– త । ,దింగి । ,ణాతోం । – త,దిం । ,గి । ణాతోం । త,దిం ।
,గి । ణాతోం । త,దిం । ,గి । ణాతోం ॥ త

37. సూత్రము 10

వి :— ఈసూత్రముచే A – ముక్తాయి, త్రికాలము వచ్చును. B – జాతి 3 + 2 + 1, త్రిశ్రముక్తాయి వచ్చును. C – జాతి 4 + 3 + 2 + 1 X వచ్చును. D – జాతి 1 కా. 1 సరి, 2 కా. 1 సరి, త్రిశ్రముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	4×10= 40	——	10
5	5×10= 50	2 – ;	13
6	6×10= 60	——	15
7	7×10= 70	2 – ;	18
8	8×10= 80	——	20
9	9×10= 90	2 – ;	23

ఉ దా :–

A - ముక్తాయి, త్రికాలము

4 :– కిటతక । కిటతక । కిటతక । - కి;, । ట;, । త;, । క;, । - కి,ట, । త,క, ।
- కిటతక ॥ త

5 :– ;- తది । గిణతోం - త । దిగిణతోం । తదిగిణ । తోం - త; । ,ది; । ,గి; ।
,ణ; । ,తోం; । ,- త,ది । ,గి,ణ । ,తోం, - త । దిగిణతోం ॥ త

6 :– తధీంగి । ణతోం - తధిం । , గిణతోం । తధీంగి । ణతోం - త, । ;ధీం । ;; ।
;గి, । ;ణ, । ;తోం, । ;- త, । ధీం; । గి,ణ, । తోం, - తధిం ।
, గిణతోం ॥ త

7 :– ;- త, । దీంగిణ । తోం - త,దిం । ,గిణతోం । తద్దీం । గిణతోం - త । ;; ।
;,దిం । ;; । ;,గి । ;,ణ । ;,తోం । ;,- త । ;,దిం । ;,గి ।
,ణ,తోం । ,- త,దిం । ,గిణతోం ॥ త

8 :– తధీంగి । ,ణాతోం । తధీంగి । ,ణాతోం । తధీంగి । ,ణాతోం । - త;, । ధీం; ।
;; । గీ; । ;; । ణా; । ;; । తోం;, । - త,ధీం । ;గీ । ;ణా । ;తోం, ।
- తధీంగి । ,ణాతోం ॥ త

9 :– ;- త, । దీంగీ । ణాతోం - త । ,దీంగి । ,ణాతోం । తద్దీం । గీణా । తోం - త;, ।
;; । ,దీం, । ;; । ,గీ, । ;; । ,ణా, । ;; । ,తోం; । ,- త; । ,దీం, ।
,గీ, । ,ణా, । ,తోం, - త । ,దీంగి । ,ణాతోం ॥ త

B - జాతి 3 + 2 + 1, త్రిశ్ర ముక్తాయి

4 :– కి;ట । ;త, । ,క; । - కి,ట, । త,క, । - కిటతక । - కిటత । క - కిట । త క - కి ।
టతక ॥ త

5 :— ;- త, | ,ది; | గి;ణ | ;తోం, | ,- త,ది | ,గి,ణ | ,తోం, - త | దిగిణతోం | -
తదిగి | ణతోం - త | దిగిణ | తోం - తది | గిణతోం ॥ త

6 :— త;ధిం | ;; | ,గి; | ణ;తోం | ; - త, | ధిం; | గి,ణ, | తోం, - తధిం |
, గిణతోం | - తధిం | గిణతోం | తధిం | గిణతోం | తధిం | గిణతోం ॥ త

7 :— ;- త, | ;; | దిం; | ;గి, | ,ణ; | తోం; - త | ;,దిం | ;,గి | , ణ,తోం |
, - త,దిం | ,గిణతోం | - త,దిం | ,గిణ | తోం - త, | దింగి | ణతోం -
త | ,దిం | గిణతోం ॥ త

8 :— త;ధిం | ;; | ,గీ, | ;,ణ | ;; | ,తోం; | - త,ధీం | ;గీ | ;ణా | ;తోం, | -
తధీంగి | ,ణాతోం | - తధీం | గీణ | ,తోం - త | ధీంగి | ,ణా |
తోం - తధిం | ,గీ | ణాతోం ॥ త

9 :— ;- త, | ;; | దిం; | ;గీ | ;; | ణా; | ;తోం, | ,-త; | ,దీం, | ,గీ, | ,ణా, |
,తోం, - త | ,దీంగి | ,ణాతోం | - త,దిం | ,గీ | ణాతోం |
త,దిం | ,గీ | ణాతోం | త,దిం | ,గీ | ణాతోం ॥ త

C - జాతి 4 + 3 + 2 + 1 గమనము

4 :— కి;, | ట;, | త;, | క;, | - కి;ట | ;త, | ,క; | - కి,ట, | త,క, | కిటతక ॥ త

5 :— ;- త, | ;ది, | ;గి, | ;ణ, | ;తోం, | ;- త, | ,దిం; | గి;ణ | ;తోం, |
,-త,ది | ,గి,ణ | ,తోం, - త | దిగిణతోం ॥ త

6 :— త;, | ధిం; | ;; | గి;, | ణ;, | తోం;, |- త;ధిం | ;; | ,గి; | ణ;తోం | ;-
త, | ధిం; | గి,ణ, | తోం, - తధిం | ,గిణతోం ॥ త

7 :— ;- త, | ;; | ;దిం | ;; | ;గి, | ;ణ, | ;తోం, | ;- త, | ;; | దిం; | ;గి, |
, ణ; | తోం; - త | ;,దిం | ;, గి | ,ణ,తోం | ,- త,దిం | , గిణతోం ॥ త

8 :— త;, । ధీం; । ;; । గీ; । ;; । ణా; । ;; । తోం;, । – త;ధిం । ;; । ,గీ, । ;,ణ । ;; ।
,తోం; । – త,ధీం । ;గీ । ;ణా । ;తోం, । – తధీంగి । ,ణాతోం ॥ త

9 :— ;-త, । ;; । ;దీం । ;; । ;గీ । ;; । ;ణా । ;; । ;తోం, । ;- త, । ;; । దీం; ।
;గీ । ;; । ణా; । ;తోం, । ,- త; । ,దీం, । ,గీ, । ,ణా , ।
,తోం, – త । ,దీంగి । ,ణాతోం ॥ త

D – జాతి 1కా. 1సారి, 2 కా. 1సారి, త్రిశ్ర ముక్తాయి

4 :— కి;, । ట;, । త;, । క ;, ।-కి,ట, । త,క, ।-కిటత । క-కిట । తక-కి । టతక ॥ త

5 :— ; – త, । ;ది, । ;గి, । ;ణ, । ;తోం, । ; – త, । ది,గి, । ణ,తోం, । – తదిగి ।
ణతోం – త । దిగిణ । తోం – తది । గిణతోం ॥ త

6 :— త;, । ధీం; । ;; । గి;, । ణ;, । తోం;, । – త,ధీం । ;గి, । ణ,తోం, । – తధీం ।
గిణతోం । తధీం । గిణతోం । తధీం । గిణతోం ॥ త

7 :— ;- త, । ;; । ;దీం । ;; । ;గి, । ;ణ, । ;తోం, । ; – త, । ;దీం । ;గి, । ణ,తోం, । –
త,దిం । ,గిణ । తోం – త, । దీంగి । ణతోం – త । , దీం । గిణతోం ॥ త

8 :— త;, । ధీం; । ;; । గీ; । ;; । ణా; । ;; । తోం;, । – త,ధీం । ;గీ । ;ణా ।
;తోం, । – తధీం । గీణ । ,తోం – త । ధీంగి । ,ణా । తోం-తధిం ।
,గీ । ణాతోం ॥ త

9 :— ;- త, । ;; । ;దీం । ;; । ;గీ । ;; । ;ణా । ;; । ;తోం, । ; – త, । ;దీం । ;గీ ।
;ణా । ;తోం, । – త,దిం । ,గీ । ణాతోం । త,దిం । , గీ । ణాతోం ।
త,దిం । , గీ । ణాతోం ॥ త

38. సూత్రము $10\frac{1}{4}$

వి :– ఈసూత్రముచే విన్యాసముక్తాయి, $3+1\frac{1}{2}+\frac{3}{4}$ అక్షరము వంతున త్రిశ్రత్రికాలము వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times10\frac{1}{4}=41$	3 - ;;;	11
5	$5\times10\frac{1}{4}=51\frac{1}{4}$	$\frac{3}{4}$ - ;,	13
6	$6\times10\frac{1}{4}=61\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$ - ;;,	16
7	$7\times10\frac{1}{4}=71\frac{3}{4}$	$\frac{1}{4}$ - ,	18
8	$8\times10\frac{1}{4}=82$	2 - ;;	21
9	$9\times10\frac{1}{4}=92\frac{1}{4}$	$3\frac{3}{4}$ - ;,,,;;;,	24

ఉదా :–

విన్యాస ముక్తాయి, జాతి $3+1\frac{1}{2}+\frac{3}{4}$ అక్షరము వంతున త్రిశ్రత్రికాలము

4 :– ;;; - కి, । టు,త,క,- త, । ;;; - కి, । టు,త,క, - త, । ;;; - కి, । టు,త,క, -
కి, । ;;టు;, । ;త;;, । క;;, - కి, । ,టు;త;క । ; - కి;టు;త;క; ॥త

5 :– ;,- త;,ది;,గి;,ణ । ;,తొం;, - త;;;; । ,;;;;, - త;,ది । ;,గి;,ణ;,తొం;, -
త । ;;;;;;;; । ;, - త;,ది;,గి;,ణ । ;,తొం,, - త;;;; । ;,ది;;;;;,గి ।
;;;;;,ణ;; । ;;;,తొం;;;; । ;, - త;;,ది;;,గి । ;;,ణ;;,తొం;; । ,-
త;ది;గి;ణ;తొం; ॥ త

6 :— ;;, – త,ధిం | ;,గి,ణ,తొం | ,– త;;; | ;;,– త,ధిం | ;,గి,ణ,తొం | ,–
త;;; | ;;, – త,ధిం | ;,గి,ణ,తొం | ,– త;;,ధిం | ;;;; | ;,గి;; |
,ణ;;,తొం | ;;, – త; | ధిం;;గి, | ,ణ;తొం; – త, |,ధిం;;గి;ణ;తొం; ‖ త

7 :— ,– త;;;,దిం;;, | ,గి;,ణ;,తొం;, – త; | ;;;;;;;; | ;;;;, – త;;; | ,దిం;;;గి;,
ణ; | ,తొం;, – త;;;;; | ;;;;;;;; | ,– త;;;,దిం;;, | ,గి;,ణ;,తొం;, –
త; | ;;;;;;;; | ;;,దిం;;;;, | ;;;;;;,గి; | ;;;;,ణ;;; | ;;,తొం;;,;;
త;;;;;,దిం, | ;;;;,గి;;,ణ | ;;,తొం;;,–త;; | ,దిం;;గి;ణ;తొం; |

8 :— ;; –త,ధిం | ;గి;ణా | ;తొం, – త;, | ;;;; | ;; – త,ధిం | ;గి;ణా | ;తొం,–
త;, | ;;;; | ;; – త,ధిం | ;గి;ణా | ;తొం, – త;, | ;ధిం;; |;;;గి | ;;;
;ణా;; | ;;;తొం, | ;; – త;ధిం | ;;,గి, | ;,ణా;, | ,తొం; –
త;ధిం;, | ,గి;;ణా;;తొం; ‖ త

9 :— ;;;;;;;,–త | ;;;,దిం;;;గి | ;;;,ణా ,;తొం | ;, – త;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;, –
త;;;,దిం | ;;;,గి;;;ణ | ;;;,తొం;, – త;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;,త | ;;;,దిం
;;;గి | ;;;,ణా;;;తొం |;, – త;;;;;; | ;;;;;,దిం;, | ;;;;;;;; | ;,గి;;;;;, |
;;;;;,ణా;, | ;;;;;;;; | ;,తొం;;;;;, – త | ;;;;;,దిం;, | ;;;,గి;;;, | ;,ణా
;;;;;తొం | ;;, – త;;,దిం;, | ,గి;;ణా;;తొం; ‖ త

39. సూత్రము $10\frac{1}{2}$

వి :- జాతి $4+3+2+1+\frac{1}{2}$ అక్షరమువంతున ×మనము× తగ్గింపు వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times10\frac{1}{2}=42$	2 - ;	11
5	$5\times10\frac{1}{2}=52\frac{1}{2}$	$3\frac{1}{2}$ - ;;;,	14
6	$6\times10\frac{1}{2}=63$	1 - ,	16
7	$7\times10\frac{1}{2}=73\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$ - ;;,	19
8	$8\times10\frac{1}{2}=84$	———	21
9	$9\times10\frac{1}{2}=94\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$ - ;,	24

ఉదా :-

జాతి $4+3+2+1+\frac{1}{2}$ తగ్గింపు

4. 3. 2. 1.

4 :- ;- కి, | ;ట, | ;త, | ;క, | ;- కి, | ,ట; | త;క | ;- కి, | ట,త, | క, - కిట | తక - కిటతక ॥ త

5 :- ;;;, - త | ;;;,ది | ;;;,గి | ;;;,ణ | ;;;,తోం | ;;;, - త | ;;,ది; | ;,గి;; | ,ణ;;,తోం | ;;, - త; | ,ది;,గి; | ,ణ;,తోం; | ,- త,ది,గి,ణ | ,తోం, - తదిగిణతోం ॥ త

6 :- ,- త; | ,ధీం, | ;; | ,గి; | ,ణ; | ,తోం; | ,-త; | ధీం; | ;గి, | ,ణ; | తోం; - త | ,ధీం, | ,గి,ణ | ,తోం, - త | ధీంగిణ | తోం - తధీంగిణతోం ॥ త

7 :- ;;, - త; | ;;;; | ;;,ధీం, | ;;;; | ;;,గి; | ;;,ణ; | ;;,తోం; | ;;, - త; | ;;;; | ,ధీం;;, | ;;,గి; | ;,ణ;; | ,తోం;;, - త | ;;;,ధీం | ;;;,గి | ;,ణ;, తోం | ;, - త;,ధీం | ;,గి,ణ,తోం | , - తధీంగిణతోం ॥ త

8 :— త;, । ధీం; । ;; । గీ: । ;; । ణా; । ;; । తొం;, । -కు:ధి । ;; । ,గీ, । ;,ణ । ;; ।
,తొం;। - త.ధీం । ; గీ । ; ణా । ; తొం, । - తధీంగి । ,ణాతొం । -
తధీంగిణాతొం ॥ త

9 :— ;, - త;; । ;;;; । ;,దీం;, । ;;;; । ;,గీ:, । ;;;, । ;,ణా,, । ;;;; । ;,తొం;; । ;, -
త;; । ;;;,దిం । ;;;; । ;,గీ., । ;;,,ణ । ;;;; । ;,తొం;; । ,- త;;; ।
,దీం;;, । ,గీ,;, । ,ణా:,, । ,తొం., - త; । ,దీం;గీ, । ,ణా;తొం, -
త । ,దీంగీణాతొం ॥ త

40. సూత్రము $10\frac{3}{4}$

వి :— 5 వ కాలములో ముక్తాయి, 8 కా. ముక్తాయి, త్రికాలము వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసి అక్షరములు	క్రియలు
4	$4 \times 10\frac{3}{4} = 43$	1 - ,	11
5	$5 \times 10\frac{3}{4} = 53\frac{3}{4}$	$2\frac{1}{4}$ - ;;;;;,	14
6	$6 \times 10\frac{3}{4} = 64\frac{1}{2}$	$3\frac{1}{2}$ - ;;;;;;;	17
7	$7 \times 10\frac{3}{4} = 75\frac{1}{4}$	$\frac{3}{4}$ - ;,	19
8	$8 \times 10\frac{3}{4} = 86$	2 - ;	22
9	$9 \times 10\frac{3}{4} = 96\frac{3}{4}$	$3\frac{1}{4}$ - ;;;;;;,	25

ఉదా :-

5 కా. ముక్తాయి. 3 కా. ముక్తాయి. త్రికాలము

4 :- .- కిటతక - కిటతక - కిటతక - కిటతక । కిటతక । కిటతక । - కి:, ట:,
త:, । క:, - కి ట, త,క । - కిటతక ॥ త

5 :- ;;;;, - తదిగిణతోం - తది । గిణతోం - తదిగిణతోం - తది । గిణతోం - త ।
దిగిణతోం । తదిగిణ తోం - త, । ,ది, ।,గి: ,ణ, । ,తోం: । ,-త,ది
,గి,ణ ,తోం - త దిగిణతోం ॥ త

6 :- ;;;;;;; - తధిం గిణతోం - తధింగిణతోం - తధింగిణతోం త ధిం
ణతోం - తధిం ,గిణతోం తధింగి ణతోం - త, ;ధిం .. గి, ,;
ణ, ;తోం, .- త, ధిం; గి,ణ, తోం, - తధిం ,గిణతోం ॥ త

7 :- ;, - తద్దింగిణతోం - తద్దింగిణ తోం - తద్దింగిణతోం - త, ద్దింగిణ తోం-
త,ద్దిం ,గిణతోం తద్దిం గిణతోం - త ;; ;,దిం ;, ;,గి ;,ణ ।
;,తోం ;, - త ,,దిం ,,గి ,ణ,తోం ,- త,దిం ,గిణతోం ॥ త

8 :- .- తధీంగిణతోం తధీంగిణతోం - తధీంగిణతోం - తధీంగి ,ణతోం ।
తధీంగి । ,ణతోం । తధీంగి । ,ణతోం - త:, । ధీం; ;; గీ; । ;; ।
ణ; । ;; । తోం:, ।-త,ధీం ;గీ ;ణ ;,తోం, -తధీంగి ,ణతోం ॥ త

9 :- ;;;;;;, - త,దిం ,గీణతోం - తద్దింగీణతోం - త ,దింగీణతోం - త, ।
దీంగీ ణతోం - త ,దీంగి । ,ణతోం తద్దిం । గీణ । తోం - త; ।
;, ,దీం, । ;, ,గీ, ;; ,ణ, ;, ,తోం; , ,- త; । ,దీం, ।,గీ, ।
,ణ, ,తోం, - త ,దీంగి ,ణతోం ॥ త

41. సూత్రము 11

వి :— ఈసూత్రముచే A - త్రికాలము, త్రిశ్రముక్తాయి వచ్చును. B - 1కా. 1సారి, 2కా. 2సార్లు, 3కా. 3సార్లు వచ్చును. C - 2 కా.ముక్తాయి, 3కా. ముక్తాయి, త్రి. పై. ముక్తాయి వచ్చును. D - విన్యాస ముక్తాయి. 3+2+1 X వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	4×11 = 44	——	11
5	5×11 = 55	1 - ,	14
6	6×11 = 66	2 - ;	17
7	7×11 = 77	3 - ;,	20
8	8×11 = 88	——	22
9	9×11 = 99	1 -	25

ఉదా :—

B - జాతి 1కా. సారి. 2కా. 2సార్లు. 3 కా. 3 సార్లు

4 :— కి:. | ట;, | త:, | క'. – కి.ట, | త.క, | – కి.ట, | త.క, | –
కిటతక | కిటతక | కిటతక ॥ త

5 :— .– త: | ,ది; | .గి: .ణ: | .తోం: | .– త,ది ,గి.ణ | ,తోం, – త | .ది,గి |
.ణ,తోం | ,– తదిగి | ణతోం – తది | గిణతోం – త | దిగిణతోం ॥ త

6 :— .– త. :ధీం | .: | :గి. .ణ. :తోం, | :–త. ధీం: | గి,ణ, | తోం,–త,|
ధీం. | గి,ణ. తోం – తధీం .గిణతోం | తధీంగి | ణతోం – తధీం |
,గిణతోం | త

7 :— ;, - త ; ;; ; ;,దిం ,; ; ;,గి ;,ణ ; ;,తొం త ;,దిం ; ,గి ,ణ,తొం

,-త, ; ,దిం, ,గి,ణ ,తొం, - త ,దిం ,ణ -

త, ; దింగిణ తొం - త,దిం ,గిణతొం ॥ త

8 :— త;, ; ధీం; ; ,; ; గీ, ;; ; ణా, ;; తొం;, ; - త,ధీం ,గీ ; ;ణా ;

;తొం, ; - త,ధీం ;గీ ; ;ణా ,తొం - తధీం - ణాతొం

తధీంగి ,ణాతొం తధీంగి ణా

9 :— ,- త; ; ;; ; ,దీం, ;; ; ,గీ, ,, ,ణా, ;; ,తొం; , - త, ,దిం, ;

,గీ, ; ,ణా, ; ,తొం, - త ; ;,దిం ;,గి ; ;,ణ ; ;,తొం ; , - త,దిం ;

,గీణ ; ,తొం - త, ; దీంగీ ; ణాతొం - త ; ,దీంగి ; ,ణాతొం ॥ త

42. సూత్రము 11¼

వి :— ఈసూత్రముచే A - 5కా. ముక్తాయి, జాతి అక్షరమక్షరమునకు 4-3+2+1+¼ అక్షరమువంతున గణనముగ వచ్చును. B - 2కా. ముక్తాయి, 3కా. ముక్తాయి, 4కా. ముక్తాయి, 5కా. ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	4×11¼ = 45	3 - ;,	12
5	5×11¼ = 56¼	3¾ - ;;;;;;;,	15
6	6×11¼ = 67½	½ - ,	17
7	7×11¼ = 78¾	1¼ - ;;,	20
8	8×11¼ = 90	2 - ;	23
9	9×11¼ = 101¼	2¾ - ;;;;;,	26

ఉదా :-

A - 5కా. ముక్తాయి, జాతి 4+3+2+1+½ X Xమనము

4 :- ,, - కిటతక కిటతక - కిటతక - కి, ;ట ;క, ;క, ; . - కి ; ,ట; |
త;క ;- కి, ట,త. క, - కిట తక - కిటతక ॥ త

5 :- ;;;;;;;, - త | దిగిణతోం - తదిగిణతోం - తదిగిణతోం - త | ,;;,ది |
;;;,గి | ;;;,ణ | ,,;,తోం | ,,;, - త | ;.,ది, ;,గి;, | ,ణ,;,తోం | ,;,-
త, | ,ది,,గి; | ,ణ;,తోం, | , - త,ది,గి,ణ | ,తోం, - తదిగిణతోం ॥ త

6 :- ,- తధింగిణతోం - తధింగిణతోం - తధిం | ,గిణతోం - త;;, | ,ధీం;; | ,,;; |
;గి;;, | ;ణ;,, | ;తోం,,, | , - త;,, | ధీం,;; | ;గి;, ,ణ;,, తోం;;, -
త, | ;ధీం;; | ,గి;,ణ, | ,తోం,, - త, | ధీం,గి,ణ, తోం, - తధింగిణతోం ॥ త

7 :- ;;, - తద్గింగిణతోం - తద్గిం | గిణతోం - తద్గింగిణతోం - త; | ,;;, | ,;,దిం,|
;;;; | ;;,గి; | ;;,ణ, | ;., తోం, | ;;, - త; ,;,, ,దీం;;, | ;;,గి, |
;,ణ;, | ,తోం;;, - త | ,;;,ది | ;;;,గి | ;,ణ;,తోం | ,, - త,,దిం |
;,గి,ణ,తోం | , - తద్గింగిణతోం ॥ త

8 :- ,- తధింగీణాతోం | తధింగీణాతోం - తధింగీణాతోం | - త,, | ధీం, | ;; | గీ; |
;, | ణా; | ,; | తోం;, | - త;ధిం | ;; | ,గీ, | ;,ణ | ,; | ,తోం, | -
త,ధీం | ;గీ | ,ణా | ;తోం, | - తధింగి | ,ణాతోం | - తధింగీణాతోం ॥ త

9 :— ;;;;, - తద్ధింగి ,ణాతొం - తద్ధింగి ణాతొం - త,ధిం ,గిణాతొం - త,; |
,ధిం, ;;, ,గి;, ;;;; ;,ణా, | ;;, | ;,తొం;; | ;, -
త;; ;;;,ధిం ;; | ,గి;, | ;;,ణ | ,,;; | ,తొం;; | , - త;;; |
,ధిం,;, ,గి;, ణా;;, | ,తొం;, - త; | ,ధిం;గి, | ,ణా,తొం, -
త , ,ధింగిణాతొం ‖ త

B - జాతి 2, 3, 4, 5 కాలములలో ముక్తాయిలు 4

4 :— ;, - కి ,ట,త | ,క, - కి | ,ట,త , క, - కి | ,ట,త | ,క, - కి | టతక -
కి | టతక - కి | టతక - కిట తక - కిటతక - కిట | తక - కిటతక -
కిటతక - కిటతక ‖ త

5 :— ,,;,,, - త | ;;;,ధి;;,,గి ,;,,ణ;;;,తొం | ;;;, - త,;;;,ధి | ;;;,గి;;;,ణ |
;;;,తొం;;;, - త | ;;;,ధి;;;,గి | ;;;,ణ;;;,తొం | ,;;, - త;,ధి,,గి |
,ణ;,తొం;, - త;,ధి ,గి;,ణ;,తొం,, - త ;,ధి;,గి;,ణ;,తొం |
;, - త,ధి,గి,ణ,తొం, - త,ధి | ,గి,ణ,తొం, - త,ధి,గి,ణ,తొం | ,-
తధిగిణతొం - తధిగిణతొం - తధిగిణతొం ‖ త

6 :— ,- త;,ధిం, | ;;,గి, | ,ణ;,తొం; | ,- త;,ధిం, | ;;,గి; | ,ణ;,తొం; |, - త;,ధిం,|
,;,గి; | ,ణ;,తొం; | , - త,ధిం;గి | ,ణ,తొం, - త,ధిం | ;,గి,ణ,తొం |, -
త,ధిం;గి | ,ణ,తొం, - తధిం | గిణతొం - తధిం-గిణ | తొం - తధింగి
ణతొం - తధిం | ,గిణతొం - తధింగిణతొం - తధింగిణతొం ‖ త

7 :— ;;,- త;;;;, | ;;,ధిం;;;;, | ;;,గి;;;,ణ; | ,,,తొం;;;, - త; | ;;;;;;,ధిం, |
;;;;;;,గి; | ;;,ణ;;;,తొం; | ;;, - త;;;;; | ;;,ధిం;;;;, | ;;,గి;;;,ణ; |

;;,తోం;;;, - త; | ;;,దీం;;;గి; | ,ణ;,తోం;, - త;;; | ,దీం;;;గి;,ణ; |
,తోం;, - త;;;,దీం, | ;;,గి;,ణ;,తోం; | , - త;,దీం;గి,ణ,తోం, - త |
;,దీం;గి,ణ,తోం, - త; | ,దీం;గి,ణ,తోం, - తద్దింగి | ణతోం-తద్దింగిణతోం -
తద్దింగిణతోం ‖ త

8 :— ;; - త;, | ధీం;;; | గీ;;; | ణా;;, | తోం,, - త,, | ధీం;;, | గీ;;; | ణా;;; |
తోం;, - త;, | ధీం;;; | గీ;;, | ణా;;; | తోం;, - త,ధీం | ;గీ;ణా | ;తోం, -
త,ధీం | ;గీ;ణా | ;తోం, - త,ధీం | ;గీ;ణా | ;తోం, - తధీంగి | ,ణాతోం -
తధీంగి | ,ణాతోం - తధీంగి | ,ణాతోం - తధీంగీణాతోం | తధీం
గీణాతోం - తధీంగీణాతోం ‖ త

9 :— ;;;;;, - త;; | ;;;;;,దీం,, | ;;;;;,గీ;, | ,;;;;;,ణా;, | ,;;;.,తోం;; | ;,-త,,;;;;|
;,దీం;;;;;, | ;,గీ;;;;;, | ;,ణా;;;;;, | ;,తోం,;;, - త;; | ,;;;;,దీం;, |
;;;;;,గీ;, | ;;;;;,ణా;, | ,;;;;,తోం;; | ;, - త;;,,దీం;, | ,,గీ;;;ణా;, |
;,తోం;,. - త;;;,దిం | ;;;,గీ;;;ణ | ;;;,తోం;,-త;; | ;,దీం,,;గీ,, | ;,ణా;; ;
తోం;, - త | ;,దీం;గీ;ణా;తోం | , - త;,దీం;గీ;ణా, | ,తోం, - త;,దీం;
గీ;ణ|;,తోం, - తద్దింగీ ణాతోం -త, | దీంగీణాతోం - తద్దింగీణాతోం ‖ త

43. సూత్రము $11\frac{1}{2}$

వి :- ఈసూత్రముచే A - ముక్తాయి, త్రికాలము. 4కా. ముక్తాయివచ్చును.
B - జాతి 3+2+1 అక్షరమువంతున కాపుగను, 2కా. 1సారి, 3కా. 2సార్లు, 4కా. 3సార్లు వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times11\frac{1}{2}=46$	2 - ;	12
5	$5\times11\frac{1}{2}=57\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$ - ;;,	15
6	$6\times11\frac{1}{2}=69$	3 - :,	18
7	$7\times11\frac{1}{2}=80\frac{1}{2}$	$3\frac{1}{2}$ - ;;;,	21
8	$8\times11\frac{1}{2}=92$	— —	23
9	$9\times11\frac{1}{2}=103\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ - ,	26

ఉదా :-

A - ముక్తాయి, త్రికాలము, 4కా. ముక్తాయి

4 :- ;- కిట । తక - కిట । తక - కిట । తక - కి, । ;ట, । ;త, । ;క, । ;- కి, ।
ట,త, । క, - కిట । తక - కిటతక । కిటతక - కిటతక ॥ త

5 :- ,;, - త,ది । ,గి,ణ,తొం, - త । ,ది,గి,ణ,తొం । ,- త,ది,గి,ణ । ,తొం, -
త;;।;,ది;; । ;,గి;; । ;,ణ;; । ;, తొం;; । ;,-త;,ది । ;,గి;, ణ।;,తొం;, -
త । ,ది,గి,ణ,తొం । ,- తదిగిణతొం - తది । గిణతొం - తదిగిణతొం ॥ త

6 :- :, - త । ధీంగిణ । తొం - తధీం । గిణతొం - త । ధీంగిణ । తొం - త; ।
,ధీం, । ;; । ,గి; । ,ణ; । ,తొం; । ,- త,ధిం । ;,గి । ,ణ,తొం ।, -
తధీం । గిణతొం - తధిం । ,గిణతొం - తధీంగి । ణతొం-తధీంగిణతొం ॥ త

7 :— ;;;, – త । ;,దిం;గి । ,ణ,తో౦, – త; । ,దిం;గి,ణ । ,తో౦, –త;,ది౦ । ;,గి,ణ,
తో౦ । ,– త;;; । ;;;; । ,దిం;;, । ;;;; । ,గి;;; । ,ణ;;; । ,తో౦;;; । , – త;;; ।
,దిం;;, । ,గి;,ణ; । ,తో౦;, – త; । ,దిం;గి,ణ । ,తో౦,–తంద్దిగి । ణతో౦ –
తద్దింగిణ । తో౦ – తద్దింగిణతో౦ ॥ త

8 :— తధీంగి । ,ణాతో౦ । తధీంగి । ,ణాతో౦ । తధింగి । ,ణాతో౦ । – త;, । ధీం; ।
;; । గీ; । ;. । ణా; । ;; । తో౦;, । – త,ధీం । ;గీ । ;ణా । ;తో౦, । –
తధీంగి । ,ణాతో౦ । – తధీంగీణాతో౦ । తధీంగీణాతో౦ । తధీంగీణాతో౦ ॥ త

9 :— ,–త;,దిం, । ,గీ;ణా, ।తో౦,–త;,దిం । ;,గీ;ణ । ;,తో౦,–త; । ,దిం;గీ, । ,ణా;తో౦, –
త । ;;;; । ;;;,దిం । ;;;; । ;;;,గి । ;;;; । ;;;,ణ । ;;;; । ;;;,తో౦ । ;;;, –
త । ;;;,దిం । ;;;,గి । ;;;,ణ ।;;;,తో౦ । ;, – త;,దిం । ;,గీ;ణ । ;,తో౦, –
త,దిం । ,గీణాతో౦ – త, ।దింగీణాతో౦ – త । ,దింగీణాతో౦ ॥ త

B – జాతి 3+2+1 కాపుగను, 2 కా. 1సారి, 3 కా. 2సార్లు, 4 కా. 8సార్లు

4 :— ;– కి, । ,ట; । త;క । ;– కి, । ట,త, । క, – కిట । తక – కి, । ట,త, । క, –
కిట । తక – కిట । తక – కిటతక । కిటతక – కిటతక ॥ త

5 :— ;;, – త; । ;,ది;; । ,గి;;,ణ । ;;,తో౦; । ;, – త;,ది । ;,గి;,ణ । ;,తో౦;, –
త । ,ది,గి,ణ,తో౦ । , – త;,ది; । ,గి;,ణ; । ,తో౦;, – త,ది । ,గి,ణ,తో౦, –
త । ,ది,గి,ణ,తో౦, । , – తదిగిణతో౦ – తది । గిణతో౦ – తదిగిణతో౦ ॥ త

6 :— ;, – త । ;ధీం । ;; । గి;ణ । ;తో౦, । ,– త,ధిం । ;,గి । ,ణ,తో౦ । , – తధీం ।
గిణతో౦ – త । ,ధీం, । ,గి,ణ । ,తో౦, – త । ధీంగిణ । తో౦ – తధీం ।
గిణతో౦ – తధిం । ,గిణతో౦ – తధీంగి । ణతో౦ – తధీంగిణతో౦ ॥ త

7 :— ;;;, – త । ;;;; । ;,దీం;, । ;;;,గి । ;;,ణా; । ;,తోం;; । , – త;;; । ,దీం;;, ।
,గి;,ణా; । ,తోం;, – త; । ,దీం;గి,ణా । ,తోం, – త;, । ;,దీం;, ।
;,గి;,ణ । ;,తోం;, – త । ;,దీం;గి । ,ణా,తోం, – త; । ,దీం;గి,ణా।,తోం, –
తద్దింగి । ణాతోం – తద్దింగిణా । తోం – తద్దింగిణాతోం ॥ త

8 :— త;ధిం । ;; । ,గీ, । ;,ణా । ;; । ,తోం; । – త,ధీం । ;గీ । ;ణా । ;తోం, । –
తధీంగి । ,ణాతోం । – త,ధీం । ;గీ । ;ణా । ;తోం, । – తధీంగి ।,ణాతోం ।
తధీంగి । ,ణాతోం । – తధీంగీణాతోం । తధీంగీణాతోం । తధీంగీణాతోం ॥ త

9 :— ,– త,;; । ;;,దీం, ।;;;; । ,గీ;;, । ;;,ణా, । ;;;; । ,తోం;;, – త । ;;;,దిం ।
;;;,గి । ;;;,ణ । ;;;,తోం । ;, – త;,దిం । ;,గీ;ణ । ;,తోం, – త; ।;;,దీం, ।
;;,గీ, । ;;,ణా, । ;;,తోం; । , – త;,దిం, । ,గీ;ణా, । ,తోం, – త;,దిం ।
;,గీ;ణ । ;,తోం, – త,దిం । ,గీణాతోం – త, । దింగీణాతోం –
త । ,దీంగీణాతోం ॥ త

44. సూత్రము $11\frac{3}{4}$

వి :— ఈసూత్రముచే 6 కా. ముక్తాయి, త్రికాలము, త్రిశ్ర ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times11\frac{3}{4}=47$	1 – ,	12
5	$5\times11\frac{3}{4}=58\frac{3}{4}$	$1\frac{1}{4}$ – ;;,	15
6	$6\times11\frac{3}{4}=70\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$ – ;,	18
7	$7\times11\frac{3}{4}=82\frac{1}{4}$	$1\frac{3}{4}$ – ;;;,	21
8	$8\times11\frac{3}{4}=94$	2 – ;	24
9	$9\times11\frac{3}{4}=105\frac{3}{4}$	$2\frac{1}{4}$ – ;;;;,	27

ఉదా :-

5 రా. ముక్తాయి. త్రిశ్ర లయము. త్రిశ్రముక్తాయి

4 :- .- కిటతక - కిటతక - కిటతక । - కి;. । టః, త;, । క:, - కి,ట, । త,క, ।-
కిట తక । - కిటత క - కిట తక - కి । టతక ॥ త

5 :- .., - తదిగిణతోం - తదిగిణతోం - త । దిగిణతోం - త: । .ది; । .గి: । ,ణ: ।
.తోం । .- త.ది । ,గి.ణ । .తోం. - త । దిగిణతోం - తది గి । ణతోం -
త । దిగిణ । తోం - తది । గిణతోం ॥ త

6 :- .:; - తధింగిణతోం - తధిం గి ణతోం - తధింగిణతోం - త , । ;ధిం । ;; ।
:గి. । ;ణ, । :తోం. । ,- త, । ధిం; । గి,ణ, । తోం, - తధిం । ,గిణతోం ।-
తధిం । గిణతోం । - తధిం । గిణతోం । తధిం । గిణతోం ॥ త

7 :- .;;, - తధింగిణతోం - త, । ధిం గిణతోం - తధింగిణతోం - త । ., । ;,ధిం । ;; ।
:,గి । :,ణ । ;,తోం । :, -త । ;,-ం । ;,గి । ,ణ.తోం । ,-త,ధిం ।,గిణతోం ।-
త,ధిం । ,గిణ । తోం - త, । ధింగి । ణతోం - త । ,ధిం । గిణతోం ॥ త

8 :- ,- తధి గిణతోం । తధింగిణతోం - తధి గిణతోం । - త , । ధిం, । ;; ।
గి; । ;, । ణా; । ;; । తోం;, । - త,ధిం । ;గి । ;ణా । ;తోం, ।_తధింగి । ణాతోం ।-
తధిం । గిణ । ,తోం - త । ధి గి । ,ణా । తోం - తధిం । ,గి । ణాతోం ॥ త

9 :- ;;;;, - తధింగిణ । ,తోం - తధింగిణాతోం - తధింగి । .ణాతోం - త, । ;, ।
,ధిం, ।;; । ,గి, । :; । ,ణా, । ;, । ,తోం; । ,- త; । ,ధిం, । ,గి, ।
.ణా. ।,తోం, -త । ,ధి గి । ,ణాతోం । - త,ధిం । ,గి,। ణాతోం ।
త,ధిం । ,గి । ణాతోం । త,ధిం । ,గి । ణాతోం ॥త

45. సూత్రము 12

వి :— ఈసూత్రముచే A - త్రికాలము, విన్యాసముక్తాయి వచ్చును. B - జాతి 5+4+3 అక్షరము వంతున కాపుగ వచ్చును. C - చతురశ్రముక్తాయి, విన్యాస ముక్తాయి, త్రిశ్రముక్తాయి వచ్చును. D - 3+2+1, త్రిశ్రముక్తాయి, త్రిశ్ర పైకాల ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	4×12= 48	——	12
5	5×12= 60	——	15
6	6×12= 72		18
7	7×12= 84	——	21
8	8×12= 96	——	24
9	9×12= 108	——	27

ఉదా :—

A - త్రికాలము, విన్యాస ముక్తాయి

4 :— కి;, । ట;, । త;, । క;, । - కి,ట, । త,క, । - కిటతక । - కిటతక । త;, ।
కిటతక । త;, । కిటతక ॥ త

5 :— త;, । ది;, । గి;, । ణ;, । తోం;, । - త,ది, । గి,ణ, । తోం, - తది । గిణతోం -
త।దిగిణతోం । త;, । , - తదిగి । ణతోం - త, । ;,త । దిగిణతోం ॥ త

6 :— త;, । ధీం; । ;; । గి;, । ణ;, । తోం;, । - త,ధీం । ;గి, । ణ,తోం, । -తధీంగి ।
ణతోం - తధీం । ,గిణతోం । త;, । ;- తధీం । ,గిణతోం । త;, । ;- తధీం ।
,గిణతోం ॥ త

7 :— త;, | ;; | దీం; | ;; | గి;, | ణ;, | తోం;, | – త;, | దీం; | గి,ణ, | తోం,–
త, | దీంగిణ | తోం – త,దిం | ,గిణతోం | – త;, | ;, – త | ,దీంగి |
ణతోం–త, | ,;, | ,– త,దిం | ,గిణతోం ‖ త

8 :— త;, | ధీం; | ;; | గి; | ;; | ణా, | ;; | తోం ;, | – త,ధీం | ;గి | ;ణా | ;తోం,|–
తధీ గి | ,ణాతోం | – తధీంగి | ,ణాతోం | త;, | ;; | – తధీంగి |
,ణాతోం | త;, | ;; | – తధీంగి | ,ణాతోం ‖ త

9 :— త;, | ;; | దీం; | ;; | గీ; | ;; | ణా; | ;; | తోం;, | – త;, | దీం; | గీ; |
ణా; | తోం, – త, | దీంగీ | ణాతోం – త | ,దీంగి | ,ణాతోం | త;, |
;; | ,– త,దిం | ,గీణా | ,తోం – త, | ;; | ;,త | ,దీంగి | ,ణాతోం ‖ త

B – జాతి 5+4+3 అక్షరము వంతున కాపుగ

4 :— కి;, | ,ట; | ;త, | ;,క | ;; | – కి;, | ట;, | త;, | క;, | – కి;ట | ;త, | ,క ;‖ త

5 :— త;, | ,ది; | ;గి, | ;,ణ | ;; | తోం;, | ,– త; | ,ది; | ,గి; | ,ణ; | ,తోం;|
,– త; | ది;గి | ;ణ | ,తోం ; ‖ త

6 :— త;, | ,ధీం, | ;; | ;,గి | ;; | ణ;, | ,తోం; | ;– త, | ;ధీం | ;; | ;గి, | ;ణ,|
;తోం, | ;– త, | ,ధీం, | ;,గి | ;ణ, | ,తోం; ‖ త

7 :— త;, | ;; | ;దీం | ;; | ;; | గి;, | ,ణ; | ;తోం, | ;, – త | ;; | ,,దిం | ;; |
;,గి | ;,ణ | ;,తోం | ;, – త | ;; | ,దీం, | ;,గి | ;ణ, | ,తోం; ‖ త

8 :— త,, | ధీం, | ;; | ;,గి | ;; | ,; | ,ణా, | ;; | ;,తోం | ;; | – త;, | ధీం;|
;; | గీ; | ;; | ణా; | ;; | తోం;, | – త;ధీం | ;; | ,గీ, | ;,ణ | ;; | ,తోం;‖ త

9 :— త;, | ;; | ;దీం | ;; | ;; | గీ; | ;; | ;ణా | ;; | ;; | తోం;, | ,– త; | ;; |
,దీం, | ;; | ,గీ, | ;; | ,ణా, | ;; | ,తోం; | ,– త; | ;,దిం | ,; | ,గీ, |
;,ణ | ;; | ,తోం ; ‖ త

D - 8+2+1, త్రిశ్రముక్తాయి, త్రిశ్ర పై కాలముక్తాయి

4 :- కి;ట | ;త, | ,క; | - కి,ట, | త,క, | - కిటతక | - కిటత | క - కిట |
తక - కి | టతక | - కిటతక - కిట | తక - కిటతక || త

5 :- త;ది | ;గి, | ,ణ; | తోం; - త | ,ది,గి | ,ణ,తోం | ,- తదిగి | ణతోం -
త,ది | ,గి,ణ,తోం | ,- త,ది,గి | ,ణ,తోం, - త | ,ది,గి,ణ | ,తోం, -
తదిగి | ణతోం - తదిగిణ | తోం - తదిగిణతోం || త

6 :- త;ధిం | ;; | ,గి; | ణ;తోం | ;- త, | ధిం; | గి,ణ, | తోం, - తధిం |
,గిణతోం | - తధిం | గిణతోం | తధిం | గిణతోం | తధిం | గిణతోం | -
తధింగిణతోం | తధింగిణతోం | తధింగిణతోం || త

7 :- త;, | ;ధిం | ;; | గి;ణ | ;తోం, | ,- త; | ,ధిం, | ,గి,ణ | ,తోం, - త | ,ధింగి |
ణతోం - త; | ,ధిం;గి | ,ణ,తోం, - త | ;,ధిం, | ,గి,ణ,తోం |,-
త;,ధిం | ;,గి,ణ | ,తోం, - త,ధిం | ,గిణతోం - త, | ధింగిణతోం-త |
,ధింగిణతోం || త

8 :- త;ధిం | ;; | ,గి, | ;,ణ | ;; | ,తోం; | - త,ధిం | ;గి | ;ణ | ;తోం, | -
తధింగి | ,ణతోం | - తధిం | గిణ | ,తోం - త | ధింగి | ,ణ | తోం -
తధిం | , గి | ణతోం | - తధింగిణ | ,తోం - తధింగి | ,ణతోం -
తధిం | ,గిణతోం || త

9 :- త;, | ;ధిం | ;; | గి; | ;ణ | ;; | తోం; - త | ;,ధిం | ;,గి | ;,ణ | ;,తోం | ,-
త,ధిం | ,గిణ | ,తోం - త; | ,ధిం;గి | ;,ణ, | ,తోం, - త; | ,ధిం;గి
;,ణ, | ,తోం, - త; | ధిం;గి | ;,ణ, | తోం, - త,ధిం | ,గిణతోం |
తధింగి | ణతోం - త,ధిం | ,గిణతోం || త

46. సూత్రము $12\frac{1}{4}$

వి :- ఈసూత్రముచే A - 5 కాలంజాతి ఏకవారము, జాతి 4+3+2+1 అక్షరము వంతున కాపుగను, త్రిశ్రం, త్రిశ్ర పై కాలము వచ్చును. B - జాతి $7+3\frac{1}{2}+1\frac{3}{4}$ అక్షరము వంతున కాపుగ మిశ్ర త్రికాలము వచ్చును.

జాతి	అక్షరసంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times12\frac{1}{4}=49$	3 - ;;;	13
5	$5\times12\frac{1}{4}=61\frac{1}{4}$	$2\frac{3}{4}$ - ;;;;;,	16
6	$6\times12\frac{1}{4}=73\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$ - ;;,	19
7	$7\times12\frac{1}{4}=85\frac{3}{4}$	$2\frac{1}{4}$ - ;;;;,	22
8	$8\times12\frac{1}{4}=98$	2 - ;;	25
9	$9\times12\frac{1}{4}=110\frac{1}{4}$	$1\frac{3}{4}$ - ;;;,	28

ఉదా :-

A - 5 కాలం జాతి ఏకవారము, జాతి 4+3+2+1 కాపుగను, త్రి, త్రి పై కాలము

4 :- ;, - కిటతక | కి;, | ట;, | త;, | క;, | - కి;ట | ;త, | ,క; | - కి,ట, |
త,క, | - కిటతక | - కిటత | క - కిటతక ‖ త

5 :- ;;;;;, - తదిగిణతోం | - త;, | ది;, | గి;, | ణ;, | తోం;, | - త;ది | ;గి, |
,ణ; | తోం; - త | ,ది,గి | ,ణ,తోం | , - తదిగి | ణతోం -
త,ది | ,గి,ణ,తోం | , - తదిగిణతోం ‖ త

6 :- ;;, - తధీంగిణతోం | - త;, | ధీం; | ;; | గి;, | ణ;, | తోం;, | - త;ధిం |
;; | ,గి; | ణ;తోం | ;- త, | ధీం; | గి,ణ, | తోం, - తధిం | , గిణతోం |
- తధీం | గిణతోం | - తధీ గిణతోం ‖ త

7 :– ;;;;, – తద్దింగిణతోం | – త;, | ;; | దీం; | ;; | గి;, | ణ;, | తోం;, | –త;,
ది ; | గి;ణ ;తోం, ,- త; | ,దిం, | ,గి,ణ | ,తోం, – త |
,దింగి | ణతోం – త; | ,దిం;గి | ,ణ,తోం, – త |, దింగిణతోం ॥ త

8 :– ;- తధింగీణాతోం | – త;, | ధీం; | ;; | గీ; | ;; | ణా; | ;; | తోం;, | –త;ధిం
;; | ,గీ, | ;,ణ | ;; | ,తోం; | – త,ధీం | ;గీ | ;ణా | ;తోం, | – తధీంగి
,ణాతోం | – తధీం | గీణ | ,తోం – తధిం | ,గీణాతోం ॥ త

9 :– ;;;, – తద్దింగీణాతోం | – త;, | ;; | దీం; | ;; | గీ; | ;; | ణా; | ;; | తోం;, |
త;, | ;దిం | ;; | గీ; | ;ణా | ;; | తోం; – త | ;,దిం | ;,గి | ;,ణ
;,తోం | ,– త,దిం | ,గీణ | ,తోం – త; | ,దిం;గి | ;,ణా, | ,తోం,
త,దిం | ,గీణాతోం ॥ త

B - జాతి 7 + ½ + 1¾ × మిశ్రతిశ్రకాలము

4 :– ;;; – కి, | ;;;; | ;;టు;, | ;;;; | ;త;;, | ;;;; | కి;;;, | ;;; – కి, | ;;,టు; |
;;త;, | ;,కి;; | ; – కి;;;టు;; | ;త;;;కి;;; ॥ త

5 :– ;;;;;, – త;; | ;;;;;;;; | ;;;,ది;;;; | ;;;;;;;; | ;,గి;;;;;; | ;;;;;;;,ణ | ;;;;;;;
;;;;;,తోం;; | ;;;;;;;; | ;;;, – త;;;; | ;;,ది;;;;; | ;,గి;;;;;; |
,ణ;;;;;;,తోం | ;;;;;;, – త; | ;;ది;;;గి;; | ;ణ;;;తోం;;; ॥ త

6 :– ;;, – త; | ;;;; | ;,ధీం;, | ;;;; | ;;;; | ;;;,గి | ;;;; | ;;,ణ; | ;;;; |
;,తోం;; | ;;;; | , – త;;; | ధీం;;; | ;;;గి, | ;;,ణ; | ;;తోం;, | ;, -
త;;;ధీం, | ;;;;;, గి;; | ;ణ;;;తోం;;; ॥ త

7 :— ;;;;, – త;;; | ;;;,;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;,;;; | ,దీం,;;;;;, | ;,;;',;; | ;,;;;;;, |

;;;;,గి,,, | ;;;;;;;, | ;;,ణా;,;;; | ;;;;;;;; | ,తొ్ం;;;;;;; | ;;;;;;, –

త; | ;;;,;;;; | ;;;;,దీం;;, | ;;;;;;;; | ,;,గి;,;;; | ;,ణా;;;;;; | ,తొం,;;,;;, –

త | ;;;;;;,దీం, | ;;;;,,గి,; | ;ణా;;,తొం;;; ‖ త

8 :— ;; – త,, | ;,,; | ;నం;, | ,,;, | ;;;; | ;;;గి | ,;;; | ;;;, | ;;;; | ;ణా;; |

;;;, | ;,;; | ,తొం, | ;;;; | ;; – త;, | ;,ధిం;, | ;;;; | ,గి;;, | ,,,,ణా |

;;;, | ;;,తొం; | ;; – త;;;ధిం | ;;;;;;,గి, | ;;;;;,ణా;, | ;;;;,తొం;;; ‖ త

9 :— ,;;, – త;;;; | ;;;;;;;; | ,,,;;;;; | ;;;;;;;,దిం | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;,;;;;;; |

;;;;,గి;;;, | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;,ణా | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; |

;;;,తొం;;;; | ;;;;;;;; | ;, – త,;;;;; | ;;;;;;;,దిం | ;;;;;;;; | ;;;;;,గి;, |

,;;;;;;; | ;;;,ణా,;;, | ;;;;;;;; | ;,తొం,;;;;; | , – త;;;;;;,దిం | ;;;;;;,గి, |

;;;;;,ణా;, | ;;;;,తొం;;; ‖ త

47. సూత్రము $12\frac{1}{2}$

వి :— ఈసూత్రముచే త్రికాలము, 4 కా. ముక్తాయి, త్రిశ్రముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times12\frac{1}{2}=50$	2 – ;	13
5	$5\times12\frac{1}{2}-62\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$ – ;,	16
6	$6\times12\frac{1}{2}=75$	1 – ,	19
7	$7\times12\frac{1}{2}=87\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ – ,	22
8	$8\times12\frac{1}{2}=100$	———	25
9	$9\times12\frac{1}{2}=112\frac{1}{2}$	$3\frac{1}{2}$ – ;;;,	29

ఉదా :-

త్రికాలము, 4కా. ముక్తాయి, త్రిశ్రముక్తాయి

4 :— ;- కి, | ;ట, | ;త, | ;క, | ;- కి, | ట,త, | క, - కిట | తక -
కిటతక | కిటతక - కిటతక | - కిటత | క - కిట | తక - కి | టతక ‖ త

5 :— ;, - త;; | ;,ది;; | ;,గి;; | ;,ణ;; | ;,తోం;; | ;, - త;,ది | ;,గి;,ణ | ;,తోం;, -
త | ,ది,గి,ణ,తోం | , - తదిగిణతోం - తది | గిణతోం - తదిగిణతోం | -
తదిగి | ణతోం - త | దిగిణ | తోం - తది | గిణతోం ‖ త

6 :— ,- త; | ,ధీం, | ;; | ,గి; | ,ణ; | ,తోం; | ,- త,ధిం | ;,గి | ,ణ,తోం | ,-
తధీం | గిణతోం - తధిం | ,గిణతోం - తధీంగి | ణతోం - తధీంగిణతోం | -
తధీం | గిణతోం | తధీం | గిణతోం | తధీం | గిణతోం ‖ త

7 :— ,- త;;; | ;;;; | ,దీం;;, | ;;;; | ,గి;;; | ,ణ;;; | ,తోం;;; | , - త;;; | ,దీం
;;, | ,గి;,ణ; | ,తోం;, - త, | ,దీం;గి,ణ | ,తోం, - తద్దీంగి | ణతోం -
తద్దీంగిణ | తోం - తద్దీంగిణతోం | - త,దిం | ,గిణ | తోం - త, | దీంగి |
ణతోం - త | ,దీం | గిణతోం ‖ త

8 :— త;, | ధీం; | ;; | గీ; | ;; | ణా; | ;; | తోం;, | - త,ధీం | ;గీ | ;ణా | ;తోం, | -
తధీంగి | ,ణాతోం | - తధీంగీణాతోం | తధీంగీణాతోం | తధీంగీణాతోం | -
తధీం | గీణ | ,తోం - త | ధీంగి | ,ణా | తోం - తధిం | ,గీ | ణాతోం ‖ త

9 :— ;;;, - త | ;;;; | ;;;,దిం | ;;;; | ;;;,గి | ;;;; | ;;;,ణ | ;;;; | ;;;,తోం | ;;;,-
త | ;;;,దిం | ;;;,గి | ;;;,ణ | ;;;,తోం | ;, - త;,దిం | ;,గీ;ణ | ;,తోం, -
త,దిం | ,గీణాతోం - త, | దీంగీణాతోం - త | ,దీంగీణాతోం | -
త,దిం | ,గీ | ణాతోం | త,దిం | ,గీ | ణాతోం | త,దిం | ,గీ | ణాతోం ‖ త

48. సూత్రము $12\frac{3}{4}$

వి :- ఈసూత్రముచే త్రికాలము, విన్యాస ముక్తాయి, 5 కా. ముక్తాయివచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times12\frac{3}{4}=51$	1 - ,	13
5	$5\times12\frac{3}{4}=63\frac{3}{4}$	$\frac{1}{4}$ - ,	16
6	$6\times12\frac{3}{4}=76\frac{1}{2}$	$3\frac{1}{2}$ - ;;;,	20
7	$7\times12\frac{3}{4}=89\frac{1}{4}$	$2\frac{3}{4}$ - ;;;;;,	23
8	$8\times12\frac{3}{4}=102$	2 - ;;	26
9	$9\times12\frac{3}{4}=114\frac{3}{4}$	$1\frac{1}{4}$ - ;;,	29

ఉదా :-

త్రికాలము, విన్యాస ముక్తాయి, 5 కా. ముక్తాయి

4 :- ,- కి; | ,ట; | ,త; | ,క; | ,- కి,ట | ,త,క | [illegible] | క - కిటత | క -
త; | ,- కిటత | క - త; | ,- కిటత | క - [illegible] తక - కిటతక ‖ త

5 :- ,- త;;;;;;; | ,ది;;;;;;; | ,గి;;;;;;; | ,ణ;;;;;;; [illegible] ;;; | , - త;;;,ది
;;; | ,గి;;;,ణ;;; | ,తొం;;;, - త;,ది; | ,గి [illegible] - త; | ,ది;,గి
;,ణ;,తొం; | , - త;;;;;;; | ;;, - త;,ది;,గి; [illegible],తొం, - త;;; | ;;;;;;, -
త; | ,ది;,గి;, ,;,తొం; | , - తదిగిణతొం - [illegible]ం - తదిగిణతొం ‖ త

6 :- ;;;, - త | ;;;,ధిం | ;;;; | ;;;,గి | ;;;,ణ | ;; [illegible] - త | ;,ధీం;, |
;,గి;,ణ | ;,తొం;, - త | ,ధీం;గి,ణ | ,తొం [illegible] - త,ధీం, | ,గి,ణ,తొం,-త |
;;;; | ;, - త,ధీం, | ,గి,ణ,తొం, - త | ;;; [illegible], | ,గి,ణ,తొం, -
తధిం | ,గిణతొం - తధీంగిణతొం - తధీం [illegible]

7 :– ;;;;;, – త;; | ;;;;;;;; | ;;;;;,దీం;, | ;;;;;;;; | ;;;;;,గి;; | ;;;;;,ణ;, | ;;;;;,
తోం,; | ;;;;;, – త;, | ;;;;;,దీం;, | ;;;;,,గి;; | ;,ణ;;;,తోం... |
త;;;,దీం;, | ;,గి:,ణ;,తోం;, – త | ;;;,దీం;;;గి | ;,ణ,,తోం,, –
;;;;;;;; | ;;;, – త;,;,దిం | ;;;,గి;,ణ;,తోం | ,, – త,,;;;; | ,,;;;;;, –
త|;,;,దీం;;;గి|;,ణ;,తోం;, – తద్దింగి|ణతోం-తద్దింగిణతోం-తద్దింగిణతోం ॥ త

8 :– ;; – త;, | ;;ధీం; | ;;;; | ;;గీ, | ,,,, | ;,ణా, | ;;;; | ;,తోం;, | ;; – త:, |
ధీ, ;;, | గీ;;; | ణా;,; | తోం,, – త.ధీం | ;గీ,ణా | ,తోం, – త,ధీం | ,గీ;
ణా | ,తోం,–త;, | ;;;; | ;;–త,ధీం | ;గీ;ణా | ,తోం,–త,, | ,;;; | ;; –
త,ధీం | ,గీ;ణా|;తోం, – తధీ-గీణాతోం | తధీంగీణాతోం-తధీ గీణాతోం॥త

9 :– ;;, – త;;;;; | ;;;;;;;; | ;;,దీం;;;;, | ,,;;;;;; | ;,,గీ,;;;, | ;;;;;;;; | ;;,ణా
;;;;, | ;;;;;;;; | ;,,తోం;;;;; | ;;, – త;;;;; | ;;,దీం,;;., | ,,,గీ;;;, |
;;,ణా,;;;, | ,;,తోం;;;, – త; | :,దీం;;;గీ, | ;,,ణా;;;తోం, | , –
త;;;,దీం;;, | ,గీ,;;ణా;;, | ,తోం,, – త;;;;; | ,,,;;;;; | ;;;;, – త,;; |
,దీం;;;గీ;;, | ,ణా;;,తోం;, – త; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;, | ,– త;,;,దీం;;, |
,గీ;;;ణా;;, | ,తోం,, – తద్దింగీణాతోం – త, | దీంగీణాతోం – తద్దింగీ
ణాతోం ॥ త

[illegible] త్రము 13

[illegible] 3+2+1 [illegible]గము వంతున కాపుగ [illegible] 3గా, 3నర్థ, త్రిశ్ర, త్రిశ్రపై కాలనువచ్చును. [illegible] 4+1. [illegible] త్రిశ్రపై కాల ముక్తాయి వచ్చును. D - ముక్తాయి, 4+8 [illegible] 1 అక్షరమువంతున కాపుగ వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోపు అక్షరములు	క్రియలు
4	[illegible] 52	—	13
	5×13 = 65	3 - ;,	17
6	6×13 = 78	2 - ;	20
7	7×13 = 91	1 - ,	23
8	8×13 = 104	—	26
9	9×13 = 117	3 - ,,	30

[illegible] :-

[illegible] త్రిశ్రలము, జాతి 3+2+1 X గమనము

4 :- కి;, । ట;, । త;, । క;, । - కి,ట, । త,క, । - కిటతక । - కి;ట ।;త, ।,క; । - కి,ట, । త,క, । కిటతక ॥ త

5 :- ;, - త । ;,ది । ;,గి । ;,ణ । ;,తొం । ;, - త । ,ది,గి । ,ణ,తొం ।,-తదిగి । ణతొం - త, । ,ది; । గి;ణ । ;తొం, । , - త,ది । ,గి,ణ । ,తొం, - త । దిగిణతొం ॥ త

6 :- ;- త, । ;ధిం । ;; । ;గి, । ;ణ, । ;తొం, । ;- త, । ధిం; । గి,ణ, । తొం, - తధిం । ,గిణతొం । - త;ధిం । ;; । ,గి; । ణ;తొం । ; - త, । ధిం; । గి,ణ, । తొం, - తధిం । ,గిణతొం ॥ త

7 :— ,– త; [redacted] | ;; | ,గి; | ,ణ; | ,తోం; | ,– త; | ,దిం, | ,గి,ణ |
,[redacted] ,దింగి | ణతోం – త, | ;; | దిం; | ;గి, | ,ణ; | తోం; –
[redacted] | ,ణ,తోం | , – త,దిం | ,గిణతోం ‖ త

8 :— త;, [redacted] | ;; | ణా; | ;; | తోం;, | –త,ధిం | ;గి | ;ణా | ;తోం, | –
[redacted]ం | – త;ధిం | ;; | ,గి, | ;,ణ | ;; | , తోం; | –
త,[redacted] ;ణా | ;తోం, | – తధింగి | ,ణాతోం ‖ త

9 :— ;, – త | ;; | ;[redacted] | ;; | ;,గి | ;; | ;,ణ | ;; | ;,తోం | ;, – త | ;,దిం |
;,గి | [redacted],తోం | ,– త,దిం | ,గిణ | ,తోం – త, | ;; | దిం; | ;గి |
;; | ణా; | [redacted]ం, | ,– త; | ,దిం, | ,గి, | ,ణా, | ,తోం, – త | ,దింగి |
,[redacted]ం ‖ త

50. సూత్రము $13\frac{1}{4}$

వి :— ఈసూత్రముచే జాతి 2కా. 1సారి, 2కా. జాతికాపు, 3కా. 2సార్లు, 4కా. జాతికాపు, 4కా. 3సార్లు, 3 + $1\frac{1}{2}$ + $\frac{3}{4}$ అక్షరము వంతున కాపుగ త్రిశ్రత్రికాలము వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	[illegible] $13\frac{1}{4}$ = 53	3 – ;.	14
5	5 × $13\frac{1}{4}$ = $66\frac{1}{4}$	$1\frac{3}{4}$ – ;;;,	17
6	[illegible] $13\frac{1}{4}$ = $79\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ – ,	20
7	[illegible] $13\frac{1}{4}$ = $92\frac{3}{4}$	$3\frac{1}{4}$ – ;;;;;;,	24
8	[illegible] × $13\frac{1}{4}$ = 106	2 – ;	27
9	[illegible] $13\frac{1}{4}$ = $119\frac{1}{4}$	$\frac{3}{4}$ – ;,	30

ఉదా :—

2కా. 1సారి, 2కా. జాతికాపు, 3కా. 2సార్లు, 4కా. జాతికాపు, 4కా. 3సార్లు, 3+1½+½ × త్రిశ్రత్రికాలము

4 :— ;,– కి | ,ట,త | ,క, – త | ;; | ;, – కి | టతక – కి | టతక – త, | ; – కిటతక – కిట | తక – కిటతక – కి, | ;;ట;, | ;త;;, | క;;, – కి, | ,ట;త;క |; – కి;ట;త;క; ‖ త

5 :— ;;;, –త;;;,ది | ;;;,గి;;;,ణ | ,,;,తో;,,, – త | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;,,, – త;,ది;,గి| ;,ణ,,తో;, – త;,ది | ;,గి,,ణ;,తో;, – త | ;;;;, – త,ది,గి, ణ|,తో,–|త,ది,గి,ణ,తో,–త,ది | ,గి,ణ,తో–త;,,, | ,ది;,,,,గి | ;;,,;,ణ ;, | ;;;,తో;;;; | ;, – త,;,ది;,,గి | ,;,ణ;,,తో;; | , – త;ది;గి;ణ,తో; ‖ త

6 :— ,–త;,ధిం, | ;;,గి; | ,ణ;,తో; |, – త;;, | ;;;; | ;;;; | , – త,ధిం;గి|,ణ,తో,| త,ధిం | ;,గి,ణ,తో | , – త;;, – త | ధింగిణతో – తధిం | గిణతో – తధింగిణ | తో – త;,ధిం | ;;;; | ;,గి;; | ,ణ;;,తో |;;, – త; | ధిం;;గి, | ,ణ;తో; – త, | ,ధిం;;గి;ణ;తో; ‖ త

7 :— ;;;;;;, –త; | ;;,,,,,ధిం, | ;;;;;;,గి, | ;;,ణ;;;,తో; | ;;, – త,;;;; | ;;;;;;;; | ,;;;;;;; | ,;;,;;, – త; | ;;,ధిం;;;గి; | ,ణ;,తో;, – త;;; | ,ధిం;;;గి;, ణ: | ,తో;, – త;;;,, | ,, – త,,ధిం,గి,ణ,తో | , – త;,ధిం;గి,ణ,తో, – త | ;,ధిం,గి,ణ,తో, – త; | ;;;;;;;; | ;;,ధిం;;;;, | ;;;;,;,గి; | ;;;;,ణ ;;; | ;;,తో;;;;; | , – త;;;;;,ధిం, | ;;;;,గి;;,ణ | ;;,తో;;;, – త;; | ,ధిం;;గి;ణ;తో; ‖ త

8 :— ;- త, | ధీం, | గీ; | ణా, | తోం, - త, ,, | ,; | ,; | ,- తధిం | ,గిణ |
,తోం - తధిం | ,గిణ | ,తోం - త;, | ;; - తధింగి | ,ణాతోం - తధింగి|
,ణాతోం - తధింగి | ,ణాతోం - త;, | ;ధిం;; | ;;;గీ | ;,;; | ,ణా;; |
;;;తోం, | ;; - త;ధిం | ;;,గీ, | ;,ణా;, | ,తోం; - త;ధిం;,|,గీ;;ణా;;తోం;|| త

9 :— ;,- త;,,;;;, | ,,ధీ ,,,; ,, | ;,గీ,,;;;, | ;, ణా,;;;,, | ;,తోం;;;,, - త;; | ;;;;;;;; |
,,;;;;;; | ,,;;;;;; | ;;;;;;;; | ;, - త;,,,ధీం,, | ;,గీ;;,ణా;, | ,,తోం;, -
త,;;,,ధిం | ;;;,గీ;,;ణ | ;;;,తోం,, - త;; | ;;;;;;, - త, |,ధీం;గీ;ణా;తోం,-
త | ;,ధీం;గీ;ణా;తోం | , - త,,ధీం;గీ,ణా,|,తోం, -

త;;;;;; | ;,;;;,ధీం;, | ;;;;;;;; | ;,గీ;;;;;, | ;;;;;,ణా,, | ;,;;;;; |
;,తోం;;;;,;, - త | ;;;;;,ధీం,, | ;;, గీ,;;, | ,,ణా,;;;;,తోం, | ;;, -
త;,,ధీం;, | ,గీ;;ణా;;తోం; || త

51. సూత్రము 13½

వి :— ఈసూత్రముచే 4 కా. ముక్తాయి, త్రికాలము, విన్యాసముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	4×13½ = 54	½ - ;	14
5	5×13½ = 67½	½ - ,	17
6	6×13½ = 81	3 - ;,	21
7	7×13½ = 94½	1½ - ;,	24
8	8×13½ = 108	— —	27
9	9×13½ 121½	2½ - ;;,	31

ఉదా :—

4కా. ముక్తాయి, త్రికాలము, విన్యాసముక్తాయి

4 :— ;- కిటతక । కిటతక - కిటతక । - కి;, । ట;, । త;, । క;, । - కి,ట, । త,క, । -
కిటతక । - కిటతక । త , । - కిటతక । [illegible] - కిటతక ॥ త

5 :— ,- తదిగిణతోం [illegible]
తోం;, । - త,ది, । గి,ణ, । తోం, - తది । గిణతోం - త । దిగిణతోం ।
త;, । ,- తదిగి । ణతోం - త, । ;, - త । దిగిణతోం ॥ త

6 [illegible] తధిం [illegible] - [illegible] । ధీం; ।
;; । గి,, [illegible] త,ధిం । [illegible] । ణ,తోం, । - తధింగి । ణతోం -
తధిం । , గిణతోం । త,, । ,-తధిం । ,గిణతోం । త,, । ;-తధిం । ,గిణతోం ॥ త

7 :— ;,- తద్దింగి । ణతోం - తద్దింగిణ । తోం - తద్దింగిణతోం । - త;, । ;; । దిం; ।
;; । గి,, [illegible]
త,దిం [illegible]
;; । ,- త,దిం । ,గిణతోం ॥ త

8 :— తధింగిణాతోం । తధింగిణాతోం । తధింగిణాతోం । - త.. । ధీం; [illegible] గి; ।
;; । ణా [illegible] ;
,ణాతోం । - తధీం [illegible] తోం త;, । ;; । తధింగి । ,ణాతోం ।
త;, । ;; । - తధింగి । ,ణాతోం ॥ త

9 :– ;;,- త,దిం | ,గిణాతొం - త, | దింగిణాతొం – త | ,దింగిణాతొం | -

త;, |;; | దిం; | ;; | గి; | ;; | ణా; | ;; | తొం;, | - త;, | దిం; | గి; | ణా; |

తొం, – త, | దింగి | ణాతొం – త | ,దింగి | ,ణాతొం | త;, | ;; | , –

త,దిం | ,గిణ | ,తొం - త, | ;; | ;, – త | ,దింగి | ,ణాతొం ॥ త

52. సూత్రము $13\frac{3}{4}$

వి :– ఈసూత్రముచే జాతి మొదటికాలమున అక్షరమునకు (సంకీర్ణ) 9 అక్షరముల వంతున కాపుగను, 2వ కాలమున (మిశ్ర) 7 అక్షరముల వంతున కాపుగను, 3వ కాలమున (ఖండ) 5 అక్షరముల వంతున కాపుగను అనెడి త్రికాలము వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4 \times 13\frac{3}{4} = 55$	1 - ,	14
5	$5 \times 13\frac{3}{4} = 68\frac{3}{4}$	$3\frac{1}{4}$ - ;;;;;;,,	18
6	$6 \times 13\frac{3}{4} = 82\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$ - ,,	21
7	$7 \times 13\frac{3}{4} = 96\frac{1}{4}$	$3\frac{3}{4}$ - ;;;;;;;,,	25
8	$8 \times 13\frac{3}{4} = 110$	2 – ;	28
9	$9 \times 13\frac{3}{4} = 123\frac{3}{4}$	$\frac{1}{4}$ - ,	31

ఉదా :–

1కా. 9 అక్షరముల కాపుగను, 2కా. 7 అక్షరముల కాపుగను, 3కా. 5 అక్షరముల కాపుగ త్రికాలము

4 :– ,- కి; | ;; | ;ట, | ;; | ;,తి | ;; | ;; | క;, | ;; | ,- కి;;, | ,ట;;; | తి;;;క | ;;; –

కి;, | ,ట;;తి;;క;; ॥ త

5 :— ;;;;;;, – త; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ,ది;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;,గి;;;;; | ;;;;;;;; |
;;;;,ణ;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;,తోం; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | , – త;;;;;;,ది |
;;;;;;,గి; | ;;;;;,ణ;; | ;;;;,తోం;;; | ;;;, – త;;ది;, | ,గి;;ణ;;తోం;; ‖ త

6 :— ;, – త;; | ;;;; | ;;,ధిం, | ;;;; | ;;;; | ;;;; | ;;;; | ,గి;;; | ,;;; | ;,ణ;; |
;;;; | ;;,తోం; | ;;;; | ;;;, – త | ;;;ధీం | ;;;; | ;;గి;, | ;,ణ;; |
;తోం;;, | , – త ;;ధీం;;;, | ,గి;;ణ;;తోం;; ‖ త

7 :— ;;;;;;;, – త | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;,దీం;;;, | ;;;;;;;; |
;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;,గి | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;,ణ;;;;;; | ;;;;;;;; |
;;;,తోం;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;, – త;; | ;;;;;;;; | ;;;,దీం;;;, | ;;;;;;;; |
;,గి;;;;;; | ,ణ;;;;;;,తోం | ;;;;;;, – త; | ;;;,దీం;;;, | ,గి;;ణ;;తోం;; ‖ త

8 :— ;– త, | ;; | ;,ధిం | ;; | ,; | ;; | ;; | ,గి, | ;; | ;; | ;; | ;,ణ | ;; | ,; | ;; |
;; | ,తోం; | ;; | ;– త;, | ;,ధీం;, | ;;;; | ,గి;;, | ;;;,ణ | ;;;; | ;;,
తోం; | ;; – త;;ధీం, | ;;;,గి;;;, | ,ణా;;;;తోం;; ‖ త

9 :— ,– త;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;,దీం;;, | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; |
;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ,గి;;;;;;, | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;,ణా;;, |
;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ,తోం;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;, –
త;;;;; | ;;;;;;;; | ,దీం;;;;;;, | ;;;;;;,గి, | ;;;;;;;; | ;;;;,ణా;;, | ;;;;;;;; |
;;,తోం;;;;;; | ;, – త;;;;,దీం, | ;;;,గి;;;, | ,ణా;;;;తోం;; ‖ త

53. సూత్రము 14

వి :– ఈసూత్రముచే A - ముక్తాయి, త్రికాలము, త్రిశ్రముక్తాయి వచ

B - ముక్తాయి, విన్యాసముక్తాయి, త్రిశ్రముక్తాయి, త్రి. పై. ముక్తాయివచ్చును. C - 5+4+3+2 అక్షరమువంతున కాపుగ తగ్గింపు వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	4×14= 56	——	14
[illegible]	[illegible]	2 - ;	18
		—	21
[illegible]	[illegible]	[illegible]	25
[illegible]	8×14- 112	——	28
9	9×14= 126	2 - ;	32

ఉదా :–

A - ముక్తా[illegible], [illegible]ము, త్రిశ్రముక్తా[illegible]

[illegible] :– [illegible] | [illegible] | తి;, [illegible] | - కి,ట, | [illegible]

[illegible] – కిటత | క – కిట | తక – కి | టతక ‖ త

5 :– ;- తది | గిణతోం – త | దిగిణతోం | తదిగిణ | తోం – త; |,ది; |,గి; |

,ణ; | ,తోం; | ,- త,ది | ,గి,ణ | ,తోం, – త | దిగిణతోం | –

[illegible] | దిగిణ [illegible] – తది | గిణతోం ‖ త

[illegible] :– తధీంగి | ణతోం – తధిం | ,గిణతోం | తధీంగి | ణతోం – త, | ;ధీం | ;; |

;గి, |;ణ, | ;తోం, | ;- త, | ధీం; | గి,ణ, | తోం, – తధిం |,గిణతోం | –

తధీం | గిణతోం | తధీం | గిణతోం | తధీం | గిణతోం ‖ త

7 :– ;-త, | దీంగిణ | తోం – త,దిం | ,గిణతోం | తద్దీం | గిణతోం – త | ;;
;,దిం | ;; | ;,గి | ;,ణ | ;,తోం | ;, – త | ;,దిం | ;,గి | ,ణ,తోం | ,-
త,దిం | ,గిణతోం | – త,దిం | ,గిణ | తోం – త, | దీంగి | ణతోం –
త | ,దీం | గిణతోం ‖ త

8 :– తధీంగి | ,ణాతోం | తధీంగి | ,ణాతోం | తధీంగి | ,ణాతోం | – త;, | ధీం; |
;; | గీ; | ;; | ణా; | ;; | తోం;, | – త,ధీం | ;గీ | ;ణా | ;తోం, | –
తధీంగి | ,ణాతోం | –తధీం | గీణ | ,తోం – త | ధీంగి | ,ణా | తోం –
తధిం | ,గీ | ణాతోం ‖ త

9 :– ;- త, | దీంగీ | ణాతోం – త | ,దీంగి | ,ణాతోం | తద్దీం | గీణా | తోం –
త; | ;; | ,దీం, | ;; | ,గీ, | ;; | ,ణా, | ;; | ,తోం; | ,- త; | ,దీం, | ,గీ, |
,ణా, |,తోం, – త | ,దీంగి | ,ణాతోం | – త,దిం | ,గీ | ణాతోం | త,దిం |
,గీ | ణాతోం | త,దిం | ,గీ | ణాతోం ‖ త

B – ముక్తాయి, విన్యాసముక్తాయి, త్రిశ్రముక్తాయి, త్రి. పై. ముక్తాయి

4 :– కిటతక | కిటతక | కిటతక | – కిటతక | త;, | – కిటతక | త;, | – కిటతక | –
కిటత | క – కిట | తక – కి | టతక | – కిటతక – కిట | తక – కిటతక ‖ త

5 :– ;- తది | గిణతోం – త | దిగిణతోం | తదిగిణ | తోం – తదిగి | ణతోం –
త, | ;,-త | దిగిణతోం | త;, | ,- తదిగి | ణతోం – త,ది | ,గి,ణ,తోం | ,-
త, ది, గి | ,ణ,తోం, – త | ,ది,గి,ణ | ,తోం, – తదిగి | ణతోం –
తదిగిణ | తోం – తదిగిణతోం ‖ త

6 :— తధింగి । ణతొం - తధిం । ,గిణతొం । తధింగి । ణతొం - తధిం । ,గిణతొం ।
త;, । ;- తధిం । ,గిణతొం । త;, । ;- తధిం । ,గిణతొం । -
తధిం । గిణతొం । తధిం । గిణతొం । తధిం । గిణతొం । -
తధింగిణతొం । తధింగిణతొం । తధింగిణతొం ॥ త

7 :— ;- త, । దింగిణ । తొం - త,దిం । ,గిణతొం । తద్దిం । గిణతొం - త । ,దింగి ।
ణతొం - త, । ;; । ,- త,దిం । ,గిణతొం । త;, । ;, - త । ,దింగి ।
ణతొం - త; । ,దిం;గి । ,ణ,తొం, - త । ;,దిం, । ,గి,ణ,తొం । ,త;,దిం ।
;,గి,ణ ।,తొం, - త,దిం । ,గిణతొం - త, । దింగిణతొం -త ।,దింగిణతొం ॥ త

8 :— తధింగి ।, ణాతొం । తధింగి । ,ణాతొం । తధింగి ।, ణాతొం । -తధింగి । ,
ణాతొం । త;, । ;; । తధింగి । , ణాతొం । త;, । ;; । తధింగి । , ణాతొం । -
తధిం ।గిణ । ,తొం - త । ధింగి । ,ణా । తొం - తధిం । ,గి । ణాతొం । -
తధింగిణ । ,తొం - తధింగి । ,ణాతొం - తధిం । , గిణాతొం ॥ త

9 :— ;- త, । దింగి । ణాతొం - త । ,దింగి । ,ణాతొం । తద్దిం । గిణా । తొం -
త,దిం । , గిణ । ,తొం - త, । ;; । ;, - త । ,దింగి । ,ణాతొం ।
త;, । ;; । , - త,దిం । , గిణ । ,తొం - త; । ,దిం;గి । ;,ణా, । ,
తొం, - త; । , దిం;గి । ;,ణా, । ,తొం, - త; । ,దిం;గి । ;,ణా, ।
,తొం, - త,దిం । ,గిణాతొం । తద్దింగి । ణాతొం - త,దిం । ,గిణాతొం॥ త

C - జాతి 5+4+3+2 అక్షరమువంతున కాపుగ తగ్గింపు

4 :— కి;, । ,ట; । ;త, । ;,క । ;; । - కి;, । ట;, । త;, । క;, । - కి;ట । ;త, । ,క; । -
। కి,ట, । త,క, ॥ త

5 :— ; – త, | ;,డి | ;; | గి;, | ,ణ; | ;తొం, | ;, – త | ;,డి | ;,గి | ;,ణ | ;, తొం | ;, – త | ;డి, | ,గి; | ణ;తొం | ; – త, | డి,గి, | ణ,తొం,‖ త

6 :- త;, | ,ధీం, | ;; | ;,గి | ;; | ణ;, | ,తొం; | ; – త, | ;ధీం | ;; | ;గి, | ;ణ, | ;తొం, | ; – త, | ,ధీం, | ;,గి | ;ణ, | ,తొం; | – త,ధీం | ;గి, | ణ,తొం, ‖ త

7 :— ; – త, | ;; | ;; | దీం; | ;; | ;గి, | ;,ణ | ;; | తొం;, | , – త; | ;; | ,దీం, | ;; | ,గి; | ,ణ; | ,తొం; | ,– త; | ;,దిం | ;; | ,గి; | ణ;తొం | ; – త, | ;దీం | ;గి, | ణ, తొం, ‖ త

8 :- త;, | ,ధీం, | ;; | ;,గి | ;; | ;; | ,ణా, | ;; | ;,తొం | ;; | – త;, | ధీం; | ;; | గీ; | ;; | ణా; | ;; | తొం;, | – త;ధిం | ;; | ,గీ, | ;,ణ | ;; | ,తొం; | – త,ధీం | ;గీ | ;ణా | ;తొం, ‖ త

9 :— ; – త, | ;; | ;; | దీం; | ;; | ;గీ | ;; | ;; | ణా; | ;; | ;తొం, | ;, – త | ;; | ;,దిం | ;; | ;,గి | ;; | ;,ణ | ;; | ;,తొం | ;, – త | ;; | ,దీం, | ;,గి | ;; | ,ణా, | ;,తొం | ;- త, | ;దీం | ;గీ | ;ణా | ;తొం, ‖ త

54. సూత్రము $14\frac{1}{4}$

వి :- ఈ సూత్రముచే త్రికాలము, $3+1\frac{1}{2}+\frac{3}{4}$ × త్రిశ్ర త్రికాలము, త్రిశ్ర గమన పై కాలముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసి అక్షరములు	తియలు
4	$4\times14\frac{1}{4}=57$	3 – ;,	15
5	$5\times14\frac{1}{4}=71\frac{1}{4}$	$\frac{3}{4}$ – ;,	18
6	$6\times14\frac{1}{4}=85\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$ – ;;,	22
7	$7\times14\frac{1}{4}=99\frac{3}{4}$	$\frac{1}{2}$ – ,	25
8	$8\times14\frac{1}{4}=114$	2 – ;	29
9	$9\times14\frac{1}{4}=128\frac{1}{4}$	$3\frac{3}{4}$ – ;;;;;;;,	33

ఉదా :-

త్రికాలము, 3+ $1\frac{1}{2}$ + $\frac{3}{4}$ × త్రిశ్రత్రికాలము, త్రిశ్రగమన పై కాల ముక్తాయి

4 :- ;, - కి | ;,ట | ;,త | ;,క | ;, - కి | ,ట, - త | ,క, - కి | టతక - కి, | ;;ట;, |
;త;;, | క;;, - కి, | ,ట; త;క | ; - కి;ట;త;క; |- కిటతక - కిట | తక -
కిటతక ॥ త

5 :- ;, - త;;;;;; | ;,ది;;;;;; | ;,గి;;;;;, | ;,ణ,,;;;; | ;,తోం;;;;;; | ;, -
త;;;, ది;; | ;,గి;;;,ణ;; | ;, తోం;;;, - త;,ది | ;,గి;,ణ;,తోం;, -
త | ;;;;;, ది;; | ;;;,గి;,;; | ;,ణ;;;;;,తోం | ;;;;;, - త;; | ,ది;;,గి;;,ణ; |
,,తోం;;, - త;ది;గి | ;ణ;తోం; - తది ణతోం - తదిగిణ | తోం -
తదిగిణతోం ॥ త

6 :- ;;, - త; | ;;,ధీం, | ;;;; | ;;,గి; | ;;,ణ; | ;;,తోం; | ;;, - త; | ,ధీం;;, |
,గి;,ణ; | ,తోం;, - త,ధిం | ;,గి,ణ,తోం | , - త;;,ధిం | ;;;; | ;,గి;; |
,ణ;;,తోం | ;;, - త; | ధీం;;గి, | ,ణ;తోం; - త, | ,ధీం;;గి;ణ;తోం; | -
తధీంగిణతోం | తధీంగిణతోం | తధీంగిణతోం ॥ త

7 :- , - త;;;;;;; | ;;;;;;;; | ,దీం;;;;;;, | ;;;;;;;; | ,గి;;;;;;; | ,ణ;;;;;;; | ,తోం
;;;;;;; | , - త;;;;;;; | ,దీం;;;;;;, | ,గి;;;,ణ;;; | ,తోం;;;, -
త;;; | ,దీం;;;గి;,ణ; | ,తోం;, - త;;;;; | ;;;;;;,దీం, | ;;;;;;;; | ;;, గి;;;;; |
,ణ;;;;;,తోం; | ;;;;, - త;;; | ;;,దీం;;;;, | ,గి;;,ణ;;,తోం; | ;, -
త;;,దీం;;గి | ;ణ;తోం; - త,దిం|,గిణతోం - త,|దీంగిణతోం - త|,
దీంగిణతోం ॥ త

8 :– ; – త, । ;ధిం । ;; । ;గి । ,; । ;ణా । ;; । ;తోం, । ; – త, । ధిం; । గి; ।
ణా; । తోం, – తధిం । ,గిణ । ,తోం – త, । ,ధిం, । ;,గి । ;; । ,ణా, ।
;,తోం ।; – త;ధిం । ;;,గి, । ;,ణా;, । ,తోం; – త;ధిం;, । ,గి;;ణా;;తోం; ।–
తధింగిణ । ,తోం – తధింగి । ,ణాతోం – తధిం । ,గిణాతోం ॥ త

9 :– ;;;;;;;, – త । ;;;;;;;; । ;;;;;;;,దిం । ;;;;;;;; । ;;;;;;;,గి । ;;;;;;;; । ;;;;;;;,ణ ।
;;;;;;;; । ;;;;;;;,తోం । ;;;;;;;, – త । ;;;;;;;,దిం । ;;;;;;;,గి । ;;;;;;;,ణ ।
;;;;;;;,తోం । ;;;, – త;;;,దిం । ;;;,గి;;;ణ । ;;;,తోం;, – త;; । ;;;;;;;; ।
;,దిం;;;;;, । ;;;;;,గి;, । ;;;;;;;; । ;,ణా;;;;;, । ;;;;;,తోం;; । ;;;, –
త;;;; । ;,దిం;;;;;గి । ;;;;;,ణా;, । ;;;,తోం;;, – త; । ;,దిం;;గి;;ణ ।
;;,తోం; – త,దిం । ,గిణాతోం । తద్దింగి । ణాతోం – త,దిం । ,గిణాతోం ॥ త

55. సూత్రము 14 $\frac{1}{2}$

వి :– ఈ సూత్రముచే 4 కా. ముక్తాయి, త్రికాలము, 3 + 2 + 1 × అక్షరము వంతున కాపుగ వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	4×14½ = 58	2 – ;	15
5	5×14½ = 72½	3½ – ;;;,	19
6	6×14½ = 87	1 – ;	22
7	7×14½ = 101½	2½ – ;;,	26
8	8×14½ = 116	——	29
9	9×14½ = 130½	1½ – ;,	33

6 :— ; - తధిం । ,గిణతోం । తధింగి । ణతోం - తధిం । ,గిణతోం । - త;, । ధిం; ।
;; । గి;, । ణ;, । తోం;, । - త,ధిం । ;గి, । ణ,తోం, । తధింగి । ణతోం -
తధిం । ,గిణతోం । త;, । ; - తధిం । ,గిణతోం । త;, । ;- తధిం ।
,గిణతోం ॥ త

7 :— ;, - త । ,దింగి । ణతోం - త, । దింగిణ । తోం - త,దిం । ,గిణతోం । -
త;, । ;; । దిం; । ;; । గి;, । ణ;, । తోం;, । - త;, । దిం; । గి,ణ, ।
తోం, - త, । దింగిణ । తోం - త,దిం । ,గిణతోం । త;, । ;, - త ।
,దింగి । ణతోం - త, । ;; । , - త,దిం । ,గిణతోం ॥ త

8 :— తధింగి । ,ణాతోం । తధింగి । ,ణాతోం । తధింగి । ,ణాతోం । - త;, । ధిం; ।
;; । గీ; । ;; । ణా; । ;; । తోం;, । - త,ధిం । ;గీ । ;ణా । ;తోం, । -
తధింగి । ,ణాతోం । - తధింగి । ,ణాతోం । త;, । ;; । తధింగి । ,ణాతోం ।
త;, । ;; । తధింగి । ,ణాతోం ॥ త

9 :— , - త,దిం । ,గీణ । ,తోం - త, । దింగీ । ణాతోం - త । ,దిం గి । ,ణాతోం । -
త;, । ;; । దిం; । ;; । గీ; । ;; । ణా; । ;; । తోం;, । - త;, । దిం; ।
గీ; । ణా; । తోం, - త, । దింగీ । ణాతోం - త । ,దింగి । ,ణాతోం ।
త;, । ;; । , - త,దిం । ,గీణ । ,తోం - త, । ;; । ;, - త । ,దింగి ।
,ణాతోం ॥ త

58. సూత్రము $15\frac{1}{4}$

వి :— ఈ సూత్రముచే జాతి [illegible] $\frac{1}{4}$ అక్షరము లంతున కాపుగ త్రిశ్ర త్రిశ్రకాలముగను, 4 + 8 + 2 + [illegible] లంతున కాపుగ తగ్గింపు వచ్చును.

జాతి	అక్షరసంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	4×15$\frac{1}{4}$= 61	3 - ;;;	16
5	5×15$\frac{1}{4}$= 76$\frac{1}{4}$	3$\frac{3}{4}$ - ;;;;;;;,	20
6	6×15$\frac{1}{4}$= 91$\frac{1}{2}$	$\frac{1}{4}$ - ,	23
7	7×15$\frac{1}{4}$= 106$\frac{3}{4}$	1$\frac{1}{4}$ - ;;,	27
8	8×15$\frac{1}{4}$= 122	2 - ;;	31
9	9×15$\frac{1}{4}$= 137$\frac{1}{4}$	2$\frac{3}{4}$ - ;;;;;,	35

ఉదా :-

జాతి 3 + 1$\frac{1}{2}$ + $\frac{3}{4}$ × త్రిశ్ర త్రికాలము, 4 + 3 + 2 + 1 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు

4 :- ;;; - కి, | ;;ట;, | ;త;;, | క;;, - కి, | ,ట;త;క | ; - కి;ట;త;క; | - కి;, |
ట;, | త;, | క;, | - కి;ట | ;త, | ,క; | - కి,ట, | త,క, | - కిటతక ॥ త

5 :- ;;;;;;;, - త | ;;;;;,ది;; | ;;;,గి;;;; | ;,ణ;;;;;,తో౦ | ;;;;;, -
త;;|,ది;;,గి;;,ణ; | ;,తో౦;;, - త;ది;గి | ;ణ;తో౦; - త, | ;ది, | ;గి, | -
;ణ, | ;తో౦, | ; - త, | ,ది; | గి;ణ | ;తో౦, | , - త,ది | ,గి,ణ | ,తో౦,
త | దిగిణతో౦ ॥ త

6 :- , - త;;,ధిం | ;;;; | ;,గి;; | ,ణ;;,తో౦ | ;;, - త; | ధీం;;గి, | ,ణ;తో౦; -
త, | ,ధీం;;గి;ణ;తో౦; | - త;, | ధీం; | ;; | గి;, | ణ;, | తో౦;, | -
త;ధిం | ;; | ,గి; | ణ;తో౦ | ; - త, | ధీం; | గి,ణ, | తో౦, - తధిం |
,గిణతో౦ ॥ త

6 :— ;;;, - తధిం | ,గిణతొం - తధింగిణతొం - తధింగిణతొం | - తధింగి | ణతొం -
తధిం | ,గిణతొం | తధింగి | ణతొం - త, | ;ధిం | ;; | ;గి, | ;ణ, |
;తొం, | , - త, | ధిం; | గి,ణ, | తొం, — తధిం | ,గిణతొం | - తధిం |
గిణతొం | తధిం | గిణతొం | తధిం | గిణతొం ‖ త

7 :— ;, - తద్దింగిణతొం - తద్దింగిణ | తొం - తద్దింగిణతొం - త, | దింగిణ | తొం -
త,దిం | ,గిణతొం | తద్దిం | గిణతొం - త | ,; | ;,దిం | ;; | ;,గి | ;,ణ |
;,తొం | ,, - త |- ;,దిం | ;,గి | ,ణ,తొం | , - త,దిం | ,గిణతొం | -
త,దిం | ,గిణ | తొం - త, | దింగి | ణతొం - త | ,దిం | గిణతొం ‖ త

8 :— ; - తధింగీణాతొం | తధింగీణాతొం - తధింగీణాతొం | - తధింగి | ,ణాతొం |
తధింగి | ,ణాతొం | - తధింగి | ,ణాతొం | - త;, | ధిం; | ;; | గీ; | ;; | ణా; | ;; |
తొం,, | _ త,ధిం | ;గీ | ;ణా | ;తొం, | - తధింగి | ,ణాతొం | - తధిం |
గీణ | ,తొం - త | ధింగి | ,ణా | తొం - తధిం | ,గీ | ణాతొం ‖ త

9 :— ;;;;;;, - త,దిం | ,గీణాతొం - తద్దింగీణాతొం - త | ,దింగీణాతొం - త, | దింగీ |
ణాతొం - త | ,దింగి | ,ణాతొం | - తద్దిం | గీణా | తొం - త; | ;; | ,దిం, |
;; | ,గీ, | ;, | ,ణా, | ;; | ,తొం; | , - త; | ,దిం, | ,గీ, | ,ణా, |
,తొం, - త | ,దింగి | ,ణాతొం | - త,దిం | ,గీ | ణాతొం | త,దిం |
,గీ | ణాతొం | త,దిం | ,గీ | ణాతొం ‖ త

57. సూత్రము 15

వి :— ఈ సూత్రముచే A - ముక్తాయి, త్రికాలము, విన్యాస ముక్తాయి వచ్చును. B - 1 కా. 1 సారి, 2 కా. 2 సార్లు, 3 కా. 3 సార్లు, త్రిశ్రముక్తాయి వచ్చును. C- జాతి 5 + 4 + 3 + 2 + 1 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు వచ్చును. D - 6 + 5 + 4 తగ్గింపు వచ్చును. E - 3 + 2 + 1, విన్యాస ముక్తాయి, త్రిశ్రముక్తాయివచ్చును.

గమనిక :— B-C-D-E- ప్రయోగ సోదాహరణములు 13, 14 సూత్రములలో వచ్చి నందున ఇందు ఉదహరించలేదు.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	4 ×15 = 60		15
5	5 ×15 = 75	1 - ,	19
6	6 ×15 = 90	2 - ;	23
7	7 ×15 = 105	3 - ;,	27
8	8 ×15 = 120	———	30
9	9 ×15 = 135	1 - ,	34

ఉదా :—

A- ముక్తాయి, త్రికాలము, విన్యాస ముక్తాయి

4 :— కిటతక । కిటతక । కిటతక । - కి;, । ట;, । త;, । క;, । - కి,ట, । త,క, । - కిటతక । - కిటతక । త;, । కిటతక । త;, । కిటతక ॥ త

5 :— , - తదిగి । ణతోం - తది । గిణతోం - త । దిగిణతోం । - త;, । ది;, । గి;, । ణ;, । తోం;, । - త,ది, । గి,ణ, । తోం, - తది । గిణతోం - త । దిగి ణతోం । త;, । , - తదిగి । ణతోం - త, । ;, - త । దిగిణతోం త॥

ఉదా :—

4 కా. ముక్తాయి, త్రికాలము, 3 + 2 + 1 × అక్షరము వంతున కావుగ తగ్గింపు

4 :— ; – కిటతక । కిటతక – కిటతక । – కి;, । ట;, । త;, । క;, । కి,ట, । త,క, ।
కిటతక । – కి;ట । ;త, । ,క; । – కి,ట, । త,క, । కిటతక ॥ త

5 :— ;;;, – త । దిగిణతోం – తదిగిణ । తోం – తదిగిణతోం – త । ;,ది । ;,గి ।
;,ణ । ;,తోం । ;, – త । ,ది,గి । ,ణ,తోం । , – తదిగి । ణతోం – త,
,ది; । గి;ణ । ;తోం, । , – త,ది । ,గి,ణ । ,తోం, – త । దిగిణతోం ॥ త

6 :- ; – తధింగిణతోం । తధింగిణతోం – తధిం । ,గిణతోం – త, । ;ధిం । ;; । ;గి,
;ణ,।;తోం, । ; – త, ।ధిం; । గి,ణ, । తోం, – తధిం । ,గిణతోం । – త;ధిం
;; । ,గి; । ణ;తోం । ; – త, । ధిం; । గి,ణ, । తోం, – తధిం । ,గిణతోం॥ త

7 :— ;;, – త,దిం । ,గిణతోం – తద్దిం । గిణతోం – తద్దింగి । ణతోం – త; । ;; ।
,దిం, । ;; । ,గి; ।,ణ; । ,తోం; । ,–త; । ,దిం, । ,గి,ణ । ,తోం,–త । ,దింగి
ణతోం – త, । ;; । దిం; । ;గి, । ,ణ; । తోం;–త । ;,దిం । ;,గి । ,ణ,తోం
, – త,దిం । ,గిణతోం ॥ త

8 :— తధీంగీణాతోం । తధీంగీణాతోం । తధీంగీణాతోం । – త;, । ధీం; । ;; । గీ; ।
;; । ణా; । ;; । తోం;, । – త,ధీం । ;గీ । ;ణా । ;తోం, । – తధీంగి ।
,ణాతోం । – త;ధిం । ;; । ,గీ, । ;,ణ । ;; । ,తోం; । – త,ధీం । ;గీ ।
;ణా । ;తోం, । తధీంగి । ,ణాతోం ॥ త

9 :— ;, – తద్దింగి । ,ణాతోం – తద్దిం । గీణాతోం – త,దిం । ,గీణాతోం – త । ;;
;,దిం । ;; ।;,గి । ;; । ;,ణ । ;; । ;,తోం । ;,–త । ;,దిం । ;,గి । ;,ణ । ;,తోం
, – త,దిం । ,గీణ । ,తోం–త, । ;;. । దిం; । ;గీ । ;; । ణా; । ;తోం, । , –
త; । ,దిం, । ,గీ, । ,ణా, । ,తోం, – త । ,దింగి । ,ణాతోం ॥ త

56. సూత్రము $14\frac{3}{4}$

వి :— ఈ సూత్రముచే 5 కా. ముక్తాయి, 3 కా. ముక్తాయి, త్రికాలము, త్రిశ్ర గమన ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	వ్రాసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times14\frac{3}{4}=59$	1 - ,	15
5	$5\times14\frac{3}{4}=73\frac{3}{4}$	$2\frac{1}{4}$ - ;;;;,,	19
6	$6\times14\frac{3}{4}=88\frac{1}{2}$	$3\frac{1}{2}$ - ;;;,	23
7	$7\times14\frac{3}{4}=103\frac{1}{4}$	$\frac{3}{4}$ - ;,	26
8	$8\times14\frac{3}{4}=118$	2 - ;	30
9	$9\times14\frac{3}{4}=132\frac{3}{4}$	$3\frac{1}{4}$ - ;;;;;;,	34

ఉదా :—

5 కా. ముక్తాయి, 3 కా, ముక్తాయి, త్రికాలము, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి

4 :— , - కిటతక - కిటతక - కిటతక | - కిటత: | కిటతక | కిటతక | - కి;, |
టు;, | త;, | క;, | - కి,ట, | త,క, | - కిటతక | - కిటత | క - కిట |
తక - కి | టతక ॥ త

5 :— ;;;;, - తదిగిణతోం - తది | గిణతోం - తదిగిణతోం - తది | గిణతోం - త |
దిగిణతోం | తదిగిణ | తోం - త; | ,ది; | ,గి; | ,ణ; | ,తోం; | , - త,ది |
,గి,ణ | ,తోం, - త | దిగిణతోం | - తదిగి | ణతోం-త | దిగిణ | తోం -
తది | గిణతోం ॥ త

7 :— ;;, – త;;;;; | ;;;;;;,దిం, | ;;;;;;;; | ;;,గి;;;;; | ,ణ;;;;;;,తొం; | ;;;;, –
త;;; | ;;,దిం;;;;, | ,గి;;,ణ;;,తొం; | ;, – త;;,దిం;;గి | ;ణ;తొం; –
త, | ;; | ;దిం|;; | ;గి, | ;ణ, | ;తొం, | ; – త,|;; | దిం;|;గి, | ,ణ; | తొం;
త | ;,దిం | ;,గి | ,ణ,తొం | , – త,దిం | ,గిణతొం ‖ త

8 :— ;; – త;, | ;ధిం;; | ;;;గి | ;;;; | ;ణా;; | ;;,తొం, | ;; – త;ధిం | ;;,గి, |
;,ణా;, | ,తొం; – త;ధిం;, | ,గి;;ణా;;తొం; | – త;, | ధిం; | ;; | గి; |
;; | ణా; | ;; | తొం;, | – త;ధిం | ;; | ,గి, | ;,ణ | ;; | ,తొం; | –
త,ధిం | ;గి | ;ణా | ;తొం, | – తధింగి | ,ణాతొం ‖ త

9 :— ;;;;;, – త;; | ;;;;;;;; | ;,దిం;;;;;, | ;;;;;,గి;, | ;;;;;;;; | ;,ణా;;;;;, |
;;;;;,తొం;; | ;;;, – త;;;; | ;,దిం;;;;;గి | ;;;;;,ణా;, | ;;;,తొం;;, –
త; |;,దిం;;గి;;ణ | ;;,తొం; – త, | ;; | ;దిం | ;; | ;గి | ;; | ;ణా | ;; |
;తొం, | ; – త, | ;; | దిం; | ;గి | ;; | ణా; | ;తొం, | , – త; |
,దిం, | ,గి, | ,ణా, | ,తొం, – త | ,దింగి | ,ణాతొం ‖ త

59. సూత్రము 15½

వి :— ఈ సూత్రముచే ముక్తాయి, త్రికాలము, 4 కా. ముక్తాయి, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	4×15½ = 62	2 - ;	16
5	5×15½ = 77½	2½ - ;;,	20
6	6×15½ = 93	3 - ;,	24
7	7×15½ = 108½	3½ - ;;;,	28
8	8×15½ = 124	———	31
9	9×15½ = 139½	½ - ,	35

ఉదా :–

ముక్తాయి, త్రికాలము, 4 కా. ముక్తాయి, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి

4 :– ; - కిట | తక - కిట | తక - కిట | తక - కి, | ;ట, | ;త, | ;క, | ; -
కి, |ట,త, | క, - కిట | తక - కిటతక | కిటతక - కిటతక | - కిటత | క -
కిట | తక - కి | టతక ‖ త

5 :– ;;, - త,ది | ,గి,ణ,తొం, - త | ,ది,గి,ణ,తొం | , - త,ది,గి,ణ | ,తొం, -
త;; | ;,ది;; | ;,గి;; | ;,ణ;; | ;,తొం;; | ;, - త;,ది | ;,గి;,ణ | ;,తొం;, -
త | ,ది,గి,ణ,తొం | , - తదిగిణతొం - తది | గిణతొం - తదిగిణతొం | -
తదిగి | ణతొం - త | దిగిణ | తొం - తది | గిణతొం ‖ త

6 :– ;, - త | ధింగిణ | తొం - తధిం | గిణతొం - త | ధింగిణ | తొం -
త; |,ధిం, | ;; | ,గి; | ,ణ; | ,తొం; | , - త,ధిం | ;,గి | ,ణ,తొం | , -
తధిం | గిణతొం - తధిం | ,గిణతొం - తధింగి | ణతొం - త ధింగిణతొం | -
తధిం | గిణతొం | తధిం | గిణతొం | తధిం | గిణతొం ‖ త

7 :— తద్దిం । గిణతోం - త । ,దింగి । ణతోం - త, । దింగిణ । తోం - త; । ;; । ,దిం, । ;; । ,గి; । ,ణ; । ,తోం; । , - త; ।,దిం, ।,గి,ణ ।,తోం, - త । ,దింగి । ణతోం - త, । ;; । దిం; । ;గి, । ,ణ; । తోం; - త ।;,దిం । ;,గి । ,ణ,తోం । , - త,దిం । ,గిణతోం ॥ త

8 :— తధీంగి । ,ణాతోం । తధీంగి । ,ణాతోం । తధీంగి । ,ణాతోం । - త;, । ధీం; । ;; । గీ; । ;; । ణా; । ;; । తోం;, । త,ధీం । ;గీ । ;ణా । ;తోం, । - తధీంగి । ,ణాతోం । - త;ధిం । ;; । ,గీ, । ;,ణ । ;; | ,తోం; । - త,ధీం । ;గీ । ;ణా । ;తోం, । - తధీంగి । ,ణాతోం ॥ త

9 :— తద్దిం । గీణా । తోం - త,దిం । ,గీణ । ,తోం - త, । దింగీ । ణాతోం - త । ;; । ;,దిం । ;; । ;,గి । ;; । ;,ణ । ;; । ;,తోం । ;, - త । ;,దిం । ;,గి । ;,ణ । ;,తోం । , - త,దిం । ,గీణ । ,తోం - త, । ;; । దిం; । ;గీ । ;; । ణా; । ;తోం, । , - త; । ,దిం, । ,గీ, । ,ణా, । ,తోం, - త । ,దింగి । ,ణాతోం ॥ త

B :—

వి :— ఏగతిలో ఆజాతికి ఎన్ని అక్షరములు గలవో అట్టి అక్షర సంఖ్యను మొదట ఉంచి, దీనికి రెండు సంఖ్యలక్రింద అంకెను వేసి, ఆ అంకెక్రింద అంకెను వేయవలెను. అనగ ఐదుగతి భేదములలో ఆయా జాతులసంఖ్య తగ్గింపు సంఖ్యలకు జతులను నిర్ణయించుకొని - ప్రతి తగ్గింపును 4 అక్షరముల వంతున కాపుతో ముక్తాయిగ అనుచూ పై తగ్గింపునందు చివర సంఖ్యగల జాతిని త్రికాలమనినచో - అన్ని గతిభేదములకు ఆదితాళమున ఒకే ఆవృతములో సమగ్రహ సమమగును.

గమనిక :— ఇందుజాతి అక్షర సంఖ్యను 16 సూత్రముచే గుణకము చేసినచో ఆ గమనము నందలి ఆజాతి (తగ్గింపు, త్రికాల) ముక్తాయి అక్షరసంఖ్య వచ్చును. పై A, C లకు ఈ ముక్తాయి సమానము. మరియు, 'వరుసక్రియలుగల తాళములకు ముక్తాయి' అను ప్రకరణమునందు ఈ వివరము విపులీకరింపబడినది. యీ తాళ మున వలెకే జాతికి రెట్టింపుగతి లయగమనముగ గ్రహించునది.

ఆదితాళమున గతిభేద ముక్తాయి

పథకము

గతి	గతి గమన సంఖ్య	జాతితగ్గింపుసంఖ్య 1	2	3	మూడు ముక్తాయిల సంఖ్య	కాపు అక్షరములు	తగ్గింపు చివర జాతిత్రికాల అక్షరములు	మొత్తం ముక్తాయి అక్షరములు
చ.	8	4	2	1	21	36	7	64
త్రి.	12	6	4	3	39	36	21	96
మి.	14	7	5	4	48	36	28	112
ఖం.	10	5	3	2	30	36	14	80
సం.	18	9	7	6	66	36	42	144

సంకేతము	అర్థము	శబ్దము
చ :—	చతురశ్రము 4 ...	కిటతక
త్రి :—	త్రిశ్రము 6 ...	తధింగిణతోం
మి :—	మిశ్రము 7 ..	తద్దింగిణతోం
ఖం :—	ఖండము 5 ...	తదిగిణతోం
సం :—	సంకీర్ణము 9 ...	తద్దింగీణాతోం

ఉదాహరణము :—

చతురశ్రగమనము :— కిటతక తాంతాం - కిటతక తాంతాం - కిటతక తాంతాం -
తక తాంతాం తక । తాంతాం తక తాం - తాం
త తాంతాం త - తాంతాం త తాం తం -,

త్రికాలము :— త;, త;, త ॥

7 :— ;;;, – త;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;,;;,దిం | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; |

;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;,గి;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;,ణ,; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;,తొం |

;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;, – త;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;,దిం;;;, | ;;;;;;;; |

;;;;;,గి;; | ;;;;;;,ణ; | ;;;;;;;,తొం | ;;;;;;;; | , – త;;;;;;; | ;,దిం;;;;;, |

;;,గి;;;;ణ, | ;;;;,తొం;;;; ‖ త

8 :— ; – త, | ;; | ;,ధిం | ;; | ;; | ;; | ;; | ,గీ, | ;; | ;; | ;; | ;,ణ | ;; | ;; |

;; | ;; | ,తొం; | ;; | ; – త;, | ;;;,ధిం, | ;;;; | ;;;,గి | ;;;; |

;;;; | ,ణా;;, | ;;;; | ;,తొం;; | ;; – త;;;, | ,ధిం;;;;;;, | ;,గీ;;;;;, |

;;,ణా;;;;, | ;;;,తొం;;;; ‖ త

9 :— ;;;;, – త;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ,దిం;;;;;;, | ;;;;;;;; |

;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;,గీ;;, | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; |

,ణా;;;;;;, | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;,తొం;;; | ;;;,;;;; | ;;;;;;, –

త; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ,దిం;;;;;;, | ;;;;;;;; | ;;,గీ;;;;, | ;;;;;;;; |

;;;;,ణా;;, | ;;;;;;;; | ;;;;;;,తొం; | ;;;;;;;, – త | ;;;;;;;; | ,దిం;;;;;;. |

;,గీ;;;;;, | ;;,ణా;;;;, | ;;;,తొం;;;; ‖ త

61. సూత్రము 16

వి :— ఈ సూత్రముచే A – ముక్తాయి, త్రికాలము, 3+2+1 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు వచ్చును. మఱియు ఏకతిలో ఆజాతి ఆదితాళమున ఒకే ఆవృతములో ఈసూత్రమునందు చెప్పబడిన ముక్తాయి సాముదాయకము సమగ్రహసమమగును.

C - జాతి 6+4+3+2+1 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు వచ్చును. (B - ముక్తాయి వెనుక పేజీలలో వ్రాయబడినది.)

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	4×16 = 64	———	16
5	5×16 = 80	———	20
6	6×16 = 96	———	24
7	7×16 = 112	———	28
8	8×16 = 128	———	32
9	9×16 = 144	———	36

ఉదా :—

A - ముక్తాయి, త్రికాలము, 3+2+1 గ తగ్గింపు

4 :— కిటతక | కిటతక | కిటతక | - కి;, | ట;, | త;, | క;, | - కి,ట, | త,క, | - కిటతక | - కి;ట | ;త, | ,క; | - కి,ట, | త,క, | - కిటతక ‖ త

5 :— తదిగిణ | తోం - తదిగి | ణతోం - తది | గిణతోం - త | ;,ది | ;,గి | ;,ణ | ;,తోం | ;, - త | ,ది,గి | ,ణ,తోం | , - తదిగి | ణతోం - త, | ,ది; | గి;ణ | ;తోం, | ,- త,ది | ,గి,ణ | ,తోం, -త | దిగిణతోం ‖ త

6 :— తధీంగి | ణతోం - తధిం | ,గిణతోం | తధీంగి | ణతోం - త, | ;ధీం | ;; | ;గి, | ;ణ, | ;తోం, | ; - త, | ధీం; | గి,ణ, | తోం, - తధిం | ,గిణతోం | - త;ధిం | ;; | , గి; | ణ;తోం | ; - త, | ధీం; | గి,ణ, | తోం, - తధిం | ,గిణతోం ‖ త

7 :— ;;;, – త । ;,దీం;గి । ,ణ,తోం, – త; । ,దీం;గి,ణ । ,తోం, – త;,దిం ।

;,గి,ణ,తోం । , – త;;; । ;;;; । ,దీం;;, । ;;;; । ,గి;;; । ,ణ;;; । ,తోం;;; ।, –

త;;; । ,దీం;;, । ,గి;,ణ; । ,తోం;, – త; । ,దీం;గి,ణ । ,తోం, –

తద్దింగి । ణతోం – తద్దింగిణ । తోం – తద్దింగిణతోం । – త,దిం । ,గిణ । తోం –

త, । దీంగి । ణతోం – త । ,దీం । గిణతోం ॥ త

8 :— తధింగి । ,ణాతోం । తధింగి । ,ణాతోం । తధింగి । ,ణాతోం । – త;, । ధీం; ।

;; । గీ; । ;; । ణా; । ;; । తోం;, । – త,ధీం । ;గీ । ;ణా । ;తోం, । –

తధింగి । ,ణాతోం । – తధింగీణాతోం । తధింగీణాతోం । తధింగీణాతోం । –

తధీం । గీణ । ,తోం – త । ధీంగి । ,ణా । తోం – తధిం । , గీ । ణాతోం॥ త

9 :— , – త;, దిం, । ,గీ;ణా, । ,తోం, – త;,దిం । ;,గీ;ణ । ;,తోం, – త; । ,దిం;గీ, ।

,ణా;తోం, – త । ;;;; । ;;;,దిం । ;;;; । ;;;,గి । ;;;; । ;;;,ణ । ;;;; ।

;;;,తోం । ;;;, – త । ;;;,దిం । ;;;,గి । ;;;,ణ । ;;;,తోం । ;, –

త;,దిం । ;,గీ;ణ । ;,తోం, – త ,దిం । ,గీణాతోం – త, । దింగీణాతోం –

త । ,దింగీణాతోం । – త,దిం । ,గీ । ణాతోం । త,దిం । ,గీ । ణాతోం ।

త, దిం । ,గీ । ణాతోం ॥ త

60. సూత్రము $15\frac{3}{4}$

వి :— ఈ సూత్రముచే A – 5 కాలం ముక్తాయి, 3 కా. ముక్తాయి, త్రికాలము, విన్యాస ముక్తాయి వచ్చును. B – జాతి అక్షరమక్షరమునకు $9+4\frac{1}{2}+2\frac{1}{4}$ అక్షరము వంతున కావున సంకీర్ణ త్రికాలము వచ్చును.

గమనిక :— ఇందు A ప్రయోగము 15 వ సూత్రమున, $8\frac{1}{4}$ సూత్రమున లిఖించుటచే ఇందు ఉదహరించుట లేదు.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	వ్రాసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4 \times 15\frac{3}{4} = 63$	1 - ,	16
5	$5 \times 15\frac{3}{4} = 78\frac{3}{4}$	$1\frac{1}{4}$ - ;;,	20
6	$6 \times 15\frac{3}{4} = 94\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$ - ;,	24
7	$7 \times 15\frac{3}{4} = 110\frac{1}{4}$	$1\frac{3}{4}$ - ;;;,	28
8	$8 \times 15\frac{3}{4} = 126$	2 - ;	32
9	$9 \times 15\frac{3}{4} = 141\frac{3}{4}$	$2\frac{1}{4}$ - ;;;;,	36

ఉదా :-

B - జాతి $9 + 4\frac{1}{2} + 2\frac{1}{4}$ అక్షరము వంతున కాపుగ సంకీర్ణ త్రికాలము

4 :— , - కి; | ;; | ;ట, | ;; | ;,త | ;; | ;; | క;, | ;; | , - కి;;, | ;,ట;; | ;;త;, |
;;;,క; | ;;; - కి;, | ;;,ట;;;;త, | ;;;,క;;;; ‖ త

5 :— ;;, - త;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;,డి;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;,గి; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; |
,ణ;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;,తో౦;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;, - త;;; | ;;;;;,డి;; |
;;;;;;,గి; | ;;;;;;;,ణ | ;;;;;;;; | ,తో౦;;;;;;; | ;, - త;;;;డి;, | ;;,గి;;;;ణ, |
;;;,తో౦;;;; ‖ త

6 :— ;, - త;; | ;;;; | ;;,ధీం, | ;;;; | ;;;; | ;;;; | ;;;; | ,గి;;, | ;;;; | ;,ణ;; |
;;;; | ;;,తోం; | ;;;; | ;;;, - త | ;;;; | ధీం;;; | ;;;; | ;గి;;, | ;,ణ;; |
;;తోం;, | ;;, - త;;, | ;,ధీం;;;;;, | ;;,గి;;;;ణ, | ;;;,తోం;;;; ‖ త

త్రిశ్రగమనము :— తధింగిణతోం తాంతాం తధిం - ,గిణతోం తాంతాం తధీంగి - ణతోం
తాంతాం

కిటతక తాం - తాం కిటతక తాంతాం కిట । తక తాంతాం
తకిట తాంతం - , తకిట తాంతాం తకిట తం - , తాం

త్రికాలము :— త;;కి;;ట - ;, త,కి,ట, తకిట ॥

మిశ్రగమనము :— తద్దీంగిణతోం తాంతాం తద్దిం - ,గిణతోం తాంతాం తద్దీంగిణ - తోం
తాంతాం

తదిగిణతోం తాంతాం - తదిగిణతోం తాంతాం తదిగిణతోం ।
తాంతాం

కిటతక తాంతాం కిట - తక తాంతాం కిటతక తాంతాం -

త్రికాలము :— కి;;ట;;త;;క, - ; కి,ట,త,క, కిటతక ॥

ఖండగమనము :— తదిగిణతోం తాంతాం త - దిగిణతోం తాంతాం తది - గిణతోం
తాంతాం

తకిట - తాంతాం తకిట తాంతం । ,తకిట తాంతాం
తక - తాంతాం తక తాంతాం - తక తాంతాం

త్రికాలము :— త;; - క;; త,క, తక ॥

సంకీర్ణగమనము :— తద్దీంగీణాతోం తాంతాం తద్దింగి - ,ణాతోం తాంతాం తద్దింగీణాతోం
తం - ,తాం

తద్దింగిణతోం తాంతాం తద్దీం - గిణతోం తాంతాం
తద్దీంగిణతోం తాంతాం ।
తధింగిణతోం తాంతాం తధింగిణతోం తాం - తాం
తధింగిణతోం తాంతాం

త్రికాలము :— త;;ధీం - ;;; గి;; ణ;; తోం;; - త,ధీం;గి,ణ,తోం, తధీంగిణతోం ॥

62. సూత్రము $16\frac{1}{4}$

వి :— ఈ సూత్రముచే జాతి $3+1\frac{1}{2}+\frac{3}{4}$ అక్షరము వంతున కాపుగ త్రిశ్ర త్రికాల[illegible] జాతి 1 కా. 1 సారి, 2 కా. 2 సార్లు, 3. కా. 3 సార్లు వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	తోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times16\frac{1}{4}=65$	3 - ;,	17
5	$5\times16\frac{1}{4}=81\frac{1}{4}$	$2\frac{3}{4}$ - ;;;;;,	21
6	$6\times16\frac{1}{4}=97\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$ - ;;,	25
7	$7\times16\frac{1}{4}=113\frac{3}{4}$	$2\frac{1}{4}$ - ;;;;,	29
8	$8\times16\frac{1}{4}=130$	2 - ;	33
9	$9\times16\frac{1}{4}=146\frac{1}{4}$	$1\frac{3}{4}$- ;;;,	37

ఉదా :—

జాతి $3+1\frac{1}{2}+\frac{3}{4}$, 1 కా. 1సారి, 2కా. 2సార్లు, 3కా. 3సార్లు

4 :— ;, - కి | ;ట, | ,త; | క; - కి, | ,ట;త;క | ; - కి;ట;త;క; | - కి;, | ట;, |
త;, | క;, | - కి,ట, | త,క, | కి,ట, | త,క, | - కిటతక | కిటతక |
కిటతక ॥ త

5 :— ;;;;;, - త;; | ;;;,ది;;;; | ;,గి;;;;;;,ణ | ;;;;;;,తోం;; | ;;;, - త;;,ది; | ;,గి;;
ణ;;,తోం | ;;, - త;ది;గి;ణ, | ,తోం; - త; | ,ది; | ,గి; | ,ణ; | ,తోం; | , -
త,ది | ,గి,ణ | ,తోం, - త | ,ది,గి | ,ణ,తోం | , - తదిగి | ణతోం -
తది | గిణతోం - త | దిగిణతోం ॥ త

6 :— ;;, – త; | ;,ధీం;, | ;;;;,గి | ;;,ణ; | ;,తోం;; | , – త;ధీం; | ;గి;ణ; | తోం; –
త;ధీం;;గి | ;ణ;తోం; – త, | ;ధీం | ;; | ;గి, | ;ణ, | ;తోం, | ; – త, |
ధీం; | గి,ణ, | తోం, – త, | ధీం; | గి,ణ, | తోం, – తధిం | , గిణతోం |
తధీంగి | ణతోం – తధిం | ,గిణతోం ‖ త

7 :— ;;;;, – త;;; | ;;;;;;;; | ,దీం;;;;;;, | ;;;;;,గి;;; | ;;,ణ;;;;; | ,తోం;;;;;, –
త; | ;;;;,దీం;;, | ;;;గి;;,ణ;; | ,తోం;;, – త;;,దీం, | ;,గి;ణ;తోం; –
త | ;; | ;,దిం | ;; | ;,గి | ;,ణ | ;,తోం | ;,–త | ;,దిం | ;,గి | ,ణ,తోం | ,–
త; | ,దీం, | ,గి,ణ | ,తోం, – త | ,దీంగి | ణతోం – త, | దీంగిణ | తోం –
త,దిం | ,గిణతోం ‖ త

8 :— ;-త, | ,ధీం, | ;,గి | ;; | ,ణా, | ;,తోం | ; – త;ధిం | ;;,గీ, | ;,ణా;, | ,తోం; –
త;ధీం;, | ,గీ;;ణా;;తోం; | – త;, | ధీం; | ;; | గీ; | ;; | ణా; | ;; | తోం;, | –
త,ధీం | ;గీ | ;ణా | ;తోం, | – త,ధీం | ;గీ | ;ణా | ;తోం, | –
తధీంగి | ,ణాతోం | తధీంగి | ,ణాతోం | తధీంగి | ,ణాతోం ‖ త

9 :— ;;;, – త;;;; | ;;;;;;;,దిం | ;;;;;;;; | ;;;,గీ;;;, | ;;;;;;;,ణ | ;;;;;;;; |
;;;,తోం;;;; | ;, – త;;;;;,దిం | ;;;;;,గీ;, | ;;;,ణా;;;, | ;,తోం;;, –
త;;,దిం | ;;,గీ;;ణా;, | , తోం; – త; | ;; | ,దీం, | ;; | ,గీ, | ;; |
,ణా, | ;; | ,తోం; | , – త; | ,దీం, | ,గీ, | ,ణా, | ,తోం, – త |
;,దిం | ;,గి | ;,ణ | ;,తోం | , – త,దిం | ,గీణ | ,తోం – త, | దీంగీ |
ణాతోం – త | ,దీంగి | ,ణాతోం ‖ త

63. సూత్రము 16½

వి :— ఈసూత్రముచే 4 శా. ముక్తాయి, విన్యాస ముక్తాయి, త్రిశ్ర ముక్తాయి, 3+2+1 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	వ్రాసే అక్షరములు	క్రియలు
4	4×16½= 66	2 - ;	17
5	5×16½= 82½	1½ - ;,	21
6	6×16½= 99	1 - ,	25
7	7×16½= 115½	½ - ,	29
8	8×16½= 132	———	33
9	9×16½= 148½	3½ - ;;;,	38

ఉదా :—

4 శా. ముక్తాయి, విన్యాస ముక్తాయి, త్రిశ్రముక్తాయి, 3+2+1 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు

4 :— ; - కిటతక | కిటతక - కిటతక | - కిటతక | త;, | - కిటతక | త;, | - కిటతక | -
కిటత | క - కిట | తక - కి | టతక | - కి;ట | ;త, | ,క; | - కి,ట, |
త,క, | - కిటతక ‖ త

5 :— ;, - తదిగిణతొం | తదిగిణతొం - తదిగి | ణతొం - తదిగి | ణతొం - త, |
;, - త | దిగిణతొం | త,, , - తదిగి | ణతొం - త,ది | ,గి,ణ,తొం |
,-త,ది,గి | ,ణ,తొం,-త | ,ది,గి,ణ | ,తొం, - త, | ,ది: | గి;ణ | ;తొం, | , -
త,ది | ,గి,ణ | ,తొం, - త | దిగిణతొం ‖ త

6 :— , – తధీంగిణతోం । తధీంగిణతోం – తధిం । ,గిణతోం – తధిం । ,గిణతోం ।
త;, । ; – తధిం । ,గిణతోం । త;, । ; – తధిం । ,గిణతోం । – తధీం ।
గిణతోం । తధీం । గిణతోం । తధీం । గిణతోం । – త;ధిం । ;; । ,గి; ।
ణ;తోం । ; – త, । ధీం; । గి,ణ, । తోం, – తధిం । ,గిణతోం ॥ త

7 :— , – తద్దీంగిణతోం । తద్దీంగిణతోం – త । ,దీంగిణతోం – త । ,దీంగి । ణతోం –
త, । ;; । , – త,డిం । ,గిణతోం । త;, । ;, – త । ,దీంగి । ణతోం –
త; । ,దీం;గి । ,ణ,తోం, – త । ;,దీం, । ,గి,ణ,తోం । ,త;,డిం ।
;,గి,ణ । ,తోం, – త, । ;; । దీం; । ;గి, । ,ణ; । తోం; – త । ;,డిం ।
;,గి । ,ణ,తోం । , – త,డిం । ,గిణతోం ॥ త

8 :— తధీంగీణాతోం । తధీంగీణాతోం । తధీంగీణాతోం । – తధీంగి । ,ణాతోం ।
త;, । ;; । – తధీంగి । ,ణాతోం । త;, । ;; । – తధీంగి । ,ణాతోం । –
తధీం । గీణ । ,తోం – త । ధీంగి । ,ణా । తోం – తధిం । ,గీ । ణాతోం । –
త;ధిం । ;; । ,గీ, । ;,ణ । ;; । ,తోం; । – త,ధీం । ;గీ । ;ణా । ;తోం, । –
తధీంగి । ,ణాతోం ॥ త

9 :— ;;;, – త। ,దీంగీణాతోం । తద్దీంగీణా । తోం – తద్దీంగీణ । ,తోం –
త,డిం । ,గీణ । ,తోం – త, । ;; ।;, – త । ,దీంగి । ,ణాతోం ।
త;, । ;;। , – త,డిం । ,గీణ । ,తోం – త; ।,దీం;గి । ;,ణా, । ,తోం, –
త; । ,దీం;గి । ;,ణా, । ,తోం, – త; । ,దీం;గి । ;,ణా, । ,తోం, –
త, । ;; । దీం; । ;గీ । ;; । ణా; । ;తోం, । , – తీ; । ,దీం, । ,గీ, । ,
ణా, । ,తోం, – త । ,దీంగి । ,ణాతోం ॥ త

64. సూత్రము $16\frac{3}{4}$

వి: — ఈ సూత్రముచే 5 కా. ముక్తాయి, 3 కా. ముక్తాయి, త్రికాలము, 3+2+1 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	తోసి అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times16\frac{3}{4}=67$	1 – ,	17
5	$5\times16\frac{3}{4}=83\frac{3}{4}$	$\frac{1}{4}$ – ,	21
6	$6\times16\frac{3}{4}=100\frac{1}{2}$	$3\frac{1}{2}$ – ;;;,	26
7	$7\times16\frac{3}{4}=117\frac{1}{4}$	$2\frac{3}{4}$ – ;;;;;,	30
8	$8\times16\frac{3}{4}=134$	2 – ;	34
9	$9\times16\frac{3}{4}$ $150\frac{3}{4}$	$1\frac{1}{4}$ – ;;,	38

ఉదా :—

5 కా. ముక్తాయి, 3 కా. ముక్తాయి, త్రికాలము, 3+2+1 గ తగ్గింపు

4 :— , – కిటతక – కిటతక – కిటతక | – కిటతక | కిటతక | కిటతక | – కి; | ట;,
త;, | క;, | – కి,ట, | త,క, | – కిటతక | – కి;ట | ;త, | ,క; | –
కి,ట, | త,క, | – కిటతక ‖ త

5 :— , – తదిగిణతోం – తదిగిణతోం – తదిగిణతోం | – తదిగిణ | తోం –
తదిగి | ణతోం – తది | గిణతోం – త | ;,ది | ;,గి | ;,ణ | ;,తోం | ;, –
త | ,ది,గి | ,ణ,తోం | , – తదిగి | ణతోం– త, | ,ది; | గి;ణ | ;తోం, | , –
త,ది | ,గి,ణ | ,తోం, – త | దిగిణతోం ‖ త

6 :— ;;;, – తధిం | ,గిణతోం – తధింగిణతోం – తధింగిణతోం | – తధింగి | ణతోం –
తధిం | ,గిణతోం | తధింగి | ణతోం – త, | ;ధిం | ;; | ;గి, | ;ణ, |
;తోం, | , – త, | ధిం; | గి,ణ, | తోం, – తధిం | ,గిణతోం | – త;ధిం |
;; | ,గి; | ణ;తోం | ; – త, | ధిం; | గి,ణ, | తోం, – తధిం | ,గిణతోం ‖ త

7 :— ;;;;;, – తద్దింగి | ణతోం – తద్దింగిణతోం – తద్దింగిణతోం | – తద్దిం | గిణతోం –
త | ,దింగి | ణతోం – త, | దింగిణ | తోం – త; | ;; | ,దిం, | ;; | ,గి; |
,ణ; | ,తోం; | , – త; | ,దిం, | ,గి,ణ | ,తోం, – త | ,దింగి | ణతోం – త, |
;; | దిం; | ;గి, | ,ణ ; | తోం; – త | ;,దిం | ;,గి | ,ణ,తోం | , – త, దిం |
,గిణతోం ‖ త

8 :— ; – తధింగీణాతోం | తధింగీణాతోం – తధింగీణాతోం | – తధింగి | ,ణాతోం |
తధింగి | ,ణాతోం | తధింగి | ,ణాతోం | – త;, | ధిం; | ;; | గీ; | ;; |
ణా; | ;; | తోం;, | – త,ధిం | ;గీ | ;ణా | ;తోం, | – తధింగి | ,ణాతోం | –
త;ధిం | ;; | ,గీ, | ;,ణ | ;; | ,తోం; | – త,ధిం | ;గీ | ;ణా | ;తోం, | –
తధింగి | ,ణాతోం ‖ త

9 :— ;;, – తద్దింగీణాతోం – త, | దింగీణాతోం – తద్దింగీణాతోం | – తద్దిం | గీణా |
తోం – త,దిం | ,గీణ | ,తోం – త, | దింగీ | ణాతోం – త | ;; |
;,దిం | ;; | ;,గి | ;; | ;,ణ | ;; | ;,తోం | ;, – త | ;,దిం | ;,గి |
;,ణ | ;,తోం | , – త,దిం | ,గీణ | ,తోం – త, | ;; | దిం; | ;గీ |
;; | ణా; | ;తోం, | , – త; | ,దిం, | ,గీ, | ,ణా, | ,తోం, – త | ,దింగి |
,ణాతోం ‖ త

65. సూత్రము 17

వి :— ఈ సూత్రముచే త్రికాలము, 3 + 2 + 1 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	4×17 = 68	———	17
5	5×17 = 85	3 - ,,	22
6	6×17 = 102	2 -	26
7	7×17 = 119	1 - ,	30
8	8×17 = 136	———	34
9	9×17 = 153	3 - ,,	39

ఉదా :—

త్రికాలము, 3+2+1 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గిపు, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి

4 :— కి,, | ట;; | త,, | క,, | - కి,ట, | త,క, | - కిటతక | - కి;ట | ;త, | ,క; | - కి,ట, | త,క, | - కిటతక | - కిటత | క - కిట | తక - కిటతక ॥ త

5 :— ;, - త | ;,ది | ;,గి | ;,ణ | ;,తోం | ;, - త | ,ది,గి | ,ణ,తోం | , - తదిగి | ణతోం - త, | ,ది; | గి;ణ | ;తోం, | , - త,ది | ,గి,ణ | ,తోం, - త | దిగిణతోం | - తదిగి | ణతోం - త | దిగిణ | తోం - తది | గిణతోం ॥ త

6 :— ; త, | ;ధిం | ;; | ;గి, | ;ణ, | ;తోం, | ; - త, | ధిం; | గి,ణ, | తోం, - తధిం | ,గిణతోం | - త;ధిం | ;; | ,గి; | ణ;తోం | ; - త, | ధిం; | గి,ణ, | తోం, - తధిం | ,గిణతోం | - తధిం | గిణతోం | తధిం | గిణతోం | తధిం | గిణతోం ॥ త

7 :— , – త; । ;; । ,దీం, । ;; । ,గి; । ,ణ; । , తోం; । . – త; । ,దీం, । ,గి,ణ ।
,తోం, – త । ,దీంగి । ణతోం – త, । ;; । దీం; । ;గి, । ,ణ; । తోం; –
త । ;,దిం । ;,గి । ,ణ,తోం । , – త,దిం । ,గిణతోం । – త,దిం । ,గిణ ।
తోం – త, । దీంగి । ణతోం – త । ,దీం । గిణతోం ॥ త

8 :— త;, । ధీం; । ;; । గీ; । ;; । ణా; । ;; । తోం;, । – త,ధీం । ;గీ । ;ణా । ;తోం, । –
తధీంగి । ,ణాతోం । – త;ధిం । ;; । ,గీ, । ;,ణ । ;; । ,తోం; । –
త,ధీం । ;గీ । ;ణా । ;తోం, । – తధీంగి । ,ణాతోం । – తధీం । గీణ ।
,తోం – త । ధీ.గి । ,ణా । తోం – తధిం । ,గీ । ణాతోం ॥ త

9 :— ;, – త । ;; । ;,దిం । ;; । ;,గి । ;; । ;,ణ । ;; । ;,తోం । ;, – త । ;,దిం
;,గి । ;,ణ । ;,తోం । , – త,దిం । ,గీణ । ,తోం – త, । ;; । దీం; ।
;గీ । ;; । ణా; । ;తోం, । , – త; । ,దీం, । ,గీ, । ,ణా, । ,తోం, –
త ।,దీంగి । ,ణాతోం । – త,దిం । ,గీ । ణాతోం । త,దిం । ,గీ । ణాతోం ।
త,దిం । ,గీ । ణాతోం ॥ త

66. సూత్రము $17\frac{1}{4}$

వి :— ఈసూత్రముచే జాతి $3+1\frac{1}{2}+\frac{3}{4}$ అక్షరము వంతున కాపుగ త్రిత్రిత్రికాలము, చతురశ్రగమన త్రికాలము, విన్యాస ముక్తాయి వచ్చును.

ఉదా:—

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసి అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times17\frac{1}{4}=69$	3 – ;,	18
5	$5\times17\frac{1}{4}=86\frac{1}{4}$	$1\frac{3}{4}$ – ;;;,	22
6	$6\times17\frac{1}{4}=103\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ – ,	26
7	$7\times17\frac{1}{4}=120\frac{3}{4}$	$3\frac{1}{4}$ – ;;;;;;,	31
8	$8\times17\frac{1}{4}=138$	2 – ;	35
9	$9\times17\frac{1}{4}=155\frac{1}{4}$	$\frac{3}{4}$ – ;,	39

ఉదా:-

జాతి $3+1\frac{1}{2}+\frac{3}{4}$, త్రికాలము, విన్యాస ముక్తాయి

4 :- ;, - కి । ;ట, । ,త; । క; - కి, । ,ట;త;క । ; - కి;ట;త;క; । - కి;, । ట;, ।
త;, । క;, । - కి,ట, । త,క, । కిటతక । - కిటతక । త;, । కిటతక ।
త;, । కిటతక ॥ త

5 :- ;;;, - త;;;; । ;,ది;;;;;;,గి । ;;;;;,ణ;; । ;;;,తొం;;;; । ;, - త;;,ది;;,గి ।
;;,ణ;;,తొం;; । , - త;ది;గి;ణ;తొం; । - త;, । ది;, । గి;, । ణ;, ।
తొం;, । - త,ది, । గి,ణ, । తొం, - తది । గిణతొం - త । దిగిణతొం ।
త;, । , - తదిగి । ణతొం - త, । ,, - త । దిగిణతొం ॥ త

6 :- , - త;;,ధిం । ;;;; । ;,గి;; । ,ణ;;,తొం । ;;, - త; । ధిం;;గి, । ,ణ;తొం; -
త, । ,ధిం;;గి;ణ;తొం; । - త;, । ధిం; । ;; । గి;, । ణ;, । తొం;, । -
త,ధిం । ;గి, । ణ,తొం, । - తధింగి । ణతొం - తధిం । ,గిణతొం ।
త;, । ; - తధిం । ,గిణతొం । త;, । ; - తధిం । ,గిణతొం ॥ త

7 :- ;;;;;;, - త; । ;;;;;;;; । ;;,దిం;;;;, । ;;;;;;,గి; । ;;;;,ణ;;, । ;;,తొం;;;;; । , -
త;;;;;,దిం, । ;;;;,గి;;,ణ । ;;,తొం;;, - త;; । ,దిం;;;గిణ;తొం; । -
త;, । ;; । దిం; । ;; । గి;, । ణ;, । తొం;, । - త;, । దిం; । గి,ణ, । తొం, -
త, । దింగిణ । తొం - త,దిం । ,గిణతొం । త;, । ;, - త । ,దింగి । ణతొం -
త, । ;; । ,త,దిం । ,గిణతొం ॥ త

8 :- ; - త, । ,ధిం, । ;,గి । ;; । ,ణా, । ;,తొం । ; - త;ధిం । ;;,గీ, । ;,ణా;, । ,తొం; -
త;ధిం;, । ,గీ;;ణా;;తొం; । - త;, । ధిం; । ;; । గీ; । ;; । ణా; । ;; । తొం;, । -
త,ధిం । ;గీ । ;ణా । ;తొం, । - తధింగి । ,ణాతొం । - తధింగి । ,ణాతొం ।
త;, । ;; । తధింగి । ,ణాతొం । త;, । ;; । తధింగి । ,ణాతొం ॥ త

9 :— ;, - త;;;;;; | ;;;;;,దిం;, | ;;;;;;;; | ;,గీ;;;;;, | ;;;;;,ణా;, | ;;;;;;;; |
;,తోం;;;;;, - త | ;;;;;,దిం;, | ;;;,గీ;;;, | ;,ణా;;;;;తోం | ;;, - త ;;,దిం;, |
,గీ;;ణా;;తోం; | - త;, | ;; | దిం; | ;; | గీ; | ;; | ణా; | ;; |
తోం;, | - త;, | దిం; | గీ; | ణా; | తోం, - త, | దింగీ | ణాతోం -
త | ,దింగి | ,ణాతోం | త;, | ;; | , - త,దిం | ,గీణ | ,తోం -
త, | ;; | ;, - త | ,దింగి | ,ణాతోం ‖ త

67. సూత్రము $17\frac{1}{2}$

వి :— ఈసూత్రముచే జాతి $5+4+3+2+1+\frac{1}{2}$ అక్షరము వంతున కాపుX తగ్గింపు, త్రిశ్ర పైకాల గమన ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times17\frac{1}{2}=70$	2 - ;	18
5	$5\times17\frac{1}{2}=87\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ - ,	22
6	$6\times17\frac{1}{2}=105$	3 - ;,	27
7	$7\times17\frac{1}{2}=122\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$ - ;,	31
8	$8\times17\frac{1}{2}=140$	——	35
9	$9\times17\frac{1}{2}=157\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$ - ;;,	40

ఉదా :—

జాతి $5+4+3+2+1+\frac{1}{2}$ X తగ్గింపు, త్రిశ్రపైకాల ముక్తాయి

4 :— ; - కి, | ;,ట | ;; | త;, | ,క; | ; - కి, | ;ట, | ;త, | ;క, | ; - కి, |
,ట; | త;క | ; - కి, | ట,త, | క, - కిట | తక - కిటతక | -
కిటతక - కిట | తక - కిటతక ‖ త

5 :— , – త;;; | ;,ది;; | ;;,గి; | ;;;,ణ | ;;;; | ,తోం;;; | ;, – త;; | ;,ది;; | ;,గి;; |
;,ణ;; | ;,తోం;; | ;, – త;; | ,ది;;,గి | ;;,ణ; | ;,తోం;; | , –
త,,ది; | ,గి;,ణ; | ,తోం;, – త,ది | ,గి,ణ,తోం, – త | దిగిణతోం –
తదిగి | ణతోం – తదిగిణ | తోం – తదిగిణతోం ‖ త

6 :— ;, – త | ;; | ధీం; | ;; | ;గి, | ;,ణ | ;; | తోం;, | , – త; | ,ధీం, | ;; |
,గి; | ,ణ; | ,తోం; | , – త; | ధీం; | ;గి, | ,ణ; | తోం; – త | ,ధీం, |
,గి,ణ | ,తోం, – త | ధీంగిణ | తోం – తధీంగిణతోం | –
తధీంగిణతోం | – తధీంగిణతోం | – తధీంగిణతోం ‖ త

7 :— ;, – త;; | ;;;, | ;;;,దిం | ;;;; | ;;;; | ;,గి;; | ;;,ణ; | ;;;,తోం | ;;;; | , –
త;;; | ;;;; | ,దీం;;, | ;;;; | ,గి;;; | ,ణ;;; | ,తోం;;; | , – త;;; | ;;,దీం, |
;;;; | , గి;;,ణ | ;;,తోం; | ;, – త;; | ;,దీం;, | ;,గి;,ణ | ;,తోం;, –
త | ;,దీం;గి | ,ణ,తోం, – త,దిం | ,గిణతోం – త,దిం | ,గిణతోం –
త, | దీంగిణతోం – త | ,దీంగిణతోం ‖ త

8 :— త;, | ,ధీం, | ;; | ;,గి | ;; | ;; | ,ణా, | ;; | ;,తోం | ;; | – త;, | ధీం; |
;; | గీ; | ;; | ణా; | ;; | తోం;, | – త;ధిం | ;; | ,గి; | ;,ణ | ;; |
,తోం, | – త,ధీం | ;గీ | ;ణా | ;తోం, | తధీంగి | ,ణాతోం | –
తధీంగీణాతోం | – తధీంగిణ | ,తోం – తధీంగి | ,ణాతోం – తధిం |
,గీణాతోం ‖ త

9 :— ;;, త; | ;;;; | ;;;; | ,దీం;;, | ;;;; | ;;,గీ, | ;;;; | ;;;; | ,ణా;;, | ;;;; |
;;,తోం; | ;;;, – త | ;;;; | ;;;,దిం | ;;;; | ;;;,గి | ;;;; | ;;;,ణ | ;;;; |
;;;,తోం | ;;;, – త | ;;;; | ;,దీం;, | ;;;,గి | ;;;; | ;,ణా;, |
,;;,తోం | ;;, – త; | ;;,దీం, | ;;,గీ, | ;;,ణా, | ;;,తోం; | , – త;,దీం, |
,గీ;ణా, | ,తోం, – తద్దీంగి | ,ణాతోం – త,దిం | ,గీణాతోం | – తద్దీంగీ |
ణాతోం – త,దిం | ,గీణాతోం ‖ త

68. సూత్రము $17\frac{3}{4}$

వి :— ఈసూత్రముచే 5 కా. ముక్తాయి, త్రికాలము, 3+2+1 అక్షరము వంతున కావుగ తగ్గింపు, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times17\frac{3}{4}=71$	1 - ,	18
5	$5\times17\frac{3}{4}=88\frac{3}{4}$	$3\frac{1}{4}$ - ;;;;;;,	23
6	$6\times17\frac{3}{4}=106\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$ - ;,	27
7	$7\times17\frac{3}{4}=124\frac{1}{4}$	$3\frac{3}{4}$ - ;;;;;;;,	32
8	$8\times17\frac{3}{4}=142$	2 - ;	36
9	$9\times17\frac{3}{4}=159\frac{3}{4}$	$\frac{1}{4}$ - ,	40

ఉదా :—

5 కా. ముక్తాయి, త్రికాలము, 3+2+1 త్రిశ్రముక్తాయి

4 :— , - కిటతక - కిటతక - కిటతక । - కి;, । ట;, । త;, । క:, । - కి,ట, ।
త,క, । కిటతక । - కి;ట । ;త, । ,క; । - కి,ట, । త,క, । కిటతక । -
కిటత । క - కిట । తక - కి । టతక ॥ త

5 :— ;;;;;;, - తదిగి । ణతోం - తదిగిణతోం - తదిగిణతోం - త । ;,ది । ;,గి ।
;,ణ । ;,తోం । ;, - త । ,ది,గి । ,ణ,తోం । , - తదిగి । ణతోం -
త, ।,ది; ।గి;ణ । ;తోం, । , - త,ది । ,,గిణ ।,తోం, - త । దిగిణతోం । -
తదిగి । ణతోం - త । దిగిణ । తోం - తద । గిణతోం ॥ త

6 :— ;, - తధింగిణతోం - తధింగి । ణతోం - తధింగిణతోం - త , । ;ధిం । ;; ।
;గి, । ;ణ, ।,తోం, । ; - త, । ధీం; । గి,ణ, । తోం, - తధిం ।,గిణతోం । -
త;ధిం । ,; । ,గి, । ణ;తోం । ; - త, । ధీం; । గి,ణ, । తోం, - తధిం ।
,గిణతోం । - తధీం । గిణతోం । తధీం । గిణతోం । తధీం । గిణతోం ॥ త

7 :— ;;;;;;;;, - త । ,దీంగిణతోం - తద్దింగిణతోం - త,దిం । ,గిణతోం - త; ।
;; । ,దీం, । ;; । ,గి; । ,ణ; । ,తోం; । , - త; । ,దీం, । ,గి,ణ । ,తోం, -
త । ,దీంగి । ణతోం - త, । ;; । దీం; । ;గి, । ,ణ; । తోం; - త । ;,దిం ।
;,గి । ,ణ,తోం । , - త,దిం । ,గిణతోం । - త,దిం । ,గిణ । తోం - త, ।
దీంగి । ణతోం - త । ,దీం । గిణతోం ॥ త

8 :— ; - తధింగీణాతోం । తధింగీణాతోం - తధింగీణాతోం । - త;, । ధీం; । ;; ।
గీ; । ;; । ణా; । ;, । తోం;, ।- త,ధిం । ;గీ । ;ణా । ;తోం, । - తధీంగి ।
,ణాతోం । - త;ధిం । ;; । ,గీ, । ,,ణ । ;; । ,తోం; । - త,ధీం । ;గీ ।
;ణా । ;తోం, । - తధీంగి । ,ణాతోం । - తధీం । గీణ । ,తోం -
త । ధీంగి । ,ణా । తోం - తధిం । ,గీ । ణాతోం ॥ త

9 :— , - తద్దింగీణాతోం - తద్దింగీ । ణాతోం - తద్దింగీణాతోం - త । ;; । ;,దిం । ;; ।
;,గి । ;; । ;,ణ । ;; । ;,తోం । ;, - త । ;,దిం । ;, గి । ;,ణ । ;,తోం । , -
త,దిం । ,గీణ । ,తోం - త, । ;; । దీం; । ;గీ । ;; । ణా; । ;తోం, । , -
త; । ,దీం, । ,గీ, । ,ణా, । ,తోం, - త । ,దీంగి । ,ణాతోం । - త,దిం ।
,గీ । ణాతోం । త,దిం । ,గీ । ణాతోం । త,దిం । ,గీ । ణాతోం ॥ త

69. సూత్రము 18

వి :– ఈసూత్రముచే త్రికాలము, 3+2+1 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు, విన్యాస ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	4×18= 72	———	18
5	5×18= 90	2 - ;	23
6	6×18= 108	———	27
7	7×18= 126	2 - ;	32
8	8×18= 144	———	36
9	9×18= 162	2 - ;	41

ఉదా :–

త్రికాలము, 3+2+1, విన్యాస ముక్తాయి

4 :– కి;, | ట;, | త;, | క;, | – కి,ట, | త,క, | – కిటతక | – కి;ట | ;త, | ,క; | – కి,ట, | త,క, | – కిటతక | – కిటతక | త;, | – కిటతక | త;, | – కిటతక ‖ త

5 :– ; – త, | ;ది, | ;గి, | ;ణ, | ;తొం, | ; – త, | ది,గి, | ణ,తొం, | – తదిగిణ | తొం – త; | ది;గి | ;ణ, | ,తొం; | – త,ది, | గి,ణ, | తొం, – తది | గిణతొం – త | దిగిణతొం | త;, | , – తదిగి | ణతొం – త, | ;, త | దిగిణతొం ‖ త

6 :– త;, | ధీం; | ;; | గి;, | ణ;, | తొం;, | – త,ధీం | ;గి, | ణ,తొం, | తధీంగి | ణతొం – త, | ,ధీం, | ;,గి | ;ణ, | ,తొం; | – త,ధీం | ;గి, | ణ,తొం, | తధీంగి | ణతొం – తధిం | ,గిణతొం | త;, | ; – తధిం | ,గిణతొం | త;, | ;తధిం | ,గిణతొం ‖ త

7 :— ; - త, | ;; | ;దీం | ;; | ;గి, | ;ణ, | ;తోం, | , - త, | ;దీం | ;గి, |
ణ,తోం, | - తద్దీం | గిణతోం - త | ;; | ,దీం, | ;,గి | ,ణ, | ,తోం, | -
త;, | దీం; | గి,ణ, | తోం, - త, | దీంగిణ | తోం - త,దిం | ,గిణతోం |
త;, | ;, - త | ,దీంగి | ణతోం - త, | ;; | , - త,దిం | ,గిణతోం ‖ త

8 :— త;, | ధీం; | ;; | గీ; | ;; | ణా; | ;; | తోం;, | - త,ధీం | ;గీ | ;ణా | ;తోం, | -
తధీంగి | ,ణాతోం | - త;ధిం | ;; | ,గీ, | ;,ణ | ,; | , తోం; | -
త,ధీం | ;గీ | ;ణా | ;తోం, | - తధీంగి | ,ణాతోం | - తధీంగి | ,ణాతోం |
త;, | ;; | తధీంగి | ,ణాతోం | త;, | ;; | తధీంగి | ,ణాతోం ‖ త

9 :— ; - త, | ;; | ;దీం | ;; | ;గీ | ;; | ;ణా | ;; | ;తోం, | ; - త, | ;దీం |
;గీ | ;ణా | ;తోం, | - తద్దీం | గీణా | తోం - త; | ;,దిం | ;; | ,గీ, |
;,ణ | ;; | ,తోం; | - త;, | దీం; | గీ; | ణా; | తోం, - త, | దీం గీ |
ణాతోం - త | ,దీంగి | ,ణాతోం | త;, | ;; | , - త,దిం | ,గీణ | ,తోం - త, |
;; | ;,త | ,దీంగి | ,ణాతోం ‖ త

70. సూత్రము $18\frac{1}{4}$

వి :— ఈసూత్రముచే జాతి $3+1\frac{1}{8}+\frac{3}{8}$ అక్షరము వంతున కాపుగ త్రిశ్ర త్రికాలము, $4+3+2$ అక్షరముల వంతున కాపుగ తగ్గింపు, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times18\frac{1}{4}=73$	3 - ;,	19
5	$5\times18\frac{1}{4}=91\frac{1}{4}$	$\frac{1}{4}$ - ;,	23
6	$6\times18\frac{1}{4}=109\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$ - ;;,	28
7	$7\times18\frac{1}{4}=127\frac{3}{4}$	$\frac{1}{4}$ - ,	32
8	$8\times18\frac{1}{4}=146$	2 - ;	37
9	$9\times18\frac{1}{4}=164\frac{1}{4}$	$3\frac{3}{4}$ - ;;;;;;;,	42

ఉదా :—

జాతి $3+1\frac{1}{2}+\frac{3}{4}$ త్రిశ్రత్రికాలము, 4+3+2 X తగ్గింపు, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి

4 :— ;, – కి | ;ట, | ,త; | క; – కి, | ,ట;త;క | ; – కి;ట;త;క; | – కి;, | ట;, |
త;, | క;, | – కి;ట | ;త, | , క; | – కి,ట, | త,క, | – కిటత | క – కిట |
తక – కి | టతక ‖ త

5 :— ;, – త;;;;;;,ది | ;;;;;;,గి;; | ;;;,ణ;;;; | ;,తొం;;;;;;, – త | ;;,ది;;,గి;; |
,ణ;;,తొం;;, – త; | ది;గి;ణ;తొం; – త | ;,ది | ;,గి | ;,ణ | ;,తొం |
;, – త | ;ది, | ,గి; | ణ;తొం | ; – త, | ది,గి, | ణ,తొం, | –
తదిగి | ణతొం – త | దిగిణ | తొం – తది | గిణతొం ‖ త

6 :— ;;, – త; | ;,ధీం;, | ;;;, గి | ;;,ణ; | ;,తొం;; | , – త;ధీం; | ;గి;ణ; | తొం; –
త;ధీం;;గి | ;ణ;తొం; – త, | ;ధీం | ;; | ;గి, | ;ణ, | ; తొం, | ; –
త, | ,ధీం, | ;,గి | ;ణ, | ,తొం ; | – త,ధీం | ;గి, | ణ,తొం, | –
తధీం | గిణతొం | తధీం | గిణతొం | తధీం | గిణతొం ‖ త

7 :— , – త;;;;;;; | ;;;;,దీం;;, | ;;;;;;;;; | ,గి;;;;;,ణ; | ;;;;,తొం;;; | ;;, – త ;;;;; |
,దీం;,;;;గి; | ;,ణ;;,తొం;;, – త | ;;,దీం;;గి;ణ, | ,తొం; – త; | ;; |
,దీం, | ;; | ,గి; | ,ణ; | ,తొం; | , – త; | ;,దిం | ;; | ,గి; | ణ;తొం |
; – త, | ;దీం | ;గి, | ణ,తొం, | – త,దిం | ,గిణ | తొం – త, | దీంగి |
ణతొం – త | ,దీం | గిణతొం ‖ త

8:— ; – త, | ,ధీం, | ;,గి | ;; | ,ణా, | ;,తొం | ; – త;ధిం | ;;,గీ, | ;,ణా;, | ,తొం; –
త;ధీం;, | ,గి;;ణా;;తొం; | – త;, | ధీం; | ;; | గీ; | ;; | ణా; | ;; | తొం;, | –
త;ధిం | ;; | ,గీ, | ;,ణ | ;; | ,తొం; | – త,ధీం | ;గీ | ;ణా | ;తొం, | –
తధీం | గీణ | ,తొం – త | ధీంగి | ,ణా | తొం – తధిం | ,గీ | ణాతొం ‖ త

9 :— ;;;;;;;, – త | ;;;;;;;; | ;;;,దిం;;;, | ;;;;;;;,గి | ;;;;;;;; | ;;;,ణా;;;, |
;;;;;;;,తొం | ;;;;;, – త;; | ;;;,దిం;;;, | ;,గి;;;;;ణ | ;;;;;,తొం;; | , –
త;;,దిం;;గి, | ;,ణా;;తొం; – త | ;; | ;,దిం | ;; | ;,గి | ;; |
;,ణ | ;; | ;,తొం | ;, – త | ;; | ,దిం, | ;,గి | ;; | ,ణా, | ;,తొం | ; –
త, | ;దిం | ;గి | ;ణా | ;తొం, | – త,దిం | ,గి | ణాతొం | త,దిం |
,గి | ణాతొం | త,దిం | ,గి | ణాతొం ‖ త

71. సూత్రము $18\frac{1}{2}$

వి :— ఈ సూత్రముచే 4 కా. ముక్తాయి, త్రికాలము, 3+2+1 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4 \times 18\frac{1}{2} = 74$	2 – ;	19
5	$5 \times 18\frac{1}{2} = 92\frac{1}{2}$	$3\frac{1}{2}$ – ;;;,	24
6	$6 \times 18\frac{1}{2} = 111$	1 – ,	28
7	$7 \times 18\frac{1}{2} = 129\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$ – ;;,	33
8	$8 \times 18\frac{1}{2} = 148$	————	37
9	$9 \times 18\frac{1}{2} = 166\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$ – ;,	42

ఉదా :—

4 కా. ముక్తాయి, త్రికాలము, 3+2+1, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి

4 :— ; – కిటతక | కిటతక – కిటతక | – కి;, | ట;, | త;, | క;, | – కి,ట, |
త,క, | – కిటతక | – కి;ట | ;త, | ,క; | – కి,ట, | త,క, | – కిటతక | –
కిటత | క – కిట | తక – కి | టతక ‖ త

5 :— ;;;, – త । దిగిణతోం – తదిగిణ । తోం – తదిగిణతోం – త । ;,ది । ;,గి ।
;,ణ । ;,తోం । ;, – త । ,ది,గి । ,ణ,తోం । , – తదిగి । ణతోం –
త, । ,ది; । గి;ణ । ;తోం, । , – త,ది । ,గి,ణ । ,తోం, – త । దిగిణతోం । –
తదిగి । ణతోం – త । దిగిణ । తోం – తది । గిణతోం ॥ త

6 :— , – తధీంగిణతోం । తధీంగిణతోం – తధిం । ,గిణతోం – త, । ;ధీం । ;; ।
;గి, । ;ణ, । ;తోం, । ; – త, । ధీం; । గి,ణ, । తోం, – తధిం । ,గిణతోం । –
త;ధిం । ;, । ,గి; । ణ;తోం । ; – త, । ధీం; । గి,ణ, । తోం, – తధిం ।
,గిణతోం । – తధీం । గిణతోం । తధీం । గిణతోం । తధీం । గిణతోం ॥ త

7 :— ;;, – త,దిం । ,గిణతోం – తద్దిం । గిణతోం – తద్దింగి । ణతోం – త; । ;; ।
,దీం, । ;; । ,గి; । ,ణ; । , తోం; । , – త; । ,దీం, । ,గి,ణ । ,తోం, –
త । ,దీంగి । ణతోం – త, । ;; । దీం; । ;గి, । ,ణ; । తోం; – త । ;,దిం ।
;,గి । ,ణ,తోం । , – త,దిం । ,గిణతోం । – త,దిం । ,గిణ । తోం –
త, । దీంగి । ణతోం – త । ,దీం । గిణతోం ॥

8 :— తధీంగీణాతోం । తధీంగీణాతోం । తధీంగీణాతోం । – త;, । ధీం; । ;; । గీ; ।
;; । ణా; । ;; । తోం;, । – త,ధీం । ;గీ । ;ణా । ;తోం, । – తధీంగి ।
,ణాతోం । – త;ధిం । ;; । ,గీ, । ;,ణ । ;; । ,తోం; । – త,ధీం । ;గీ ।
;ణా । ;తోం, । – తధీంగి । ,ణాతోం । – తధీం । గీణ । ,తోం – త ।
ధీంగి । ,ణా । తోం – తధిం । ,గీ । ణాతోం ॥ త

9 :— ;, – తద్దింగి । ,ణాతోం – తద్దిం । గీణాతోం – త,దిం । ,గీణాతోం –
త । ;; । ;,దిం । ;; । ;,గి । ;; । ;,ణ । ;; । ;,తోం । ;, – త । ;,దిం ।
;,గి । ;,ణ । ;,తోం । , – త,దిం । ,గీణ । ,తోం – త, । ;; । దీం; ।
;గీ । ;; । ణా; । ;తోం, । , – త; । ,దీం, । ,గీ, । ,ణా, । ,తోం, –
త । ,దీంగి । ,ణాతోం । – త,దిం । ,గీ । ణాతోం । త,దిం । ,గీ । ణాతోం ।
త,దిం । ,గీ । ణాతోం ॥ త

72. సూత్రము $18\frac{3}{4}$

వి :— ఈసూత్రముచే 5 కా. ముక్తాయి, జాతి అక్షరమునకు 6+4+3+2+1 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు, త్రిశ్రం, త్రిశ్రపై కాలము వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4 \times 18\frac{3}{4} = 75$	1 - ,	19
5	$5 \times 18\frac{3}{4} = 93\frac{3}{4}$	$2\frac{1}{4}$ - ;;;;,	24
6	$6 \times 18\frac{3}{4} = 112\frac{1}{2}$	$3\frac{1}{2}$ - ;;;,	29
7	$7 \times 18\frac{3}{4} = 131\frac{1}{4}$	$\frac{3}{4}$ - ;,	33
8	$8 \times 18\frac{3}{4} = 150$	2 - ;	38
9	$9 \times 18\frac{3}{4} = 168\frac{3}{4}$	$3\frac{1}{4}$ - ;;;;;;,	43

ఉదా :—

5 కా. ముక్తాయి, జాతి 6+4+3+2+1 కాపుగను, త్రిశ్రం, త్రిశ్రపై కాలము

4 :— , - కిటతక - కిటతక - కిటతక | - కి;, | ;ట, | ;; | త;, | ;క, | ;; | - కి;, |
ట;, | త;, | క;, | - కి;ట | ;త, | ,క; | - కి,ట, | త,క, | - కిటతక | -
కిటత | క - కిటతక ‖ త

5 :— ;;;;, - తదిగిణతోం - తది | గిణతోం - తదిగిణతోం - త, | ;; | ది;, |
;గి, | ;; | ణ;, | ;తోం, | ;; | - త;, | ది;, | గి;, | ణ;, | తోం;, | -
త;ది | ;గి, | ,ణ; | తోం; - త | ,ది,గి | ,ణ,తోం | , - తదిగి | ణతోం -
త,ది | ,గి,ణ,తోం | , - తదిగిణతోం ‖ త

6 :— ;;;, - తధిం । ,గిణతోం - తధింగిణతోం - తధింగిణతోం । — త;, । ;ధీం ।
;; । ;; । ;గి, । ;; । ణ;, । ;తోం, । ;; । - త;, । ధీం; । ;; । గి;, ।
ణ;, । తోం;, । - త;ధిం । ;; । ,గి; । ణ;తోం । ; - త, । ధీం; । గి,ణ, ।
తోం, - తధిం । ,గిణతోం । తధీం । గిణతోం । - తధీంగిణతోం ॥ త

7 :— ;, - తద్దింగిణతోం - తద్దింగిణ । తోం - తద్దింగిణతోం - త, । ;; । ;; ।
;దీం । ;; । ;; । ;గి, । ;; । ణ;, । ;తోం, । ;; । - త;, । ;; । దీం; ।
;; । గి;, । ణ;, । తోం;, । - త;, । ;దీం । ;; । గి;ణ । ;తోం, । , -
త; । ,దీం, । ,గి,ణ । ,తోం, - త । ,దీంగి । ణతోం-త; । ,దీం;గి । ,ణ,తోం, -
త । ,దీంగిణతోం ॥ త

8 :— ; - తధీంగీణాతోం । తధీంగీణాతోం - తధీంగీణాతోం । - త;, । ;ధీం । ;; ।
;; । ;గీ । ;; । ;; । ;ణా । ;; । ;; । ;తోం, । ;; । - త;, । ధీం; । ;; ।
గీ; । ;; । ణా; । ;; । తోం;, । - త;ధిం । ;; । ,గీ, । ;,ణ । ;; । ,తోం; । -
త,ధీం । ; గీ । ;ణా । ;తోం, । - తధీంగి । ,ణాతోం । - తధీం । గీణ ।
,తోం - తధిం । ,గీణాతోం ॥ త

9 :— ;;;;;;, త,దిం । ,గీణాతోం - తద్దింగీణాతోం - త । ,దింగీణాతోం -
త, । ;; । ;; । ;దీం । ;; । ;; । ;గీ । ;; । ;; । ;ణా । ;; । ;; । ;తోం, । ;; । -
త;, । ;; । దీం; । ;; । గీ; । ;; । ణా; । ;; । తోం;, । - త;, । ;దీం । ;; ।
గీ; । ;ణా । ;; । తోం; - త । ;,దిం । ;,గి । ;,ణ । ;,తోం । , త,దిం ।
,గీణ । ,తోం - త; । ,దీం;గి । ;,ణా, । ,తోం, - త,దిం । ,గీణాతోం ॥ త

73. సూత్రము 19

వి :— ఈ సూత్రముచే జాతిఅక్షరమునకు 6+5+4 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	4×19= 76	——	19
5	5×19= 95	1 - ,	24
6	6×19= 114	2 - ;	29
7	7×19= 133	3 - ;,	34
8	8×19= 152	——	38
9	9×19= 171	1 - ,	43

ఉదా :—

జాతి 6+5+4 అక్షరము వంతున కాపుగను, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి

4 :— కి;, | ;ట, | ;; | త;, | ;క, | ;; | - కి;, | ,ట; | ;త, | ;,క | ;; | - కి;, | ట;, | త;, | క;, | - కిటత | క - కిట | తక - కి | టతక ‖ త

5 :— , - త; | ;,ది | ;; | ,గి; | ;,ణ | ;; | ,తొం; | ;, - త | ;; | ది;, | ,గి; | ;ణ, | ;,తొం | ;; | - త;, | ది;, | గి;, | ణ;, | తొం;, | - తదిగి | ణతొం - త | దిగిణ | తొం - తది | గిణతొం ‖ త

6 :— ; - త, | ;; | ధీం; | ;; | ;; | గి;, | ;ణ, | ;; | తొం;, | ; - త, | ;,ధిం | ;; | ;; | ,గి; | ;ణ, | ;,తొం | ;; | - త;, | ధీం; | ;; | గి;, | ణ;, | తొం;, | - తధీం | గిణతొం | తధీం | గిణతొం | తధీం | గిణతొం ‖ త

7 :— ;, - త । ;; । ;; । ;,దిం । ;; । ;; । ;,గి । ;; । ,ణ; । ;,తోం । ;; । , - త; ।
;; । ,,దిం । ;; । ;; । ,గి; । ;ణ, । ;,తోం । ;; । - త;, । ;; । దీం; ।
;; । గి;, । ణ;, । తోం;, । - త,దిం । ,గిణ । తోం - త, । దీంగి ।
ణతోం - త । ,దీం । గిణతోం ॥ త

8 :— త;, । ,ధీం । ;; । ;; । ;గీ । ;; । ;; । ;ణా । ;; । ;; । ;తోం, । ;; । - త;, ।
,ధీం, । ;; । ;,గి । ;; । ;; । ,ణా, । ;; । ; తోం । ;; । - త;, । ధీం; ।
;; । గీ; । ;; । ణా; । ;; । తోం;, । - తధీం । గీణ । ,తోం - త ।
ధీంగి । ,ణా । తోం - తధిం । , గీ । ణాతోం ॥ త

9 :— , - త; । ;; । ;; । ,దీం, । ;; । ;; । ,గీ, । ;; । ;; । ,ణా, । ;; । ;; । ,తోం; ।
;, - త । ;; । ;; । ,దీం, । ;; । ;,గి । ;; । ;; । ,ణా, । ;; । ;,తోం ।
;; । - త;, । ;; । దీం; । ;; । గీ; । ;; । ణా; । ;; । తోం;, । - త,దిం ।
,గీ । ణాతోం । త,దిం । ,గీ । ణాతోం । త,దిం । , గీ । ణాతోం ॥ త

74. సూత్రము $19\frac{1}{4}$

వి :— ఈ సూత్రముచే జాతి $3+1\frac{1}{2}+\frac{3}{4}$ అక్షరమువంతున కాపుగ త్రిశ్రత్రికాలము, ముక్తాయి, త్రికాలము, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి వచ్చును

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times19\frac{1}{4}=77$	3 - ;,	20
5	$5\times19\frac{1}{4}=96\frac{1}{4}$	$3\frac{3}{4}$ - ;;;;;;;,	25
6	$6\times19\frac{1}{4}=115\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ - ,	29
7	$7\times19\frac{1}{4}=134\frac{3}{4}$	$1\frac{1}{4}$ - ;;,	34
8	$8\times19\frac{1}{4}=154$	2 - ;	39
9	$9\times19\frac{1}{4}=173\frac{1}{4}$	$2\frac{3}{4}$ - ;;;;;,	44

ఉదా :-

జాతి $3+1\frac{1}{2}+\frac{3}{4}$ X త్రిశ్రత్రికాలము, ముక్తాయి, త్రికాలము, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి

4 :– ;, – కి, | ;;ట;, | ,త;;, | క;;, – కి, | ,ట;త;క | ; – కి;ట;త;క; | – కిటతక |
కిటతక | కిటతక | – కి;, | ట;, | త;, | క;, | – కి,ట, | త,క, | –
కిటతక | – కిటత | క – కిట | తక – కి | టతక ॥ త

5 :– ;;;;;;;;, – త | ;;;;;;,ది;; | ;;;,గి;;;; | ;,ణ;,;;;,తోం | ;;;;;, –
త;; | ,ది,;,గి;;,ణ; | ;,తోం;;, – త;ది;గి | ;ణ;తోం; – తది | గిణతోం –
త | దిగిణతోం | తదిగిణ | తోం – త; | ,ది; | ,గి; | ,ణ; | ,తోం; | , –
త,ది |,గి,ణ, | ,తోం, – త | దిగిణతోం | – తదిగి | ణతోం –
త | దిగిణ | తోం – తది | గిణతోం ॥ త

6 :– , – త;;, ధిం | ;;;; | ;,గి;; | ,ణ;;,తోం | ;;, – త; | ధిం;;గి, | ,ణ;తోం; –
త, | ,ధిం;;గి,ణ,తోం; | – తధింగి | ణతోం – తధిం | ,గిణతోం |
తధింగి | ణతోం – త, | ;ధిం | ;; | ;గి, | ;ణ, | ;తోం, | ; – త, |
ధిం; | గి,ణ, | తోం, – తధిం | ,గిణతోం | – తధిం | గిణతోం | తధిం |
గిణతోం | తధిం | గిణతోం ॥ త

7 :– ;;, – త;,;;; | ;;;;;;,డిం, | ;;;;;;;;, | ;;,గి;;;;; | ,ణ;;;;;;,తోం; | ;;;;, –
త,,, | ;,,డిం;;;;, | , గి;;,ణ;;,తోం; | ;, – త,;,డిం;,గి | ;ణ,తోం; –
త, | డింగిణ | తోం – త,డిం | ,గిణతోం | తడ్డిం | గిణతోం – త|;; |
;,డిం | ;; | ;,గి | ;,ణ | ;,తోం | ;, – త | ;,డిం | ;,గి | ,ణ,తోం | , –
త,డిం | ,గిణతోం | – త,డిం | ,గిణ | తోం – త, | డింగి | ణతోం –
త | ,డిం | గిణతోం ॥ త

8 :- ;; - త;, | ;ధీం;; | ;;;గి | ;;;; | ;ణా;; | ;;;తోం, | ;; - త;ధిం | ;;,గి, |
;,ణా;, | ,తోం; - త;ధీం;, | ,గి;;ణా;;తోం; | - తధీంగి | ,ణాతోం |
తధీంగి | ,ణాతోం | తధీంగి | ,ణాతోం | - త;, | ధీం; | ;; | గీ; | ;; |
ణా; | ;; | తోం;, | - త,ధీం | ;గి | ;ణా | ;తోం, | - తధీంగి | ,ణాతోం | -
తధీం | గిణ | ,తోం - త | ధీంగి | ,ణా | తోం - తధిం | ,గి | ణాతోం ‖ త

9 :- ;;;;;, - త;; | ;;;;;;;; | ;,దీం;;;;;, | ;;;;;,గి;, | ;;;;;;;; | ;,ణా;;;;;, |
;;;;;,తోం;; | ;;;, - త;;;; | ;,దీం;;;;;గి | ;;;;;,ణా;, | ;;;,తోం;;, -
త; | ;,దీం;;గి;;ణ | ;;,తోం; - త, | దీంగి | ణాతోం - త | ,దీంగి |
,ణాతోం | తద్దీం | గిణా | తోం - త; | ;; | ,దీం, | ;; | ,గి, | ;; |
,ణా, | ;; | ,తోం; | , - త; | ,దిం, | ,గి, | ,ణా, | ,తోం, - త |
,దింగి | ,ణాతోం | - త,దిం | ,గి | ణాతోం | త,దిం | ,గి | ణాతోం |
త,దిం | ,గి | ణాతోం ‖ త

75. సూత్రము 19½

వి :- ఈసూత్రముచే జాతి 4 కా. ముక్తాయి, జాతి అక్షరమునకు 6+5+4+3 అక్షరము వంతున కావుగ తగ్గింపు వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	4×19½= 78	2 - ;	20
5	5×19½= 97½	2½ - ;;,	25
6	6×19½= 117	3 - ;,	30
7	7×19½= 136½	3½ - ;;;,	35
8	8×19½= 156		39
9	9×19½= 175½	½ - ,	44

ఉదా :—

4 కా. ముక్తాయి, జాతి 6+5+4+8 అక్షరము వంతున కాపుగ

4 :— : - కిటతక । కిటతక - కిటతక । - కి;, । :ట, । :: । త;. । ;క, । :; । - కి;, । .ట; । :త, । ;,క । :; । - కి:, । ట;, । త;. । క., । - కి:ట । ;త, । ,క: ॥ త

5 :— ;:, - తదిగి । ణతోం - తదిగిణతోం - త । దిగిణతోం - త, । ;: । ది;, । ;గి, । ;; । ణ;, । ;తోం, । :; । - త:, । ,ది: । ;గి, । `,ణ । ;; । తోం;, । , - త` । .ది; । ,గి; । ,ణ । ,తోం. । . - త; । ది:గి । ణ, । .తోం; ॥ త

6 :— ;, - తధిం । ,గిణతోం - తధింగి । ణతోం - తధింగిణతోం । - త;, । :ధిం । .; । ;; । :గి, । :, । ణ;, । ;తోం, । ;; । - త:, । ,ధిం, । ;; । :,గి । ;; । ణ;, । ,తోం; । ; - త, । ;ధిం । :; । :గి, । ;ణ, । ;తోం, । ; - త, । ,ధిం, । ;,గి । ; ణ, । ,తోం: ॥

7 :— :,;, - త । ,దింగిణతోం - త, । దింగిణతోం - త,దిం । ,గిణతోం - త, । :; । :; । ;దిం । :; । ;; । ;గి, । ;; । ణ:, । .తోం, । ;; । - త;, । ; । ;దిం । .; । ;; । గి;, । ,ణ, । ;తోం, । ;, - త । ;: । ;,దిం । :; । ;,గి । ;,ణ । ;,తోం । ;, - త । .; । , దిం, । ;,గి । ;ణ, । .తోం; ॥ త

8 :— తధింగిణాతోం । తధింగిణాతోం । తధింగిణాతోం । - త:, । ;ధిం । ;; । ;; । ;గి । ;; । ;; । ;ణా । ,; । ;: । ;తోం, । ;; । - త;, । ,ధిం, । ;; । .,గి । ;; । ;; । ,ణా, । ;; । ;,తోం । ;; । - త,, । ధిం; । ;; । గి; । ;; । ణా; । ;; । తోం;, । - త;ధిం । ;; । ,గి, । ;,ణ । ;; । ,తోం; ॥ త

9 :— , – తద్దింగిణ । ,తొం – తద్దింగి । ణాతొం – తద్దింగి । ,ణాతొం – త, । ;; ।
;; । ;దిం । ,; । ;; । ;గి । ;; । ;; । ;ణా । ;; । ;; । ,తొం, । ;; । –
త;, । ;; । ;దిం । ;; । ;; । గి; । ;; । ;ణా । ;; । ;; । తొం;, । , –
త; । ;; । ,దిం, । ,; । ,గి, । ;; । ,ణా, । ;; । ,తొం; । , –
త; । ;,దిం । ;; । ,గి, । ;,ణా । ;; । ,తొం; ॥ త

76. సూత్రము $19\frac{3}{4}$

వి :— ఈ సూత్రముచే 5 కా ముక్తాయి, జాతి అక్షరమునకు 6+5+4 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసి అరకములు	క్రియలు
4	$4 \times 19\frac{3}{4} = 79$	1 – ,	20
5	$5 \times 19\frac{3}{4} = 98\frac{3}{4}$	$1\frac{1}{4}$ – ;;,	25
6	$6 \times 19\frac{3}{4} = 118\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$ – ;,	30
7	$7 \times 19\frac{3}{4} = 138\frac{1}{4}$	$1\frac{3}{4}$ – ;;;,	35
8	$8 \times 19\frac{3}{4} = 158$	2 – ;	40
9	$9 \times 19\frac{3}{4} = 177\frac{3}{4}$	$2\frac{1}{4}$ – ,;;;,	45

ఉదా :—

5 కా. ముక్తాయి, జాతి 6+5+4 x తగ్గింపు, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి

4 :— , – కిటతక – కిటతక – కిటతక । – కి,, । ;ట, । ;, । త;, । ;క, । ;; । –
కి;, । ,ట; । ;త, । ;,క । ;; । – కి;, । ట;, । త;, । క;, । – కిటత ।
క – కిట । తక – కి । టతక ॥ త

5 :— ;;, – తదిగిణతోం – తదిగిణతోం – త । దిగిణతోం – త: । ;,ది । ;; । ,గి; ।
;,ణ । ;; । ,తోం; । :, – త । :, । ది:, । , గి: । :ణ, ;,తోం । ;; । –
త,. । ది:, । గి.. । ణ.. । తోం.,। – తది । గిణతోం – త । దిగిణ । తోం –
తది గిణతోం ॥ త

6 :— :, – తధీం గిణతోం – తధీం గిణతోం – తధీం గిణతోం – త, । ;; । ధీం; ।
;; । :: । గి: । ;ణ, ; ;; తోం:, । ; – త, । :,ధీం । ; । ;; । ,గి; ।
:ణ. । :,తోం । ,: । – త , ధీం: । :: । గి;, । ణ:, । తోం;, । –
తధీం । గిణతోం । తధీం । గిణతోం । తధీం । గిణతోం ॥ త

7 :— ;;;, – తద్దింగిణతోం – త, । దింగిణతోం – తద్దింగిణతోం – త । ;; । ;; ।
;,దిం । ;; । ;; । ;,గి । ;; । ,ణ; । ;,తోం । ;; । , – త; । ;; । ;,దిం ।
;; । :: । ,గి; । ;ణ, । :,తోం । ;. । – త;, । ;, । దిం: । ;; । గి;, ।
ణ;, । తోం;, । – త,దిం । ,గిణ । తోం – త, । దింగి । ణతోం –
త । ,దిం । గిణతోం ॥ త

8 :— . – తధింగిణాతోం । తధింగిణాతోం – తధింగిణాతోం । త;, । ;ధీం । ;; ।
;; । ;గి । ;. । ;; । :ణా । ;, । .. । ;తోం, । :. । – త:, । ,ధీం, ।
,; । ;,గి । ;; । :: । ,ణా. । ,, । :,తోం । ;; । – త;. । ధీం; । ;; ।
గి. । :, । ణా; । ;; తోం.., – తధీం గిణా । ,తోం – త । ధీంగి ।
,ణా తోం – తధిం ,గి ణాతోం ॥ త

9 :— ;;;;, – తద్దింగిణా ,తోం – తద్దింగిణాతోం – తద్దింగి । ,ణాతోం – త; ।
.; । ;; । ,దిం, । ;. । .: । ,గి. ,; । ;; । ,ణా, । :. । ;; । ,తోం; ।
, – త । :: । ; । ,దిం, । ., । ;,గి । ,. । ,; । ,ణా, । .: । ;,తోం ।
., । – త., । ,; । దిం; । .: । గి: । ,; । ణా; । ;; । తోం., । – త,దిం
,గి । ణాతోం । త,దిం । ,గి । ణాతోం । త,దిం । ,గి । ణాతోం ॥ త

77. సూత్రము 20

వ్యా :— ఈ సూత్రముచే జాతి అక్షరమునకు 6+5+4+3+2 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసి అక్షరములు	క్రియలు
4	4×20= 80	———	20
5	5×20= 100	———	25
6	6×20= 120	———	30
7	7×20= 140	———	35
8	8×20= 160	———	40
9	9×20= 180	———	45

ఉదా :—

జాతి 6+5+4+3+2 కాపుగ తగ్గింపు

4 :— కి;, | ,ట, | ,; | త;, | ;క, | ;; | – కి,, | ,ట, | ;త, | ;,క | ;, | – కి;, |
ట;, | త;, | క;, | – కి;ట | ;త, | ,క; | – కి,ట, | త,క, ‖ త

5 :— త;, | ;ది, | ;; | గి;, | ;ణ, | ,; | తోం;, | ; – త, | ;,ది | ;; | గి;, |
,ణ; | ;తోం, | ;, – త | ;,ది | ;,గి | ;,ణ | ;,తోం | ;, – త | ;ది, |
,గి; | ణ;తోం | ; – త, | ది,గి, | ణ,తోం ‖ త

6 :— త;, | ;ధీం | ;; | ;; | ;గి, | ;; | ణ;, | ;తోం, | ,; | – త;, | ,ధీం, | ;; |
;,గి | ;, | ణ;, | ,తోం; | ; – త, | ;ధీం | ;; | ;గి, | ,ణ, | ;తోం, | ; –
త, | ,ధీం, | ;,గి | ;ణ, | ,తోం; | – త,ధీం | ;గి, | ణ,తోం, ‖ త

7 :— త;, | ;; | ;; | దీం; | ;; | ;; | గి;, | ;ణ, | ;; | తోం;, | ; – త, | ;; |
;; | దీం; | ;; | ;గి, | ;,ణ | ;; | తోం,, | , – త; | ;; | ,దీం, | ;; |
,గి; | ,ణ; | ,తోం, | , – త; | ,;దిం | ;; | ,గి; | ణ;తోం | ; –
త, | ;ధీం | ;గి, | ణ,తోం, ‖ త

8 :— త;, | ;ధీం | ;; | ;, | ;గీ | ;; | ;; | ;ణా | ;; | ;; | ;తోం, | ;; | –
త;, | ,ధీం, | ;; | ;,గి | ;; | ;; | ,ణా, | ;; | ;,తోం | ,; | – త;, | ధీం; | ;; |
గీ; | ;; | ణా; | ;; | తోం;, | – త;ధిం | ;; | ,గీ, | ;,ణ | ;; | ,తోం; | –
త,ధీం | ;గీ | ;ణా | ;తోం, ‖ త

9 :— త;, | ;; | ;; | దీం; | ;; | ;; | గీ; | ;; | ;; | ణా; | ;; | ;; | తోం;, | ; –
త, | ;; | ;; | దీం; | ;; | ;గీ | ;; | ;; | ణా; | ;, | ;తోం, | ;, –
త | ;; | ;,దిం | ;; | ;,గి | ;; | ;,ణ | ;; | ;,తోం | ;, – త | ;; | ,దీం, |
;,గి | ;; | ,ణా, | ;,తోం | ; – త, | ;దీం | ;గీ | ,ణా | ;తోం, ‖ త

78. సూత్రము $20\frac{1}{4}$

వి :– ఈ సూత్రముచే జాతి అక్షరమునకు $8+1\frac{1}{2}+\frac{3}{4}$ అక్షరము వంతున కాపుగ త్రిశ్రత్రికాలము, ముక్తాయి, త్రికాలము, విన్యాస ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4 \times 20\frac{1}{4} = 81$	3 – ;,	21
5	$5 \times 20\frac{1}{4} = 101\frac{1}{4}$	$2\frac{3}{4}$ – ;;;;;,	26
6	$6 \times 20\frac{1}{4} = 121\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$ – ;;,	31
7	$7 \times 20\frac{1}{4} = 141\frac{3}{4}$	$2\frac{1}{4}$ – ;;;;,	36
8	$8 \times 20\frac{1}{4} = 162$	2 – ;	41
9	$9 \times 20\frac{1}{4} = 182\frac{1}{4}$	$1\frac{3}{4}$ – ;;;,	46

ఉదా :-

జాతి 8+1$\frac{1}{8}$+$\frac{3}{4}$ కాపుగ త్రిశ్రత్రికాలము, ముక్తాయి, త్రికాలము, పన్యాసముక్తాయి

4 :— ,, - కి, , ;;ట;, | ;త;;, | క;;, - కి, | ,ట;త;క | ; - కి;ట;త;క; | - కిటతక |
కిటతక | కిటతక | - కి;, | ట;, | త;, | క;, | - కి,ట, | త,క, | - కిటతక |
కిటతక | కి;, | కిటతక | త;, | కిటతక ‖ త

5 :— ,,;;;, - త,, | ;;;,ది;;;; | ;,గి;,;;;,ణ | ,;;;;;,తోం,; | ;;;, - త;;,ది; |
;,గి;;,ణ;;,తోం | ,;, - త;ది,గి;ణ, | ,తోం, - తదిగి | ణతోం - తది |
గిణతోం - త | దిగిణతోం | - త;, | ది;, | గి;, | ణ;, | తోం;, | -
త,ది, | గి,ణ, | తోం, - తది | గిణతోం - త | దిగిణతోం |
త;, | , - తదిగి | ణతోం - త, | ;, - త | దిగిణతోం ‖

6 :— ;;, - త; | ;,ధీం;, | ;;,,గి | ,;,ణ; | ;,తోం;; | , - త;ధీం; | ,గి;ణ; | తోం; -
త;ధీం;;గి | ;ణ;తోం; - తధీం | ,గిణతోం | తధీంగి | ణతోం -
తధీం | ,గిణతోం | - త;, | ధీం; | ;; | గి;, | ణ;, | తోం;, | - త,ధీం |
,గి, | ణ,తోం, | - తధీంగి | ణతోం - తధీం | ,గిణతోం | త;, | ; - తధీం |
,గిణతోం | త;, | ; - తధీం | ,గిణతోం ‖ త

7 :— -;;;;, - త,;; | ;;;;;;;; | ,దిం;;;;;;, | ;;;;,గి;;; | ;;,ణ;;;;; | ,తోం;;;;;, -
త; | ;;;;,దిం;;, | ;;,గి;;,ణ;; | ,తోం;;, - త;;,దిం, | ;,గి;ణ;తోం; -
త | ,దింగి | ణతోం - త, | దింగిణ | తోం - త,దిం | ,గిణతోం | -
త;, | ;; | దిం; | ;; | గి;, | ణ;, | తోం;, | - త;, | దిం; | గి,ణ, |
తోం, - త, | దింగిణ | తోం - త,దిం | ,గిణతోం | త;, | ;, -
త | ,దింగి | ణతోం - త, | ;; | ,త,దిం | ,గిణతోం ‖ త

8 :— ; – త, | ,ధీం, | ;,గి | ;; | ,ణా, | ;,తోం | ; – త;ధిం | ;;,గీ, | ,,ణా;, | ,తోం; –
త;ధీం;, | ,గీ;;ణా;;తోం, | – తధీంగి | ,ణాతోం | తధీంగి | ,ణాతోం |
తధీంగి | ,ణాతోం | – త,, | ధీం; | ;; | గీ; | ;, | ణా; | ;; | తోం;, | –
త,ధీం | ;గీ | ;ణా | ;తోం, | – తధీంగి | ,ణాతోం | – తధీంగి | ,ణాతోం |
త;, | ;; | తధీంగి | ,ణాతోం | త;, | ;; | తధీంగి | ,ణాతోం ‖ త

9 :— ;;;, – త;;;; | ;;;;;;;,దిం | ;;;;;;;; | ;;;,గీ;;;, | ;;;;;;;,ణా | ;;;;;;;; |
;;;,తోం ;;;; | ;, – త;;;;;,దిం | ;;;;;,గీ;, | ;;;,ణా;;;, | ;,తోం;;, –
త;;,దిం | ;;,గీ;;ణా;, | ,తోం; – త,దిం | ,గిణా | ,తోం – త, | దీంగి | ణాతోం –
త | ,దీంగి | ,ణాతోం | – త;, | ;, | దిం; | ;, | గీ, | ;; | ణా; | ;; |
తోం;, | – త;, | దీం; | గీ, | ణా; | తోం, – త, | దీంగి | ణాతోం –
త | ,దీంగి | ,ణాతోం | త;, | ;; | , – త,దిం | ,గిణా | ,తోం –
త, | ;; | ;, – త | ,దీంగి | ,ణాతోం ‖ త

79. సూత్రము $20\frac{1}{2}$

వి :— ఈ సూత్రముచే 4 కా. ముక్తాయి, 3 కా. ముక్తాయి, జాతి అక్షరమునకు $6+4+3+2+1$ అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు వచ్చును

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times20\frac{1}{2}=82$	2 – ;	21
5	$5\times20\frac{1}{2}=102\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$ – ;,	26
6	$6\times20\frac{1}{2}=123$	1 – ,	31
7	$7\times20\frac{1}{2}=143\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ – ,	36
8	$8\times20\frac{1}{2}=164$	——	41
9	$9\times20\frac{1}{2}=184\frac{1}{2}$	$8\frac{1}{2}$ – ;;;,	47

ఉదా :–

4 కా. ముక్తాయి, 3 కా. ముక్తాయి, జాతి 6+4+3+2+1 అక్షరము వంతున కాపుగ

4 :– ; - కిటతక । కిటతక - కిటతక । - కిటతక । కిటతక । కిటతక । - కి;, । ;ట, ।
;, । త;, । ;క, । ;, । - కి;, । ట;, । త;, । క;, । - కి;ట । ;త, । ,క; । -
కి,ట, । త,క, । - కిటతక ॥ త

5 :– ;, - తదిగిణతోం। తదిగిణతోం - తదిగి । ణతోం - తదిగి । ణతోం - తది ।
గిణతోం - త । దిగిణతోం । - త;, । ;ది, । ;; । గి;, । ;ణ, । ;; । తోం;, ।
; - త, । ;ది, । ;గి, । ;ణ, । ;తోం, । ; - త, । - ,ది; । గి;ణ । ;తోం, ।
, - త,ది । ,గి,ణ । ,తోం, - త । దిగిణతోం ॥ త

6 :– ; - తధింగిణతోం । తధింగిణతోం - తధిం । ,గిణతోం - తధిం । ,గిణతోం ।
తధింగి । ణతోం - తధిం । ,గిణతోం । - త;, । ;ధిం । ;; । ;; । ;గి, ।
;; । ణ;, । ;తోం, । ;; । - త;, । ధిం; । ;; । గి;, । ణ;, । తోం;, -
త,ధిం । ;, । ,గి; । ణ;తోం । ; - త, । ధిం; । గి,ణ, । తోం, -
తధిం । ,గిణతోం ॥ త

7 :– , - తద్దింగిణతోం । తద్దింగిణతోం - త । ,దింగిణతోం - త । ,దింగి । ణతోం -
త, । దింగిణ । తోం - త,దిం । ,గిణతోం । - త;, । ;; । ;; । దిం; ।
;, । ;; । గి;, । ;ణ, । ;; । తోం;, । ; - త, । ;; । ;దిం । ;; । ;గి, ।
;ణ, । ;తోం, । ; - త, । ;; । దిం; । ;గి, । ,ణ; । తోం; - త । ;,దిం ।
;,గి । ,ణ,తోం । , - త,దిం । ,గిణతోం ॥ త

8 :– తధింగిణాతోం । తధింగిణాతోం । తధింగిణాతోం । - తధింగి । ,ణాతోం ।
తధింగి । ,ణాతోం । తధింగి । ,ణాతోం । - త;, । ;ధిం । ;; । ;; । ;గి ।
;; । ;; । ;ణా । ;; । ;; । ;తోం, । ;; । - త;, । ధిం; । ;; । గి; । ;; ।
ణా; । ;; । తోం;, । - త;ధిం । ;; । ,గి, । ;,ణ. । ;; । ,తోం; । -
త,ధిం । ;గి । ;ణా । ;తోం, । - తధింగి । ,ణాతోం ॥ త

9 :— ;;;, - త । ,దింగిణాతోం । తద్దింగిణా । తోం - తద్దింగిణ । ,తోం - త,దిం । ,గిణ । ,తోం - త, । దీంగి । ణాతోం - త । ,దింగి । ,ణాతోం । - త;, । ;; । ;; । దీం; । ;; । ;; । గీ; । ;; । ;; । ణా; । ;; । ;; । తోం;, । ; - త, । ;; । ;దీం । ;; । ;గీ । ;; । ;ణా । ;; । ;తోం, । ; - త, । ;; । దీం; । ;గీ । ;; । ణా; । ;తోం, । , - త; । ,దీం, । ,గీ, । ,ణా, । ,తోం, - త । ,దింగి । ,ణాతోం ॥ త

80. సూత్రము $20\frac{3}{4}$

వి :— ఈ సూత్రముచే 5 కా. ముక్తాయి, 3 కా. ముక్తాయి, జాతి అక్షరమునకు 3+2+1 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు, విన్యాస ముక్తాయి, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి, త్రిశ్రపైకాల గమన ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times20\frac{3}{4}=83$	1 - ,	21
5	$5\times20\frac{3}{4}=103\frac{3}{4}$	$\frac{1}{4}$ - ,	26
6	$6\times20\frac{3}{4}=124\frac{1}{2}$	$3\frac{1}{2}$ - ;;;,	32
7	$7\times20\frac{3}{4}=145\frac{1}{4}$	$2\frac{3}{4}$ - ;;;;;,	37
8	$8\times20\frac{3}{4}=166$	2 - ;	42
9	$9\times20\frac{3}{4}=186\frac{3}{4}$	$1\frac{1}{4}$ - ;;,	47

ఉదా :—

5 కా. ముక్తాయి, 3 కా ముక్తాయి, 3+2+1 X తగ్గింపు, విన్యాస ముక్తాయి, త్రిశ్ర, త్రిశ్రపైకాలమున ముక్తాయిలు

4 :— , - కిటతక - కిటతక - కిటతక । - కిటతక । కిటతక । కిటతక । - కి;ట । ;త, । ,క; । - కి,ట, । త,క, । - కిటతక । - కిటతక । త;, । కిటతక । త;, । కిటతక । - కిటత । క - కిట । తక - కి । టతక । - కిటతక - కిట । తక - కిటతక ॥ త

5 :— , - తదిగిణతోం - తదిగిణతోం - తదిగిణతోం | - తదిగిణ | తోం - తదిగి |
ణతోం - తది | గిణతోం - త | ;ది, | ,గి; | ణ;తోం | ; - త, | ది,గి, |
ణ,తోం, | - తదిగిణ | తోం - తదిగి | ణతోం - త, | ;, - త | దిగిణతోం |
త;, | , - తదిగి | ణతోం - త,ది | ,గి,ణ,తోం | , -
త,ది,గి | ,ణ,తోం, - త | ,ది,గి,ణ | ,తోం, - తదిగి | ణతోం -
తదిగిణ | తోం - తదిగిణతోం ॥ త

6 :— ;;;, - తధిం | ,గిణతోం - తధింగిణతోం - తధింగిణతోం | - తధింగి | ణతోం -
తధిం |,గిణతోం | తధింగి | ణతోం - త, | ,ధిం, | ;,గి | ;ణ, |,తోం; | -
త,ధిం | ;గి, | ణ,తోం, | - తధింగి | ణతోం - తధిం | ,గిణతోం |
త;, | ; - తధిం | ,గిణతోం | త;, | ; - తధిం | ,గిణతోం | -
తధిం | గిణతోం | తధిం | గిణతోం | తధిం | గిణతోం | - తధింగిణతోం |
తధింగిణతోం | తధింగిణతోం ॥ త

7 :— ;;;;;, - తద్దింగి | ణతోం - తద్దింగిణతోం - తద్దిగిణతోం | - తద్దిం | గిణతోం -
త | ,దింగి | ణతోం - త, | దింగిణ | తోం - త; | ;,దిం | ;; | ,గి; |
ణ;తోం | ; - త, | ;దిం ! ;గి, | ణ,తోం, | - తద్దిం | గిణతోం -
త | ,దింగి | ణతోం - త, | ;; | ,త,దిం | ,గిణతోం | త;, | ;, -
త | ,దింగి | ణతోం - త; | ,దిం;గి | ,ణ, తోం, -
త | ;,దిం, | ,గి,ణ,తోం | , - త;,దిం | ;,గి,ణ | ,తోం, -
త,దిం | ,గిణతోం - త, | దింగిణతోం - త | ,దింగిణతోం ॥ త

8 :— ; - తధింగీణాతోం | తధింగీణాతోం - తధింగీణాతోం | - తధింగి | ,ణాతోం |
తధింగి | ,ణాతోం | తధింగి | ,ణాతోం | - త;ధిం | ;; | ,గీ, | ;,ణ |
;; | ,తోం; | - త,ధిం | ;గీ | ;ణా | ;తోం, | - తధింగి | ,ణాతోం | -
తధింగి | ,ణాతోం | త;, | ;; | తధింగి | ,ణాతోం | త;, | ;; | తధింగి |
,ణాతోం | - తధిం | గీణ | ,తోం - త | ధింగి | ,ణా | తోం - తధిం |
,గీ | ణాతోం |- తధింగీణ | ,తోం-తధింగి | ,ణాతోం-తధిం | ,గీణాతోం ॥ త

9 :— ·., – తద్దింగిణాతోం – త, । దిం గిణాతోం – తద్దింగిణాతోం । – తద్దిం । గిణా

తోం – త, దిం । ,గిణ । ,తోం – త, । దింగి । ణాతోం – త । ;; ।

,దిం, । ;,గి । ;; । ,ణా, । ;,తోం । ; – త, । ;దిం । ;గి । ;ణా । ; తోం, । –

తద్దిం । గిణా । తోం – త,దిం । ,గిణ । ,తోం – త, । ;; । ;, –

త । ,దింగి । ,ణాతోం । త;, । ;; । , – త,దిం । ,గిణ । ,తోం –

త; । ,దిం;గి । ;,ణా, । ,తోం, – త; । ,దిం;గి । ,,ణా, ।,తోం, –

త; । ,దిం;గి । .,ణా, । ,తోం, – త,దిం । ,గిణాతోం । తద్దింగి । ణాతోం –

త,దిం । ,గిణాతోం ॥ త

81. సూత్రము 21

వి :— ఈ సూత్రముచే A – జాతిఅక్షరమునను (9) సంకీర్ణ కాపుగను, (7) మిశ్ర కాపుగను, 5 అక్షరముల వంతున ఖండ కాపుగను, 3 కాలగమనముగ వచ్చును. B – చతురశ్రత్రికాలము, త్రిశ్రత్రికాలము, ఖండత్రికాలము అనగ $7+5\frac{1}{4}+8\frac{3}{4}=21$ గ వచ్చును. C – జాతిఅక్షరములను $6+5+4+3+2+1$ అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు పటాన్నలముగ వచ్చును. D – ముక్తాయిగ త్రికాలము అనగ మూడు కాలముల మూడు ముక్తాయిలు వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	4×21- 84	———	21
5	5×21 1'5	3 - ;,	27
6	6×21 126	2 - ;	32
7	7×21 147	1 - ,	37
8	8×21 168	———	42
9	9×21 189	3 - ;,	48

ఉదా :—

A - జాతిఅక్షరమునకు 9+7+5 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు

4 :— కి;, | ;; | ,ట; | ;; | ;త, | ;; | ;,క | ;; | ;; | - కి;, | ;,ట | ;; | ;త, | ;; | ,క; |
;; | - కి;, | ,ట; | ;త, | ;,క | ;; ‖ త

5 :— ;, - త | ;; | ;; | డి;, | ;; | ,గి; | ;; | ;ణ, | ;; | ;,తొాం | ;; | ;; | -
త;, | ;,డి | ;; | ;గి, | ;; | ,ణ; | ;; | తొాం;, | ;, - త | ;; | డి;, |
,గి; | ;ణ,| ;,తొాం | ;; ‖ త

6 : — ; - త, | ;; | ;,ధిం | ;; | ;; | ;; | ;; | ,గి; | ;; | ;ణ, | ;; | ;,తొాం |;; | ;; | -
త;, | ;,ధిం | ;; | ;; | ;; | ,గి; | ;; | ణ;, | ;,తొాం | ;; | ; -
త, | ;,ధిం | ;; | ;; | ,గి; | ;ణ, | ;,తొాం | ;; ‖ త

7 :— , - త; | ;; | ;; | ;; | ;,డిం | ;; | ;; | ;; | ;; | ,గి; | ;; | ;ణ, | ;; | ;,తొాం |
;; | ;; | - త;, | ;; | ;; | ;డిం | ;; | ;; | ;; | గి;, | ;,ణ | ;; | ;తొాం, |
;; | , - త; | ;; | ;,డిం | ;; | ;; | ,గి; | ;ణ, | ;,తొాం | ;; ‖ త

8 :— త;, | ,; | .ధిం, | ,; | ,; | ;; | ;,గి | ;; | ;; | ;; | ;; | ,ణా, | ;; | ;; | ;; |
;,తొాం | ;; | ;; | - త;, | ;,ధిం | ;; | ;; | ;; | ,గీ, | ,; | ;; | ;,ణ |
;; | ;; | ;; | ,తొాం; | ;; | - త;, | ,ధిం, | ;; | ;,గి | ;; | ;; |
,ణా, | ;; | ;,తొాం | ;; ‖ త

,; | ;; | ;; | ;; | ,డీం, | ;; | ;; | ;; | ;,గి | ;; | ;; | ;; | ;; |
,ణా, | ;, | ;; | ;; | ;,తొాం | ;; | ;; | - త;, | ;; | ;; | ;డిం | ;; |
;; | ;; | గీ; | ;; | ;; | ;ణా | ;; | ;; | ;; | తొాం;, | ;, -
త | ;; | ;; | ,డిం, | ;; | ;,గి | ;; | ;; | ,ణా, | ;; | ;,తొాం | ;; ‖ త

B – చతురశ్రత్రికాలము, త్రిశ్రత్రికాలము, ఖండత్రికాలము

4 :— కి;, | టు;, | త;, | క;, | – కి,టు, | త,క, | – కిటతక | – కి;టు | ;త, | ,క; | –
కి;టు;త, | ,క; – కి;టు;త, | ,క; – కి; | ;టు, | ;,త | ;; | క;, | , –
కి;;టు | ;;త;, | ,క;; – కి;, | ,టు;;త;;క;; ‖ త

5 :— ;, – త | ;,ది | ,,గి | ;,ణ | ;,తోం | ;, – త | ,ది,గి | ,ణ,తోం | , –
తదిగి | ణతోం – త, | ,ది; | గి;ణ | ;తోం, | , – త;ది; | గి;ణ;తోం, | , –
త;ది;గి;ణ;తోం, | , – త;;;;;;; | ;;;,ది;;;;; | ;;;;,,గి;;; | ;;;;;;,ణ; |
;;;;;;;; | ,తోం;;;;;;; | ;;, – త;;;;,ది | ;;;;;,గి;;; | ;,ణ;;;;,తోం; | ;;;, –
త;;ది;, | ,గి;;ణ;;తోం;; ‖ త

6 :— ; – త, | ;ధిం | ;; | ;గి, | ;ణ, | ;తోం, | ; – త, | ధిం; | గి,ణ, | తోం, –
తధిం | ,గిణతోం | – త;ధిం | ;, | ,గి; | ణ;తోం | , –
త;ధిం | ;;,గి; | ణ;తోం; – త;ధిం | ;;,గి;ణ;తోం; – త | ;;;; | ,ధిం;;, |
;;;; | ;;,గి; | ;;;,ణ | ;;;; | ,తోం;;; | ;, – త;; | ధిం;;; | ;గి;;ణ |
;;తోం;, | , – త;;ధిం;;;, | ,గి;;ణ;;తోం;; ‖ త

7 :— , – త; | ;; | ,ధిం, | ;; | ,గి; | ,ణ; | ,తోం; ! , – త; | ,ధిం, | ,గి,ణ |
,తోం, – త | ,ధింగి | ణతోం – త, | ;; | ధిం; | ;గి, | ,ణ; | తోం; –
త, | ;;ధిం; | ;గి;ణ; | తోం; – త;;,ధిం; | ;గి;ణ;తోం; –
త;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;,ధిం;;;;;, | ;;;;;;;; | ;;;;;,గి;; | ;;;;;;;,ణ |
;;;;;;;; | ;,తోం;;;;;; | ;;;, – త;;;; | ;;;;;,ధిం;, | ;;;;;;;,గి |
;;;;,ణ;;; | ;,తోం;;;;, – త; | ;;;,ధిం;;;, | ,గి;;ణ;;తోం;; ‖ త

8 :— త;, | ధీం; | ;; | గి; | ;, | ణా; | ;; | తొం;, | - త,ధీం | ;గి | ;ణా | ;తొం, | -
తధీంగి | ,ణాతొం | - త;ధిం | ;; | ,గి, | ;,ణ | ,; | ,తొం; | -
త;ధీం;, | ,గి;;ణ | ,;,తొం; | - త;ధీం;;గి;;ణ | ;;,తొం; -
త;, | ;;;ధీం | ;;;; | ;,;; | ;గి;; | ;;;; | ;;;ణా | ;;;; | ;;;; | ;తొం;;, | ;; -
త;, | ,ధీం;;, | ;,గి;, | ;;,ణా, | ;;;,తొం | ;; -
త;;ధీం,|;;;, గి;;;, | ,ణా;;;;తొం;, ‖ త

9 :— ;, - త | ;; | ;,దిం | ,; | ;,గి | ,; | ;,ణ | ;, | ;,తొం | ;, - త | ;,దిం |
;,గి | ;,ణ | ;,తొం | , - త,దిం | ,గిణ | ,తొం - త, | ;; | దిం; | ;గి |
;; | ణా, | ;తొం, | , - త;;, | దిం;;గి | ;;ణా, | ;తొం; -
త;;, | దిం;;గి;;ణా; | ;తొం; - త;;;;; | ,;;;;;;; | ;;;;;;,దీ, | ;;;;;;;;|
;;;;;;;, | ,;,గి;;;;, | ;;;;;;;; | ;,;;;;,ణా, | ,;;;;;;; | ;;,;;;;; | ;;,తొం;;;;; |
;;;;, - త;;; | ;;;;;;,దీ, | ;;;;;;;; | ,గి;;;;;;, | ,;.ణా;;;;, | ;;;;,
తొం,;;; | ;, - త;;;;,గిం, | ;;;,గి;;;, | ,ణా;;;;తొం;, ‖ త

82. సహ్రతము $21\frac{1}{4}$

వి :— ఈ సూత్రముచే జాతిఅక్షరమునకు $3+1\frac{1}{2}+\frac{3}{4}$ అక్షరము వంతున కాపుగ త్రిశ్రత్రికాలము, జాతి 6+4+3+2+1 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times21\frac{1}{4}=85$	3 - ;,	22
5	$5\times21\frac{1}{4}=106\frac{1}{4}$	$1\frac{3}{4}$ - ,;;,	27
6	$6\times21\frac{1}{4}=127\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ - ,	32
7	$7\times21\frac{1}{4}=148\frac{3}{4}$	$3\frac{1}{4}$ - ;;;;;;,	38
8	$8\times21\frac{1}{4}=170$	2 - ;	43
9	$9\times21\frac{1}{4}=191\frac{1}{4}$	$\frac{3}{4}$ - ;,	48

ఉదా :—

జాతి 3+1½+¾ కాపుగ త్రిశ్రతిశ్రకాలము, 6+4+3+2+1 తగ్గింపు

4 :— ;, – కి, | ;;ట;, | ;త;;, | క;;, – కి, | ,ట;త;క | ; – కి;ట;త;క; | –
కి;, | ;ట, | ;; | త;, | ;క, | ;; | – కి;, | ట,, | త;, | క;, | –
కి;ట | ;త, | ,క; | – కి,ట, | త,క, | – కిటతక ॥ త

5 :— ;;;, – త;;;; | ;,ది,;;;;,గి | ;;;;;,ణ;; | ;;;,తోం;;;; | ;, – త;;,ది;;,గి |
;;,ణ;;,తోం;; | , – త;ది;గి;ణ;తోం; | – త;, | ;ది, | ;; | గి;, | ;ణ, |
;; | తోం;, | ; – త, | ;ది, | ;గి, | ;ణ, | ;తోం, | ; – త, | ,ది; |
గి;ణ | ,తోం, | , – త,ది | ,గి,ణ | ,తోం, – త | దిగిణతోం ॥ త

6 :— , – త;;,ధిం | ;;;; | ;,గి;; | ,ణ;;,తోం | ;,, – త; | ధిం;;గి, | ,ణ;తోం; –
త, | ,ధిం;;గి;ణ;తోం; | – త;, | ;ధిం | ;; | ;; | ;గి, | ;; | ణ;, |
;తోం, | ;; | – త;, | ధిం; | ;, | గి,, | ణ;, | తోం;, | త;ధిం | ;; |
,గి; | ణ;తోం | ; – త, | ధిం; | గి,ణ, | తోం, – తధిం | ,గిణతోం ॥ త

7 :— ;;;;;;, – త; | ;;;;;;;; | ;;;,దిం;;;;, | ;;;;;;;,గి; | ;;;;,ణ;;;; | ;;,తోం;;;;; | , –
త;;;;;;,దిం, | ;;;;,గి;;,ణ | ;;,తోం;;, – త;; | ,దిం;;గి;ణ;తోం; | –
త;, | ;; | ;; | దిం; | ;; | ;; | గి;, | ;ణ, | ;; | తోం;, | , –
త, | ;; | ;దిం | ;; | ;గి, | ,ణ, | ;తోం, | ; – త, | ;; | దిం; | ;గి, | ,ణ; |
తోం; – త | ;,దిం | ;,గి | ,ణ,తోం | , – త,దిం | ,గిణతోం ॥ త

8 :— ; – త,, | ;ధిం;; | ;;;గి | ;;;; | ;ణా;; | ;;;తోం | ;; – త;ధిం | ,;; గి, |
;,ణా;, | ,తోం; – త;ధిం;, | ,గి;;ణా;;తోం; | – త;, | ;ధిం | ;; | ;; |
;గి | ;; | ;; | ;ణా | ;; | ;; | ;తోం, | ;; | – త;, | ధిం; | ;; | గి; | ;; |
ణా; | ;; | తోం;, | – త;ధిం | ;; | ,గి, | ;,ణ | ;; | ,తోం; | –
త,ధిం | ;గి | ;ణా | ;తోం, | – తధింగి | ,ణాతోం ॥ త

9 :— ;, – త;;;;;; । ;;;;;,దిం;, । ;;;;;;;; । ;,గి;;;;;, । ;;;;;,ణా;, । ;;;;;;;; ।

;,తోం;;;;;, – త । ;;;;;,దిం;, । ;;;, గి ;;;, । ;,ణా;;;;;తోం । ;;, –

త;;,దిం;, । ,గి;;ణా;;తోం; । – త;, । ;; । ;; । దిం; । ;; । ;; । గి; ।

;;।;; । ణా; । ;; । ;; । తోం;, । ; – త, । ;; । ;దిం । ;; । ;గి । ;; । ;ణా ।

;; । ;తోం, । ; – త, । ;; । దిం; । ;గి । ;; । ణా; । ;తోం, । , –

త; । ,దిం, । ,గి, । ,ణా, । ,తోం, – త । ,దింగి । ,ణాతోం ॥ త

83. సూత్రము $21\frac{1}{2}$

వి :— ఈ సూత్రమునే జాతి అక్షరమునకు $6+5+4+3+2+1+\frac{1}{2}$ అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times21\frac{1}{2}=86$	2 – ;	22
5	$5\times21\frac{1}{2}=107\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ – ,	27
6	$6\times21\frac{1}{2}=129$	3 – ;,	33
7	$7\times21\frac{1}{2}=150\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$ – ;,	38
8	$8\times21\frac{1}{2}=172$	———	43
9	$9\times12\frac{1}{2}=193\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$ – ;;,	49

ఉదా :—

జాతి $6+5+4+3+2+1+\frac{1}{2}$ అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు

4 :— ; – కి, । ;; । ట,, । ;త, । ;; । క;, । ; – కి, । ;,ట । ;; । త;, । ,క; । ; –

కి, । ;ట, । ;త, । ;క, । ; – కి, । ,ట; । త;క । ; – కి, । ట,త, । క, –

కిట । తక – కిటతక ॥ త

5 :— , – త;;; । ;;,డి; । ;;;; । ,గి;;; । ;;,ణ; । ;;;; । ,తోం;;; । ;;, –
త; । ;;;,డి । ;;;; । ,గి;;; । ;,ణ;; । ;;,తోం; । ;;;, – త । ;;;,డి ।
;;;,గి । ;;;,ణ । ;;;,తోం । ;;;, – త । ;;,డి; । ;,గి;; । ,ణ;;,తోం । ;;, –
త; । ,డి;,గి; । ణ తోం; । , – త,డి,గి,ణ । ,తోం, – తడిగిణతోం ॥ త

6 :— ;, – త । ;; । ,ధీం, । ;; । ;; । ,గి; । ;,ణ । ;; । ,తోం; । ;, – త । ;; ।
ధీం; । ;; । ;గి, । ;,ణ । ;; । తోం;, । , – త; । ,ధీం, । ;; । ,గి; ।
,ణ; । ,తోం; । , – త; । ధీం; । ;గి, । ,ణ; । తోం; – త । ,ధీం, ।
,గి,ణ । ,తోం, – త । ధీంగిణ । తోం – తధీంగిణతోం ॥ త

7 :— ;, – త;; । ;;;; । ;;;; । ;,డీం;, । ;;;; । ;;;; । ;,గి;; । ;;;,ణ । ;;;; । ;,తోం;; ।
;;;, – త । ;;;; । ;;;; । ;,డీం;, । ;;;; । ;;;,గి । ;;;; । ,ణ;;; । ;,తోం;; ।
;;, – త; । ;;;; । ;;,డీం, । ;;;; । ;;,గి; । ;;,ణ; । ;;,తోం; । ;;, –
త; । ;;;; । ,డీం;;, । ;;,గి; । ;,ణ;; । ,తోం;;, – త । ;;;,డిం । ;;;,గి ।
;,ణ;,తోం । ;, – త;,డిం । ;,గి,ణ,తోం । , – తద్దింగిణతోం ॥ త

8 :— త;, । ;ధీం । ;; । ;; । ;గీ । ;; । ;; । ;ణా । ;; । ;; । ;తోం, । ;; । – త;, । ,ధీం, ।
;; । ;,గి । ;; । ;; । ,ణా, । ;; । ;,తోం । ,; । – త;, । ధీం; । ;; । గీ; ।
;; । ణా; । ;; । తోం;, । – త;ధిం । ;; । ,గీ, । ;,ణ । ;; । ,తోం; । –
త,ధీం । ; గీ । ;ణా । ;తోం, । – తధీంగి । ,ణాతోం । – తధీంగీణాతోం ॥ త

9 :— ;;, – త; । ;;;; । ;;;; । ;;,డీం, । ;;;; । ;;;; । ;;,గీ, । ;;;; । ;;;; । ;;,ణా,
;;;; । ;;;; । ;;,తోం; । ;;;; । , – త;;; । ;;;; । ;;,డీం, । ;;;; । ;;;; ।
,గీ;;, । ;;;; । ;;,ణా, । ;;;; । ;;;; । ,తోం;;; । ;, – త;; । ;;;; । ;,డీం;, ।
;;;; । ;,గీ;, । ;;;; । ;,ణా;, । ;;;; । ;,తోం;; । ;, – త;; । ;;;,డిం ।
;;;; । ;,గీ;, । ;;;,ణ । ;;;; । ;,తోం;; । , – త;;; । ,డీం;;, । ,గీ;;, ।
,ణా;;, । ,తోం;, – త; । ,డీం;గీ, । ,ణా;తోం, – త । ,డీంగీణాతోం ॥ త ।

84. సూత్రము $21\frac{3}{4}$

వి :— ఈ సూత్రముచే 5 కా. ముక్తాయి, మూడుకాలముల ముక్తాయిలు మూడుగ వచ్చును. అనగ 1వ కాలమున ముక్తాయి, 2 వ కాలమున ముక్తాయి, 3వ కాలమున ముక్తాయి అని గ్రహించునది.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times21\frac{3}{4}=87$	1 - ,	22
5	$5\times21\frac{3}{4}=108\frac{3}{4}$	$3\frac{1}{2}$ - ;;;;;;,	28
6	$6\times21\frac{3}{4}=130\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$ - ;,	33
7	$7\times21\frac{3}{4}=152\frac{1}{4}$	$3\frac{3}{4}$ - ;;;;;;;,	39
8	$8\times21\frac{3}{4}=174$	2 - ;	44
9	$9\times21\frac{3}{4}=195\frac{3}{4}$	$\frac{1}{4}$ - ,	49

ఉదా :—

5 కా. ముక్తాయి, మూడు కాలముల ముక్తాయిలు మూడు

4 :— , - కిటతక - కిటతక - కిటతక । ▶ కి;, । ట;, । త;, । క;, - కి;, । ట;, । త;, । క;, । - కి;, । ట;, । త;, । క;, । ▶ కి,ట, । త,క, । - కి,ట, । త,క, । - కి,ట, । త,క, । ▶ కిటతక । కిటతక । కిటతక ॥ త

5 :— ;;;;;;, - తదిగి । ణతోం - తదిగిణతోం - తదిగిణతోం ▶ త । ;,ది । ;,గి । ;,ణ । ;,తోం । ;, - త । ;,ది । ;,గి । ;,ణ । ;,తోం । ;, - త । ;,ది । ;,గి । ;,ణ । ;,తోం । ;, ▶ త । ,ది,గి । ,ణ,తోం । , - త,ది । ,గి,ణ । ,తోం, - త । ,ది,గి । ,ణ,తోం ।, ▶ తదిగి । ణతోం - తది । గిణతోం - త । దిగిణతోం ॥ త

6 :— ;, – తధీంగిణతోం – తధీంగి । ణతోం – తధీంగిణతోం ▶ త, । ;ధీం । ;; ।
;గి, । ;ణ, । ;తోం, । ; – త, । ;ధీం । ;; । ;గి, । ;ణ, । ;తోం, । ; –
త, । ;ధీం । ;; । ;గి, । ;ణ, । ;తోం, । ; ▶ త, । ధీం; । గి,ణ, । తోం, –
త, । ధీం; । గి,ణ, । తోం, – త, । ధీం; । గి,ణ, । తోం, ▶ తధిం ।
,గిణతోం । తధీంగి । ణతోం – తధిం । ,గిణతోం ॥ త

7 :— ;;;;;;;, – త । ,దీంగిణతోం – తద్దీంగిణతోం – త,దిం । ,గిణతోం ▶ త; ।
;; । ,దీం, । ;; । ,గి; । ,ణ; । ,తోం; । , – త; । ;; । ,దీం, । ;; । ,గి; । ,ణ; ।
,తోం; । , – త; । ;; । ,దీం, । ;; । ,గి; । ,ణ; । ,తోం; । , ▶ త; । ,దీం, ।
,గి,ణ । ,తోం, – త । ;,దిం । ;,గి । ,ణ,తోం । , – త; । ,దీం, । ,గి,ణ ।
,తోం, ▶ త । ,దీంగి । ణతోం-త, । దీంగిణ । తోం-త,దిం । ,గిణతోం ॥ త

8 :— ; – తధీంగీణాతోం । తధీంగీణాతోం – తధీంగీణాతోం । ▶ త;, । ధీం; । ;; ।
గీ; । ;; । ణా; । ;; । తోం;, । – త;, । ధీం; । ;; । గీ; । ;; । ణా; । ;; ।
తోం;, । – త;, । ధీం; । ;; । గీ; । ;; । ణా; । ;; । తోం;, । ▶ త,ధీం । ;గీ ।
;ణా । ;తోం, । – త,ధీం । ;గీ । ;ణా । ;తోం, । – త,ధీం । ;గీ । ;ణా ।
;తోం, । ▶ తధీంగి । ,ణాతోం । తధీ గి । ,ణాతోం । తధీంగి । ,ణాతోం ॥ త।

9 :— , – తద్దీంగీణాతోం – తద్దీంగీ । ణాతోం – తద్దీంగీణాతోం ▶ త । ;; । ;,దిం । ;; ।
;,గి । ;; । ;,ణ । ;; । ;,తోం । ;, – త । ;; । ;,దిం । ;; । ;,గి । ;; ।
;,ణ । ;; । ;,తోం । ;, – త । ;; । ;,దిం । ;; । ;,గి । ;; । ;,ణ । ;; ।
;,తోం । ;, ▶ త । ;,దిం । ;,గి । ;,ణ । ;,తోం । , – త; । ,దీం, ।
,గీ, । ,ణా, । ,తోం,– త । ;,దిం । ;,గి । ;,ణ । ;,తోం । , ▶ త,దిం ।
,గీణ । ,తోం – త, । దీంగీ । ణాతోం – త । ,దీంగి । ,ణాతోం ॥ త

85. సూత్రము 22

వి :— ఈ సూత్రముచే A- జాతి అక్షరమునకు 7+6+5+4 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు వచ్చును. B- త్రికాలము, 3+2+1 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు, విన్యాస ముక్తాయి, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షరసంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	4×22= 88	——	22
5	5×22= 110	2 - ;	28
6	6×22= 132	——	33
7	7×22= 154	2 - ;	39
8	8×22= 176	——	44
9	9×22= 198	2 - ;	50

ఉదా :—

A- జాతి 7+6+5+4 కాపుగ తగ్గింపు

4 :— కి;, | ,,ట | ;; | ;త, | ;, | ,క; | ;; | - కి;, | ;ట, | ;; | త;, | ,క, |
;; | - కి;, | ,ట, | ;త, | ,,క | ,, | - కి;, | ట;, | త;, | క;, ॥ త

5 :— ; - త, | ;; | ,ది; | ,; | గి,, | ,,ణ | ,; | ,తోం, | ,, | , - త; | ;,ది |
;; | ,గి; | ,,ణ | ;; | ,తోం, | ;, - త | ;; | ది,, | ,గి, | ,ణ, |
,,తోం | ;; | - త;, | ది;, | గి;, | ణ;, | తోం,, ॥ త

6 :— త;, | ;,ధిం | ;; | ;; | ;, | ,గి; | ,, | ణ;, | ;,తోం | ,; | ; - త, | ;; |
ధిం; | ;, | ;; | గి,, | ,ణ, | ;; | తోం,, | ; - త, | ;,ధిం | ;; | ;; |
,గి, | ;ణ, | ;,తోం | ;; | - త;, | ధిం, | ,; | గి;, | ణ;, | తోం;, ॥ త

7 :— ; - త, | ;; | ;; | ;; | దీం; | ;; | ;; | ;గి, | ;; | ,ణ; | ;; | తొాం;, | ;, -
త | ;; | ;; | ;,దిం | ;; | ;; | ;,గి | ;, | ,ణ; | ;,తొాం | ;; | , -
త; | ;; | ;,దిం | ;; | ;; | ,గి; | ;ణ, | ;,తొాం | ;; | - త;,` | ;; |
దీం; | ;; | గి;, | ణ;, | తొాం;, ‖ త

8 :— త;, | ;,ధిం | ;; | ;; | ;; | ,గీ, | ;; | ;; | ;,ణ | ;; | ;; | ;; | ,తొాం; | ;; | -
త;, | ;ధీం | ;; | ;; | ;గీ | ;; | ;; | ;ణా | ;; | ;; | ;తొాం, | ;; | -
త;, | ,ధీం, | ;; | ;,గి | ;; | ;; | ,ణా, | ;; | ;,తొాం | ;; | -
త;, | ధీం; | ;; | గీ; | ;; | ణా; | ;; | తొాం;, ‖ త

9 :— ; - త, | ;; | ;; | ;; | దిం; | ;; | ;; | ;గీ | ;; | ;; | ;; | ణా; | ;; | ;; |
;తొాం, | ;; | , - త; | ;; | ;; | ,దిం, | ;; | ;; | ,గీ, | ;; | ;; | ,ణా, |
;; | ;; | ,తొాం; | ;, - త | ;; | ;; | ,దీం, | ;; | ;,గి | ;; | ;; |
,ణా, | ;; | ;,తొాం | ;; | - త;, | ;; | దిం; | ;; | గీ; | ;; | ణా; |
;; | తొాం;, ‖ త

86. సూత్రము $22\frac{1}{4}$

వి :— ఈ సూత్రముచే జాతి 5 కా. ముక్తాయి, 4 కా. ముక్తాయి, 3 కా. ముక్తాయి, 2 కా. ముక్తాయి, 3+2+1 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు, విన్యాస ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసేఅక్షరములు	క్రియలు
4	$4 \times 22\frac{1}{4} = 89$	3 - ;,	23
5	$5 \times 22\frac{1}{4} = 111\frac{1}{4}$	$\frac{3}{4}$ - ;,	28
6	$6 \times 22\frac{1}{4} = 133\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{4}$ - ;;,	34
7	$7 \times 22\frac{1}{4} = 155\frac{3}{4}$	$\frac{1}{4}$ - ,	39
8	$8 \times 22\frac{1}{4} = 178$	2 - ;	45
9	$9 \times 22\frac{1}{4} = 200\frac{1}{4}$	$3\frac{3}{4}$ - ;;;;;;;,	51

ఉదా :-

జాతి 5 కా. ముక్తాయి, 4 కా. ముక్తాయి, 3 కా. ముక్తాయి, 2 కా. ముక్తాయి, 3+2+1 తగ్గింపు, విన్యాస ముక్తాయి

4 :- ;, - కిటతక । కిటతక - కిటతక - కిటతక । కిటతక - కిటతక । - కిటతక ।
కిటతక । కిటతక । - కి,ట, । త,క, । - కి,ట, । త,క, । - కి,ట, । త,క, ।-
కి;ట । ;త, । ,క; । - కి,ట, । త,క, । - కిటతక । - కిటతక । త;, ।
కిటతక । త;, । కిటతక ॥ త

5 :- ;, - తదిగిణతోం - తదిగిణతోం - తదిగి । ణతోం - తదిగిణతోం - తది ।
గిణతోం - తదిగిణతోం । - తదిగిణ । తోం - తదిగి । ణతోం - తది ।
గిణతోం - త, । ;ది;,గి, । ;ణ;,తోం, । ; - త;,ది, । ;గి;, ణ, । ;తోం;, -
త, । ;ది;,గి, । ;ణ;,తోం, । ; - త; । ది;గి । ;ణ, । ,తోం; । - త,ది, ।
గి,ణ, । తోం, - తది । గిణతోం - త । దిగిణతోం । త;, । , -
తదిగి । ణతోం - త, । ;, - త । దిగిణతోం ॥ త

6 :- ;;, - తధింగిణతోం । తధింగిణతోం - తధింగిణతోం - తధిం । ,గిణతోం -
తధింగి । ణతోం - తధింగిణతోం । - తధింగి । ణతోం - తధిం । ,గిణతోం ।
తధింగి । ణతోం - త, । ధీం; । గి,ణ, । తోం, - త, । ధీం; । గి,ణ, । తోం, -
త, । ధీం; । గి,ణ, । తోం, - త, । ,ధీం, । ;,గి । ;ణ, । ,తోం; । -
త,ధీం । ;గి, । ణ,తోం, । - తధింగి । ణతోం - తధిం । ,గిణతోం ।
త;, । ; - తధిం । ,గిణతోం । త;, । ; - తధిం । ,గిణతోం ॥ త

7 :— , - తద్ధింగిణతోం - తద్ధింగిణతోం - త । ,దింగిణతోం - తద్ధింగి । ణతోం -
తద్ధింగిణ । తోం - తద్ధింగిణతోం । - తద్ధిం । గిణతోం - త । ,దింగి ।
ణతోం - త, । దింగిణ । తోం - త;;, । ;దిం,; । ;గి;,ణ, । ;తోం;, -
త, । ;;;దిం । ;;;గి, । ;ణ;,తోం, । ; - త;;, । ;దిం;; । ;గి;,ణ, । ;తోం;,-
త । ,; । ,దిం, । ;,గి । ,ణ, । ,తోం; । - త;, । దిం; । గి,ణ, । తోం, -
త, । దింగిణ । తోం - త,దిం । ,గిణతోం । త;, । ;, - త । ,దింగి ।
ణతోం - త, । ;; । , - త,దిం । ,గిణతోం ॥ త

8 :— ; - తధింగిణాతోం । తధింగిణాతోం - తధింగిణాతోం । - తధింగిణాతోం ।
తధింగిణాతోం । తధింగిణాతోం । - తధింగి । ,ణాతోం । తధింగి । ,ణాతోం ।
తధింగి । ,ణాతోం । - త,ధిం । ,గి । ;ణా । ;తోం, । త,ధిం । ,గి । ;ణా ।
;తోం, । త,ధిం । ;గి । ;ణా । ;తోం, । - త;ధిం । ;; । ,గి । ;,ణ ।
;; । ,తోం; । - త,ధిం । ,గి । ,ణా । ,తోం, । - తధింగి । ,ణాతోం । -
తధింగి । ,ణాతోం । త;, । ;; । తధింగి । ,ణాతోం । త;, । ;; ।
తధింగి । ,ణాతోం ॥ త

9 :— ;;;;;;;, - త । ,దింగిణాతోం - తద్ధింగిణా । తోం - తద్ధింగిణాతోం -
త,గిం । ,గిణాతోం - త, । దింగిణాతోం - త । ,దింగిణాతోం । - తద్ధిం ।
గిణా । తోం - త,దిం । ,గిణ । ,తోం - త, । దింగి । ణాతోం -
త, । ;;;దిం । ;;;గి । ;;;ణా । ;;;తోం, । ; - త;;, । ;దిం;; । ;గి;; ।
;ణా;; । ;తోం;, - త, । ;;;దిం । ;;;గి । ;;;ణా ।;;;తోం,। ; - త; ।
;,దిం । ;; । ,గి, । ;,ణ । ,; । ,తోం; । - త;, । దిం; । గి; । ణా; ।
తోం, - త, । దింగి । ణాతోం - త । ,దింగి । ,ణాతోం। త;, । ;; ।
,త,దిం । ,గిణ । ,తోం - త, । ;; । ;,త । ,దింగి ।, ణాతోం ॥ త

87. సూత్రము $22\frac{1}{2}$

వి :— ఈ సూత్రముచే జాతి 4 కా. ముక్తాయి, జాతి అక్షరమునకు 9+7+5 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసి అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times22\frac{1}{2}=90$	2 - ;	23
5	$5\times22\frac{1}{2}=112\frac{1}{2}$	$3\frac{1}{2}$ - ;;;,	29
6	$6\times22\frac{1}{2}=135$	1 - ,	34
7	$7\times22\frac{1}{2}=157\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$ - ;;,	40
8	$8\times22\frac{1}{2}=180$	———	45
9	$9\times22\frac{1}{2}=202\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$ - ;,	51

ఉదా :—

4 కా. ముక్తాయి, జాతి 9+7+5 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు

4 :— ; - కిటతక । కిటతక - కిటతక । - కి;, । ;; । ,ట; । ;; । ;త, । ;; । ;,క ।
;; । ;; । - కి;, । ;,ట । ;; । ;త, । ;; । ,క; । ;; । - కి;, । ,ట; ।
;త, । ;,క । ;; ॥ త

5 :— ;;;, - త । దిగిణతోం - తదిగిణ । తోం - తదిగిణతోం - త । ;; । ;; ।
ది;, । ;; । ,గి; । ;; । ;ణ, । ;; । ;,తోం । ;; । ;; । - త;, । ;,ది ।
;; । ;గి, । ;; । ,ణ; । ;; । తోం;, । ;, - త । ;; । ది;, । ,గి; । ;ణ,
;,తోం । ;; ॥ త

6 :— , - తధింగిణతోం । తధింగిణతోం - తధిం । ,గిణతోం - త, । ;; । ;,ధిం ।
;; । ;; । ;; । ;; । ,గి; । ;; । ;ణ, । ;; । ;,తోం । ;; । ;; । -
త;, । ;,ధిం । ;; । ;; । ;; । ,గి; । ;; । ణ;, । ;,తోం । ;; । ; -
త, । ;,ధిం । ;; । ;; । ,గి; । ;ణ, । ;,తోం । ;; ॥ త

7 :— ;;, - త,దిం । ,గిణతోం - తద్దిం । గిణతోం - తద్దింగి । ణతోం -
త; । ;; । ;; । ;; । ;,దిం । ;; । ;; । ;; । ;; । ,గి; । ;; । ;ణ, ।
;; । ;,తోం । ;; । ;; । - త;, । ;; । ;; । ;దిం । ;; । ;; । ;; । గి;, ।
;,ణ । ;; । ;తోం, । ;; । , - త; । ;; । ;,దిం । ;; । ;; । ,గి; ।
;ణ, । ;,తోం । ;; ॥ త

8 :— తధింగిణాతోం । తధింగిణాతోం । తధింగిణాతోం । - త;, । ;; । ,ధిం, । ;; । ;; । ;; ।
;,గి । ;; । ;; । ;; । ;; । ,ణా, । ;; । ;; । ;; । ;,తోం । ;; । ;; । -
త;, । ;,ధిం। ;; । ;; । ;; । ,గి, । ;; । ;; । ;,ణ । ;; । ;; । ;; । ,తోం; ।
;; । - త;, । ,ధిం, । ;; । ;,గి । ;; । ;; । ,ణా, । ;; । ;,తోం । ;; ॥ త

9 :— ;, - తద్దింగి । ,ణాతోం - తద్దిం । గిణాతోం - త,దిం । ,గిణాతోం -
త । ;; । ;; । ;; । ;; । ,దిం, । ;; । ;; । ;; । ;,గి । ;; । ;; । ;; । ;; ।
,ణా, । ;; । ;; । ;; । ;,తోం । ;; । ;; । - త;, । ;; । ;; । ;దిం । ;; । ;; ।
;; । గి; । ;; । ;; । ;ణా । ;; । ;; । ;; । తోం;, । ;, - త । ;; । ;; ।
,దిం, । ;; । ;,గి । ;; । ;; । ,ణా, । ;, । ;,తోం । ;; ॥ త

88. సూత్రము $22\frac{3}{4}$

వి :— ఈ సూత్రముచే 5 కా. ముక్తాయి, జాతి అక్షరమునకు 7+6+5+4 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times22\frac{3}{4}=91$	1 - ,	23
5	$5\times22\frac{3}{4}=113\frac{3}{4}$	$2\frac{1}{4}$ - ;;;;,	29
6	$6\times22\frac{3}{4}=136\frac{1}{2}$	$3\frac{1}{2}$ - ;;;,	35
7	$7\times22\frac{3}{4}=159\frac{1}{4}$	$\frac{3}{4}$ - ;,	40
8	$8\times22\frac{3}{4}=182$	2 - ;	46
9	$9\times22\frac{3}{4}=204\frac{3}{4}$	$3\frac{1}{4}$ - ;;;;;;,	52

ఉదా :–

5 కా. ముక్తాయి, జాతి 7+6+5+ 4 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు

4 :– , - కిటతక - కిటతక - కిటతక । - కి;, । ;,ట । ;; । ;త, । ;; ।,క; । ;; ।-
కి;, । ;ట, । ;; । త;, । ;క, । ;; । - కి;, । ,ట; । ;త, । ;,క । ;; । -
కి;, । ట;, । త;, । క;, ॥ త

5 :– ;;;;, - తదిగిణతోం - తది । గిణతోం - తదిగిణతోం - త, । ;; । ,ది; । ;;
గి;, । ;,ణ । ;; । ;తోం, । ;; । , - త; । ;,ది । ;; । ,గి; । ;,ణ । ;; ।
,తోం; । ;, - త । ;; । ది;, । ,గి; । ;ణ, । ;,తోం । ;; । - త;, । ది;, ।
గి;, । ణ;, । తోం;, ॥ త

6 :– ;;;, - తధిం । ,గిణతోం - తధీంగిణతోం - తధీంగిణతోం । - త;, । ;,ధిం ।
;; । ;; । ;; । ,గి; । ;; । ణ;, । ;,తోం । ;; । ; - త, । ;; । ధీం; ।
;; । ;; । గి;, । ;ణ, । ;; । తోం;, । ; - త, । ;,ధిం । ;; । ;; । ,గి; ।
;ణ, । ;,తోం । ;; । - త;, । ధీం; । ;; । గి;, । ణ;, । తోం;, ॥ త

7 :– ;, - తద్దింగిణతోం - తద్దింగిణ । తోం - తద్దీగిణతోం - త, । ;; । ;; । ;; ।
దీం; । ;; । ;; । ;గి, । ;; । ,ణ; । ;; । తోం;, । ;, - త । ;; । ;; । ;,దిం ।
;; । ;; । ;,గి । ;; । ,ణ; । ;,తోం । ;; । , - త; । ;; । ;,దిం ।
;; । ;; । ,గి; । ;ణ, । ;,తోం । ;; । - త;, । ;; । దీం; । ;; । గి;, । ణ;, । తోం;, ॥ త

8 :– ; - తధీంగీణాతోం । తధీంగీణాతోం - తధీంగీణాతోం । - త;, । ;,ధిం ।
;; । ;; । ;; । ,గీ, । ;; । ;; । ;,ణ । ;; । ;; । ;; । ,తోం; । ;; । -
త;, । ;ధీం । ;; । ;; । ;గీ । ;; । ;; । ;ణా । ;; । ;; । ;తోం, । ;; । -
త;, । ,ధీం, । ;; । ;,గి । ;; । ;; । ,ణా, । ;; । ;,తోం । ;; । -
త;, । ధీం; । ;; । గీ; । ;; । ణా; । ;; । తోం;, ॥ త

9 :– ;;;;;;, – త,దిం । ,గిణాతోం – తద్దింగిణాతోం – త।,దింగిణాతోం –

త, । ;; । ;; । ;; । దీం; । ;; । ;; । ;గి । ;; । ;; । ;; । ణా; ।
;; । ;; । ;తోం, । ;; । , – త; । ;; । ;; । ,దిం, । ;; । ;; । ,గి, ।
;; । ;; । ,ణా, । ;; । ;; । ,తోం; । ;, – త । ;; । ;; । ,దీం, । ;; ।
;,గి । ;; । ;; । ,ణా, । ;; । ;,తోం । ;; । – త;, । ;; । దీం; । ;; ।
గి; । ;; । ణా; । ;; । తోం;, ॥ త

89. సూత్రము 23

వి :– ఈ సూత్రముచే జాతి ముక్తాయిగ త్రికాలము, (అనగ 1,2,3. కాలముల ముక్తాయిలు మూడుయని అర్థము) త్రిశ్రపైకాలమున ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసి అక్షరములు	క్రియలు
4	4×23 = 92	———	23
5	5×23 = 115	1 – ,	29
6	6×23 = 138	2 – ;	35
7	7×23 = 161	3 – ;,	41
8	8×23 = 184	———	46
9	9×23 = 207	1 – ,	52

ఉదా :–

జాతి ముక్తాయిగ త్రికాలము, త్రిశ్రపైకాలమున ముక్తాయి

4 :– కి;, । ట;, । త;, । క;, । – కి;, । ట;, । త;, । క;, । – కి;, । ట;, । త;, ।
క;, । – కి,ట, । త,క, । – కి,ట, । త,క, । – కి,ట, । త,క, । – కిటతక ।
కిటతక । కిటతక । – కిటతక – కిట । తక – కిటతక ॥ త

5 :— , - త; | ,ది; | ,గి; | ,ణ; | ,తోం; | , - త; | ,ది; | ,గి; | ,ణ; |
,తోం; | , - త; | ,ది; | ,గి; | ,ణ; | ,తోం; | , - త,ది | ,గి,ణ |
,తోం, - త | ,ది,గి | ,ణ,తోం | , - త,ది | ,గి,ణ | ,తోం, -
త | దిగిణతోం | తదిగిణ | తోం - తదిగి | ణతోం - తదిగి | ణతోం -
తదిగిణ | తోం - తదిగిణతోం ‖ త

6 :— ; - త, | ,ధీం | ;; | ;గి, | ;ణ, | ;తోం, | ; - త, | ;ధీం | ;; | ;గి, |
;ణ, | ;తోం, | ; - త, | ;ధీం | ;; | ;గి, | ;ణ, | ;తోం, | ; -
త, | ధీం; | గి,ణ, | తోం, - త, | ధీం; | గి,ణ, | తోం, - త, | ధీం; |
గి,ణ, | తోం, - తధిం | ,గిణతోం | తధీంగి | ణతోం - తధిం |
,గిణతోం | - తధీంగిణతోం | తధీంగిణతోం | తధీంగిణతోం ‖ త

7 :— ;, - త | ;; | ;,దిం | ;; | ;,గి | ;,ణ | ;,తోం | ;, - త | ;; | ;,దిం |
;; | ;,గి | ;,ణ | ;,తోం | ;, - త | ;; | ,,దిం | ;; | ;,గి | ;,ణ |
;,తోం | ;, - త | ;,దిం | ;,గి | ,ణ,తోం | , - త; | ,దీం, | ,గి,ణ |
,తోం, - త | ;,దిం | ;,గి | ,ణ,తోం | , - త,దిం | ,గిణతోం | తద్దీం |
గిణతోం - త | ,దీంగి | ణతోం - త,దిం | ,గిణతోం -
త, | దీంగిణతోం - త | ,దీంగిణతోం ‖ త

8 :— త;, | ధీం; | ;; | గీ; | ;; | ణా; | ;; | తోం;, | త;, | ధీం; | ;; | గీ; |
;; | ణా, | ;; | తోం;, | త;, | ధీం; | ;; | గీ; | ;; | ణా; | ;; | తోం;, | -
త,ధీం | ;గీ | ;ణా | ;తోం, | త,ధీం | ;గీ | ;ణా | ;తోం, |
త,ధీం | ;గీ | ;ణా | ;తోం, | - తధీంగి | ,ణాతోం | తధీంగి | ,ణాతోం |
తధీంగి | ,ణాతోం | - తధీంగీణ | ,తోం - తధీంగి | ,ణాతోం -
తధిం | ,గీణాతోం ‖ త

9 :— , త; । ;; । ,దీం, । ;; । ,గీ, । ;; । ,ణా, । ;; । ,తోం; । - ,త; । ;; । ,దీం, । ;; । ,గీ, । ;; । ,ణా, । ;; । ,తోం; । , - త; । ;; । ,దీం, । ;; । ,గీ, । ;; । ,ణా, । ;; । ,తోం; । , - త; । ,దీం, । ,గీ, । ,ణా, । ,తోం, - త । ;,దిం । ;,గి । ;,ణ । ;,తోం । , - త; । ,దీం, । ,గీ, । ,ణా, । ,తోం, - త । ,దింగి । ,ణాతోం । తద్దిం । గిణా । తోం - త,దిం । ,గిణ । ,తోం - త,దిం । ,గిణాతోం । తద్దింగి । ణాతోం - త,దిం । ,గిణాతోం ॥ త

90. సూత్రము $23\frac{1}{4}$

వి :— ఈ సూత్రముచే జాతి 5 కా. ముక్తాయి, 4 కా. ముక్తాయి, 3 కా. ముక్తాయి, 2 కా. ముక్తాయి, 1 కా. ముక్తాయిగ వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times23\frac{1}{4}=93$	3 - ;,	24
5	$5\times23\frac{1}{4}=116\frac{1}{4}$	$3\frac{3}{4}$ - ;;;;;;;,	30
6	$6\times23\frac{1}{4}=139\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ - ,	35
7	$7\times23\frac{1}{4}=162\frac{3}{4}$	$1\frac{1}{4}$ - ;;,	41
8	$8\times23\frac{1}{4}=186$	2 - ;	47
9	$9\times23\frac{1}{4}=209\frac{1}{4}$	$2\frac{3}{4}$ - ;;;;;,	53

ఉదా :—

జాతి 5,4,3,2,1 కాలముల ముక్తాయిలు

4 :— ;, - కిటతక । కిటతక - కిటతక - కిటతక । కిటతక - కిటతక । - కిటతక । కిటతక । కిటతక - కి,ట, । త,క, । కి,ట, । త,క, । కి,ట, । త,క, । - కి;, । ట;, । త;, । క;, । కి;, । ట;, । త,, । క;, । కి;, । ట;, । త;, । క;, ॥ త

5 :— ;;;;;;;, - త । దిగిణ తోం - తదిగిణతోం - తదిగిణతోం - త । దిగిణతోం -
తదిగిణ । తోం - తదిగిణతోం - త । దిగిణతోం । తదిగిణ । తోం -
తదిగి । ణతోం - త, । ది,గి, । ణ,తోం, । త,ది, । గి,ణ, । తోం, -
త, । ది,గి, । ణ,తోం, । - త;, । ది;, । గి;, । ణ;, । తోం;, ।
త;, । ది;, । గి;, । ణ;, । తోం;, । త;, । ది;, । గి;, । ణ;, । తోం;, ॥ త

6 :— ; - తధింగిణతోం - తధింగిణతోం - తధిం । ,గిణతోం - తధింగిణతోం ।
తధింగిణతోం - తధిం । ,గిణతోం - తధిం । ,గిణతోం । తధింగి । ణతోం -
తధిం । ,గిణతోం । - త,ధిం । ;గి, । ణ, తోం, । త,ధిం । ;గి, । ణ,తోం, ।
త,ధిం । ;గి, । ణ,తోం, । - త;, । ధిం; । ;; । గి;, । ణ;, । తోం;, । త;, ।
ధిం; । ;; । గి;, । ణ;, । తోం;, । త;, । ధిం; । ;; । గి;, । ణ;, । తోం;, ॥ త

7 :— ;;, - తద్దింగిణతోం - తద్దిం । గిణతోం - తద్దింగిణతోం - త,దిం । ,గిణతోం
తద్దిం । గిణతోం - తద్దింగి । ణతోం - త,దిం । ,గిణతోం । తద్దిం ।
గిణతోం - త । ,దింగి । ణతోం - త, । ;దిం । ;గి, । ణ,తోం, ।
త;, । దిం; । గి,ణ, । తోం, - త, । ;దిం । ;గి, । ణ,తోం, । -
త;, । ;; । దిం; । ;; । గి;, । ణ;, । తోం;, । త;, । ;; । దిం; । ;; ।
గి;, । ణ;, । తోం;, । త;, । ;; । దిం; । ;; । గి;, । ణ;, । తోం;, ॥ త

8 :— ; - తధింగీణాతోం । తధింగీణాతోం - తధింగీణాతోం । - తధింగీణాతోం ।
తధింగీణాతోం । తధింగీణాతోం । - తధింగి । ,ణాతోం । తధింగి ।
,ణాతోం । తధింగి । ,ణాతోం । - త,ధిం । ;గీ । ;ణా । ;తోం, ।
త,ధిం । ;గీ । ;ణా । ;తోం, । త,ధిం । ;గీ । ;ణా । ;తోం, । - త;, ।
ధిం; । ;; । గీ; । ;; । ణా; । ;; । తోం;, । త;, । ధిం; । ;; । గీ; । ;; ।
ణా; । ;; । తోం;, । త;, । ధిం; । ;; । గీ; । ;; । ణా; । ;; । తోం;, ॥ త

9 :– ;;;;;, - తద్దింగి | ,ణాతొం - తద్దింగిణాతొం - త,దిం | ,గిణాతొం -

తద్దింగి | ,ణాతొం - తద్దిం | గిణాతొం - త,దిం | ,గిణాతొం -

త | ,దింగి | ,ణాతొం | తద్దిం | గిణా | తొం - త,దిం | ,గిణ | ,తొం -

త, | ;దిం | ;గి | ;ణా | ;తొం, | త;, | దిం; | గి; | ణా; | తొం, -

త, | ;దిం | ;గి | ;ణా | ;తొం, | - త;, | ;; | దిం; | ;; | గి; | ;; |

ణా; | ;; | తొం;, | త;, | ;; | దిం, | ;; | గి; | ;; | ణా; | ;; |

తొం;, | త;, | ;, | దిం; | ;; | గి; | ;; | ణా; | ;; | తొం;, ‖ త

91. సూత్రము $23\frac{1}{2}$

వి :– ఈ సూత్రముచే జాతి అక్షరమునకు 9+7+5 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు, చతురశ్ర పైకాలము, త్రిశ్ర, త్రిశ్రపైకాలము వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	వ్రాసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4 \times 23\frac{1}{2} = 94$	2 - ;	24
5	$5 \times 23\frac{1}{2} = 117\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$ - ;;,	30
6	$6 \times 23\frac{1}{2} = 141$	3 - ;,	36
7	$7 \times 23\frac{1}{2} = 164\frac{1}{2}$	$3\frac{1}{2}$ - ;;;,	42
8	$8 \times 23\frac{1}{2} = 188$	——	47
9	$9 \times 23\frac{1}{2} = 211\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ - ,	53

ఉదా :–

జాతి 9+7+5 X తగ్గింపు, చ పై, త్రి, త్రి. పైకాలము

4 :– ; - కి, | ;; | ;,ట | ;; | ;; | త;, | ;; | ,క; | ;; | ; - కి, | ;; | ,ట; | ;; |

త;, | ;,క | ;; | ; - కి, | ;,ట | ;; | త;, | ,క; | ; - కిటతక | -

కిటత | క - కిటతక ‖ త

5 :— ;;, – త; । ,;;; । ;;;,ది । ;;;, । ;;;; । ,గి;;; । ,;;; । ;,ణ;; । ;;;; । ;;,తోం; ।
;;;; । ;;;, – ,;;; – త । ,;;; । ;;,ది, . ,;;; । ;,గి;; । ;;;; । ,ణ;;; ।
;;;,తోం । ;;;; । ;;, – త; । ;;;,ది । ;;;; । ,గి;;; । ,,ణ;; । ;;,తోం; ।
;;;, – త । దిగిణతోం – త,ది । ,గి,ణ,తోం । , – తదిగిణతోం ॥ త

6 :— ;, – త । ;; । ;, । ధీం; । ,; । ;; । ;; । ,గి, । ;, । ,,ణ । ;; । ;; ।
తోం;, । ;; । , – త; । ;; । ధీం, । ;, । ;; । ,గి, । ;; । ,ణ; । ;; ।
తోం;, । ;, – త । ;; । ధీం; । ;; । ,గి, । ;,ణ । ;; । తోం;, । , –
తధీంగిణతోం । – తధీం । గిణతోం । – తధీంగిణతోం ॥ త

7 :— ;;;, – త । ;;;; । ;;;; । ;;;; । ;;;; । ;,దీం;. । ;;;; । ;;;; । ;;;; ।
;;;,గి । ,;;; । ,;;, । ,ణ;;; । ;,;; । ;,తోం;; । ;;;; । ;;, –
త; । ;;;; । ,;;; । ,;;; । ,దీం;;, । ;;;; । ;;;; । ,;,గి; । ;;;; ।
;,ణ;; । ;,;; । ,తోం;;, । ;;;, – త । ;;;; । ;;;; । ,,దీం;, । ,,,, ।
;;;,గి । ;;;; । ,ణ;;; । ;,తోం;; । ;;, – త,దీం । ,గిణతోం –
త; । ,దీం;గి । ,ణ,తోం, – త । ,దీంగిణతోం ॥ త

8 :— త,, । ;; । ,ధీం, । ;; । ;, । ;; । ,,గి । ;; । ,; । ;, । ;; । ,ణా, । ;; । ;; । ;, ।
;,తోం । ;; । ;; । – త;, । ;,ధీం । ,, । ;; । ,; । ,గీ, । ,, । ;; । ;,ణ ।
;, । ;; । ;; । ,తోం; । ;, । – త;, । ,ధీం, । ;; । ,,గి । ,; । ;; । ,ణా, । ;; ।
,,తోం । ;, । – తధీంగీణాతోం । తధీం । గీణ । ,తోం–తధీం । గీణాతోం ॥ త

9 :— , – త;;; । ;;;; । ,;;; । ;;;; । ;;;,దీం, । ;,;, । ,;;; । ,,;, । ;;;; । ,గీ;;, । ;,,; ।
,;;; । ;,,, । ;;,ణా, । ;;;; । ;;;; । ;;;; । ,;;; । ,తోం,,; । ;;;, । ;, –
త;; । ;;;; । ;,;; । ;;;,దం । ;;;, । ,,;; । ;,;; । ;,గీ;, । ;;;, । ;;;; ।
,;;,ణ । ;,;, । ;;;; । ;;;; । ;,తోం;; । ;,,; । , – త;;; । ;;;; ।
;,,దీం, । ,;;; । ;;;; । ,గీ;;, । ,;,; । ;;,ణా, । ;;;; । ;;;; । ,తోం;;; । ;, –
తధీంగి । ,ణాతోం – త; ।, దీం;గి । ;,ణా, । ,తోం, – త,దిం । ,గీణాతోం ॥ త

92. సూత్రము $23\frac{3}{4}$

వి :— ఈ సూత్రముచే 5 కా. ముక్తాయి, ముక్తాయిగ త్రికాలము, (అనగ 1 కా. ముక్తాయి, 2 కా. ముక్తాయి, 3 కా. ముక్తాయి) త్రిశ్రపై కాలమున ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times23\frac{3}{4}=95$	1 - ,	24
5	$5\times23\frac{3}{4}=118\frac{3}{4}$	$1\frac{1}{4}$ - ;;,	30
6	$6\times23\frac{3}{4}=142\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$ - ;,	36
7	$7\times23\frac{3}{4}=166\frac{1}{4}$	$1\frac{3}{4}$ - ;;;,	42
8	$8\times23\frac{3}{4}=190$	2 - ;	48
9	$9\times23\frac{3}{4}=213\frac{3}{4}$	$2\frac{1}{4}$ - ;;;;,	54

ఉదా :—

5 కా. ముక్తాయి, ముక్తాయిగ త్రికాలము, త్రిశ్రపై కాలమున ముక్తాయి

4 :— , - కిటతక - కిటతక - కిటతక । - కి;, । ట;, । త;, । క;, । - కి;, । ట;, ।
త;, । క;, । - కి;, । ట;, । త;, । క;, । - కి,ట, । త,క, । - కి,ట, ।
త,క, । - కి,ట, । త,క, । - కిటతక । కిటతక । కిటతక । -
కిటతక - కిట । తక - కిటతక ॥ త

5 :— ;;, - తదిగిణతోం - తదిగిణతోం - త । దిగిణతోం - త; । ,ది; । ,గి; ।
,ణ; । ,తోం; । , - త; । ,ది; । ,గి; । ,ణ; । ,తోం; । , - త; । ,ది; ।
,గి; । ,ణ; । ,తోం; । , - త,ది । ,గి,ణ । ,తోం, - త । ,ది,గి ।
,ణ,తోం । , - త,ది । ,గి,ణ । ,తోం, - త । దిగిణతోం । తదిగిణ । తోం -
తదిగి । ణతోం - తదిగి । ణతోం - తదిగిణ । తోం - తదిగిణతోం ॥ త

6 :— ;, - తధింగిణతోం - తధింగి । ణతోం - తధింగిణతోం - త, । ;ధిం । ;; ।
;గి, । ;ణ, । ;తోం, । ; - త, । ;ధిం । ;; । ;గి, । ;ణ, । ;తోం, । ; -
త, । ;ధిం । ;; । ;గి, । ;ణ, । ;తోం, । ; - త, । ధిం; । గి,ణ, । తోం, -
త, । ధిం; । గి,ణ, । తోం, - త, । ధిం; । గి,ణ, । తోం, - తధిం ।
,గిణతోం । తధింగి । ణతోం - తధిం । ,గిణతోం । - తధింగిణతోం ।
తధింగిణతోం । తధింగిణతోం ॥ త

7 :— ;;;, - తద్దింగిణతోం - త, । దింగిణతోం - తద్దింగిణతోం - త । ;, । ;,దిం । ;; ।
;,గి । ;,ణ । ;,తోం । ;, - త । ;; । ;,దిం । ;; । ;,గి । ;,ణ ।;,తోం । ;, -
త । ;; । ;,దిం । ;; । ;,గి । ;,ణ । ;,తోం । ;, - త । ;,దిం ।
;,గి । ,ణ,తోం । , - త; । ,దిం, । ,గి,ణ । ,తోం, - త । ;,దిం ।
;,గి । ,ణ,తోం । , - త,దిం । ,గిణతోం । తద్దిం । గిణతోం - త । ,దింగి ।
ణతోం - త,దిం । ,గిణతోం - త, । దింగిణతోం - త । ,దింగిణతోం ॥ త

8 :— ; - తధింగీణాతోం । తధింగీణాతోం - తధింగీణాతోం । - త;, । ధిం; । ;; ।
గీ; । ;; । ణా; । ;; । తోం;, । - త;, । ధిం; । ;; । గీ; । ;; । ణా; । ;; ।
తోం;, । - త;, । ధిం; । ;; । గీ; । ;; । ణా; । ;; । తోం;, । - త,ధిం ।
;గీ । ;ణా । ;తోం, । - త,ధిం । ;గీ । ;ణా । ;తోం, । త,ధిం । ;గీ । ;ణా ।
;తోం, । - తధింగి । ,ణాతోం । తధింగి । ,ణాతోం । తధింగి । ,ణాతోం । -
తధింగీణ । ,తోం - తధింగి । ,ణాతోం - తధిం । ,గీణాతోం ॥ త

9 :— ;;;;, - తద్దింగీణ । ,తోం - తద్దింగీణాతోం - తద్దింగి । ,ణాతోం -
త; । ;; । ,దిం, । ;; । ,గీ, । ;; । ,ణా, । ;; । ,తోం; । , - త; । ;; ।
,దిం, । ;; । ,గీ, । ;; । ,ణా, । ;; । ,తోం; । , - త; । ;; । ,దిం, । ;; ।
,గీ, । ;; । ,ణా, । ;; । ,తోం; । , - త; । ,దిం, । ,గీ, । ,ణా, । ,తోం, -
త । ;,దిం । ;,గి । ;,ణ । ;,తోం । , - త; ।,దిం, । ,గీ, । ,ణా, । ,తోం, -
త । ,దింగి । ,ణాతోం । - తద్దిం । గీణా । తోం - త, దిం । ,గీణ । ,తోం -
త,దిం । ,గీణాతోం । తద్దింగీ । ణాతోం - త,దిం । ,గీణాతోం ॥ త

93. సూత్రము 24

వి :– ఈ సూత్రముచే ముక్తాయి, త్రికాలము, 3+2+1, జాతి 2 కా. 1 సారి, 2 కాలంకాపు - 3 కా. 2 సార్లు, 4 కాలంకాపు - 4 కా, 3 సార్లు వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	4×24= 96	———	24
5	5×24= 120	———	30
6	6×24= 144	———	36
7	7×24= 168	———	42
8	8×24-- 192	———	48
9	9×24= 216	———	54

ఉదా :–

ముక్తాయి, త్రికాలము, 3+2+1, జాతి 2 కా. 1 సారి, 2 కా. కాపు - 3 కా. 2 సార్లు, 4 కా. కాపు - 4 కా. 3 సార్లు

4 :– కిటతక । కిటతక । కిటతక । - కి;, । ట;, । త;, । క;, । - కి,ట, । త,క, । - కిటతక । - కి;ట । ;త, । ,క; । - కి,ట, । త,క, । – కిటతక । - కి,ట, । త,క, । త;, । ;; । - కిటతక । కిటతక । త;, - కిటతక । కిటతక - కిటతక ‖ త

5 :– తదిగిణ । తొం - తదిగి । ణతొం - తది । గిణతొం - త । ;,ది । ;,గి । ;,ణ । ;,తొం । ;, - త । ,ది,గి । ,ణ,తొం । , - తదిగి । ణతొం - త, । .ది; గి;ణ । ;తొం, । , - త,ది । ,గి,ణ । ,తొం, - త । దిగిణతొం । - త,ది, । గి,ణ, । తొం, - త, । ;; । ;; । - తదిగిణ । తొం-తదిగి । ణతొం - త;, । , - తదిగిణతొం - తది । గిణతొం - తదిగిణతొం ‖ త

6 :— తధింగి । ణతోం – తధిం । ,గిణతోం । తధింగి । ణతోం – త, । ;ధిం । ;; ।
;గి, । ;ణ, । ;తోం, । ; – త, । ధిం; । గి,ణ, । తోం, – తధిం । ,గిణతోం ।
త;ధిం । ;; । ,గి; । ణ;తోం । ; – త, । ధిం; । గి,ణ, । తోం, –
తధిం । ,గిణతోం । – త,ధిం । ;గి, । ణ,తోం, । త;, । ;; । ;, । –
తధింగి । ణతోం – తధిం । ,గిణతోం । – త;;, – తధిం । ,గిణతోం –
తధింగి । ణతోం – తధింగిణతోం ॥ త

7 :— తద్దీం । గిణతోం – త । ,డీంగి । ణతోం – త, । దీంగిణ । తోం –
త; । ;; । ,దీం, । ;; । ,గి; । ,ణ; । ,తోం; । , – త; । ,దీం, । ,గి,ణ ।
,తోం, – త । ,దీంగి । ణతోం – త, । ;; । దీం; । ;గి, । ,ణ; । తోం; –
త । ;,దిం । ;,గి । ,ణ,తోం । , – త,దిం । ,గిణతోం । – త;, । డీం; ।
గి,ణ, । తోం, – త, । ;; । ;, । ;; । – తద్దీం । గిణతోం – త । ,దీంగి ।
ణతోం – త;, । ;, – తద్దీంగి । ణతోం – తద్దీంగిణ । తోం – తద్దీంగిణతోం ॥ త

8 :— తధీంగి । ,ణాతోం । తధీంగి । ,ణాతోం । తధీంగి । ,ణాతోం । –
త,, । ధీం; । ;; । గీ, । ;; । ణా; । ;; । తోం;, । – త,ధీం । ,గీ । ;ణా ।
;తోం, । – తధీంగి । ,ణాతోం । – త;ధిం । ;; । ,గీ, । ;,ణ । ;; । ,తోం; । –
త,ధీం । ;గీ । ;ణా । ;తోం, । – తధీంగి । ,ణాతోం । త,ధీం । ;గీ ।
,ణా । ;తోం, । – త;, । ;; । ;; । ;; । – తధీంగి । , ణాతోం । తధీంగి ।
,ణాతోం । – త;;;, । – తధీంగీణాతోం । తధీంగీణాతోం । తధీంగీణాతోం ॥ త

9 :— తద్దీం । గీణా । తోం – త,దిం । ,గీణ । ,తోం – త, । దీంగీ । ణాతోం –
త । ;, । ;,దిం । ;; । ;,గి । ;; । ;,ణ । ;; । ;,తోం । ;, – త । ;,దిం ।
;,గి । ,,ణ । ;,తోం । , – త,దిం । ,గీణ । ,తోం – త, । ;; । దీం; ।
;గీ । ;; । ణా; । ;తోం, । , – త; । ,డీం, । ,గీ, । ,ణా, । ,తోం, –
త । ,దీంగి । ,ణాతోం । – త;, । దీం; । గీ; । ణా; । తోం, –
త, । ;; । ;; । ,; । ;; । – తద్దీం । గీణా । తోం – త,దిం । ,గీణ । ,తోం –
త,, । ;;, – త,దిం । ,గీణాతోం-త, । దీంగీణాతోం – త । ,దీంగీణాతోం ॥ త

94. సూత్రము $24\frac{1}{4}$

వి :— ఈ సూత్రముచే జాతి అక్షరమునకు $3+1\frac{1}{2}+\frac{3}{4}$ అక్షరము వంతు కాపున తగ్గింపుగ త్రిశ్రతికాలము, జాతి $5+4+3+2+1$ అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times24\frac{1}{4}=97$	3 - ;,	25
5	$5\times24\frac{1}{4}=121\frac{1}{4}$	$2\frac{3}{4}$ - ;;;;;,	31
6	$6\times24\frac{1}{4}=145\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$ - ;;,	37
7	$7\times24\frac{1}{4}=169\frac{3}{4}$	$2\frac{1}{4}$ - ;;;;,	43
8	$8\times24\frac{1}{4}=194$	2 - ;	49
9	$9\times24\frac{1}{4}=218\frac{1}{4}$	$1\frac{3}{4}$ - ;;;,	55

ఉదా :—

జాతి $3+1\frac{1}{2}+\frac{3}{4}$ × త్రిశ్రతికాలము, $5+4+3+2+1$ × తగ్గింపు, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి

4 :— ;, - కి, । ;;ట;, । ;త;;, । క;;, - కి, । ,ట;త;క । ; - కి;ట;త;క; । - కి;, । ,ట; । ;త, । ;,క । ;; । - కి;, । ట;, । త;, । క;, । - కి;ట । ;త, । ,క; । - కి,ట, । త,క, । - కిటతక । - కిటత । క- కిట । తక - కి । టతక ॥ త

5 :— ;;;;;, - త;; । ;;;,ది;;;; । ;,గి;;;;;;,ణ । ;;;;;,తొం;; । ;;;, - త;;,ది; । ;,గి;;,ణ;;,తొం । ;;, - త;ది;గి;ణ, । ,తొం; - త; । ;ది, । ;,గి । ;; । ణ;, । ,తొం; । ; - త, । ;ది, । ;గి, । ;ణ, । ;తొం, । ; - త, । ,ది; । గి;ణ । ;తొం, । , - త,ది । ,గి,ణ । ,తొం, - త । దిగిణతొం । - తదిగి । ణతొం - త । దిగిణ । తొం - తది । గిణతొం ॥ త

6 :— ;;, – త; | ;,ధిం;, | ;;;,గి | ;;,ణ, | ;,తోం;; | , – త;ధిం; | ;గి;ణ; | తోం; –
త;ధిం;;గి | ;ణ;తోం; – త, | ;,ధిం | ;; | ;; | ,గి; | ;ణ, | ;,తోం | ;; | –
త;, | ధిం; | ;; | గి;, | ణ;, | తోం;, | – త;ధిం | ;; | ,గి; | ణ;తోం | ; –
త, | ధిం; | గి,ణ, | తోం, – తధిం | ,గిణతోం | –
తధిం | గిణతోం | తధిం | గిణతోం | తధిం | గిణతోం || త

7 :— ;;;;, – త;;; | ;;;;;;;; | ,దిం;;;;;;, | ;;;;,గి;;; | ;;,ణ;;;;; | ,తోం;;;;;, –
త; | ;;;;,దిం;;, | ;;,గి;;,ణ;; | ,తోం;;, – త;;,దిం, | ;,గి;ణ;తోం; –
త | ;; | ;; | ,దిం, | ;; | ;,గి | ;; | ణ;, | ,తోం; | ; – త, | ;; |
;దిం | ;; | ;గి, | ;ణ, | ;తోం, | ; – త, | ;; | దిం; | ;గి, | ,ణ; |
తోం; – త | ;,దిం | ;,గి | ,ణ,తోం | , – త,దిం | ,గిణతోం | –
త,దిం | ,గిణ | తోం – త, | దింగి | ణతోం – త | ,దిం | గిణతోం || త

8 :— ;; – త;, | ;ధిం;; | ;;,గీ | ;;;, | ;ణా;; | ;;;తోం, | ;; – త;ధిం | ;;,గీ, |
;,ణా;, | ,తోం; – త;ధిం;, | ,గీ;;ణా;;తోం; | – త;, | ,ధిం, | ;; |
,,గి | ;, | ;; | ,ణా, | ;; | ;,తోం | ;; | – త;, | ధిం; | ;; | గీ; | ;; |
ణా, | ,, | తోం;, | – త;ధిం | ;; | ,గీ, | ;,ణ | ;; | ,తోం; | –
త,ధిం | ;గీ | ;ణా | ;తోం, | – తధింగి | ,ణాతోం | – తధిం | గీణ |
,తోం – త | ధింగి | ,ణా | తోం – తధిం | ,గీ | ణాతోం || త

9 :— ;;;, – త;;;; | ;;;;;;;,దిం | ;;;;;;;; | ;;;,గీ;;;, | ;;;;;;;,ణ | ;;;;;;;; |
;;;,తోం;;;; | ;, – త;;;;;,దిం | ;;;;;,గీ;, | ;;;,ణా;;;, | ;,తోం;;,
త;;,దిం | ;;,గీ;;ణా;, | ,తోం; – త; | ;; | ;,దిం | ;; | ;; | ,గీ, | ;; |
;,ణ | ;; | ;; | ,తోం; | ; – త, | ;; | ;దిం | ;; | ;గీ | ;; | ;ణా | ;; |
;తోం, | ; – త, | ;; | దిం; | ;గీ | ;; | ణా; | ;తోం, | , – త; |
,దిం, | ,గీ, | ,ణా, | ,తోం, – త | ,దింగి | ,ణాతోం | – త,దిం |
,గీ | ణాతోం | – త,దిం | ,గీ | ణాతోం | – త,దిం | ,గీ | ణాతోం || త

95. సూత్రము $24\frac{1}{2}$

వి :— ఈ సూత్రముచే త్రికాలజాతి త్రికాలము వచ్చును. అనగా జాతి ప్రథమ కాల గమనము 1,2,3 కాలములుగను, జాతి ద్వితీయ కాలగమనము 1,2,3 కాలములుగను, జాతి తృతీయ కాలగమనము 1,2,3 కాలములుగను అనుటయని అర్థము.

గమనిక :— ఉదాహరణమున 1ని ఒకటవ కాలముగను, 2ను రెండవ కాలముగను, 3ను మూడవకాలముగను గ్రహించ దగును. మఱియు, జాతి ప్రథమ కాలమున 2వ గమనము - జాతి ద్వితీయకాలమున 1వ గమనమునకు సమానము. జాతి ద్వితీయ కాలమున 2వ గమనము జాతి తృతీయ కాలమున 1వ గమనమునకు సమానమని గ్రహించునది.

జాతిప్రథమ కాలమున	అక్షరము-అక్షరమునకు	1 :— 8	అక్షరముల	వంతున కాపుగను,
		2 :— 4	,,	,,
		3 :— 2	,,	,,
జాతిద్వితీయ కాలమున ,,	,,	1 :— 4	,,	,,
		2 :— 2	,,	,,
		3 :— 1	,,	,,
జాతితృతీయ కాలమున ,,	,,	1 :— 2	,,	,,
		2 :— 1	,,	,,
		3 :— $\frac{1}{2}$	,,	,,
		$24\frac{1}{2}$		

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4 \times 24\frac{1}{2} = 98$	2 - ;	25
5	$5 \times 24\frac{1}{2} = 122\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$ - ;,	31
6	$6 \times 24\frac{1}{2} = 147$	1 - ,	37
7	$7 \times 24\frac{1}{2} = 171\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ - ,	43
8	$8 \times 24\frac{1}{2} = 196$	———	49
9	$9 \times 24\frac{1}{2} = 220\frac{1}{2}$	$3\frac{1}{2}$ - ;;;,	56

ఉదా :—

త్రికాలజాతి త్రికాలము

4 :— జాతి ప్రథమ కాలము

1 :— ; - కి;, | ;;;; | ;;ట;, | ;;;; | ;;త;, | ;;;; | ;;క;, ' ;;;; | ;; -

2 :— కి;, | ;;ట;, | ;;త;, | ;;క,, | ;; -

3 :— కి;, | ట;,త;, | క;, -

ద్వితీయ 1 :— కి;, | ;;ట;, | ;;త;, | ;;క;, | ;; -

2 :— కి;, | ట;,త;, | క;, -

3 :— కి,ట, | త,క, -

తృతీయ 1 :— కి;, | ట,,త;, | క;, -

2 :— కి,ట, | త,క, -

3 :— కిటతక ॥ త

5 :— ప్రథమ 1 :— ;, - త;; | ;;;; | ;,ది;; | ;;;; | ;,గి;; | ;;;; |

;,ణ;; | ;;;; | ;,తోం;; | ;;;; | ;, -

2 :— త;; | ;,ది;; | ;,గి;; | ;,ణ;; | ;,తోం;; | ;, -

3 :— త;,ది | ;,గి;,ణ | ;,తోం;, -

ద్వితీయ 1 :— త । ,;;;,ది । ;;;;,గి । ;;;;,ణ । ;;;;,తొం । ;;;, -

2 :— త । ;,ది;,గి । ;,ణ;,తొం । ;, -

3 :— త,ది,గి । ,ణ,తొం, -

తృతీయ 1 :— త; । ,ది;,గి; । ,ణ;,తొం; । , -

2 :— త,ది,గి,ణ । ,తొం, -

3 :— తదిగిణతొం ॥ త

6 :— ప్రథమ 1 :— , - త;;, । ;;;; । ;ధీం;; । ;;;; । ;;;; । ;;;; ।

;గి;;, । ;;;; । ;ణ;;, । ;;;; । ;తొం;;, । ;;;; । ; -

2 :— త;;, । ;ధీం;; । ;;;; । ;గి;;, । ;ణ;;, । ;తొం;;, । ; -

3 :— త;,ధీం । ;;;గి, । ;ణ;,తొం, । ; -

ద్వితీయ 1 :— త;;, । ;ధీం;; । ;;;; । ;గి;;, । ;ణ;;, । ;తొం;;, । ; -

2 :— త;,ధీం । ;;;గి, । ;ణ;,తొం, । ; -

3 :— త,ధీం; । గి,ణ,తొం, -

తృతీయ 1 :— త, । ;ధీం;; । ;గి;,ణ, । ;తొం;, -

2 :— త, । ధీం;గి,ణ, । తొం, -

3 :— తధీంగిణతొం ॥ త

7 :— ప్రథమ 1 :— ,-త;;; । ;;;; । ;;;; । ;;;; । ,దీం;;, । ;;;; । ;;;, । ;;;; ।

,గి;;; । ;;;; । ,ణ;;; । ;;;; । ,తొం;;; । ;;;; । , -

2 :— త;;; । ;;;; । ,దీం;;, । ;;;; । ,గి;;; । ,ణ;;; । ,తొం;;; । , -

3 :— త;;; । ,దీం;;, । ,గి;,ణ; । ,తొం;, -

ద్వితీయ 1 :——— త; ।;;;; ।;;,దిం, ।;;;; ।;;;,గి; ।;;,ణ; ।;;,తొం; ।;;,-

2 :——— త; ।;;;,దిం, ।;;;,గి; ।,ణ;,తొం; ।, -

3 :——— త;,దిం, । ,గి,ణ,తొం,

తృతీయ 1 :——— త । ;;;,,దిం । ;;;,గి । ;,ణ;,తొం । ;, -

2 :——— త;,దిం । ;,గి,ణ,తొం । , -

3 :——— తద్దింగిణతొం ॥ త

8 :— ప్రథమ 1 :— త;;;, । ;;;; । ధీం;;; । ;;;; । ;;;; । ;;;; । గీ;;; । ;;;; । ;;;; ।
;;;; । ణా;;; । ;;;; । ;;;; । ;;;; ।తొం;;;, । ;;;, । -

2 :— త;;;, । ధీం;;; । ;;;; ।గీ;;; ।;;;; । ణా;;; । ;;,; । తొం;;;, । -

3 :— త;,ధీం; । ;;గీ; । ;;ణా; । ;;తొం;, । -

ద్వితీయ 1 :——— త;;;, । ధీం;;; । ;;;; । గీ;;; । ;;;; । ణా;;; । ,;,; । తొం;;;, । -

2 :——— త;,ధీం; । ;;గీ; । ;;ణా; । ;;తొం;, । -

3 :——— త,ధీం;గీ । ;ణా;తొం, । -

తృతీయ 1 :——— త;,ధీం; । ;;గీ; । ;;ణా; । ,;తొం;, । -

2 :——— త,ధీం;గీ । ;ణా;తొం, । -

3 :——— తధీంగీణాతొం ॥ త

9 :— ప్రథమ 1 :— ;;;,-త । ;;;; ।;;;; । ;;;; । ;;;,దిం । ,;;;। ;;;; । ;;;, ।;;;,గి । ,;;; ।
;;;; । ;;;; । ;;;,ణ । ;;;; । ;;;; । ;;;; । ;;;,తొం । ;;;; । ;;;, -

2 :— త । ;;;;।;;;,దిం । ;;;;।;;;,గి।;;;; । ;;;,ణ।;;;;।;;;,తొం । ;;;, -

3 :— త । ;;;,దిం । ;;;,గి । ;;;,ణ । ;;;,తొం । ;, -

ద్వితీయ 1 :———— త;; । ;;;; । ;,దీం;, । ;;;; । ;,గీ;, । ;;;; । ;,ణా;, ।

;;;; । ;,తోం;; । ;, -

2 :———— త;; । ;,దీం;, । ;,గీ;, । ;,ణా;, । ;,తోం;, -

3 :———— త । ;,దీం;గి । ;,ణా;తోం । , -

తృతీయ 1 :———— త;;; । ,దీం;;, । ,గీ;;, । ,ణా;;, । ,తోం;, -

2 :———— త; । ,దీం;గీ, । ,ణా;తోం, -

3 :———— త । ,దీంగీణాతోం ॥ త

96. సూత్రము $24\frac{3}{4}$

వి :– ఈ సూత్రముచే 5 కా. ముక్తాయి, 3 కా. ముక్తాయి, జాతి అక్షరమునకు $6+5+4+3+2+1$ అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసి అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times24\frac{3}{4} = 99$	1 – ,	25
5	$5\times24\frac{3}{4} = 123\frac{3}{4}$	$\frac{1}{4}$ – ,	31
6	$6\times24\frac{3}{4} = 148\frac{1}{2}$	$3\frac{1}{2}$ – ;;;,	38
7	$7\times24\frac{3}{4} = 173\frac{1}{4}$	$2\frac{3}{4}$ – ;;;;;,	44
8	$8\times24\frac{3}{4} = 198$	2 – ;	50
9	$9\times24\frac{3}{4} = 222\frac{3}{4}$	$1\frac{1}{4}$ – ;;,	56

ఉదా :–

5 కా. ముక్తాయి, 3 కా. ముక్తాయి, $6+5+4+3+2+1$ కాపుగ తగ్గింపు

4 :– , - కిటతక - కిటతక - కిటతక । - కిటతక । కిటతక । కిటతక । - కి;, ।

;ట, । ;; । త;, । ;క, । ;; । - కి;, । ,ట; । ;త, । ;,క । ;; । - కి;, ।

ట;, । త;, । క;, । - కి;ట । ;త, । ,క; । - కి,ట, । త,క, । - కిటతక ॥ త

5 :- , - తదిగిణతోం - తదిగిణతోం - తదిగిణతోం | - తదిగిణ | తోం - తదిగి |
ణతోం - తది | గిణతోం - త | ;; | ,ది; | ;,గి | ;; | ,ణ; | ;,తోం |
;; | , - త; | ;ది, | ;,గి | ;; | ణ;, | ,తోం; | ; - త, | ;ది, |
;గి, | ;ణ, | ;తోం, | ; - త, | ,ది; | గి;ణ | ;తోం, | , -
త,ది | ,గి,ణ | ,తోం, - త | దిగిణతోం ‖ త

6 :- ;;;, - తధిం | ,గిణతోం-తధింగిణతోం - తధింగిణతోం | - తధింగి | ణతోం -
తధిం | ,గిణతోం | తధింగి | ణతోం - త, | ;; | ధిం; |;; | ;; | గి;, |
;ణ, | ;; | తోం;, / ; - త, | ;,ధిం | ;; | ;; | ,గి; | ;ణ, |;,తోం | ;; | -
త;, | ధిం; | ;; | గి;, | ణ;, | తోం;, | - త;ధిం | ;; | ,గి; | ణ;తోం | :
త, | ధిం; | గి,ణ, | తోం, - తధిం | ,గిణతోం ‖ త

7 :- ;;;;;, - తద్దింగి | ణతోం - తద్దింగిణతోం - తద్దింగిణతోం | తద్దిం | గిణతోం -
త | ,దింగి | ణతోం - త, | దింగిణ | తోం - త; | ;; | ;; | ,దిం, | ;; | ;; |
,గి; | ;,ణ | ;; | ,తోం; | ;, - త | ;; | ;; | ,దిం, | ;; | ;,గి | ;; |
ణ;, | ,తోం; | , - త, | ;; | ;దిం | ;; | ;గి, | ;ణ, | ;తోం, | ; -
త, | ;; | దిం; | ;గి, | ,ణ; | తోం; - త | ;,దిం | ;,గి | ,ణ,తోం | , -
త,దిం | ,గిణతోం ‖ త

8 :- ; - తధింగీణాతోం | తధింగీణాతోం - తధింగీణాతోం | - తధింగి | ,ణాతోం |
తధింగి | ,ణాతోం | తధింగి | ,ణాతోం | - త;, | ;ధిం | ;; | ;; |
;గీ | ;; | ;; | ;ణా | ;; | ;; | ,తోం, | ;; | - త;, | ,ధిం, | ;; |
;,గి | ;; | ;; | ,ణా, | ;; | ;,తోం | ;; | - త;, | ధిం; | ;; | గీ; | ;; |
ణా; | ;; | తోం;, | - త;ధిం | ;; | ,గీ, | ;,ణ | ;; | , తోం; | -
త,ధిం | ;గీ | ;ణా | ;తోం, | - తధింగి | ,ణాతోం ‖ త

9 :— ;;, – తద్దింగిణాతోం – త, । దింగిణాతోం – తద్దింగిణాతోం । – తద్దిం ।
గిణా । తోం – త,దిం । ,గిణ । ,తోం – త, । దింగి । ణాతోం –
త । ;; । ;; । ;,దిం । ;; । ;; । ;,గి । ;; । ;; । ;,ణ । ;; । ;; । ;,తోం ।
;; । , – త; । ;; । ;,దిం । ;; । ;; । ,గి, । ;; । ;,ణ । ;; । ;; ।
,తోం; । ; – త, । ;; । ;దిం । ;; । ;గి । ;; । ;ణా । ;; । ;తోం, । ; –
త, । ;; । దిం; । ;గి । ;; । ణా; । ;తోం, । , – త; । ,దిం, । ,గి, ।
ణా, । ,తోం, – త । ,దింగి । ,ణాతోం ॥ త

97. సూత్రము 25

వి :— ఈసూత్రముచే A – ముక్తాయి, త్రిశ్రముక్తాయి, విన్యాసముక్తాయి, 3+2+1, త్రికాలము వచ్చును. అనగ 3+4+5+6+7 సూత్రముల కలయికగ హెచ్చింపు ముక్తాయిలు అని గ్రహించునది. B- జాతి అక్షరమునకు 7+6+5+4+3 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు వచ్చును.

గమనిక :— ఈ సూత్రమున ప్రత్యేకత A- ముక్తాయిలలో హెచ్చింపు, B- జాతి అక్షరము వంతున కాపుతో విలోమముగ వచ్చునని తెలియునది.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	4×25= 100	———	25
5	5×25= 125	3 – ;,	32
6	6×25= 150	2 – ;	38
7	7×25= 175	1 – ,	44
8	8×25= 200	———	50
9	9×25= 225	3 – ;,	57

ఉదా :–

A- ముక్తాయి, త్రిశ్రముక్తాయి, వినాృస ముక్తాయి, 3+2+1, త్రికాలము

4 :– కిటతక । కిటతక । కిటతక ।– కిటత । క – కిట । తక – కి । టతక । –
కిటతక । త;, । కిటతక । త;, । కిటతక । – కి;ట । ;త, । ,క; । –
కి,ట, । త,క, । – కిటతక । – కి;, । ట;, । త;, । క,, । – కి,ట, ।
త,క, । – కిటతక ॥ త

5 :– ;, – త । దిగిణతోం । తదిగిణ । తోం – తదిగి । ణతోం –
త,ది । ,గి,ణ,తోం । , – త,ది,గి । ,ణ,తోం, – త । ,ది,గి,ణ । ,తోం, –
తది । గిణతోం – త । ;; । తదిగిణ । తోం – త; । ; – తది ।
గిణతోం – త । ;ది, । ,గి; । ణ;తోం । ; – త, । ది,గి, । ణ,తోం, । –
తదిగిణ । తోం – త; । ,ది; । ,గి; । ,ణ; । ,తోం; । , – త,ది । ,గి,ణ ।
,తోం, త । దిగిణతోం ॥ త

6 :– ; – తధిం । ,గిణతోం । తధింగి । ణతోం – తధిం । ,గిణతోం । – తధిం ।
గిణతోం । తధిం । గిణతోం । తధిం । గిణతోం । – తధింగి । ణతోం –
త, । ;; । తధింగి । ణతోం – త, । ;; । తధింగి । ణతోం – త, । ,ధిం, ।
;,గి । ;ణ, । ,తోం; । – త,ధిం । ;గి, । ణ,తోం, । – తధింగి । ణతోం –
త, । ;ధిం । ;; । ;గి, । ;ణ, । ;తోం, । ;– త, । ధిం; । గి,ణ, । తోం, –
తధిం । ,గిణతోం ॥ త

7 :– , – త,దిం । ,గిణతోం । తద్దిం । గిణతోం – త । ,దింగి । ణతోం – త; । ,దిం;గి ।
,ణ,తోం, – త । ;,దిం, । ,గి,ణ,తోం । , – త;,దిం । ;,గి,ణ । ,తోం, –
త, । దింగిణ । తోం – త; । ;; । – తద్దిం । గిణతోం – త । ;; । ; –
త, । దింగిణ । తోం – త; । ;,దిం । ;; । ,గి; । ణ;తోం । ; – త, ।
;దిం । ;గి, । ణ,తోం, । – తద్దిం । గిణతోం – త । ;; । ;,దిం । ;; । ;,గి ।
;,ణ । ;,తోం । ;, – త । ;,దిం । ;,గి । ,ణ,తోం । ,–త,దిం । ,గిణతోం ॥

8 :— తధింగి । ,ణాతోం । తధింగి । ,ణాతోం । తధింగి । ,ణాతోం । - తధిం । గిణ ।
,తోం - త । ధింగి । ,ణా । తోం - తధిం । ,గి । ణాతోం । - తధింగి ।
,ణాతోం । త;, ;; । తధింగి । ,ణాతోం । త;, । ;; । తధింగి । ,ణాతోం । -
త;ధిం । ;; । ,గి, । ;,ణ । ;; । ,తోం; । - త,ధిం । ;గి । ;ణా । ;తోం, । -
తధింగి । ,ణాతోం । - త;, । ధిం; । ;; । గి; । ;; । ణా; । ;; । తోం;, । -
త,ధిం । ;గి । ;ణా । ;తోం, । - తధింగి । ,ణాతోం ॥ త

9 :— ;, - త । ,దింగి । ,ణాతోం । తద్దిం । గిణా । తోం - త,దిం । ,గిణ । ,తోం -
త; । ,దిం;గి । ;,ణా, । ,తోం, - త; । ,దిం;గి । ;,ణా, । ,తోం, - త; ।
,దిం;గి । ;,ణా, । ,తోం, - త, । దింగి । ణాతోం - త । ;; । ;; । - తద్దిం ।
గిణా । తోం - త; । ;; । ; - త, । దింగి । ణాతోం - త । ;; । ,దిం, ।
;,గి । ;; । ,ణా, । ;,తోం । ; - త, । ;దిం । ;గి । ;ణా । ;తోం, । - తద్దిం ।
గిణా । తోం - త; । ;; । ,దిం, । ;; । ,గి, । ;; । ,ణా, । ;; । ,తోం; । , -
త; । ,దిం, । ,గి, । ,ణా, । ,తోం, । - త । ,దింగి । ,ణాతోం ॥ త

B - జాతి అక్షరమునకు 7+6+5+4+3 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు

4 :— కి;, । ;,ట । ;; । ;త, । ;; । ,క; । ;; । - కి;, । ;ట, । ;; । త;, । ;క, । ;; । -
కి;, । ,ట; । ;త, । ;,క । ;; । - కి;, । ట;, । త;, । క;, । - కి;ట ।
;త, । ,క; ॥ త

5 :— ;, - త । ;; । ;ది, । ;; । ,గి; । ;; । ణ;, । ;,తోం । ;; । ; - త, । ;; । ది;, । -
;గి, । ;; । ణ;, । ;తోం, । ;; । - త;, । ,ది; । ;గి, । ;,ణ । ;; । తోం;, । , -
త; । ,ది, । ,గి; । ,ణ; । ,తోం; । , - త; । ది;గి । ;ణ, । ,తోం; ॥ త

6 :— ; - త, । ;; । ,ధిం, । ;; । ;; । ;,గి । ;; । ;ణ, । ;; । ,తోం; । ;; । - త;, ।
;ధిం । ;; । ;; । ;గి, । ;; । ణ;, । ,తోం, । ;; । - త;, । ,ధిం, । ;; । ;,గి ।
;; । ణ;, । ,తోం; । ;- త, । ;ధిం । ;; । ;గి, । ;ణ, । ;తోం, । ; - త, ।
,ధిం, । ;,గి । ;ణ, । ,తోం; ॥ త

7 :— , - త; । ;; । ;; । ;,దిం । ;; । ;; । ;; । ,గి; । ;; । ణ;, । ;,తొం । ;; । ; -
త, । ;; । ;; । ;దీం । ;; । ;; । ;గి, । ;; । ణ;, । ;తొం, । ;; । - త;, ।
;; । ;దీం । ;; । ;; । గి;, । ,ణ; । ;తొం, । ;, - త । ;; । ;,దిం । ;; ।
;,గి । ;,ణ । ;,తొం । ;, - త । ;; । ,దీం, । ;,గి । ;ణ, । ,తొం; ॥ త

8 :— త;, । ;,ధిం । ;; । ;; । ;; । ,గీ, । ;; । ;; । ;,ణ । ;; । ;; । ;; । ,తొం; ।
;; । - త;, । ;ధీం । ;; । ;; । ;గీ । ;; । ;; । ;ణా । ;; । ;; । ;తొం, । ;; । -
త;, । ,ధీం, । ;; । ;,గి । ;; । ;; । ,ణా, । ;; । ;,తొం । ;; । - త;, ।
ధీం; । ;; । గీ; । ;; । ణా; । ;; । తొం;, । - త;ధిం । ;; । ,గీ, । ;,ణ ।
;; । ,తొం; ॥ త

9 :— ;, - త । ;; । ;; । ;; । ,దీం, । ;; । ;; । ;,గి । ;; । ;; । ;; । ,ణా, । ;; ।
;; । ;,తొం । ;; । ; - త, । ;; । ;; । ;దీం । ;; । ;; । ;గీ । ;; । ;; । ;ణా ।
;; । ;; । ;తొం, । ;; । - త;, । ;; । ;దీం । ;; । ;; । గీ; । ;; । ;ణా । ;; ।
;; । తొం;, । , - త; । ;; । ,దీం, । ;; । ,గీ, । ;; । ,ణా, । ;; । ,తొం; ।, -
త; । ;,దిం । ;; । ,గీ, । ;,ణ । ;; । ,తొం; ॥ త

98. సూత్రము $25\frac{1}{4}$

వి :— ఈ సూత్రముచే జాతి 5కా. ముక్తాయి, 4కా. ముక్తాయి, 3కా. ముక్తాయి, 2కా. ముక్తాయి, 1కా. ముక్తాయి, త్రిశ్ర పై కాలగమనమున ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4 \times 25\frac{1}{4} = 101$	3 - ;,	26
5	$5 \times 25\frac{1}{4} = 126\frac{1}{4}$	$1\frac{3}{4}$ - ;;;,	32
6	$6 \times 25\frac{1}{4} = 151\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ - ,	38
7	$7 \times 25\frac{1}{4} = 176\frac{3}{4}$	$3\frac{1}{4}$ - ;;;;;;,	45
8	$8 \times 25\frac{1}{4} = 202$	2 - ;	51
9	$9 \times 25\frac{1}{4} = 227\frac{1}{4}$	$\frac{3}{4}$ - ;,	57

ఉదా :-

జాతి 5, 4, 3, 2, 1 కాలముల ముక్తాయిలు, త్రిశ్ర పైకాలమున ముక్తాయి

4 :— ;, - కిటతక । కిటతక - కిటతక - కిటతక । కిటతక । కిటతక । - కిటతక ।
కిటతక । కిటతక । - కి,ట, । త,క, । కి,ట, । త,క, । కి,ట, । త,క, । - కి;, ।
ట;, । త;, । క;, । కి;, । ట;, । త;, । క;, । కి;, । ట;, । త;, । క;, । -
కిటతక - కిట । తక - కిటతక ॥ త

5 :— ;;;, - తదిగిణతోం - తదిగిణ । తోం - తదిగిణతోం - తదిగిణతోం । తదిగిణతోం -
తదిగి । ణతోం - తదిగి । ణతోం - తది । గిణతోం - త । దిగిణతోం । -
త,ది, । గి,ణ, । తోం, - త, । ది,గి, । ణ,తోం, । త,ది, । గి,ణ, । తోం, -
త, । ;ది, । ;గి, । ;ణ, । ;తోం, । ; - త, । ;ది, । ;గి, । ;ణ, । ;తోం, ।
; - త, । ;ది, । ;గి, । ;ణ, । ;తోం, । ; - తదిగి । ణతోం -
తదిగిణ । తోం - తదిగిణతోం ॥ త

6 :— ; - తధీంగిణతోం - తధీంగిణతోం - తధిం । ,గిణతోం - తధీంగిణతోం ।
తధీంగిణతోం - తధిం । ,గిణతోం - తధిం । ,గిణతోం । తధీంగి । ణతోం -
తధిం । ,గిణతోం । - త,ధీం । ;గి, । ణ,తోం, । త,ధీం । ;గి, । ణ,తోం, ।
త,ధీం । ;గి, । ణ,తోం, । - త;, । ధీం; । ;; । గి;, । ణ;, । తోం;, ।
త;, । ధీం; । ;; । గి;, । ణ;, । తోం;, । త;, । ధీం; । ;; । గి;, ।
ణ;, । తోం;, । - తధీంగిణతోం । తధీంగిణతోం । తధీంగిణతోం ॥ త

7 :— ;;;;;;, - త,దిం । ,గిణతోం - తద్దింగిణతోం - తద్దింగి । ణతోం - తద్దింగిణతోం ।
తద్దింగిణతోం - త । ,దింగిణతోం - త । ,దింగి । ణతోం - త, । దింగిణ ।
తోం - త,దిం । ,గిణతోం । - త;, । దిం; । గి,ణ, । తోం, - త, । ;దిం ।
;గి, । ణ,తోం, । త;, । దిం; । గి,ణ, । తోం, - త, । ;; । ;దిం । ;; । ;గి, ।
;ణ, । ;తోం, । ; - త, । ;; । ;దిం । ;; । ;గి, । ;ణ, । ;తోం, । ; - త, ।
;; । ;దిం । ;; । ;గి, । ;ణ, । ;తోం, । ; - త,దిం । ,గిణతోం - త, ।
దింగిణతోం - త । ,దింగిణతోం ॥ త

8 :— ; - తధింగిణతోం । తధింగిణతోం - తధింగిణతోం । - తధింగిణతోం ।
తధింగిణతోం । తధింగిణతోం । - తధింగి । ,ణతోం । తధింగి । ,ణతోం ।
తధింగి । ,ణతోం । - త,ధిం । ;గి । ;ణ । ;తోం, । త,ధిం । ;గి । ;ణ ।
;తోం, । - త,ధిం । ;గి । ;ణ । ;తోం, । - త;, । ధిం; । ;; । గి; । ;; ।
ణ; । ;; । తోం;, । త;, । ధిం; । ;; । గి; । ;; । ణ; । ;; । తోం;, ।
త;, । ధిం; । ;; । గి; । ;; । ణ; । ;; । తోం;, । - తధింగిణ । ,తోం -
తధింగి । ,ణతోం - తధిం । ,గిణతోం ॥ త

9 :— ;, - తద్దింగిణతోం - తద్దిం । గిణతోం - తద్దింగిణతోం - త । ,దింగిణతోం ।
తద్దింగిణ । తోం - తద్దింగిణ । ,తోం - త,దిం । ,గిణ । ,తోం - త, ।
దింగి । ణతోం - త । ,దింగి । ,ణతోం । - త;, । దిం; । గి; । ణ; ।
తోం,-త, । ;దిం । ;గి । ;ణ । ;తోం, । త;, । దిం; । గి; । ణ; । తోం, -
త, । ;; । ;దిం । ;; । ;గి । ;; । ;ణ । ;; । ;తోం, । ; - త, ।
;; । ;దిం । ;; । ;గి । ;; । ;ణ । ;; । ;తోం, । ; - త, । ;; । ;దిం ।
;; । ;గి । ;; । ;ణ । ;; । ;తోం, । ; - త, దిం । ,గిణతోం । తద్దింగి ।
ణతోం - త,దిం । ,గిణతోం ॥ త

99. సూత్రము $25\frac{1}{2}$

వి :— ఈ సూత్రముచే జాతి 4 కా. ముక్తాయి, 8 కా. ముక్తాయి, జాతి అక్షరమునకు 6+5+4+3+2+1 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times25\frac{1}{2}=102$	2 - ;	26
5	$5\times25\frac{1}{2}=127\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ - ,	32
6	$6\times25\frac{1}{2}=153$	3 - ;,	39
7	$7\times25\frac{1}{2}=178\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$ - ;,	45
8	$8\times25\frac{1}{2}=204$		51
9	$9\times25\frac{1}{2}=229\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$ - ;;,	58

ఉదా :-

జాతి 4 కా. ముక్తాయి, 3 కా. ముక్తాయి, జాతి అక్షరములకు 6+5+4+3+2+1 వంతున కాపుగ తగ్గింపు

4 :- ; - కిటతక । కిటతక - కిటతక । - కిటతక । కిటతక । కిటతక । - కి;, । ;ట, ।
;; । త;, । ;క, । ,; । - కి;, । ,ట; । ;త, । ;,క । ;; । - కి;, । ట;, ।
త;, । క;, । - కి;ట । ;త, । ,క; । - కి,ట, । త,క, । - కిటతక ॥ త

5 :- , - తదిగిణతోం - తది । గిణతోం - తదిగిణతోం । - తదిగిణ । తోం - తదిగి ।
ణతోం - తది । గిణతోం - త । ;; । ,ది; । ;,గి । ;; । ,ణ; । ;,తోం ।
;; । , - త; । ;ది, । ;,గి । ;; । ణ;, । ,తోం; । ; - త, । ;ది, । ;గి, ।
;ణ, । ;తోం, । ; - త, । ,ది; । గి;ణ । ;తోం, । , - త,ది । ,గి,ణ ।
,తోం, - త । దిగిణతోం ॥ త

6 :- ;, - తధిం । ,గిణతోం - తధీంగి । ణతోం - తధీంగిణతోం । - తధీంగి ।
ణతోం - తధిం । ,గిణతోం । తధీంగి । ణతోం - త, । ;; । ధీం; । ;; ।
;; । గి;, । ;ణ, । ;; । తోం;, । ; - త, । ;,ధిం । ;; । ;; । ,గి; । ;ణ, ।
,,తోం । ;; । - త;, । ధీం; । ;; । గి;, । ణ;, । తోం;, । - త;ధిం । ;; ।
,గి; । ణ;తోం । ; - త, । ధీం; । గి,ణ, । తోం, - తధిం । ,గిణతోం ॥ త

7 :- ;, - తద్దీంగి । ణతోం - తద్దీంగిణ । తోం - తద్దీంగిణతోం । - తద్దీం । గిణతోం -
త । ,దీంగి । ణతోం - త, । దీంగిణ । తోం - త; । ;; । ;; । ,దీం, । ;; ।
;; । ,గి; । ;,ణ । ;; । ,తోం; । ;, - త । ;; । ;; । ,దీం, । ;; । ;,గి । ;; ।
ణ;, । ,తోం; । ; - త, । ;; । ;దీం । ;; । ;గి, । ;ణ, । ;తోం, । ; - త, । ;; ।
దీం; । ;గి, । ,ణ; । తోం; - త । ;,దిం । ;,గి । ,ణ,తోం । , - త,దిం । ,గిణతోం ॥ త

8 :— తధింగిణతోం । తధింగిణతోం । తధింగిణతోం । – తధింగి । ,ణతోం ।
తధింగి । ,ణతోం । తధింగి । ,ణతోం । – త;, । ;ధిం । ;; । ;; । ;గి ।
;; । ;; । ;ణ । ;; । ;; । ;తోం, । ;; । – త;, । ,ధిం, । ;; । ;,గి । ;; ।
;; । ,ణ, । ;; । ;,తోం । ;; । – త;, । ధిం; । ;; । గి; ।;; । ణ; । ;; ।
తోం;, । – త;ధిం । ;; । ,గి, । ;,ణ । ;; । ,తోం; । – త,ధిం ।;గి । ;ణ ।
;తోం,। – తధింగి । ,ణతోం ॥ త

9 :— ;;, – త,దిం । ,గిణతోం – త, । దింగిణతోం – త । ,దింగిణతోం । –
తద్దిం । గిణ । తోం – త,దిం । ,గిణ । ,తోం – త, । దింగి । ణతోం –
త । ;; । ;; । ;,దిం । ;; । ;; । ;,గి । ;; । ;; । ;,ణ । ;; । ;; । ;,తోం । ;; । , –
త; । ;; । ;,దిం । ;; । ;; । ,గి, । ;; । ;,ణ । ;; । ;; । ,తోం; । ; –
త, । ;; । ;దిం । ;; । ;గి । ;; । ;ణ । ;; । ;తోం, । ; – త, । ;; ।
దిం; । ;గి । ;; । ణ; । ;తోం, । , – త; । ,దిం, । ,గి, । ,ణ, । ,తోం, –
త । ,దింగి । ,ణతోం ॥ త

100. సూత్రము $25\frac{3}{4}$

వి :— ఈ సూత్రముచే 5. కాలం ముక్తాయి, జాతి అక్షరమునకు 3 వ కాలమున 9+7+5 అక్షరము వంతున కాపుగ తగ్గింపు, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times25\frac{3}{4}=103$	1 – ,	26
5	$5\times25\frac{3}{4}=128\frac{3}{4}$	$3\frac{1}{4}$ – ;;;;;;,	33
6	$6\times25\frac{3}{4}=154\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$ – ;,	39
7	$7\times25\frac{3}{4}=180\frac{1}{4}$	$3\frac{3}{4}$ – ;;;;;;;,	46
8	$8\times25\frac{3}{4}=206$	2 – ;	52
9	$9\times25\frac{3}{4}=231\frac{3}{4}$	$\frac{1}{4}$ – ,	58

ఉదా :-

5 కా. ముక్తాయి, 3 కాలమున 9+7+5 కాపుగ తగ్గింపు, త్రిశ్రగమన ముక్తాయి

4 :— , - కిటతక - కిటతక - కిటతక | - కి;, | ;; | ,ట; | ;; | ;త, | ;; | ;,క | ;; |
;; | - కి;, | ;,ట | ;; | ;త, | ;; | ,క; | ;; | - కి;, | ,ట; | ;త, | ;,క |
;; | - కిటత | క - కిట | తక - కి | టతక ‖ త

5 :— ;;;;;;, - తదిగి | ణతోం - తదిగిణతోం - తదిగిణతోం - త | ;; | ;; | ది;, |
;; | ,గి; | ;; | ;ణ, | ;; | ;,తోం | ;; | ;; | - త;, | ;,ది | ;; | ;గి, |
;; | ,ణ; | ;; | తోం;, | ;, - త | ;; | ది;, | ,గి; | ;ణ, | ;,తోం | ;; | -
తదిగి | ణతోం - త | దగిణ | తోం - తది | గిణతోం ‖ త

6 :— ;, - తధింగిణతోం - తధింగి | ణతోం - తధింగిణతోం - త, | ;; | ;,ధిం |
;; | ;; | ;; | ;; | ,గి; | ;; | ;ణ, | ;; | ;,తోం | ;; | ;; | - త;, |
;,ధిం | ;; | ;; | ;; | ,గి; | ;; | ణ;, | ;,తోం | ;; | ; - త, | ;,ధిం |
;; | ;; | ,గి; | ;ణ, | ;,తోం | ;; | - తధిం | గిణతోం | తధిం | గిణతోం |
తధిం | గిణతోం ‖ త

7 ;;;;;;;;, - త | ,దింగిణతోం - తద్దింగిణతోం - త,దిం | ,గిణతోం - త; | ;; | ;; |
;; | ;,దిం | ;; | ;; | ;; | ;; | ,గి; | ;; | ;ణ, | ;; | ;,తోం | ;; | ;; | -
త;, | ;; | ;; | ;దిం | ;; | ;; | ;; | గి;, | ;,ణ | ;; | ;తోం, | ;; | , -
త; | ;; | ;,దిం | ;; | ;; | ,గి; | ;ణ, | ;,తోం | ;; | - త,దిం |
,గిణ | తోం - త, | దింగి | ణతోం - త | ,దిం | గిణతోం ‖ త

8 :— ; - తధింగీణాతోం | తధీంగీణాతోం - తధింగీణాతోం | - త;, | ;; | ,ధీం, |
;; | ;; | ;; | ;,గి | ;; | ;; | ;; | ;; | ,ణా, | ;; | ;; | ;; | ;,తోం |
;; | ;; | - త;, | ;,ధిం | ;; | ;; | ;; | ,గీ, | ;; | ;; | ;,ణ | ;; | ;; |
;; | ,తోం; | ;; | - త;, | ,ధీం, | ;; | ;,గి | ;; | ;; | ,ణా, | ;; | ;,తోం |
;; | - తధీం | గీణ | ,తోం - త | ధింగి | ,ణా | తోం - తధిం | ,గీ | ణాతోం ‖ త

9 :— , - తద్దింగిణాతోం - తద్దింగి । ణాతోం - తద్దింగిణాతోం - త । ;; । ;; । ;; ।
;; । ,దీం, । ;; । ;; । ;; । ;,గి । ;; । ,; । ;; । ;, । ,ణా, । ;; । ;; । ;; ।
;,తోం । ;; । ;; । - త;, । ;; । ;; । ;దీం । ;; । ;; । ;; । గీ; । ;; । ;; ।
;ణా । ;; । ;; । ;; । తోం;, । ;, - త । ;; । ;; । ,దీం, । ;; । ;,గి । ;; ।
;; । ,ణా, । ;; । ;,తోం । ;; । - త,దిం । ,గీ । ణాతోం । త,దిం । ,గీ ।
ణాతోం । త,దిం । ,గీ । ణాతోం ॥ త

101. సూత్రము 26

వి :— ఈ సూత్రముచే జాతి అక్షరమునకు 6+5+4+3+2+1 అక్షరము వంతున తాపుగ తగ్గింపు, విన్యాస ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	4×26= 104	——	26
5	5×26= 130	2 - ;	33
6	6×26= 156	——	39
7	7×26= 182	2 - ;	46
8	8× [illegible] 208	——	52
9	9×26= 234	2 - ;	59

ఉదా :—

జాతి 6+5+4+3+2+1 × తగ్గింపు, విన్యాస ముక్తాయి

4 :— కి;, । ;ట, । ;; । త;, । ;క, । ;; । - కి;, । ,ట; । ;త, । ;,క । ;; । - కి;, ।
ట;, । త;, । క;, । - కి;ట । ;త, । ,క; । - కి,ట, । త,క, । - కిటతక । -
కిటతక । త;, । కిటతక । త;, । కిటతక ॥ త

5 :— ; - త, | ;; | ది;, | ;గి, | ;; | ణ;, | ;తొం, | ;; | - త;, | ,ది; | ;గి, |
;,ణ | ;; | తొం;, | , - త; | ,ది; | ,గి; | ,ణ; | ,తొం; | , - త; |
ది;గి | ;ణ, | ,తొం; | - త,ది, | గి,ణ, | తొం, - తది | గిణతొం -
త | దిగిణతొం | త;, |, - తదిగి | ణతొం - త, | ;, - త | దిగిణతొం ॥ త

6 :— త;, | ;ధీం | ;; | ;; | ;గి, | ;, | ణ;, | ;తొం, | ;; | - త,, | ,ధీం, | ;; |
;,గి | ;; | ణ;, | ,తొం; | ; - త, | ;ధీం | ;; | ;గి, | ;ణ, | ;తొం, | ; -
త, | ,ధీం, | ;,గి | ;ణ, | ,తొం; | - త,ధీం | ;గి, | ణ,తొం, | -
తధీంగి | ణతొం - తధిం | ,గిణతొం | త;, | ; - తధిం | గిణతొం |
త;, | ;తధిం | ,గిణతొం ॥ త

7 :— ; - త, | ;; | ;; | ;డీం | ;; | ;; | ;గి, | ;; | ణ;, | ;తొం, | ; | - త;, |
;; | ;డీం | ;; | ;; | గి;, | ,ణ; | ;తొం, | ;, - త | [illegible] | ;; |
;,గి | ;,ణ | ;,తొం | ,, - త | ;; | ,డీం, | ;,గి | ;ణ, | ,తొం; | - త;, |
డీం, | గి,ణ, | తొం, - త, | డీంగిణ | తొం - త,డిం | , [illegible] త;, |
;, - త | ,డీంగి | ణతొం - త, | ;; | , - త,డిం | , [illegible]

8 :— త;, | ;ధీం | ;; | ;; | ;గీ | ;; | ;; | ;ణా | ;; | ;; | ;తొం, | ;, [illegible] త,, |
,ధీం, | ;; | ;,గీ | ;; | ;; | ,ణా, | ;; | ; ,తొం | ;; | - త;, | ధీ.. |
;; | గీ; | ;; | ణా; | ;; | తొం;, | - త;ధిం | ;; | ,గీ, | ;,ణా | ;; |
[illegible] | - త,ధీం | ;గీ | ;ణా | ;తొం, | - తధీంగీ | ,ణాతొం - తధీంగీ |
,ణాతొం | [illegible] తధీంగీ | ,ణాతొం | త;, | ;; | తధీంగీ | ,ణాతొం ॥ త

9 [illegible] ,, | ;; | ;ధీం | ;; | ;; | ;గీ | ,, | ;; | ;ణా | ;, [illegible] ,తొం, |
;; | - త;, | ;; | ;డీం | ;; | ;; | గీ; | ;; | ;ణా | ;; | ;; | తొం;, |
, - త; | ;; | ,డీం, | ;; | ,గీ, | ;; | ,ణా, | ;; | ,తొం; | , - త; |
;,డిం | ;; | ,గీ, | ;,ణ | ;; | ,తొం; | - త;, | డీం; | గీ; | ణా; |
తొం, - త, | డీంగీ | ణాతొం - త | ,డీంగీ | ,ణాతొం | త;, | ;; | , -
త,డిం | ,గీణ | ,తొం - త, | ;; | ;, - త | ,డీంగీ | ,ణాతొం | త

102. సూత్రము $26\frac{1}{4}$

వి :— ఈ సూత్రముచే అక్షరమునకు $3+1\frac{1}{2}+\frac{3}{4}$ అక్షరము వంతున కాపుగ త్రిశ్ర త్రికాలము, ముక్తాయిగ త్రికాలము – అనగ జాతి 1 వ కాలమున ముక్తాయి – 2 వ కాలమున ముక్తాయి – 3 వ కాలమున ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times26\frac{1}{4}=105$	3 – ;,	27
5	$5\times26\frac{1}{4}=131\frac{1}{4}$	$\frac{3}{4}$ – ;,	33
6	$6\times26\frac{1}{4}=157\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$ – ;;,	40
7	$7\times26\frac{1}{4}=183\frac{3}{4}$	$\frac{1}{4}$ – ,	46
8	$8\times26\frac{1}{4}=210$	2 – ;	53
9	$9\times26\frac{1}{4}=236\frac{1}{4}$	$3\frac{3}{4}$ – ;;;;;;;,	60

ఉదా :—

జాతి అక్షరమునకు $3+1\frac{1}{2}+\frac{3}{4}$ గ త్రిశ్ర త్రికాలము, ముక్తాయిగ త్రికాలము

4 :— ;, – కి, । ;;ట;, । ;త;;, । క;;, – కి, । ,ట;త;క । ; – కి;ట;త;క; । – కి;, ।
ట;, । త;, । క;, । – కి;, । ట;, । త;, । క;, । – కి;, । ట;, । త;, । క;, । –
కి,ట, । త,క, । – కి,ట, । త,క, । – కి,ట, । త,క, । – కిటతక । కిటతక । కిటతక ॥ త

5 :— ;, – త;;;;;;,ది । ;;;;;;,గి;; । ;;;,ణ;;;; । ;,తో౦;;;;;, – త । ;;,ది;;,గి;; ।
,ణ;;,తో౦;;, – త; । ది;గి;ణ;తో౦; – త । ;,ది । ;,గి । ;,ణ । ;,తో౦ । ;, –
త । ;,ది । ;,గి । ;,ణ । ;,తో౦ । ;, – త । ;,ది । ;,గి । ;,ణ । ;,తో౦ । ;, –
త । ,ది,గి । ,ణ,తో౦ । , – త,ది । ,గి,ణ । ,తో౦, – త । ,ది,గి ।
,ణ,తో౦ । , – తదిగి । ణతో౦ – తది । గిణతో౦ – త । దిగిణతో౦ ॥ త

6 :— ;;, - త; । ;,ధీం;, । ;;;,గి । ;;,ణ; । ;,తోం;; । , - త;ధీం; । ;గి;ణ; । తోం; -
త;ధీం;;గి । ;ణ;తోం; - త, । ;ధీం । ;; । ;గి, । ;ణ, । ;తోం, । ; -
త, । ;ధీం । ;; । ;గి, । ;ణ, । ;తోం, । ; - త, । ;ధీం । ;; । ;గి, । ;ణ, ।
;తోం, । ; - త, । ధీం; । గి,ణ, । తోం, - త, । ధీం; । గి,ణ, । తోం, -
త, । ధీం; । గి,ణ, । తోం, - తధిం । ,గిణతోం । తధీంగి । ణతోం -
తధిం । ,గిణతోం ॥ త

7 :— , - త;;;;;;; । ;;;;,దీం;;, । ;;;;;;;; । ,గి;;;;;,ణ; । ;;;;,తోం;;; । ;;, - త;;;;; ।
,దీం;;;;;గి; । ;,ణ;;,తోం;;, - త । ;;,దీం;;గి;ణ, । ,తోం; - త; । ;; ।
,దీం, । ;; । ,గి; । ,ణ; । ,తోం; । , - త; । ;; । ,దీం, । ;; । ,గి; । ,ణ; ।
,తోం; । , - త; । ;; । ,దీం, । ;; । ,గి; । ,ణ; । ,తోం; । , - త; । ,దీం, ।
,గి,ణ । ,తోం, - త । ;,దిం । ;,గి । ,ణ,తోం । , - త; । ,దీం, । ,గి,ణ ।
,తోం, - త । ,దీంగి । ణతోం - త, । దీంగిణ । తోం - త,దిం । ,గిణతోం ॥ త

8 :— ; - త;, । ;ధీం;; । ;;;గీ । ;;;; । ;ణా;; । ;;;తోం, । ;; - త;ధిం । ;;,గీ, ।
;,ణా;, । ,తోం; - త;ధీం;, । ,గీ;;ణా;;తోం; । - త;, । ధీం; । ;; । గీ; ।
;; । ణా; । ;; । తోం;, । - త;, । ధీం; । ;; । గీ; । ;; । ణా; । ;; ।
తోం;, । - త;, । ధీం; । ;; । గీ; । ;; । ణా; । ;; । తోం;, । - త,ధీం ।
;గీ । ;ణా । ;తోం, । త,ధీం । ;గీ । ;ణా । ;తోం, । త,ధీం । ;గీ । ;ణా ।
;తోం, । - తధీంగి । ,ణాతోం । తధీంగి । ,ణాతోం । తధీంగి । ,ణాతోం ॥ త

9 :— ;;;;;;;, - త । ;;;;;;;; । ;;;;,దీం;;;, । ;;;;;;;,గి । ;;;;;;;; । ;;;;,ణా;;;;, ।
;;;;;;;,తోం । ;;;;;, - త;; । ;;;;,దీం;;;, । ;,గీ;;;;;ణ । ;;;;;,తోం;; । , -
త;;,దీం;;గీ, । ;,ణా;;తోం; - త । ;; । ;,దిం । ;; । ;,గి । ;; । ;,ణ । ;; ।
;,తోం । ;, - త । ;; । ;,దిం । ;; । ;,గి । ;; । ;,ణ । ;; । ;,తోం । ;, -
త । ;; । ;,దిం । ;; । ;,గి । ;; । ;,ణ । ;; । ;,తోం । ;, - త । ;, దిం ।
;,గి । ;,ణ । ;,తోం । , - త; । ,దీం, । ,గీ, । ,ణా, । ,తోం, - త । ;,దిం ।
;,గి । ;,ణ । ;,తోం । , - త,దిం । ,గీణా । ,తోం - త, । దీంగీ । ణాతోం -
త । ,దీంగి । ,ణాతోం ॥ త

103. సూత్రము $26\frac{1}{2}$

వి :— ఈ సూత్రముచే 4శా. ముక్తాయి, జాతి అక్షరమునకు 7+6+5+4+3 అక్షరమువంతున కాపుగ తగ్గింపు వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4 \times 26\frac{1}{2} = 106$	2 - ;	27
5	$5 \times 26\frac{1}{2} = 132\frac{1}{2}$	$3\frac{1}{2}$ - ;;;,	34
6	$6 \times 26\frac{1}{2} = 159$	1 - ,	40
7	$7 \times 26\frac{1}{2} = 185\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$ - ;;,	47
8	$8 \times 26\frac{1}{2} = 212$	———	53
9	$9 \times 26\frac{1}{2} = 238\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$ - ;,	60

ఉదా :—

4శా. ముక్తాయి, జాతి 7+6+5+4+3 అక్షరమువంతున కాపుగ తగ్గింపు

4 :— ; - కిటతక । కిటతక - కిటతక । - కి;, । ;,ట । ;; । ;త, । ;; । ,క; । ;; । -
కి;, । ;ట, । ;; । త;, । ;క, । ;; । - కి;, । ,ట; । ;త, । ,,క । ;; । -
కి;, । ట;, । త;, । క;, । - కి;ట । ;త, । ,క; ॥ త

5 :— ;;;, - త । దిగిణతోం - తదిగిణ । తోం - తదిగిణతోం - త । ;; । ;ది, । ;; ।
,గి; । ;; । ణ;, । ;,తోం । ;; । ; - త, । ;; । ది;, । ;గి, । ;; । ణ;, ।
;తోం, । ;; । - త;, । ,ది; । ;గి, । ;,ణ । ;; । తోం;, । , - త; । ,ది; ।
,గి; । ,ణ; । ,తోం; । , - త; ।-ది;గి । ;ణ, । ,తోం; ॥ త

6 :— , - తధీంగిణతోం । తధీంగిణతోం - తధిం । ,గిణతోం - త, । ;; । ,ధీం,। ;; ।
;; । ;,గి । ;; । ;ణ, । ;; । ,తోం; । ;; । - త;, । ;ధీం । ,; । ;; । ;గి, ।
;; । ణ;, । ,తోం, । ;; । - త,, । ,ధీం, । ,; । ;,గి । ;; । ణ;, । ,తోం; । ; -
త, । ;ధీం । ;; । ;గి, । ;ణ, । ;తోం, । ; - త, । ,ధీం, । ;,గి । ;ణ, । ,తోం; ॥ త

7 :— ;;, - త,దిం । ,గిణతోం - తద్దీం । గిణతోం - తద్దీంగి । ణతోం - త; । ;; ।
;; । ;,దిం । ;; । ;; । ;; । ,గి; । ;; । ణ;, । ;,తోం । ;, । ; - త, । ;; ।
;; । ;దీం । ;; । ;; । ;గి, । ;; । ణ;, । ;తోం, । ;; । - త;, । ,; ।
;దీం । ;; । ;; । గి;, । ,ణ; । ;తోం, । ;, - త । ;; । ;,దిం । ;; । ;,గి ।
;,ణ । ;,తోం । ;, - త । ;; । ,దీం, । ;,గి । ;ణ, । ,తోం; ॥ త

8 :— తధీంగీణాతోం । తధీంగీణాతోం । తధీంగీణాతోం । - త;, । ;,ధిం । ;; । ;; । ;; ।
,గీ, । ;; । ;; । ;,ణ । ;; । ;; । ,; । ,తోం; । ;; । - త;, । ;ధీం । ;; । ;; ।
;గీ । ;; । ;; । ;ణా । ;; । ;, । ;తోం, । ;; । - త;, । ,ధీం, । ;; ।
;,గి । ;; । ;; । ,ణా, । ;; । ;,తోం । ;; । - త;, । ధీం; । ;; । గీ; । ;; ।
ణా; । ;; । తోం;, । - త;ధిం । ;; । ,గీ, । ;,ణ । ;; । ,తోం; ॥ త

9 :— ;, - తద్దీంగి । ,ణాతోం - తద్దీం । గీణాతోం - త,దిం । ,గీణాతోం -
త । ;; । ;; । ;; । ,దీం, । ;; । ;; । ;,గి । ;; । ;; । ;; । ,ణా, । ;; । ;; ।
;,తోం । ;; । ; - త, । ;; । ;; । ;దీం । ;; । ;; । ;గీ । ;; । ;; । ;ణా ।
;; । ;; । ;తోం, । ;; । - త;, । ;; । ;దీం । ;; । ;; । గీ, । ;; । ;ణా ।
;; । ;; । తోం;, । , - త; । ;; । ,దీం, । ;; । ,గీ, । ;; । ,ణా, । ;; ।
,తోం; । , - త; । ;,దిం । ;; । ,గీ, । ;,ణ । ;; । ,తోం; ॥ త

104. సూత్రము $26\frac{3}{4}$

వి :— ఈ సూత్రముచే జాతి అక్షరమునకు $9+4\frac{1}{2}+2\frac{1}{4}$ అక్షరమువంతున కాపుగ సంకీర్ణత్రికాలము, జాతి1కా.1సారి, 2కా. 2సార్లు, 3కా. 3సార్లు వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times26\frac{3}{4}=107$	1 - ,	27
5	$5\times26\frac{3}{4}=133\frac{3}{4}$	$2\frac{1}{4}$ - ;;;;,	34
6	$6\times26\frac{3}{4}=160\frac{1}{2}$	$3\frac{1}{2}$ - ;;;,	41
7	$7\times26\frac{3}{4}=187\frac{1}{4}$	$\frac{3}{4}$ - ;,	47
8	$8\times26\frac{3}{4}=214$	2 - ;	54
9	$9\times26\frac{3}{4}=240\frac{3}{4}$	$3\frac{1}{4}$ - ;;;;;;,	61

ఉదా :—

జాతి అక్షరమునకు $9+4\frac{1}{2}+2\frac{1}{4}\times$ సంకీర్ణ త్రికాలము, 1కా. 1సారి, 2కా. 2సార్లు, 3కా. 3సార్లు

4 :— , - కి; | ;; | ;ట, | ;; | ;,త | ;; | ;; | క;, | ;; | , - కి;;, | ;,ట;; | ;;త;, |
;;,క; | ;;; - కి;, | ;;, ట;;;;త, | ;;;,క;;;; | - కి;, | ట;, | త;, | క;, | -
కి,ట, | త,క, | కి,ట, | త,క, | - కిటతక | కిటతక | కిటతక ‖ త

5 :— ;;;;, - త;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;,ది; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ,గి;;;;;;; | ;;;;;;;; |
;;,ణ;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;,తో;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;, - త; | ;;;;;;;,ది |
;;;;;;;; | ,గి;;;;;;; | ;,ణ;;;;;; | ;;,తో;;;;; | ;;;, - త;;;; | ది;;;;గి;;; |
;ణ;;;;తో;; | ;; - త; | ,ది; | ,గి; | ,ణ; | ,తో; | , - త,ది |
,గి,ణ | ,తో, - త | ,ది,గి | ,ణ,తో | , - తదిగి | ణతో - తది |
గిణతో - త | దిగిణతో ‖ త

6 :— ;;;, – త । ;;;; । ;;;; । ,ధీం;;, । ;;;; । ;;;; । ;;;; । ;;,గి; । ;;;; । ;;;,ణ ।

;;;; । ;;;; । ,తోం;;; । ;;;; । ;, – త;; । ;;ధీం; । ;;;; । ;;;గి, । ;;;,ణ ।

;;;; । తోం;;;, । , – త;;;;ధీం;, । ;;;;;;,గి, । ;;;ణ;;;;తోం । ;;;; –

త, । ;ధీం । ;; । ;గి, । ;ణ, । ;తోం, । ; – త, । ధీం; । గి,ణ, । తోం, –

త, । ధీం; । గి,ణ, । తోం, – తధిం । ,గిణతోం । తధీంగి । ణతోం –

తధిం । ,గిణతోం ॥ త

7 :— ;, – త;;;;;; । ;;;;;;;; । ;;;;;;;; । ;;;;;;;; । ;;;;;,దిం;, । ;;;;;;;; । ;;;;;;;; ।

;;;;;;;; । ;;;;;;;; । ;,గి;;;;;; । ;;;;;;;; । ;;;,ణ;;;; । ;;;;;;;; । ;;;;;,తోం;; ।

;;;;;;;; । ;;;;;;;, – త । ;;;;;;;; । ;;;;;;;; । ;,దిం;;;;;, । ;;;;;;;; ।

;;;,గి;;;; । ;;;;,ణ;;; । ;;;;;,తోం;; । ;;;;;;, – త; । ;;;;;;;,దిం । ;;;;;;;; ।

,గి;;;;ణ;;, । ;,తోం;;;; – త । ;; । ;,దిం । ;; । ;,గి । ;,ణ । ;,తోం । ;, –

త । ;,దిం । ;,గి । ,ణ,తోం । , – త; । ,దిం, । ,గి,ణ । ,తోం, –

త । ,దింగి । ణతోం – త, । దింగిణ । తోం – త,దిం । ,గిణతోం ॥ త

8 :— ; – త, । ;; । ;,ధిం । ;; । ;; । ;; । ;; । ,గి, । ;; । ;; । ;; । ;,ణ । ;; ।

;; । ;; । ;; । ,తోం; । ;; । ; – త;, । ;;,ధీం, । ;;;; । ;;;,గి । ;;;; । ;;;; ।

,ణా;;, । ;;;; । ;,తోం;; । ;; – త;;;, । ,ధీం;;;;;;;, । ;,గి;;;;;, ।

;;,ణా;;;;;, । ;;;,తోం;;;; । – త;, । ధీం; । ;; । గి; । ;; । ణా; । ;; ।

తోం;, । – త,ధీం । ;గి । ;ణా । ;తోం, । త,ధీం । ;గి । ;ణా । ;తోం, । –

తధీంగి । ,ణాతోం । తధీంగి । ,ణాతోం । తధీంగి । ,ణాతోం ॥ త

9 :— ;;;;;;, – త; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;,ఢీం;;;;, | ;;;;;;;; |

;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;,గీ, | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; |

;;,ణా;;;;, | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;,తోం; | ;;;;;;;; |

;;;;;;;; | , – త;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;,దీం;;;;, | ;;;;;;;; | ;;;;,గీ;;, |

;;;;;;;; | ;;;;;;;,ణా, | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ,తోం;;;;;;; | ;, –

త;;;;;; | ;;,దీం;;;;, | ;;;,గీ;;;, | ;;;;,ణా;;, | ;;;;;,తోం;; | ;; –

త; | ;; | ,దీం, | ;; | ,గీ, | ;; | ,ణా, | ;; | ,తోం; | , – త; | ,దీం, |

,గీ, | ,ణా, | ,తోం, – త | ;,దిం | ;,గి | ;,ణ | ;,తోం | , – త,దిం |

,గిణ | ,తోం – త, | దీంగీ | ణాతోం – త | ,దీంగి | ,ణాతోం ‖ త

105. సూత్రము 27

వి :— ఈ సూత్రముచే ముక్తాయిగ త్రికాలము, అనగ జాతి 1 వ కాలమున ముక్తాయి, 2 వ కాలమున ముక్తాయి, 3 వ కాలమున ముక్తాయి అనిఅర్థము త్రిశ్రగమనమున ముక్తాయి, త్రిశ్ర పై కాలమున ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	4×27 = 108	——	27
5	5×27 = 135	1 – ,	34
6	6×27 = 162	2 – ;	41
7	7×27 = 189	3 – ;,	48
8	8×27 = 216	——	54
9	9×27 = 243	1 – ,	61

ఉదా :—

ముక్తాయిగ త్రికాలము, త్రిశ్రముక్తాయి, త్రి. పై. ముక్తాయి

4 :— కి;, । ట;, । త;, । క;, । కి;, । ట;, । త;, । క;, । కి;, । ట;, । త;, । క;, । - కి,ట, । త,క, । కి,ట, । త,క, । కి,ట, । త,క, । - కిటతక । కిటతక । కిటతక । - కిటత । క - కిట । తక - కి । టతక । - కిటతక - కిట । తక - కిటతక ॥ త

5 :— , - త; । ,ది; । ,గి; । ,ణ; । ,తొం; । ,త; । ,ది; । ,గి; । ,ణ; । ,తొం; । ,త; । ,ది; । ,గి; । ,ణ; । ,తొం; । , - త,ది । ,గి,ణ । ,తొం, - త । ,ది,గి । ,ణ,తొం । , - త,ది । ,గి,ణ । ,తొం, - త । దిగిణతొం । తదిగిణ । తొం - తదిగి । ణతొం - త,ది । ,గి,ణ,తొం । , - త,ది,గి । ,ణ,తొం, - త । ,ది,గి,ణ । ,తొం, - తదిగి । ణతొం - తదిగిణ । తొం - తదిగిణతొం ॥ త

6 :— ; - త, । ;ధీం । ;; । ;గి, । ;ణ, । ;తొం, । ; - త, । ;ధీం । ;; । ;గి, । ;ణ, । ;తొం, । ; - త, । ;ధీం । ;; । ;గి, । ;ణ, । ;తొం, । ; - త, । ధీం; । గి,ణ, । తొం, - త, । ధీం; । గి,ణ, । తొం, - త, । ధీం; । గి,ణ, । తొం, - తధిం । ,గిణతొం । తధీంగి । ణతొం - తధిం । ,గిణతొం । - తధీం । గిణతొం । తధీం । గిణతొం । తధీం । గిణతొం । - తధీంగిణతొం । తధీంగిణతొం । తధీంగిణతొం ॥ త

7 :— ;, - త । ;; । ;,దిం । ;; । ;,గి । ;,ణ । ;,తొం । ;, - త । ;; । ;,దిం । ;; । ;,గి । ;,ణ । ;,తొం । ;, - త । ;; । ;,దిం । ;; । ;,గి । ;,ణ । ;,తొం । ;, - త । ;,దిం । ;,గి । ,ణ,తొం । , - త; । ,దిం; । ,గి,ణ । ,తొం, - త । ;,దిం । ;,గి । ,ణ,తొం । , - త,దిం । ,గిణతొం । తద్దిం । గిణతొం - త । ,దీంగి । ణతొం - త; । ,దీం;గి । ,ణ,తొం, - త । ;,దీం, । ,గి,ణ,తొం । , - త;,దిం । ;,గి,ణ । ,తొం, - త,దిం । ,గిణతొం - త, । దీంగిణతొం - త । ,దీంగిణతొం ॥ త

8 :— త;, । ధీం; । ;; । గీ; । ;; । ణా; । ;; । తొం;, । - త;, । ధీం; । ;; । గీ; । ;; ।
ణా; । ;; । తొం;, । త;, । ధీం; । ;; । గీ; । ;; । ణా; । ;; । తొం;, । -
త,ధీం । ;గి । ;ణా । ;తొం, । త,ధీం । ;గి । ;ణా । ;తొం, । - త,ధీం ।
;గి । ;ణా । ;తొం, । - తధీంగి । ,ణాతొం । తధీంగి । ,ణాతొం । తధీంగి ।
,ణాతొం । - తధీం । గీణ । ,తొం - త । ధీంగి । ,ణా । తొం - తధిం । ,గీ ।
ణాతొం । - తధీంగీణ । ,తొం - తధీంగి । ,ణాతొం - తధిం । ,గీణాతొం ॥ త

9 :— , - త; । ;; । ,డీం, । ;; । ,గీ, । ;; । ,ణా, । ;; । ,తొం; । , - త; । ;; ।
,డీం, । ;; । ,గీ, । ;; । ,ణా, । ;; । ,తొం; । , - త; । ;; । ,డీం, । ;; ।
,గీ, । ;; । ,ణా, । ;; । ,తొం; । , - త; । ,డీం, । ,గీ, । ,ణా, । ,తొం, -
త । ;,దిం । ;,గి । ;,ణ । ;,తొం । , - త; । ,డీం, । ,గీ, । ,ణా, । ,తొం, -
త । ,డీంగి । ,ణాతొం । తడ్డీం । గీణా । తొం - త,దిం । ,గీణ । ,తొం -
త; । ,డీం;గి । ;,ణా, । ,తొం, - త; । ,డిం;గి । ;,ణా, । ,తొం, -
త; । ,డీం;గి । ;,ణా, । ,తొం, - త,దిం । ,గీణాతొం । తడ్డీంగీ । ణాతొం -
త,దిం । ,గీణాతొం ॥ త

106. సూత్రము $27\frac{1}{4}$

వి: — ఈసూత్రముచే జాతిఅక్షరమునకు $3+1\frac{1}{2}+\frac{3}{4}$ అక్షరమువంతున కాపుగ త్రిశ్ర త్రిశ్ర త్రికాలము, జాతిఅక్షరమునకు $7+6+5+4$ అక్షరమువంతున కాపుగ తగ్గింపు వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times27\frac{1}{4}=109$	3 - ;;;	28
5	$5\times27\frac{1}{4}=136\frac{1}{4}$	$3\frac{3}{4}$ - ;;;;;;;,	35
6	$6\times27\frac{1}{4}=163\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ - ,	41
7	$7\times27\frac{1}{4}=190\frac{3}{4}$	$1\frac{1}{4}$ - ;;,	48
8	$8\times27\frac{1}{4}=218$	2 - ;;	55
9	$9\times27\frac{1}{4}=245\frac{1}{4}$	$2\frac{1}{4}$ - ;;;;;,	62

ఉదా:—

జాతి $3+1\frac{1}{2}+\frac{3}{4}\times$ త్రిశ్రత్రికాలము, $7+6+5+4\times$ తగ్గింపు

4 :— ;;; – కి, | ;;ట;, | ; త ;;, | క;;, – కి, | ,ట;త;క | ; – కి;ట;త;క; | –
కి;, | ;,ట | ;; | ;త, | ;; | ,క; | ;; | – కి;, | ;ట, | ;; | త;, | ;క, |
;; | – కి;, | ,ట; | ;త, | ;,క | ;; | –కి;, | ట;, | త;, | క;, ‖ త

5 :— ;;;;;;;,–త | ;;;;;,ధి;; | ;;;,గి;;;; | ;,ణ;;;;;,తోం | ;;;;;, – త;; | ,ధి;;,గి;;,ణ; |
;,తోం;;, – త;ధి;గి | ;ణ;తోం; – త, | ;; | ,ధి; | ;; | గి;, | ;,ణ | ;; |
;తోం, | ;; | ,–త; | ;,ధి | ;; | ,గి; | ;,ణ | ;; | ,తోం; | ;,–త | ;; |
ధి;, | ,గి; | ;ణ, | ;,తోం | ;; | – త;, | ధి;, | గి;, | ణ;, | తోం;, ‖ త

6 :— ,–త;;,ధిం | ;;;; | ;,గి;; | ,ణ;;,తోం | ;;,–త; | ధీం;;గి, | ,ణ;తోం; – త, | ,ధీం
;;గి;ణ;తోం; | – త;, | ;,ధిం | ;; | ;; | ;; | ,గి; | ;; | ణ;, | ;,తోం | ;; | ; –
త, | ;; | ధీం; | ;; | ;; | గి;, | ;ణ, | ;; | తోం;, | ; – త, | ;,ధిం | ;; |
;; | ,గి; | ;ణ, | ;,తోం | ;; | –త;, | ధీం; | ;; | గి;, | ణ;, | తోం;, ‖ త

7 :— ;;,–త;;;;; | ;;;;;;,దీం, | ;;;;;;;; | ;;,గి;;;;; | ,ణ;;;;;,తోం; | ;;;;, – త;;; |
;;,దీం;;;;, | ,గి;;,ణ;;,తోం; | ;,–త;;,దీం;;గి | ;ణ;తోం;–త, | ;; | ;; |
;; | దీం; | ;; | ;; | ;గి, | ;; | ,ణ; | ;; | తోం;, | ;, – త | ;; | ;; |
;,ధిం | ;; | ;; | ;,గి | ;; | ,ణ; | ;,తోం | ;; | ,–త; | ;; | ;,ధిం | ;; | ;; |
,గి; | ;ణ, | ;,తోం | ;; | –త;, | ;; | దీం; | ;; | గి;, | ణ;, | తోం;, ‖ త

8 :— ;;–త;, | ;ధీం;; | ;;;గీ | ;;;; | ;ణా;; | ;;;తోం, | ;;–త;ధిం | ;;,గీ, | ;,ణా;, | ,తోం; –
త;ధీం;, | ,గీ;;ణా;;తోం; | – త;, | ;,ధిం | ;; | ;; | ;; | ,గీ, | ;; | ;; |
;,ణ | ;; | ;; | ;; | ,తోం; | ;; | – త;, | ;ధీం | ;; | ;; | ;గీ | ;; | ;; |
;ణా | ;; | ;; | ;తోం, | ;; | – త;, | ,ధీం, | ;; | ;,గి | ;; | ;; | ,ణా, |
;; | ;,తోం | ;; | – త;, | ధీం; | ;; | గీ; | ;; | ణా; | ;; | తోం;, ‖ త

9 :— ;;;;;, - త;; | ;;;;;;;; | ;,దీం;;;;;, | ;;;;;,గీ;, | ;;;;;;;; | ;,ణా;;;;;, |
;;;;;,తోం;; | ;;;, - త;;;; | ;,దీం;;;;;గి | ;;;;;,ణా;, | ;;;,తోం;;, -
త; | ;,దీం;;గీ;;ణ | ;;,తోం; - త, | ;; | ;; | ;; | దీం; | ;; | ;; |
;గీ | ;; | ;; | ;; | ణా; | ;; | ;; | ;తోం, | ;; | , - త; | ;; | ;; |
,దీం, | ;; | ;; | ,గీ, | ;; | ;; | ,ణా, | ;; | ;; | ,తోం; | ;, - త |
;; | ;; | ,దీం, | ;; | ;,గి | ;; | ;; | ,ణా, | ;; | ;,తోం | ;; | - త;, |
;; | దీం; | ;; | గీ; | ;; | ణా; | ;; | తోం;, ‖ త

107. సూత్రము $27\frac{1}{2}$

వి :— ఈ సూత్రముచే 4కా. ముక్తాయి, నిశ్శబ్ద విన్యాసముక్తాయి, జాతి అక్షరమునకు 6+5+4+3+2+1 అక్షరము వంతున కాపుగతగ్గింపు వచ్చును.

గమనిక :— నిశ్శబ్ద విన్యాస ముక్తాయి అనగ ముందు జాతి అక్షరములను కాపుచేసి, సశబ్దమని, తిరిగి అపుచేసి, సశబ్దమని, మరల అపుచేయుట. ఇందు 2 సశబ్దములు, 3 నిశ్శబ్దములు వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times27\frac{1}{2}=110$	2 - ;	28
5	$5\times27\frac{1}{2}=137\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$ - ;;,	35
6	$6\times27\frac{1}{2}=165$	3 - ;,	42
7	$7\times27\frac{1}{2}=192\frac{1}{2}$	$3\frac{1}{2}$ - ;;;,	49
8	$8\times27\frac{1}{2}=220$	——	55
9	$9\times27\frac{1}{2}=247\frac{1}{2}$	$\frac{1}{2}$ - ,	62

ఉ దా :—

4కా. ముక్తాయి, నిశ్శబ్ద విన్యాసముక్తాయి, 6+5+4+3+2+1 X తగ్గింపు

4 :— ; - కిటతక | కిటతక - కిటతక | - త;, | కిటతక | త;, | కిటతక | త;, | -
కి;, | ;ట, | ;; | త;, | ;క, | ;; | - కి;, | ,ట; | ;త, | ;,క | ;; | -
కి;, | ట;, | త;, | క;, | - కి;ట | ;త, | ,క; | - కి,ట, | త,క, | - కిటతక ॥ త

5 :— ;;, - తదిగి | ణతోం - తదిగిణతోం - త | దిగిణతోం - త, | ;,త | దిగిణతోం |
త;, | , - తదిగి | ణతోం - త, | ;, - త | ;; | ,ది; | ;,గి | ;; |
,ణ; | ;,తోం | ;; | , - త; | ;ది, | ;,గి | ;; | ణ;, | ,తోం; | ; -
త, | ;ది, | ;గి, | ;ణ, | ;తోం, | ; - త, | ,ది; | గి;ణ | ;తోం, | , -
త,ది | ,గి,ణ | ,తోం, - త | దిగిణతోం ॥ త

6 :— ;, - తధిం | ,గిణతోం - తధింగి | ణతోం - తధింగిణతోం | - త;, | ; -
తధిం | ,గిణతోం | త;, | ; - తధిం | ,గిణతోం | త;, | ; - త, | ;; |
ధిం; | ;; | ;; | గి;, | ;ణ, | ;; | తోం;, | ; - త, | ;,ధిం | ;; | ;; | ,గి; |
;ణ, | ;,తోం | ;; | - త;, | ధిం; | ;; | గి;, | ణ;, | తోం;, | - త;ధిం |
;; | ,గి; | ణ;తోం | ; - త, | ధిం; | గి,ణ, | తోం, - తధిం | ,గిణతోం ॥ త

7 :— ;;;, - త | ,దింగిణతోం - త, | దింగిణతోం - త,దిం | ,గిణతోం - త, |
;; | , - త,దిం | ,గిణతోం | త;, | ;, - త | ,దింగి | ణతోం - త, |
;; | , - త; | ;; | ;; | ,దిం, | ;; | ;; | ,గి; | ;,ణ | ;; | ,తోం; | ;, -
త | ;; | ;; | ,దిం, | ;; | ;,గి | ;; | ణ;, | ,తోం; | ; - త, | ;; |
;దిం | ;; | ;గి, | ;ణ, | ;తోం, | ; - త, | ;; | దిం; | ;గి, | ,ణ; | తోం; -
త | ;,దిం | ;,గి | ,ణ,తోం | , - త,దిం | ,గిణతోం ॥ త

8 :— తధింగిణతోం । తధింగిణతోం । తధింగిణతోం । – త;, । ;; । – తధింగి ।
,ణతోం । త;, । ;; । – తధింగి । ,ణతోం । త;, । ;; । – త;, । ;ధిం ।
;; । ;; । ;గి । ;; । ;; । ;ణ । ;; । ;; । ;తోం, । ;; । – త;, । ,ధిం, ।
;; । ;,గి । ;; । ;; । ,ణ, । ;; । ;,తోం । ;; । – త;, । ధిం; । ;; । గి; ।
;; । ణ; । ;; । తోం;, । – త;ధిం । ;; । ,గి, । ;,ణ । ;; । ,తోం; । –
త,ధిం । ;గి । ;ణ । ;తోం, । – తధింగి । ,ణతోం ॥ త

9 :— , – తద్దింగిణ । ,తోం – తద్దింగి । ణతోం – తద్దింగి । ,ణతోం – త, । ;; ।
;, – త । ,దింగి । ,ణతోం । త;, । ;; । , – త,దిం । ,గిణ । ,తోం – త, ।
;; । ;, – త । ;; । ;; । ;,దిం । ;; । ;; । ;,గి । ;; । ;; । ;,ణ । ;; ।
;; । ;,తోం । ;; । , – త; । ;; । ;,దిం । ;; । ;; । ,గి, । ;; । ;,ణ । ;; ।
;; । ,తోం; । ; – త, । ;; । ;దిం । ;; । ;గి । ;; । ;ణ । ;; । ;తోం, । ; –
త, । ;; । దిం; । ;గి । ;; । ణ; । ;తోం, । , – త; । ,దిం, । ,గి, ।
,ణ, । ,తోం, – త । ,దింగి । ,ణతోం ॥ త

108. సూత్రము $27\frac{3}{4}$

వి :— ఈ సూత్రముచే శేషా, ముక్తాయి, ముక్తాయిగ త్రికాలము – అనగ 1 వ కాలమున ముక్తాయి – 2 వ కాలమున ముక్తాయి – 3 వ కాలమున ముక్తాయి, త్రిశ్ర గమనమున ముక్తాయి, త్రిశ్ర పైకాలమున ముక్తాయి వచ్చును.

జాతి	అక్షర సంఖ్య	త్రోసే అక్షరములు	క్రియలు
4	$4\times27\frac{3}{4}=111$	1 – ,	28
5	$5\times27\frac{3}{4}=138\frac{3}{4}$	$1\frac{1}{4}$ – ;;,	35
6	$6\times27\frac{3}{4}=166\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$ – ;,	42
7	$7\times27\frac{3}{4}=194\frac{1}{4}$	$1\frac{3}{4}$ – ;;;,	49
8	$8\times27\frac{3}{4}=222$	2 – ;	56
9	$9\times27\frac{3}{4}=249\frac{3}{4}$	$2\frac{1}{4}$ – ;;;;,	63

ఉదా :—

5 కా. ముక్తాయి, ముక్తాయిగ త్రికాలము, త్రిశ్రగమనమున ముక్తాయి, త్రి. పై. ముక్తాయి

4 :— , - కిటతక - కిటతక - కిటతత । - కి;, । ట;, । త;, । క;, । కి;, । ట;, ।

త;, । క;, । కి;, । ట;, । త;, । క;, । -కి,ట, । త,క, । కి,ట, । త,క, ।

కి,ట, । త,క, । - కిటతక । కిటతక । కిటతక । - కిటత । క - కిట ।

తక - కి । టతక । - కిటతక - కిట । తక - కిటతక ॥ త

5 :— ;;,-తదిగిణతోం-తదిగిణతోం-త। దిగిణతోం - త; । ,ది; । ,గి; । ,ణ; । ,తోం; । , -

త; । ,ది; । ,గి; । ,ణ; । ,తోం; । , - త; । ,ది; । ,గి; । ,ణ; । ,తోం; । , -

త,ది । ,గి,ణ । ,తోం,-త । ,ది,గి । ,ణ,తోం । ,-త,ది । ,గి,ణ । ,తోం, -

త । దిగిణతోం । తదిగిణ । తోం-తదిగి । ణతోం - త,ది । ,గి,ణ,తోం । , -

త,ది,గి । ,ణ,తోం, - త । ,ది,గి,ణ । ,తోం, - తదిగి । ణతోం -

తదిగిణ । తోం - తదిగిణతోం ॥ త

6 :- ;, - తధింగిణతోం - తధింగి । ణతోం - తధింగిణతోం - త, । ;ధిం । ;; । ;గి, । ;ణ, ।

;తోం, । ;-త, । ;ధిం । ;; । ;గి, । ;ణ, । ;తోం, । ;-త, । ;ధిం । ;; । ;గి, ।

;ణ, । ;తోం, । ;-త, । ధిం; । గి,ణ, । తోం, - త, । ధిం; । గి,ణ, । తోం,-

త, । ధిం; । గి,ణ, । తోం, - తధిం । ,గిణతోం । తధింగి । ణతోం -

తధిం । ,గిణతోం । - తధిం । గిణతోం । తధిం । గిణతోం । తధిం ।

గిణతోం । - తధింగిణతోం । తధింగిణతోం । తధింగిణతోం ॥ త

7 :- ;;;, - తద్దింగిణతోం - త, । దింగిణతోం - తద్దింగిణతోం - త । ;; । ;,దిం । ;; । ;,గి ।
;,ణ । ;,తోం । ;, - త । ;; । ;,దిం । ;; । ;,గి । ;,ణ । ;,తోం । ;, - త ।
;; । ;,దిం । ;; । ;,గి । ;,ణ । ;,తోం । ;, - త । ;,దిం । ;,గి । ,ణ,తోం । , -
త; । ,దిం, । ,గి,ణ । ,తోం,-త । ;,దిం । ;,గి । ,ణ,తోం । , - త,దిం ।
,గిణతోం । తద్దిం । గిణతోం-త । ,దింగి । ణతోం - త; । ,దిం;గి । ,ణ,తోం, -
త । ;,దిం, । ,గి,ణ,తోం । , - త;,దిం । ;,గి,ణ । , తోం, - త,దిం । ,
గిణతోం - త, । దింగిణతోం - త। , దింగిణతోం ॥ త

8 :- ; - తధీంగీణాతోం । తధీంగీణాతోం - తధీంగీణాతోం । - త;, । ధీం; । ;; । గీ; । ;; ।
ణా; । ;; । తోం;, । - త;, । ధీం; । ;; । గీ; । ;; । ణా; । ;; । తోం;, । -
త;, । ధీం; । ;; । గీ; । ;; । ణా; । ;; । తోం;, । - త,ధీం । ;గీ । ;ణా ।
;తోం, । -త,ధీం । ;గీ । ;ణా । ;తోం, । -త,ధీం । ;గీ । ;ణా । ;తోం, । -
తధీంగి । ,ణాతోం । తధీంగి । ,ణాతోం । తధీంగి । ,ణాతోం । - తధీం ।
గీణ । ,తోం - త । ధీంగి । ,ణా । తోం-తధిం । ,గీ । ణాతోం । -
తధీంగీణ । ,తోం - తధీంగి । ,ణాతోం - తధిం । ,గీణాతోం ॥ త

9 :- ;;;;,-తద్గింగీణ । ,తోం-తద్దింగీణాతోం-తద్దింగి । ,ణాతోం-త; । ;; । ,దీం, । ;; ।
,గీ, । ;; । ,ణా, । ;; । ,తోం; । ,-త; । ;; । ,దిం, । ;; । ,గీ, । ;; ।
,ణా, । ;; । ,తోం; । , - త; । ;; । ,దీం, । ;; । ,గీ, । ;; । ,ణా, । ;; ।
,తోం; । , - త; । ,దీం, । ,గీ, । ,ణా, । ,తోం, - త । ;,దిం । ;,గి । ;,ణ ।
;,తోం । , - త; । ,దీం, । ,గీ, । ,ణా, । ,తోం, - త । ,దీంగి । ,ణాతోం ।
తద్దిం । గీణా । తోం - త,దిం । ,గీణ । ,తోం - త; । ,దీం;గి । ;,ణా, ।
,తోం, - త; । ,దీం;గి । ;,ణా, । ,తోం, - త; । ,దీం;గి । ;,ణా, । ,తోం, -
త,దిం । ,గీణాతోం । తద్దింగీ । ణాతోం - త,దిం । ,గీణాతోం ॥ త

అనుబంధము

వివరణము :— ఈ అనుబంధములో 1 గతిభేదజాతి ఏకవారము, 2 గతిభేద ముక్తాయి 3. గతిభేద త్రికాలము ఈ మూడు ప్రకరణములకు ప్రతిజాతి 5 గమనములలో ఒకే సూత్రముచే క్రియల సంఖ్యను తెలిసికొనుటకుగాను వివరణోదాహరణములు సూచింపబడుచున్నవి. మఱియు, ఏగతిలో ఆజాతి త్రికాలమునకు ఒకే సూత్రముచే గుణించిన అక్షర సంఖ్య వచ్చుటకుగాను గణితము చేయబడి, వివరణోదాహరణములు వివరింపబడుచు, సోదాహరణముగ ఖండజాతి 5 గతిభేదములలో క్రియావిభాగము పై ప్రకరణములకు వెలువరింప బడుచున్నదని తెలియునది.

గమనిక :— ఏజాతినైనను ఒకపర్యాయమనుటకు, (ముక్తాయిగ) ముమ్మారనుటకు, త్రికాల మనుటకు, ఏ గతిలో ఆ జాతి త్రికాలమనుటకు ఒకే సూత్రముచే లెక్కచేయబడినదని గ్రహించునది.

1. గతిభేదజాతి ఏకవారము

వి :— జాతి అక్షర సంఖ్యను గమన సంఖ్యచే భాగించిన ఆ గమనము నందలి క్రియల సంఖ్య వచ్చును.

ఏకవారజాతి గతిభేద క్రియల

పథకము

జాతి రూపము	జాతి అక్షర సంఖ్య	చ	త్రి	మి	ఖం	సం
		గతి క్రియలు	గతి క్రియలు	గతి క్రియలు	గతి క్రియలు	గతి క్రియలు
తదిగిణతోం	5	$1\frac{1}{4}$	$1\frac{2}{3}$	$\frac{5}{7}$	1	$\frac{5}{9}$
తధీంగిణతోం	6	$1\frac{1}{2}$	2	$\frac{6}{7}$	$1\frac{1}{5}$	$\frac{6}{9}$
తద్దింగిణతోం	7	$1\frac{3}{4}$	$2\frac{1}{3}$	1	$1\frac{2}{5}$	$\frac{7}{9}$
తధింగిణాతోం	8	2	$2\frac{2}{3}$	$1\frac{1}{7}$	$1\frac{3}{5}$	$\frac{8}{9}$
తద్దింగిణాతోం	9	$2\frac{1}{4}$	3	$1\frac{2}{7}$	$1\frac{4}{5}$	1

ఉదాహరణము

చతురశ్రగమనము :— ;, - త | దిగిణతోం ॥ త
త్రిశ్రగమనము :— , - తది | గిణతోం ॥ త
మిశ్రగమనము :— ; - తదిగిణతోం ॥ త
ఖండగమనము :— తదిగిణతోం ॥ త
సంకీర్ణగమనము :— ;; - తదిగిణతోం ॥ త

2. గతిభేద ముక్తాయి

వి :— జాతి అక్షరసంఖ్యను 3చే గుణించి - గమనసంఖ్యచే భాగించిన గతిభేద ముక్తాయి క్రియల సంఖ్య వచ్చును.

ముక్తాయి గతిభేద క్రియల

పథకము

జాతి రూపము	జాతి అక్షర సంఖ్య	3 రెట్ల అక్షర సంఖ్య	చ గతి క్రియలు	త్రి గతి క్రియలు	మి గతి క్రియలు	ఖం గతి క్రియలు	సం గతి క్రియలు
తదిగిణతోం	5	15	$3\frac{3}{4}$	5	$2\frac{1}{7}$	3	$1\frac{6}{9}$
తధింగిణతోం	6	18	$4\frac{1}{2}$	6	$2\frac{4}{7}$	$3\frac{2}{5}$	2
తద్దింగిణతోం	7	21	$5\frac{1}{4}$	7	3	$4\frac{1}{5}$	$2\frac{3}{9}$
తధింగిణాతోం	8	24	6	8	$3\frac{3}{7}$	$4\frac{4}{5}$	$2\frac{6}{9}$
తద్దింగిణాతోం	9	27	$6\frac{3}{4}$	9	$3\frac{6}{7}$	$5\frac{2}{5}$	3

ఉదా :—

చతురశ్రగమనము :— , - తదిగి | ణతోం - తది | గిణతోం - త | దిగిణతోం ॥ త
త్రిశ్ర గమనము :— తదిగి | ణతోం - త | దిగిణ | తోం - తది | గిణతోం ॥ త
మిశ్ర గమనము :— ;;; - త | దిగిణతోం - తదిగి | ణతోం - తదిగిణతోం ॥ త
ఖండ గమనము :— తదిగిణతోం | తదిగిణతోం | తదిగిణతోం ॥ త
సంకీర్ణ గమనము :— ;, - తదిగిణతోం - త | దిగిణతోం - తదిగిణతోం ॥ త

3. గతిభేద త్రికాలము

వి :— ఏ జాతినైనను త్రికాలము చేయుటకు జాతి అక్షరముల సంఖ్యను 7 చే గుణించి, గమనసంఖ్యచే భాగించిన ఆగమనము నంకలి త్రికాల క్రియలసంఖ్య వచ్చును.

త్రికాల గతిభేద క్రియల

ప ట క ము

జాతి రూపము	జాతి అక్షర సంఖ్య	త్రికాల అక్షర సంఖ్య	చ గతి క్రియలు	త్రి గతి క్రియలు	మి గతి క్రియలు	ఖం గతి క్రియలు	నం గతి క్రియలు
తదిగిణతోం	5	35	$8\frac{3}{4}$	$11\frac{2}{3}$	5	7	$3\frac{8}{9}$
తధీంగిణతోం	6	42	$10\frac{1}{2}$	14	6	$8\frac{2}{5}$	$4\frac{6}{9}$
తద్దింగిణతోం	7	49	$12\frac{1}{4}$	$16\frac{1}{3}$	7	$9\frac{4}{5}$	$5\frac{4}{9}$
తధీంగీణాతోం	8	56	14	$18\frac{2}{3}$	8	$10\frac{6}{5}$	$6\frac{2}{9}$
తద్దీంగీణాతోం	9	63	$15\frac{3}{4}$	21	9	$12\frac{3}{5}$	7

ఉదా :—

చతురశ్రగమనము :— , – త; । ,ది; । ,గి; । ,ణ; । ,తోం; । , – త,ది । ,గి,ణ । ,తోం, – త । దిగిణతోం ॥ త

త్రిశ్రగమనము :— , – త, । ;ది । ;, । గి; । ,ణ, । ;తోం । ;, । – త,ది । ,గి, । ణ,తోం । , – తది । గిణతోం ॥ త

మిశ్రగమనము :— త;,ది; । ,గి;,ణ, । ;తోం;, – త । ,ది,గి,ణ, । తోం, – తదిగిణతోం ॥ త

ఖండగమనము :— త;;ది । ;;గి, । ;ణ; । ,తో;; । - త,ది,గి । ,ణ,తోం, । - తదిగిణతోం ॥ త

సంకీర్ణగమనము :— , - త;;ది;; । గి;;ణ;;తోం । ;, - త,డి,గి, । ణ,తోం, - తదిగిణతోం ॥ త

4. ఏగతిలో ఆజాతి త్రికాలము

వి :— జాతి అక్షర సంఖ్యను వర్గముచేసి (అనగ ఆ సంఖ్యను ఆ సంఖ్యచే గుణించి), త్రికాలసంఖ్య (7) చే గుణించినచో ఏగతిలో ఆజాతి త్రికాల అక్షరముల సంఖ్య వచ్చును. మఱియు, సోదాహరణమున జాతి మాత్రియు ఒక్కంటికి రెట్టింపుగతి గమనము గ్రియావిభాగము వివరింపబడినదని తెలియ నగును.

సూత్రము :—		అక్షరములు	త్రోసేఅక్షరములు	క్రియలు
5. ఖండజాతి	:— 5×5=25; 25×7=175		5	18
6. త్రిశ్రజాతి	:— 6×6=36, 36×7=252		—	21
7. మిశ్రజాతి	:— 7×7=49; 49×7=343		7	25
8. చతురశ్రజాతి	:— 8×8=64; 64×7=448		—	28
9. సంకీర్ణజాతి	:— 9×9=81; 81×7=567		9	32

ఉదా :—

5. ఖండజాతి ఖం. గ. 10 } :— ;;, - త;; । ;;;;; । ;;,ది;; । ;; ;;; । ;;,గి;; । ;;;;; । ;;,ణ;;। ;;;;; । ;;,తోం;; । ;;;;; । ;;, -
త;; । ;;,ది;; । ;;,గి;; । ;;,ణ;; ।;;,తోం;; । ;;, -
త;; । ది;;గి;; । ణ;;తోం;; ॥ త

6. త్రిశ్రజాతి
త్రి. X. 12 :— త;;;;;, | ;;;;;; | ధీం;;;;; | ;;;;;; | ;;;;;; | ;;;;;; | గి;;;;;, |

;;;;;; | ణ;;;;;, | ;;;;;; | తోం;;;;;, | ;;;;;; | –

త;;;;;, | ధీం;;;;; | ;;;;;; | గి;;;;;, | ణ;;;;;, | తోం;;;;;, | –

త;;,ధీం;; | ;;;గి;;, | ణ;;,తోం;;, ‖ త

7. మిశ్రజాతి
మి. X. 14 :— ;;;, – త;;; | ;;;;;;; | ;;;;;;; | ;;;;;;; | ;;;,దీం;;, | ;;;;;;; |

;;;;;;; | ;;;;;;; | ;;;,గి;;; | ;;;;;;; | ;;;,ణ;;; | ;;;;;;; |

;;;,తోం;;; | ;;;;;;; | ;;;, –

త;;; | ;;;;;;; | ;;;,దీం;;, | ;;;;;;; | ;;;,గి;;; | ;;;,ణ;;; |

;;;,తోం;;; | ;;;, –

త;;; | ;;;,దీం;;; | ;;;,గి;;; | ణ;;;తోం;;; ‖ త

8. చతురశ్రజాతి
చ. X. 16 :— త;;;;;;;, | ;;;;;;;; | ధీం;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; |

గి;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ణా;;;;;;; | ;;;;;;;; |

;;;;;;;; | ;;;;;;;; | తోం;;;;;;;, | ;;;;;;;; | –

త;;;;;;;, | ధీం;;;;;;; | ;,,,;;;, | గి,;;;;;; | ;;;;;;;; |

ణా;;;;;;; | ;;;;;;;; | తోం;;;;;;;, | –

త;;;,ధీం;;; | ;;;;గి;;; | ;;;;ణా;;; | ;;;; తోం;;;, ‖ త

9. సంకీర్ణజాతి
సం. X. 18 :— ;;;;, – త;;;; | ;;;;;;;;; | ;;;;;;;;; | ;;;;;;;;; | ;;;;,దీం;;;, |

;;;;;;;;; | ;;;;;;;;; | ;;;;;;;;; | ;;;;,గి;;;, | ;;;;;;;;; | ;;;;;;;;; |

;;;;;;;;; | ;;;;,ణా;;;, | ;;;;;;;;; | ;;;;;;;;; | ;;;;;;;;; |

;;;;,తోం;;;; | ;;;;;;;;; | ;;;;, –

త;;;; | ;;;;;;;;; | ;;;;,దీం;;;, | ;;;;;;;;; | ;;;;,గి;;;, | ;;;;;;;;; |

;;;;,ణా;;;, | ;;;;;;;;; | ;;;;,తోం;;;; | ;;;;, –

త;;;; | ;;;;,దీం;;;, | ;;;;,గి;;;, | ;;;;,ణా;;;, | ;;;;,తోం;;;; ‖ త

వరుస క్రియలు గల తాళములకు ముక్తాయి

వి :– దిగువ వివరింపదగు 10, 9, 8, 7, 6 గల వరుస క్రియల తాళములకు వివిధజాతి రూపభేదములతో ముక్తాయిగ అనుటకుగాను ఒకే సూత్రముచే గణితము చేయుపద్ధతిని సూచింపబడుచున్నది.

1. మిశ్రఝంపె తాళమునకు 10 క్రియలు, 2. ఖండత్రిపుట తాళమునకు 9 క్రియలు, 3. చతురశ్ర త్రిపుట (ఆది) తాళమునకు 8 క్రియలు, 4. త్రిశ్ర త్రిపుట తాళమునకు 7 క్రియలు, 5. చతురశ్ర రూపక తాళమునకు 6 క్రియలని తెలియదగును.

ఏ తాళమునకు ఎన్ని క్రియలుగలవో అన్ని క్రియల సంఖ్యను మొదటఉంచి, దీనికి రెండుసంఖ్యలక్రింద అంకెను వేసి, ఆ అంకెక్రింద అంకెను వేయవలెను. అనగ పైనచెప్ప బడిన ప్రతితాళసంఖ్య తగ్గింపుసంఖ్యలకు జతులను నిర్ణయించుకొని ప్రతితగ్గింపును 4 అక్షరముల వంతున కాపుతో ముక్తాయిగఅనుచు, పై తగ్గింపునందు చివరసంఖ్యగల జాతిని త్రికాల మనినచో ప్రతితాళమున 4 ఆవృతములకు సమగ్రహ సమమగును.

మఱియు, ఏగతిలో ఆజాతి మొదలుగా పైనిర్ణయముగల ముక్తాయిని లెక్కపంపకము చేసినచో ఆది తాళమున ఐదు గతిభేదములలో ఒకే ఆవృతమునకు సమగ్రహ సమమగును. ఈగతిభేదముక్తాయి 16 వ సూత్ర ప్రకరణమునందు సోదాహరణము చూడదగును.

గమనిక :– ఇందు మూడుముక్తాయిలు, ఒక త్రికాలముగలదు. ముక్తాయికి 3 సూత్రము 3 [illegible]లకు సూత్రము 9. (గానిఇందు వివిధ అక్షరసంఖ్యలుగలమూడు [illegible] ప్రతిముక్తాయిని 3 చే గుణింపదగును.) త్రికాలమునకు సు [illegible] × 3×3=9;9+7=16. తాళక్రియల సంఖ్యను 16 సూత్రముచే గుణకము చేసినచో ముక్తాయిఅక్షరసంఖ్య వచ్చును. మఱియు, ఆది తాళమున గతిభేద ఆజాతిసంఖ్యను 16 చే గుణించినచో ముక్తాయి అక్షర సంఖ్య తెలియదగును.

మూడు ముక్తాయిలమధ్య 9 కాపులకు 36 అక్షరములుగ గ్రహించునది.

ఆదితాళమున ఉదాహరణము :— 'ముక్తాయి విధానము'

ఈతాళమునకు క్రియలు 8 కి జతి :— తధీంగిణతోం - తాంతాం (3 సార్లు)

పై అంకెకు రెండుసంఖ్యలక్రింద 6 కి జతి :— తధీంగిణతోం - తాంతాం (3 సార్లు)

ఈసంఖ్యక్రింద 5 కి జతి :— తదిగిణతోం - తాంతాం (3 సార్లు)

చివరజాతి 5 త్రికాలము :— త;, - ది;, - గి;, - ణ;, - తోం;,
త, - ది, - గి, - ణ, - తోం,
తదిగిణతోం ॥ త

సూత్రము :— $8+6+5=19$; $19\times3=57$.

ముక్తాయి అక్షరములు	:—	57
కాపుఅక్షరములు	:—	36
ఖండజాతి త్రికాలఅక్షరములు	:—	35
8×16	=	128

పంచతాళ ప్రకరణ ముక్తాయి

పథకము

నెం.	తాళము	తాళ క్రియలు	జతి తగ్గింపు సంఖ్య 1	2	3	మూడు ముక్తాయిల సంఖ్య	కాపు అక్షరములు	తగ్గింపు చివరజాతి త్రికాల అక్షరములు	ముక్తాయి మొత్తం అక్షరములు	ముక్తాయి క్రియలు
1	మిశ్రఝంపె	10	10	8	7	75	36	49	160	40
2	ఖండత్రిపుట	9	9	7	6	66	36	42	144	36
3	చ. త్రిపుట	8	8	6	5	57	36	35	128	32
4	త్రిశ్రత్రిపుట	7	7	5	4	48	36	28	112	28
5	చ. రూపకం	6	6	4	3	39	36	21	96	24

1. మిశ్రఝంపె	తాళము	10	క్రియలకు	కిటతక తధింగిణతోం
2. ఖండత్రిపుట	,,	9	,,	తద్దీంగీణాతోం
3. చతురశ్రత్రిపుట	,,	8	,,	తధీంగీణాతోం
4. త్రిశ్రత్రిపుట	,,	7	,,	తద్దీంగిణతోం
5. చతురశ్రరూపక	,,	6	,,	తధీంగిణతోం

ముఖ్య సూత్రములు

మొదటివిధము :—

వి :— పదేపదే వాడుకగల 5, 6, 7, 8, 9 క్రియలుగల తాళములకు ప్రతి ఒక్కొక్క ద్రుతకాల (రెట్టింపు) సంఖ్యలకు అనగ 10, 12, 14, 16, 18 గల సూత్రములతో వివరింప బడుచున్నదగు 1. త్రిశ్రరూపక తాళమునకు 5 క్రియలు, 2. చతురశ్రరూపక తాళమునకు 6 క్రియలు, 3. త్రిశ్రత్రిపుట తాళమునకు 7 క్రియలు, 4. చతురశ్రత్రిపుట(ఆది) తాళమునకు 8 క్రియలు, 5. ఖండత్రిపుట తాళమునకు 9 క్రియలతో సోదాహరణమునే క్రియావిభాగము గ్రహించదగును.

మఱియు, పై తాళములలో ఏగతిలో ఆజాతి ఒకే ఆవృతములో దిగువసూచింప బడెడి ముక్తాయిలు ప్రతితాళమున సమగ్రహ సమమగును.

గమనిక :— గ్రంథమునందలి పై సూత్రముల వరుస అనుక్రమణికలో సూచింపబడి యున్నను, ఇందుప్రతితాళమునందు క్రియావిభాగముతో చదువరులకు సులభ గ్రాహ్యమగునని వివరించితిమి.

తాళక్రియల సంఖ్యకు రెట్టింపు సంఖ్యగల సూత్రములకు ముక్తాయిరూపములు సూచింపబడుచున్నవి.

తాళపంచక ముక్తాయి

పథకము

తాళ క్రియలు	తాళము	సూత్రము	ముక్తాయి వివరము	ఏగతిలో ఆజాతి ముక్తాయి అక్షరములు				
				చ. గ.	త్రి. గ.	మి. గ.	ఖం. గ.	సం. గ.
5	త్రిశ్రరూపకము	10	ముక్తాయి, త్రికాలము	40	60	70	50	90
6	చతురశ్రరూపకము	12	త్రికాలము, విన్యాస ముక్తాయి	48	72	84	60	108
7	త్రిశ్రత్రిపుట	14	చ. ముక్తాయి, త్రికాలము, త్రిశ్ర ముక్తాయి	56	84	98	70	126
8	చతురశ్రత్రిపుట ఆది	16	ముక్తాయి, త్రికాలము, 3.2.1	64	96	112	80	144
9	ఖండత్రిపుట	18	త్రికాలము, జాతి 1 కా. 1 సారి ,, 2 కా. 2 సార్లు ,, 3 కా. 3 సార్లు	72	108	126	90	162

ఉదాహరణము :-

1. త్రిశ్రజాతి రూపకమున :- ముక్తాయి, త్రికాలము

చ. గ. 4 :- కిటతక కిటతక - కిటతక

కి, । ట,త, - క, కిట - తక కిటతక ॥ త

త్రి. గ. 6 :- తధింగిణతోం తధింగిణతోం - తధింగిణతోం

త,ధి । ;,గి,ణ - ,తోం, తధీం - గిణతోం తధింగిణతోం ॥ త

మి. గ. 7 :- తద్దింగిణతోం తద్దింగిణతోం - తద్దింగిణతోం

త;;; । ,దీం;;;గి;,ణ - ;,తోం;, త;,దీం, - ,గి,ణ,తోం, తద్దింగిణతోం ॥ త

ఖం. X. 5 :– తదిగిణతోం తదిగిణతోం – తదిగిణతోం

తః,ది । ;,గి;,ణ; – ,తోం;, త,ది,గి – ,ణ,తోం, తదిగిణతోం ॥ త

సం. X. 9 :– తద్దింగిణాతోం తద్దింగిణాతోం – తద్దింగిణాతోం

త;;;,ది । ;;;,గి;;;,ణ; – ;;,తోం;, త;,ది;,గి – ;,ణ;,తోం, తద్దింగిణాతోం ॥ త

2. చతురశ్రజాతి రూపకమున :– త్రికాలము, విన్యాసముక్తాయి

చ. X. 4 :– కి,ట, – త,క, । కిటతక – కిటతక

కిటతక – త;, కిటతక – త;, కిటతక ॥ త

త్రి. X. 6 :– త,ధీం; – గి,ణ,తోం, । తధీంగిణతోం – తధీంగిణతోం

తధీంగిణతోం – త;;, తధీంగిణతోం – త;;, తధీంగిణతోం ॥ త

మి. X. 7 :– త;,ది; – ,గి,ణ,తోం, । తద్దింగిణతోం – తద్దింగిణతోం

తద్దింగిణతోం – త;;; తద్దింగిణతోం – త;;; తద్దింగిణతోం ॥ త

ఖం. X. 5 :– త,ది,గి – ,ణ,తోం, । తదిగిణతోం – తదిగిణతోం

తదిగిణతోం – త;; తదిగిణతోం – త;; తదిగిణతోం ॥ త

సం. X. 9 :– త;,ది;,గి – ;,ణ;,తోం, । తద్దింగిణాతోం – తద్దింగిణాతోం

తద్దింగిణాతోం – త;;;; తద్దింగిణాతోం – త;;;; తద్దింగిణాతోం ॥ త

3. త్రిశ్రజాతి త్రిపుట తాళమున :– చ. ముక్తాయి, త్రికాలము, త్రిశ్రముక్తాయి

చ. X. 4 :– కిటతక కిటతక – కిటతక

కి, – ట,త, । క,కిట – తక కిటతక –

కిటతక కిట – తక కిటతక ॥ త

త్రి. గ. 6 :— తధింగిణతోం తధింగిణతోం - తధింగిణతోం

త,ధి - ;,గి,ణ । ,తోం, తధిం - గిణతోం తధింగిణతోం -

తధింగిణతోం తధిం - గిణతోం తధింగిణతోం ॥ త

మి. గ. 7 :— తద్దింగిణతోం తద్దింగిణతోం - తద్దింగిణతోం

త;;; - ,దిం,,,గి;, - । ;,తోం,, త;,దిం, - ,గి,ణ,తోం, తద్దింగిణతోం -

త,,దిం;గి,ణ,తోం, త,,దిం, - ,గి,ణ,తోం, త,,దిం;గి,ణ,తోం, ॥ త

ఖం. గ. 5 :— తదిగిణతోం తదిగిణతోం - తదిగిణతోం

త;,ది - .,గి,,ణ, । ,తోం;, త,ది,గి - ,ణ,తోం, తదిగిణతోం -

త,ది,గి,ణ,తోం, త,ది,గి - ,ణ,తోం, త,ది,గి,ణ,తోం, ॥ త

సం. గ. 9 :— తద్దింగీణాతోం తద్దింగీణాతోం - తద్దింగీణాతోం

త;;;,ది - ,;,,గి;;;,ణ, । ;;,తోం;, త,,ది,,గి - ,,ణ,,తోం, తద్దింగీణాతోం

త;,దిం,గీ;ణా,తోం, త;,దిం,గి - ,,ణా;తోం, త,,దిం;గీ;ణా;తోం, ॥ త

4. ఆదితాళమున :— ముక్తాయి, త్రికాలము, 3-2-1

చ. గ. 4 :— కిటతక కిటతక - కిటతక

కి, - ట,త, - క, కిట । తక కిటతక -

కి,ట;త, - ,క; కి,ట, - త,క, కిటతక ॥ త

త్రి. గ. 6 :— తధింగిణతోం తధింగిణతోం - తధింగిణతోం

త,ధి - ;,గి,ణ - ,తోం, తధిం । గిణతోం తధింగిణతోం -

త;ధి,,,గి; - ణ;తోం; త,ధిం; - గి,ణ,తోం, తధింగిణతోం ॥ త

మి. గ. 7 :— తద్దింగిణతోం తద్దింగిణతోం - తద్దింగిణతోం

త;;, - ,దిం;;;గి;,ణ - ;,తోం;, త;,దిం, । ,గి,ణ,తోం, తద్దింగిణతోం -

త;;,ది;;,గి, - ,ణ;తోం; త;,ది; - ,గి,ణ,తోం, తద్దింగిణతోం ॥ త

ఖం. X. 5 :– తదిగిణతోం తదిగిణతోం – తదిగిణతోం

త;,ది – ;,గి;,ణ; – ,తోం;, త,ది,గి । ,ణ,తోం, తదిగిణతోం –

త;ది;గి;ణ – ;తోం; త,ది,గి – ,ణ,తోం, తదిగిణతోం ॥ త

సం. X. 9 :– తద్దింగిణాతోం తద్దింగిణాతోం – తద్దింగిణాతోం

త;;;,ది – ;;;,గి;;;,ణ; – ;;,తోం;, త;,ది;,గి । ;,ణ;,తోం, తద్దింగిణాతోం –

త;;,ది;;,గి;;, – ణ;;,తోం; త;,ది;,గి – ;,ణ;,తోం, తద్దింగిణాతోం ॥ త

5. ఖండజాతి త్రిపుటతాళమున :–

త్రికాలము, జాతి 1 కా. 1 సారి, 2 కా. 2 సార్లు, 3 కా. 3 సార్లు

చ. X. 4 :– కి,ట, – త,క, – కిటతక – కిటతక

కి, – ట,త, । క, కిట – తక కిట – తక కిటతక – కిటతక కిటతక ॥ త

త్రి. X. 6 :– త,ధీం; – గి,ణ,తోం, – తధీంగిణతోం తధీంగిణతోం

త,ధి – ;,గి,ణ । ,తోం, తధీం – గిణతోం తధీం – గిణతోం

తధీంగిణతోం – తధీంగిణతోం తధీంగిణతోం ॥ త

మి. X. 7 :– త;;;,దీం;; – ;గి;,ణ;,తోం;, – త;,దీం;గి,ణ,తోం, – తద్దింగిణతోం

త;;; – ,దీం;;;గి;,ణ । ;,తోం;, త;,దీం, – ,గి,ణ,తోం,

త;,దీం, – ,గి,ణ,తోం,

తద్దింగిణతోం – తద్దింగిణతోం తద్దింగిణతోం ॥ త

ఖం. X. 5 :– త,ది,గి – ,ణ,తోం, – తదిగిణతోం – తదిగిణతోం

త;,ది – ;,గి;,ణ; । ,తోం;, త,ది,గి – ,ణ,తోం, త,ది,గి – ,ణ,తోం,

తదిగిణతోం – తదిగిణతోం తదిగిణతోం ॥ త

సం. గ. 9 :— త;,దిం;గి - ;,ణా;తొం, - తద్దింగిణాతొం - తద్దింగిణాతొం

త;;;,ది - ;;;,గి;;;,ణ; | ;;,తొం;,

త;,దిం;గి - ;,ణా;తొం, త;,దిం;గి | ;,ణా;తొం,

తద్దింగిణాతొం - తద్దింగిణాతొం తద్దింగిణాతొం ॥ త

ముఖ్య సూత్రములు

రెండవవిధము :—

వి :— 5, 6, 7, 8, 9 సంఖ్యలుగల అయిదుజాతుల సమ సంఖ్యలకు ముక్తాయి సూత్రములు గ్రంథానుక్రమణికలో సూచించినప్పటికి - ఇందుప్రతిజాతి అక్షరసంఖ్యలనగ 5, 6, 7, 8 ,9 క్రియలుగల తాళములలో ఒకే ఆవృత్తమునకు ఏగతిలో ఆజాతి ముక్తాయిలు సమగ్రహ సమమునకు క్రియా విభాగములో పేర్కొనబడుచున్నది.

తాళపంచక ముక్తాయి

పథకము

తాళ క్రియలు	తాళము	ఆవృత్తి	ముక్తాయి వివరము	ఏగతిలో ఆజాతి ముక్తాయి అక్షరములు				
				చ. గ.	త్రి. గ.	మి. గ.	ఖం. గ.	సం. గ.
5	త్రిశ్రరూపకము	5	చ. ముక్తాయి & త్రి. తై. ముక్తాయి	20	30	35	25	45
6	చతురశ్రరూపకము	6	త్రితిగమనకాల, తైకాలముక్తాయిలు	24	36	42	30	54
7	త్రిశ్రత్రిపుట	7	చ. ముక్తాయి & త్రిశ్రముక్తాయి	28	42	49	35	63
8	చతురశ్రత్రిపుటఆది	8	జాతి 3, 2, 1 & త్రి. తై. ముక్తాయి	32	48	56	40	72
9	ఖండత్రిపుట	9	త్రికాలము & త్రి. తై. ముక్తాయి	36	54	63	45	81

ఉదాహరణము :–

1. త్రిశ్రరూపకతాళమున:– చతురశ్రముక్తాయి & త్రిశ్రపైకాల ముక్తాయి

చ. గ. 4 :– చ :– కిటతక – కిటతక । కిటతక –

త్రి. పై :– కిటతక కిట – తక కిటతక ॥ త

ఖం. గ. 5 :– చ :– తదిగిణతోం – తదిగిణతోం । తదిగిణతోం –

త్రి. పై :– త,ది,గి,ణ,తోం, త,ది,గి – ,ణ,తోం, త,ది,గి,ణ,తోం, ॥ త

త్రి. గ. 6 :– చ :– తధింగిణతోం – తధింగిణతోం । తధింగిణతోం –

త్రి. పై :– త,ధిం;గి,ణ,తోం, త,ధిం; – గి,ణ,తోం, త,ధిం;గి,ణ,తోం, ॥ త

మి. గ. 7 :– చ :– తద్దింగిణతోం – తద్దింగిణతోం । తద్దింగిణతోం –

త్రి. పై :– త;,దిం;గి,ణ,తోం, త;,దిం, – ,గి,ణ,తోం, త;,దిం;గి,ణ,తోం, ॥ త

చ. గ. 8 :– చ :– తధింగీణాతోం – తధింగీణాతోం । తధింగీణాతోం –

త్రి. పై :– తధింగీణాతోం తధింగి – ,ణాతోం తధింగీణాతోం ॥ త

సం. గ. 9 :– చ :– తద్దింగీణాతోం – తద్దింగీణాతోం । తద్దింగీణాతోం –

త్రి. పై :– త;,దిం;గీ,ణా;తోం, త;,దిం;గి – ;,ణా;తోం, త;,దిం;గీ;ణా;తోం, ॥ త

2. చతురశ్ర రూపకతాళమున:– త్రిశ్రగమన కాల, పైకాల ముక్తాయిలు

చ. గ. 4 :– త్రి :– కిటత – క కిట । తక కి – టతక –

త్రి. పై :– కిటతక కిట – తక కిటతక ॥ త

ఖం. గ. 5 :– త్రి :– త;,ది;,గి;,ణ;-,తోం;,త;,ది;,గి,।;ణ;,తోం;,త;,ది–;,గి;,ణ;,తోం;, –

త్రి. పై:– త,ది,గి,ణ,తోం, త,ది,గి – ,ణ,తోం, త,ది,గి,ణ,తోం, ॥ త

త్రి. X. 6 :— త్రి :— త,ధీం;గి,ణ - ,తొం, త,ధీం; । గి,ణ,తొం, త,ధీం;గి,ణ,తొం, -

త్రి. పై :— తధీంగిణతొం తధీం - గిణతొం తధింగిణతొం ॥ త

మి. X. 7 :— త్రి :— త;;;,దీం;;గి;,ణ - ,,తొం;, త;,,,దీం,; । ;గి,,ణ;,తొం,,
త,;; - ,దీం,;;గి;,ణ,,తొం,, -

త్రి. పై :— త;,దీం;గి,ణ,తొం, త,,దీం, - ,గి,ణ,తొం, త,,దీం;గి ణ,తొం, ॥ త

చ. X. 8 :— త్రి :— తధీంగీణ - ,తొం తధీంగి । ,ణాతొం తధం - ,గీణాతొం -

త్రి. పై :— తధీంగీణాతొం తధీంగి - ,ణాతొం తధీంగీణాతొం ॥ త

సం. X. 9 :— త్రి :— త;;;,దీం;;,గీ;;;ణా, - ;;,తొం;, త;;,,దీం,;,గీ ।
,;;ణా;,;తొం,, త;;;,దిం - ;;;,గీ;;,ణా;,;తొం;,

త్రి. పై :— త,,దీం;గీ;ణా,తొం, త;,దీం;గి - ;,ణా;తొం, -
త,,దీం,గీ;ణా,తొం, ॥ త

3. త్రిశ్రత్రిపుట తాళమున.— చతురశ్రముక్తాయి & త్రిశ్రముక్తాయి

చ. X. 4 :— చ :— కిటతక - కిటతక - కిటతక ।

త్రి :— కిటత- క కిట । త కి - టతక ॥ త

ఖం. X. 5 :— చ :— తదిగిణతొం - తదిగిణతొం - తదిగిణతొం ।

త్రి :— త;,ది;,గి;,ణ; - ,తొం;, త;,ది;,గి, । ;ణ;,తొం;,
త;,ది - ;,గి;,ణ;,తొం;, ॥ త

త్రి. X. 6 :— చ :— తధింగిణతోం - తధింగిణతోం - తధింగిణతోం ।

త్రి :— త,ధిం;గి,ణ - ,తోం, త,ధిం; । గి,ణ,తోం,
త,ధిం - ;,గి,ణ,తోం, ॥ త

మి. X. 7 :— చ :— తద్దింగిణతోం - తద్దింగిణతోం - తద్దింగిణతోం ।

త్రి :— త,;;;,దిం;;;గి;,ణ - ,,తోం;, త;;;,దిం;; । ;గి;,ణ;,తోం;,
త;,, - ,దిం;;;గి;,ణ;,తోం;, ॥ త

చ. X. 8 :— చ :— తధింగీణాతోం - తధింగీణాతోం - తధింగీణాతోం ।
త్రి :— తధీ-గీణ - ,తోం తధింగి । ,ణాతోం తధిం - ,గీణాతోం ॥ త

సం. X. 9 :— చ :— తద్దింగీణాతోం - తద్దింగీణాతోం - తద్దింగీణాతోం ।
త్రి :— త;;;,దిం;;;గీ;;;ణా, - ;;,తోం,, త;;;,దిం;;;గీ ।
;;;ణా;;;తోం;, త;;;,దిం - ;;;,గీ;;;ణా;;;తోం,, ॥ త

4. చతురశ్రత్రిపుట (ఆది) తాళమున:— జాతి 3, 2, 1 & త్రి. పై. ముక్తాయి

చ. X. 4 :— 3 :— కి;ట - ;త, - ,క; -

2 :— కి,ట, । త,క, -

1 :— కిటతక ।

త్రి. పై — కిటతక కిట - తక కిటతక ॥ త

ఖం. X. 5 :— 3 :— త;ది, - ,గి;ణ - ;తోం; -

2 :— త,ది,గి । ,ణ,తోం, -

1 :— తదిగిణతోం ।

త్రి. పై :— త,ది,గి,ణ,తోం, త,ది,గి - ,ణ,తోం, త,ది,గి ణ,తోం, ॥ త

త్రి

X. 6 :— 3 :— త;ధీం, – ;,గి; – ణ;తోం; –

2 :— త,ధీం; । గి,ణ,తోం, –

1 :— తధీంగిణతోం ।

త్రి. పై :— తధీంగిణతోం తధీం – గిణతోం తధీంగిణతోం ॥ త

మి. X. 7 :— 3 :— త;;,ధిం – ;;,గి, – ,ణ;తోం; –

3 :— త;,దీం, । ,గి,ణ,తోం, -

1 :— తద్దింగిణతోం ।

త్రి. పై :— త;,దీం;గి,ణ,తోం, త;,దీం, – ,గి,ణ,తోం, త;,దీం;గి,ణ,తోం, ॥ త

చ. X. 8 :— 3 :— త;ధీం;, – ,గీ;;ణ – ;;,తోం; –

2 :— త,ధీం;గీ । ,ణా;తోం, –

1 :— తధీంగీణాతోం ।

త్రి. పై :— తధీంగీణాతోం తధీంగి – ,ణాతోం తధీంగీణాతోం ॥ త

సం. X. 9 :— 3 :— త;;,దీం, – ;,గీ;; – ణా;;తోం; –

2 :— త;,దీం;గి । ,,ణా;తోం, –

1 :— తద్దింగీణాతోం ।

త్రి. పై :— త;,దీం;గీ;ణా;తోం, త;,దీం;గి – ;,ణా;తోం, త;,దీం;గీ;ణా;తోం, ॥ త

5. ఖండత్రిపుటతాళమున :— త్రికాలము & త్రి. పై. ముక్తాయి

చ. X. 4 :— 1 వ కాలము :— కి;, – ట;, – త;, – క;, –

2 వ కాలము :— కి,ట, । త,క, –

3 వ కాలము :— కిటతక ।

త్రి. పై :— కిటతక కిట – తక కిటతక ॥ త

ఖం. X. 5 :— 1 వ కాలము :— త;,ది - ;,గి, - ,ణ; - ,తోం;, -

2 వ కాలము :— త,ది,గి । ,ణ,తోం, -

3 వ కాలము :— తదిగిణతోం ।

త్రి. పై :— త ది,గి,ణ,తోం, త,ది,గి - ,ణ,తోం, త,ది,గి,,ణ,తోం, ॥ త

త్రి. X. 6 :— 1 వ కాలము :— త;,ధీం- ;,; - గి,,ణ, - ,తోం;, -

2 వ కాలము :— త,ధీం; । గి,ణ,తోం, -

3 వ కాలము :— తధీంగిణతోం ।

త్రి. పై :— తధీంగిణతోం తధీం - గిణతోం తధీంగిణతోం ॥ త

మి. X. 7 :— 1 వ కాలము :— త;;; - ,దీం,; - ;గి,,ణ - ,,తోం,, -

2 వ కాలము :— త;,దీం, । , గి,ణ,తోం, -

3 వ కాలము :— తద్దింగిణతోం ।

త్రి. పై :— త;,దీం;గి,ణ,తోం, త;,దీం,-,గి,ణ,తోం,

త;,దీం,గి,ణ,తోం, ॥ త

చ. X. 8 : 1 వ కాలము :— త;,ధీం; - ;;గీ, - ,;ణా, - ;;తోం;, -

2 వ కాలము :— త,ధీం;గీ । ,ణా;తోం, -

3 వ కాలము :— తధీంగీణాతోం ।

త్రి. పై :— తధీంగీణాతోం తధీంగి - ,ణాతోం తధీంగీణాతోం ॥ త

సం. X. 9 :— 1 వ కాలము :— త;;;,దిం - ;;;,గీ - ;;;ణా, - ,;;తోం;, -

2 వ కాలము :— త;,దీం;గి । ;,ణా;తోం, -

3 వ కాలము :— తద్దింగీణాతోం ।

త్రి. పై :— త;,దీం;గీ;ణా;తోం, త;,దీం;గి - ;,ణా;తోం,

త;,దీం;గీ;ణా;తోం, ॥ త

ముఖ్యసూత్రములు

మూడవవిధము :—

వి :— 5, 6, 7, 8, 9 సంఖ్యలుగల అయిదుజాతుల అక్షరసంఖ్యకు అర్ధ భాగము (అనగా పై సంఖ్యలలో $\frac{1}{2}$ సగము) ముఖ్యసూత్ర నిర్ణయముగ వివిధముక్తాయిల కలియకతో ప్రతితాళమునకు సూచింపబడు చున్నది. ఇందు ప్రతిజాతి అక్షరసంఖ్య అనగ 5, 6, 7, 8, 9 క్రియలుగల తాళములలో ఒకే ఆవృతమునకు ముక్తాయిలు సమగ్రహ సమమగును.

పాఠకులకు ప్రకరణము సులభముగ గ్రహించుటకుగాను చతురశ్రజాతి 'కిటతక' అనెడి ప్రయోగము ముందుగ ప్రతితాళమునకు క్రియావిభాగము వివరింపబడు చున్నది.

గమనిక :- ఇందు ఆదితాళమున ఏగతిలో ఆజాతి జాతియొక్క ముక్తాయి మొత్తముసంఖ్యాక్షరముల వంతున ప్రతిక్రియకు క్రియావిభాగమున లయగమనము గ్రహించ దగును.

మఱియు, ముఖ్యసూత్రములు మూడువిధములుగ వివరించడమైనది. గ్రంథ మందలి 108 సూత్రములలో రెండవవిధము అనగ 5, 6, 7, 8, 9 సంఖ్యలు గలసూత్రములు సూచింపబడినందున ఇక్కడ అనుక్రమణికలో పై సంఖ్యలకు రెట్టింపు సంఖ్యలు, $\frac{1}{2}$ సగము సంఖ్యలుగల సూత్రములను వివరించు చుంటిమి.

తాళపంచక ముక్తాయి

పథకము

తాళ క్రియలు	తాళము	సూత్రము	ముక్తాయి వివరము	ఏగతిలో ఆజాతి ముక్తాయి అక్షరములు				
				చ. గ.	త్రి గ.	మి. గ.	ఖం. గ.	సం. గ.
5	త్రిశ్రరూపకము	$2\frac{1}{2}$	త్రి. శం, త్రి. పై, చ. పై కాలం	10	15	$17\frac{1}{2}$	$12\frac{1}{2}$	$22\frac{1}{2}$
6	చతురశ్రరూపకము	3	చతురశ్రముక్తాయి	12	18	21	15	27
7	త్రిశ్రత్రిపుట	$3\frac{1}{2}$	జాతి చ, త్రి, త్రి-పై, చ. పైకాలం	14	21	$24\frac{1}{2}$	$17\frac{1}{2}$	$31\frac{1}{2}$
8	చతురశ్రత్రిపుట అది	4	త్రిశ్రముక్తాయి	16	24	28	20	36
9	ఖండత్రిపుట	$4\frac{1}{2}$	కాల, పైకాలముల చ. ముక్తాయి	18	27	$31\frac{1}{2}$	$22\frac{1}{2}$	$40\frac{1}{2}$

ఉదాహరణము :-

1. త్రిశ్రజాతిరూపకమున :- జాతి త్రిశ్రం, త్రిశ్ర పైకాలము, చ. పైకాలము

చ. X. 4 :- త్రి :- కి;ట - ;త, । ,క; -
త్రి. పై :- కి;ట;త, - ,క;
చ. పై :- కిటతక ॥

ఖం. X. 5 :- త్రి :- త;ది, - ,గి;ణ । ;తొం; -
త్రి. పై :- త;ది;గి;ణ - ;తొం;
చ. పై :- తదిగిణతొం ॥

త్రి. X. 6 :- త్రి :- త;ధి; - ం;గి; । ణ;తొం; -
త్రి. పై :- త;ధీం;;గి; - ణ;తొం;
చ. పై :- తధీంగిణతొం ॥

మి. X. 7 :- త్రి :- త;;,ది - ;;,గి, । ,ణ;తొం; -
త్రి. పై :- త;;,దీం;;గి, - ,ణ;తొం;
చ. పై :- తద్దీంగిణతొం ॥

చ. X. 8 :- త్రి :- త;ధీం;, - ,గీ;;ణ । ;;,తొం; -
త్రి. పై :- త;ధీం;;గీ;;ణ - ;;,తొం;
చ. పై :- తధీంగీణాతొం ॥

సం. X. 9 :- త్రి :- త;;,దీం, - ;,గీ;; । ణా;;తొం; -
త్రి. పై :- త;;,దీం;;గీ;; - ణా;;తొం;
చ. పై :- తద్దీంగీణాతొం ॥

2. చతురశ్రజాతి రూపకతాళమున :— చతురశ్రముక్తాయి

చ. ༷. 4 :— కి,ట, — త,క, । కి,ట, - త,క, - కి,ట, - త, క, ॥

ఖం. ༷. 5 :— త,ది,గి — ,ణ,తోం, । త,ది,గి - ,ణ,తోం, ▶ త,ది,గి -,ణ,తోం, ॥

త్రి. ༷. 6 :— త,ధీం; — గి,ణ,తోం, ▶ ।
త,ధీం; — గి,ణ,తోం, ▶ త,ధీం; - గి,ణ,తోం, ॥

మి. ༷. 7 :— త;,దీం, — ,గి,ణ,తోం, ▶ ।
త;,దీం, — ,గి,ణ,తోం, ▶ త;,దీం, - ,గి,ణ,తోం, ॥

చ. ༷. 8 :— త,ధీం;గీ — ;ణా;తోం, ।
త,ధీం;గీ — ;ణా;తోం, ▶ త,ధీం;గీ - ;ణా;తోం, ॥

సం. ༷. 9 :— త;,దీం;గి — ;,ణా;తోం, ।
త;,దీం;గి — ;,ణా;తోం, ▶ త;,దీం;గి - ;,ణా;తోం, ॥

3. త్రిశ్రజాతి త్రిపుటతాళమున :— చతురశ్ర, త్రిశ్ర, త్రి. పై, చ. పైకాలము

చ. ༷. 4 :— చ :— కి,ట, - త,క, -
త్రి :— కి;ట । ;త, -,క; ।
త్రి. పై :— కి;ట;త, - ,క;
చ. పై :— కిటతక ॥

ఖం. ༷. 5 :— చ :— త,ది,గి - ,ణ,తోం, -
త్రి :— త;ది, । ,గి;ణ - ;తోం; ।
త్రి. పై :— త;ది;గి;ణ - ;తోం;
చ. పై :— తదిగిణతోం ॥

త్రి. X. 6 :— చ :— త,ధీం; - గి,ణ,తొం, -

త్రి :— త;ధీం, । ;,గి; - ణ;తొం; ।

త్రి. పై :— త;ధీం;;గి; - ణ;తొం;

చ. పై :— తధీంగిణతొం ॥

మి. X. 7 :— చ :— త;,దీం, - ,గి,ణ,తొం, -

త్రి :— త;;,దిం । ;;,గి, - ,ణ;తొం; ।

త్రి. పై :— త;;,దీం;;గి, - ,ణ;తొం;

చ. పై :— తద్దీంగిణతొం ॥

చ. X. 8 :— చ :— త,ధీం;గీ - ;ణా;తొం, -

త్రి :— త;ధీం;, । ,గీ;;ణ - ;;,తొం; ।

త్రి. పై :— త;ధీం;;గీ;;ణ - ;;,తొం;

చ. పై :— తధీంగీణాతొం ॥

సం. X. 9 :— చ :— త;,దీం;గి - ;,ణా;తొం, -

త్రి :— త;;,దీం, । ;,గీ;; - ణా;;తొం; ।

త్రి. పై :— త;;,దీం;;గీ;; - ణా;;తొం;

చ. పై :— తద్దీంగీణాతొం ॥

4. చతురశ్రజాతిత్రిపుట (ఆది) తాళమున :— త్రిశ్రముక్తాయి

చ. X. 4 :— కి, ట - ,త, - క, ▶ కి - ,ట, । త,క - , ▶ కి, । ట,త - ,క, ॥

ఖం. X. 5 :— త;;;,ది;;; - ,గి;;;,ణ;;, - ;తొం;;;, ▶

త;; - ;,ది;;;,గి;, । ;;ణ;;;,తొం; - ;;, ▶

త;;;,ది, । ;;;గి;;;,ణ - ;;;,తొం;;;, ॥

త్రి. గ. 6 :— త;;;;,ధీం;;;; - ;;;గి;;;,ణ;, - ;;తోం;;;, ▶
త;;, - ;ధీం;;;;;;; । గి;;;,ణ;;;,తోం, - ;;; ▶
త;;;,ధీం; । ;;;;;;గి;;, - ;ణ;;;,తోం;;;, ॥

మి. గ. 7 :— త;;;;;;;,దీం;, - ;;;;;,గి;;;,ణ, - ;;;తోం;;;, ▶
త;;; - ;;;;,దీం;;;;; । ;;గి;;;,ణ;;;,తోం - ;;;, ▶
త;;;;;;, । ;దీం;;;;;;;;గి; - ;;,ణ;;;,తోం;;;, ॥

చ. గ. 8 :— త,ధీం; - గీ;ణా - ;తోం, ▶ త, - ధీం;గి । ;ణా; - తోం, ▶
త,ధీం । ;గీ; - ణా;తోం, ॥

సం గ. 9 :— త;;;;;;;;,దిం;;;;, - ;;,గీ;;;;;;;ణా;; - ;;;;;తోం;;;, ▶
త;;;; - ;;;,దీం;;;;;;;;గి; । ;;;;;;ణా;;;;;;, - ,తోం;;;, ▶
త;;;;;;;,దీం । ;;;;;;;గీ;;;;;, - ;,ణా;;;;;;;;తోం;;;, ॥

5. ఖండజాతి త్రిపుట తాళమున :— కాల, పైకాలముల చ. ముక్తాయిలు

చ. గ. 4 :— కి,ట, - త,క, ▶ కి,ట, - త,క, ▶ కి,ట, । త,క, -
కిటతక । కిటతక - కిటతక ॥

ఖం. గ. 5 :— త,ది,గి - ,ణ,తోం, ▶ త,ది,గి - ,ణ,తోం, ▶ త,ది,గి । ,ణ,తోం, -
తదిగిణతోం । తదిగిణతోం - తదిగిణతోం ॥

తి. గ. 6 :— తధీం - గిణతోం ▶ తధీం - గిణతోం ▶ తధీం । గిణతోం-
తధీంగిణతోం । తధీంగిణతోం - తధీంగిణతోం ॥

మి. గ. 7 :— త;,దీం,-,గి,ణ,తోం, ▶ త;,దీం, -,గి,ణ,తోం, ▶ త;,దీం, । ,గి,ణ,తోం, -
తద్దీంగిణతోం । తద్దీంగిణతోం - తద్దీంగిణతోం ॥

చ. గ. 8 :— త,ధీం;గీ - ;ణా;తోం, ▶ త,ధీం;గీ - ;ణా;తోం, ▶ త,ధీం;గీ । ;ణా;తోం, -
తధీంగీణాతోం । తధీంగీణాతోం - తధీంగీణాతోం ॥

సం. గ. 9 :— త;,దీం;గి-;,ణా;తోం, ▶ త;,దీం;గి-;,ణా;తోం, ▶ త;,దీం;గి । ;,ణా;తోం,-
తద్దీంగీణాతోం । తద్దీంగీణాతోం - తద్దీంగీణాతోం ॥

తాళక్రియాక్షరములకు తగ్గింపు

వి :— వాడుకగల తాళములలో 1. త్రిశ్రరూపకము, 2. చతురశ్రరూపకము, 3. త్రిశ్రత్రిపుట, 4. చతురశ్రత్రిపుట (ఆది), 5. ఖండజాతి త్రిపుట తాళములలో ప్రతి తాళక్రియల సంఖ్యనుండి - తగ్గింపు చివరసంఖ్య 1 వరకు దిగువ పథకమునందు సూచించిన తాళగమనములలో ప్రతితాళమున - ప్రతితగ్గింపు ఒకేఆవృతములో సమగ్రహసమమగును. యీ తగ్గింపు త్రికాలముగ అనినచో లయసౌందర్యము ఇంపుగ ఉండుటకుగాను వివరింపబడుచున్నది.

సూత్రము :— తాళక్రియల సంఖ్యకు 1 కలిపి, 2 చే భాగించినచో తాళగమనమార్గము తెలియదగును. అనగ ఏతాళమునకు ఏగతిభేదము నడుచునది తెలియును.

గమనిక :— ఈగమన సంఖ్యలలో ½ వచ్చినయెడల పైకాల గతిగ వాడదగును. అనగ $3\frac{1}{2}$కు 7 మిశ్రగమనముగను, $4\frac{1}{2}$కు 9 సంకీర్ణగమనముగను, గ్రహించవలెను.

తాళగమన పథకము

నెం	తాళములు	తాళక్రియలు	గతిభేదము	తగ్గింపుసంఖ్యా విధానము	తగ్గింపు అక్షరముల మొత్తం
1	త్రిశ్రరూపకము	5	త్రిశ్రగమనము	5+4+3+2+1=	15
2	చతురశ్రరూపకము	6	మిశ్రగమనము	6+5+4+3+2+1=	21
3	త్రిశ్రత్రిపుట	7	చతురశ్రగమనము	7+6+5+4+3+2+1=	28
4	చతురశ్రత్రిపుట (ఆది)	8	సంకీర్ణగమనము	8+7+6+5+4+3+2+1=	36
5	ఖండత్రిపుట	9	ఖండగమనము	9+8+7+6+5+4+3+2+1=	45

ప్రయోగమున తగ్గింపుసంఖ్యలకు శబ్దవివరము

తగ్గింపుసంఖ్య	శబ్దము
9 :	త ద్దీం గీ ణా తొం
8 :	త ధీం గీ ణా తొం
7 :	త ద్దీం గి ణ తొం
6 :	త ధీం గి ణ తొం
5 :	త ది గి ణ తొం
4 :	కి ట త క
3 :	త కి ట
2 :	త క
1 :	త

ఉదా :— 1. త్రిశ్రజాతి రూపకతాళము :— త్రిశ్రగమనము

1 వ కాలము :— తదిగి - ణతొం కి । టతక - తకిట - తక త ॥

2 వ కాలము :— తదిగిణతొం కి - టతక తకిట । తక త ▶ తదిగి - ణతొం
కిటతక - తకిట తక త ॥

3 వ కాలము :— తదిగిణతొం కిటతక తకిట - తక త ▶ తదిగిణతొం
కిటతక । తకిట తక త ▶
తదిగిణతొం కి - టతక తకిట తక త ▶ తదిగి - ణతొం
కిటతక తకిట తక త ॥

2 చతురశ్రజాతిరూపకతాళము :— మిశ్రగమనము

1 వ కాలము :— త,ధీం;గి - ,ణ,తోం, త, । ది,గి,ణ,తోం - , కి,ట,త, - క,
త,కి,ట - , త,క, త, ॥

2 వ కాలము :— తధీంగిణతోం త - దిగిణతోం కిటత । క తకిట తక త -
తధీంగిణతోం త - దిగిణతోం కిటత - క తకిట తక త ॥

3 వ కాలము :— తధీంగిణతోం తదిగిణతోం కిటత - క తకిట తక త ▶
తధీంగిణతోం త । దిగిణతోం కిటతక తకిట తక త ▶
తధీంగిణతోం తదిగిణతోం కిటత - క తకిట తక త ▶
తధీంగిణతోం త - దిగిణతోం కిటతక తకిట తక త ॥

3. త్రిశ్రజాతిత్రిపుటతాళము :— చతురశ్రగమనము

1 వ కాలము :— తద్దీం - గిణతోం త - ధీంగిణ । తోం తదిగి - ణతోం
కిట - తక తకి - ట తక త ॥

2 వ కాలము :— తద్దీంగిణతోం త - ధీంగిణతోం తదిగి - ణతోం కిటతక
తకి । ట తక త ▶ తద్దీం - గిణతోం తధీంగిణ - తోం
తదిగిణతోం కిట - తక తకిట తక త ॥

3 వ కాలము :— తద్దీంగిణతోం తధీంగిణతోం తదిగి - ణతోం కిటతక తకిట తక త ▶
తద్దీం - గిణతోం తధీంగిణతోం తదిగిణతోం కిట । తక తకిట తక త ▶
తద్దీంగిణతోం త-ధీంగిణతోం తదిగిణతోం కిటతక తకి - ట తక త ▶
తద్దీంగిణతోం తధీంగిణ - తోం తదిగిణతోం కిటతక తకిట తక త ॥

4. చతురశ్రజాతి త్రిపుట (ఆది) తాళము :— సంకీర్ణగమనము

1 వ కాలము :— త,ధిం;గీ, - ,ణా;తొం, త, - ;దిం;గి,ణ ▶ ,తొం, త,ధిం; । గి,ణ,తొం,
త,ది - ,గి,ణ,తొం, కి, । ట,త,క, త,కి - ,ట, త,క, త, ॥

2 వ కాలము :— తధింగీణాతొం త - ,దింగిణతొం తధిం - గిణతొం తదిగిణతొం కి - టతక
తకిట తక త । ▶ తధింగీణాతొం త - ,దింగిణతొం తధిం । గిణతొం
తదిగిణతొం కి - టతక తకిట తక త ॥

3 వ కాలము :— తధింగీణాతొం తద్దింగిణతొం తధిం - గిణతొం తదిగిణతొం కిటతక
తకిట తక త ▶ తధింగీణాతొం తద్దింగిణతొం తధిం - గిణతొం
తదిగిణతొం కిటతక తకిట తక త । ▶ తధింగీణాతొం తద్దింగిణతొం
తధిం - గిణతొం తదిగిణతొం కిటతక తకిట తక త । ▶ తధింగీణాతొం
తద్దింగిణతొం తధిం - గిణతొం తదిగిణతొం కిటతక తకిట తక త ॥

5. ఖండజాతి త్రిపుట తాళము :— ఖండగమనము

1 వ కాలము :— తద్దింగి - ,ణాతొం త - ధింగీణ - ,తొం త,దిం - ,గిణతొం
త । ధింగిణతొం - తదిగిణతొం । కిటతక త - కిట తక త ॥

2 వ కాలము :— తద్దింగీణాతొం త - ధింగీణాతొం త,దిం - ,గిణతొం తధింగిణతొం -
తదిగిణతొం కిటతక త - కట తక త ▶ తద్దింగి । ,ణాతొం తధింగీణ -
,తొం తద్దింగిణతొం త । ధింగిణతొం తదిగిణతొం - కిటతక తకిట తక త॥

3 వ కాలము :— తద్దింగిణాతోం తధింగిణాతోం త,దిం - ,గిణతోం తధింగిణతోం
తదిగిణతోం కిటతక త - కిట తక త ▶ తద్దింగిణాతోం తధింగిణ-,తోం
తద్దింగిణతోం తధింగిణతోం తదిగిణతోం - కిటతక తకిట తక త ▶
తద్దింగిణాతోం త । ధింగిణాతోం తద్దింగిణతోం తధింగిణతోం -
తదిగిణతోం కిటతక తకిట తక త ▶ తద్దింగి । ,ణాతోం తధింగిణాతోం
తద్దింగిణతోం త - ధింగిణతోం తదిగిణతోం కిటతక తకిట తక త ॥

తగ్గింపు ముక్తాయి

వి :— 5, 6, 7, 8, 9 క్రియలుగల తాళములలో ప్రతి తాళమునకు 3,4,5,6,7,8,9 సంఖ్యలుగల జాతులు దిగువ వివరింపబడు తగ్గింపు ముక్తాయి విధానముగ ఏజాతిని అనెదమో ఆజాతి అక్షరములను ముక్తాయిమధ్య రెండు పర్యాయములు కాపుచేసి అనినచో పలికెడిజాతి అక్షరములెన్నో అన్ని ఆవృతములలో సమగ్రహ సమమగును. పై ఐదు తాళములకు వేరువేరుగ వివరణోదాహరణ సూత్రములు సూచింపబడుచున్నవి.

గమనిక :— 5, 8 క్రియలుగల తాళములకు పలికెడిజాతి అక్షరములను రెండుకాపులతో తగ్గింపు ముక్తాయివచ్చును. 7 క్రియలుగల త్రిశ్రత్రిపుట తాళములో పైకాల జాతి అక్షరముల రెండు కాపులతో తగ్గింపుముక్తాయి వచ్చును.

మఱియు, 6, 9 క్రియలుగల తాళములకు తగ్గింపుముక్తాయి మధ్య కాపులు లేవని గ్రహించదగును.

త్రిశ్రజాతి రూపకతాళము

వి :— త్రిశ్రరూపక తాళములో 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 సంఖ్యలుగల ప్రతిజాతి అక్షరమక్షరమునకు 3+2+1 అక్షరముల వంతున తగ్గించెడిజాతిని ముక్తాయిగ మువ్మార్లు రనుటలో ఆజాతి అక్షరసంఖ్యను ముక్తాయిమధ్య రెండుకాపులు చేసి అనినచో ఏజాతికి ఎన్ని అక్షరములో అన్ని ఆవృతములుగ సమగ్రహ సమమగును.

సూత్రము :— 3+2+1 = 6.

తగ్గింపు ముక్తాయి పథకము

జాతి	గణితము	తగ్గింపు మొత్తం	రెండుకాపుల సంఖ్య	ముక్తాయి మొత్తం	ఆవృత సంఖ్య
3	3×6=	18	6	60	3
4	4×6=	24	8	80	4
5	5×6=	30	10	100	5
6	6×6=	36	12	120	6
7	7×6=	42	14	140	7
8	8×6=	48	16	160	8
9	9×6-	54	18	180	9

ఉదాహరణము :—

3:— 3 :— త;కి - ;ట, । ,

2 :— త,కి - ,ట,

1 :— త - కిట ▶ త, ॥ ,

3 :— త; - కి;ట । ;

2 :— త, - కి,ట, -

1 :— తకిట ▶ త ॥ ;

3 :— త, - ,కి; । ట;

2 :— త - ,కి,ట - ,

1 :— తకిట ॥

4 :— 3 :— కి;ట - ;త, | ,క; -
2 :— కి,ట, - త,క, ||
1 :— కిటతక - ▶ త;, |

3 :— కి;ట - ;త, - ,క; ||
2 :— కి,ట, - త,క, |
1 :— కిటతక - ▶ త;, -

3 :— కి;ట || ;త, - ,క; |
2 :— కి,ట, - త,క, -
1 :— కిటతక ||

5 :— 3 :— త;ది - ;గి, | ,ణ; - తో౦;
2 :— త - ,ది,గి || ,ణ,తో౦ - ,
1 :— తదిగి | ణతో౦ ▶ త, - ;,

3 :— త - ;ది, || ,గి; - ణ;తో౦ | ;
2 :— త, - ది,గి, - ణ,తో౦, ||
1 :— తదిగిణ - తో౦ ▶ త; | ;

3 :— త, - ,ది, - గి;ణ || ;తో౦, - ,
2 :— త,ది | ,గి,ణ - ,తో౦,
1 :— త - దిగిణతో౦ ||

ఇటులనే అన్ని జాతులను గ్రహించదగును.

చతురశ్రజాతి రూపక తాళము

వి :— చతురశ్ర రూపక తాళములో 3,4,5,6,7,8,9 సంఖ్యలుగల జాతులు ప్రతిజాతి అక్షర మక్షరమునకు 4+3+1 అక్షరముల వంతున తగ్గింపు ముక్తాయిగ మున్మార్లు అనినచో పలికెడి జాతి అక్షరములెన్నో అన్ని అవృతములలో ప్రతిజాతి సమగ్రహ సమమగును.

గమనిక :— ముక్తాయిమధ్య ఈ కాళమునందు కారులు లేవని గ్రహించదగును.

సూత్రము :— 4+3+1= 8

తగ్గింపు ముక్తాయి పథకము

జాతి	గణితము	తగ్గింపు మొత్తం	ముక్తాయి మొత్తం	ఆవృత సంఖ్య
3	3×8=	24	72	3
4	4×8=	32	96	4
5	5×8=	40	120	5
6	6×8=	48	144	6
7	7×8=	56	168	7
8	8×8=	64	192	8
9	9×8=	72	216	9

ఉదాహరణము :—

3 :— 4 :— త;, - కి;, | ట;, -
3 :— త;కి - ;ట, - ,
1 :— తకిట ||

4 :— త;, - కి;, | ట;, -
3 :— త;కి - ;ట, - ,
1 :— తకిట ||

4 :— త;, - కి;, | ట;,
3 :— త;కి - ;ట, - ,
1 :— తకిట ||

4 :— 4 :— కి;, - ట;, | త;, - క;, -
3 :— కి;ట - ;త, || ,క; -
1 :— కిటతక |

4 :— కి;, - ట;, - త;, - క;, ||
3 :— కి;ట - ;త, | ,క; -
1 :— కిటతక -

4 :— కి;, - ట;, || త;, - క;, |
3 :— కి;ట - ;త, - ,క; -
1 :— కిటతక ||

ఇటులనే అన్ని జాతులను గ్రహించదగును.

త్రిశ్రజాతి త్రిపుటతాళము

వి :— త్రిశ్రత్రిపుట తాళములో 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 సంఖ్యలుగల జాతులు ప్రతిజాతి అక్షరమక్షరమునకు 4+3+2 అక్షరముల వంతున ముక్తాయిమధ్య పైకాల జాతి అక్షరములను రెండు పర్యాయములుగ కాపుచేసి — తగ్గింపు ముక్తాయిని అనినచో పలికెడిజాతి అక్షరములెన్నో అన్ని ఆవృతములలో ప్రతిజాతి సమగ్రహ సమమగును.

గమనిక :— తగ్గింపు ముక్తాయిమధ్య పైకాలము అనగ 4 వ కాలమున జాతిఅక్షరములను 2 కాపులుగ అనునది. మఱియు, ఈ తాళమునందలి 3, 5, 7, 9 సంఖ్యలుగల బేసి జాతుల ప్రయోగములక్రింద గ్రహించదగు గుర్తులు :—

సంకేతము		గుర్తు
రెండక్షరములను ఒకఅక్షరముగ అనుటకు	:—	--- --- --- ———
నాలుగుఅక్షరములను ఒకఅక్షరముగ గ్రహించుటకు	:—	═══════
కాపును గ్రహించుటకు	:—	▶

సూత్రము :— 4+3+2= 9.

తగ్గింపుముక్తాయి పథకము

జాతి	గణితము	తగ్గింపు మొత్తం	రెండవ కాలం అక్షరాలు	ముక్తాయి మొత్తం	ఆవృత సంఖ్య
3	3×9=	27	3	84	3
4	4×9=	36	4	112	4
5	5×9=	45	5	140	5
6	6×9=	54	6	168	6
7	7×9=	63	7	196	7
8	8×9=	72	8	224	8
9	9×9=	81	9	252	9

ఉదాహరణము :-

3 :— 4 :- త;;;, - కి;;;, - ట;;;, |

3 :- త;;,కి, - ;;ట;, - ,

2 :- త;,కి, - ;ట;, ▶ త;, || ;

4 :- త;;; - ,కి;;; - ,ట;;; | ,

3 :- త;;,కి - ;;,ట; - ;,

2 :- త;,కి - ;,ట;, ▶ త, || ;;

4 :- త;;, - ;కి;;, - ;ట;;, | ;

3 :- త;;, - కి;;,ట, - ;;

2 :- త;, - కి;,ట;, ||

4 :— 4 :- కి;, - ట;, త;, | క;, -

3 :- కి;ట - ;త, - ,క; ||

2 :- కి,ట, — త,క, ▶ త;,

4 :- కి, | ;ట, — ;త, — ;క, — ;

3 :- కి, || ,ట; - త;క _ ;

2 :- కి, | ట,త, - క, ▶ త;, -

4 :- కి;, — ట;, || త;, - క;, -

3 :- కి;ట | ;త, - ,క; -

2 :- కి,ట, - త,క, ||

5 :— 4 :- తై;;;, - ది;;;, - గి;;;, | ణ;;;, - తోం;;;, -

8 :- త;;,ది, — ;;గి;, || ;ణ;;, — తోం;;,

2 :- త, - ;ది;,గి, | ;ణ;,తోం, - ; ▶ త;;;;,

4 :-- త - ;;;,ది - ;;;,గి || ;;;,ణ - ;;;,తోం - ;;;,

3 :-- త | ;;,ది; - ;,గి;; - ,ణ;;,తోం - ;;,

2 :-- త; || ,ది;,గి; - ,ణ;,తోం; - , ▶ త;;;;,

4 :-- త, | ;;;ది, - ;;;గి, - ;;;ణ, - ;;;తోం, || ;;;

3 :— త, - ;;ది;, - ;గి;;, | ణ;;,తోం, - ;;

2 :— త;, — ది;,గి;, — ణ;,తోం;, ||

6 :— 4 :— త;, - ధి;, - ం;, | గి;, - ణ;, - తోం;, -

3 :— త;ధి || ;ం, - ,గి; - ణ;తోం | ;

2 :— త, - ధీం; - గి,ణ, - తో, ▶ త;, || ;

4 :— త; - ,ధి; - ,ం; | ,గి; - ,ణ; - ,తోం; - ,

3 :— త; || ధి;ం - ;గి, - ,ణ; | తోం;

2 :— త - ,ధి,ం - ,గి,ణ - ,తోం, ▶ త, || ;;

4 :— త, - ;ధి, - ;ం, | ;గి, - ;ణ, - ;తోం, - ;

3 :-- త, || ,ధి; - ం;గి - ;ణ, | ,తోం; -

2 :— త,ధి, - ం,గి, - ణ,తోం, ||

7 :— 4 :- త;;;, - ;;;; — డిం;;; | ;;;; - గి;;;, — ణ;;;, - తోం;;;, ||

3 :- త;;;, - ;;డిం; - ;;;; | గి;;;,ణ, - ;;తోం;, - ;

2 :- త;;, - ;డిం;; || ;గి;,ణ, - ;తోం;, ▶ త;, - ;;;;;

4 :- త; | ;;;; - ;;,డిం, - ;;;; - ;;,గి; || ;;,ణ; - ;;,తోం; - ;;,

3 :- త; | ;;;; - ,డిం;;, - ;;,గి; - ;,ణ;; || ,తోం;;,

2 :- త - ;;;,డిం - ;;;,గి | ;,ణ;,తోం - ;; ▶ త;;;;, - ;;

4 :- త;;, - ;;;; || ;డిం;; - ;;;; - ;గి;;, | ;ణ;;, - ;తోం;;, - ;

3 :- త;;, - ;;;డిం || ;;;; - ;గి;;, - ణ;;,తోం, | ;;

2 :- త;, - ;;డిం; - ;;గి;, - ణ;,తోం;, ||

8 :— 4 :- త;, - ధిం; - ;; | గీ; - ;; - ణా; - ;; || తోం;, -

3 :- త;ధి - ;; | ,గి; — ;,ణ - ;; - ,తోం; ||

2 :- త,ధి - ;గీ - ;ణా | ;తోం, - ▶ త;;;, -

4 :- త;, - ధిం; || ;; - గీ; - ;; | ణా; - ;; - తోం;, -

3 :- త;ధి || ;; - ,గి; - ;,ణ | ;; -,తోం; -

2 :- త,ధి - ;గీ || ;ణా - ;తోం, - ▶ త;;;, |

4 :- త;, - ధిం; - ;; - గీ; || ;; - ణా; - ;; | తోం;, -

3 :- త;ధి - ;; - ,గి; || ;,ణ - ;; - ,తోం; |

2 :- త,ధిం - ;గీ - ;ణా - ;తోం, ||

9 :— 4 :- త;;;, - ;;;; - దిం;;; | ;;;; - గీ;;; - ;;;; - ణా;;; || ;;;; - తొం;;;, -

3 :- త;;;, | ;;దిం; - ;;;; - గీ;;; - ;;ణా; || ;;;; - తొం;;,

2 :- త, - ;;;దిం | ;;;గీ - ;;;ణా - ;;;తొం, - ; ▶ త;;;;;, || ;;;

4 :- త;; - ;;;; - ;,దిం;, | ;;;; - ;,గీ;, - ;;;; - ;,ణా;, || ;;;; - ;, తొం;; - ;,

3 :- త;; | ;;;,దిం - ;;;; - ;,గీ;, - ;;;,ణా || ;;;; - ;,తొం;; - ,

2 :- త;;; | ,దిం;;, - ,గీ;;, - ,ణా;;, - ,తొం;, ▶ త;;, || ;;;;;;

4 :- త, - ;;;; - ;;;దిం | ;;;; - ;;;గీ - ;;;; - ;;;ణా ||

;;;; - ;;;తొం, - ;;;

3 :- త, | ;;;; - ;దిం;; - ;;;గీ - ;;;; || ;ణా;; - ;;;తొం, - ;;

2 :- త;, | ;;దిం; - ;;గీ; - ;;ణా; - ;;తొం;, ||

చతురశ్రజాతి త్రిపుట (ఆది) తాళము

.వి :— ఆదితాళములో 3,4,5,6,7,8,9, సంఖ్యలుగల జాతులు ప్రతిజాతి అక్షరమక్షరమునకు 4+3+2+1 అక్షరముల వంతున తగ్గించెడి జాతిని ముక్తాయిగ ముమ్మారనుటలో ఆజాతి అక్షర సంఖ్యను ముక్తాయిమధ్య రెండుపర్యాయములు కాపుచేసి అనినచో ఏజాతికి ఎన్ని అక్షరములో అన్ని ఆవృతములుగ ప్రతిజాతి సమగ్రహ సమమగును.

గమనిక :— తగ్గింపు ఒక పర్యాయమునకు ప్రతిజాతి అక్షరసంఖ్యకు 10 రెట్లు తగ్గింపు అక్షరముల మొత్తము వచ్చును.

సూత్రము :— 4+3+2+1=10

తగ్గింపు ముక్తాయి పథకము

జాతి	గణితము	తగ్గింపు మొత్తం	రెండుకావు లకునంఖ్య	ముక్తాయి మొత్తం	ఆవృత నంఖ్య
3	3×10=	30	6	96	3
4	4×10=	40	8	128	4
5	5×10=	50	10	160	5
6	6×10=	60	12	192	6
7	7×10=	70	14	224	7
8	8×10=	80	16	256	8
9	9×10=	90	18	288	9

ఉదాహరణము :—

3 :- 4 :— త;, - కి;, - ట;, -
3 :— త;కి । ;ట, - ,
2 :— త,కి । ,ట,
1 :— త - కిట ▶ త, ॥ ,

4 :— త; - ,కి; - ,ట; - ,
3 :— త; । కి;ట - ;
2 :— త, । కి,ట, -
1 :— తకిట ▶ త ॥ ;

4 :— త, - ;కి, - ;ట, - ;
3 :— త, । ,కి; - ట;
2 :— త । ,కి,ట - ,
1 :— తకిట ॥

4 :— 4 :— కి;, –ట;, – త;, – క;, |
3 :— కి;ట – ;త, | ,క; –
2 :— కి,ట, || త,క, –
1 :— కిటతక – ▶ త;, –

4 :— కి;, | ట;, – త;, | క;, –
3 :— కి;ట || ;త, – ,క; –
2 :— కి,ట, – త,క, |
1 :— కిటతక – ▶ త;, |

4 :— కి;, – ట;, || త;, – క;, –
3 :— కి;ట – ;త, | ,క; –
2 :— కి,ట, | త,క, –
1 :— కిటతక ||

5 :— 4 :— త;, – ది;, – గి;, – ణ;, | తోం;, –
3 :— త;ది | ;గి, – ,ణ; || తోం;
2 :— త – ,ది,గి – ,ణ,తోం – ,
1 :— తదిగి | ణతోం ▶ త, – ;,

4 :— త | ;,ది – ;,గి || ;,ణ – ;,తోం – ;,
3 :— త – ;ది, | ,గి; – ణ;తోం | ;
2 :— త, – ది,గి, || ణ,తోం, –
1 :— తదిగిణ – తోం ▶ త; – ;

4 :— త, | ;ది, – ;గి, | ;ణ, – ;తోం, || ;
3 :— త, – ,ది; – గి;ణ – ;తోం, | ,
2 :— త,ది – ,గి,ణ | ,తోం,
1 :— త – దిగిణతోం ||

6 :— 4 :— త;, - ధి;, - ం;, - గి;, । ణ;, - తోం;, ।
3 :— త;ధి - ;ం, ॥ ,గి; - ణ;తోం - ;
2 :— త, - ధీం; । గి,ణ, - తోం,
1 :— తధి । ం గిణతోం - ▶ త;, ॥ ;

4 :— త, - ;ధీం - ;; - ;గి, । ;ణ, - ;తోం, । ;
3 :— త, - ,ధీం, ॥ ;,గి - ;ణ, - ,తోం; -
2 :— త,ధి, । ం,గి, - ణ,తోం, ।
1 :— తధీంగి - ణతోం ▶ త, ॥ ;; -

4 :- త;, - ధీం; - ;; । గి;, - ణ;, । తోం;, -
3 :- త;ధి ॥ ;ం, - ,గి; - ణ;తోం - ;
2 :- త, । ధీం; — గి,ణ, । తోం,
1 :- తధిం - ,గిణతోం ॥

7 :— 4 :— త;, - ;; - దీం; - ;; । గి;, - ణ;, । తోం;, -
3 :— త;, ॥ ;ది, - ;; - గి;ణ - ;తోం, । ,
2 :— త; - ,దీం, । ,గి,ణ - ,తోం,
1 :— త ॥ ,దీంగి - ణతోం ▶ త, - ;; - ,

4 :— త; । ;; - ,దీం, । ;; - ,గి; ॥ ,ణ; - ,తోం; - ,
3 :— త; - ;,ది । ;; - ,గి; । ణ;తోం - ;
2 :— త, ॥ ;దీం - ;గి, - ణ,తోం, -
1 :— తద్దీం । గిణతోం ▶ త — ;; । ;

4 :— త, - ;; ॥ ;దీం - ;; - ;గి, - ;ణ, । ;తోం, - ;
3 :— త, । ;; - ది;, ॥ ;గి, - ,ణ; - తోం;
2 :— త - ;,ధి । ;,గి - ,ణ,తోం । ,
1 :— త,దిం - ,గిణతోం ॥

8 :— 4 :— త;, – ధీం; – ;; – గీ; | ;; – ణా; | ;; – తోం;, ||

3 :— త;ధి – ;; – ,గి; – ;,ణ | ;; – ,తోం; |

2 :— త,ధీం – ;గీ || ;ణా – ;తోం, –

1 :— తధీంగి – ,ణాతోం | ▶ త;, – ;; |

4 :- త;, – ధీం; || ;; – గీ; – ;; – ణా; | ;; – తోం;, |

3 :- త;ధి – ;; || ,గి; – ;,ణ – ;; – ,తోం; |

2 :- త,ధీం – ;గీ | ;ణా – ;తోం, ||

1 :- తధీంగి – ,ణాతోం – ▶ త;, – ;; |

4 :- త;, – ధీం; | ;; – గీ; || ;; – ణా; — ;; – తోం;, |

3 :- త;ధిం – ;; | ,గి; – ;,ణ || ;; – ,తోం; –

2 :- త,ధీం – ;గీ | ;ణా – ;తోం, |

1 :- తధీంగి – ,ణాతోం ||

9 :— 4 :- త;, – ;; – డీం; – ;; | గీ; – ;; | ణా; – ;; || తోం;, –

3 :- త;, — ;డీం – ;; | గి;, – ;ణా | ;; – తోం;

2 :- త || ;,డిం – ;,గి — ;,ణ – ;,తోం | ,

1 :- త,డిం – ,గి,ణ | ,తోం ▶ త, – ;; || ;,

4 :— త – ;; – ;,డి – ;; | ;,గి – ;; | ;,ణ – ;; || ;,తోం – ;,

3 :— త – ;; – ,డీం, | ;,గి – ;; | ,ణా, – ;,తోం || ;

2 :— త, – ;డీం – ;గీ – ;ణా | ;తోం, –

1 :— తడ్డిం | గీణా – తోం ▶ త; || ;; – ;

4 :— త, – ;; – ;డీం | ;; – ;గీ | ;; – ;ణా || ;; – ;తోం, – ;

3 :— త, – ;; | డీం; – ;గీ | ;; – ణా; || ;తోం, – ,

2 :— త; – ,డీం, – ,గీ, | ,ణా, – ,తోం, –

1 :— త | ,డీంగి – ,ణాతోం ||

ఖండజాతి త్రిపుట తాళము

వి :— ఖండ త్రిపుటతాళములో 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 సంఖ్యలుగల ప్రతిజాతి అక్షర మక్షరమునకు 5+4+3 అక్షరముల వంతున ముమ్మారు ముక్తాయిగ అనినచో వలికెడిజాతి అక్షరములెన్నో అన్ని ఆవృతములలో ఆజాతి ముక్తాయి సమగ్రహ సమమగును.

గమనిక :— ముక్తాయిమధ్య ఈ తాళమునందు కాపులు లేవని గ్రహించదగును.

సూత్రము :— 5+4+3 = 12

తగ్గింపు ముక్తాయి పథకము

జాతి	గణితము	తగ్గింపు మొత్తం	ముక్తాయి మొత్తం	ఆవృత సంఖ్య
3	3×12=	36	108	3
4	4×12=	48	144	4
5	5×12=	60	180	5
6	6×12=	72	216	6
7	7×12=	84	252	7
8	8×12=	96	288	8
9	9×12=	108	324	9

ఉదాహరణము :—

3.:— 5 :— త;, — ,కి; — ;ట, — ;,

4 :— త — ;,కి । ;,ట — ;,

3 :— త । ;కి, — ,ట; ||

5 :— త;, — ,కి; — ;ట, — ;,

4 :— త — ;,కి । ;,ట — ;,

3 :— త । ;కి, — ,ట; ||

5 :— త;, — ,కి; — ;ట, — ;,

4 :— త — ;,కి । ;,ట — ;,

3 :— త । ;కి, — ,ట; ||

4 :— 5 :— కి;, - ,ట; - ;త, - ;,క - ;; |

4 :— కి;, - ట;, | త;, - క;, ||

3 :— కి;ట - ;త, - ,క; -

5 :— కి;, - ,ట; | ;త, - ;,క | ;; -

4 :— కి;, || ట;, - త;, - క;, -

3 :— కి;ట - ;త, | ,క; -

5 :— కి;, | ,ట; - ;త, || ;,క - ;; -

4 :— కి;, - ట;, - త;, | క;, -

3 :— కి;ట | ;త, - ,క; ||

5 :— 5 :— త;, - ,ది; - ;గి, - ;,ణ - ;; | తోం;, - ,

4 :— త; | ,ది; - ,గి; || ,ణ; - ,తోం; - ,

3 :— త; - ది;గి -. ;ణ, | ,తోం; -

5 :— త;, | ,ది; - ;గి, || ;,ణ - ;; - తోం;, -

4 :— త; - ,ది; | ,గి; - ,ణ; | ,తోం; - ,

3 :— త; || ది;గి - ;ణ, - ,తోం; -

5 :— త;, - ,ది; | ;గి, - ;,ణ | ;; - తోం;, || ,

4 :— త; - ,ది; - ,గి; - ,ణ; - ,తోం; | ,

3 :— త; - ది;గి | ;ణ, - ,తోం; ||

ఇటులనే అన్ని జాతులను గ్రహించదగును.

త్రిశ్రజాతి రూపకతాళము

ఏ గతిలో ఆజాతి తగ్గింపు

వి :— త్రిశ్రజాతి రూపకతాళములో ఏగతిలో ఆజాతి జాతిఅక్షర సంఖ్యనుండి అక్షరమక్షరమునకు 4, 3, 2, 1 అక్షరముల వంతున తగ్గింపుగ అనినచో ఐదుజాతులు ఈతాళమున ఒకే ఆవృతములో సమగ్రహ సమమగును.

గమనిక :— ఈవిధము తగ్గింపుముక్తాయి పథకమునందు వివరించిన సూత్రము 10 తగ్గింపు అక్షరముల మొత్తమునకు సమానము.

మఱియు, 5, 6, 7, 8, 9 క్రియలుగల తాళములకు ఉదాహరణమున క్రియా విభాగములో వేయబడిన అంకెలవంతున ప్రతిజాతి అక్షరగమనము తెలియదగునని సూచించడమైనది.

సూత్రము :— 4+3+2+1= 10

గతిలో జాతి తగ్గింపు పథకము

జాతి సంఖ్య	జాతిరూపము	గణితము	తగ్గింపు మొత్తం	తగ్గింపు విధానము
4 చ.	కిటతక	4×10=	40	5 క్రియలుగల ఈ త్రిశ్రరూపక తాళములో ప్రతిజాతి అక్షరసమ మునకు 4,3,2,1 అక్షరముల వంతున తగ్గును
5 ఖం.	తదిగిణతోం	5×10=	50	
6 త్రి.	తధీంగిణతోం	6×10=	60	
7 మి.	తద్దింగిణతోం	7×10=	70	
9 సం.	తద్దింగిణాతోం	9×10=	90	

త్రిశ్రరూపక తాళము

ఉదాహరణము :—

4
చతురశ్రజాతి } :— 4 :— కి;, ట;, – త;, క;, ।
చ. గ. 3 :— కి;ట;త, – ,క;
2 :— కి,ట, – త,క,
1 :— కిటతక ॥

5
ఖండజాతి } :— 4 :— త;,ది;,గి, – ;ణ;,తో ం;, ।
ఖం. గ. 3 :— త;ది;గి;ణ – ;తో ం;
2 :— త,ది,గి – ,ణ,తో ం,
1 :— తదిగిణతో ం ॥

6
త్రిశ్రజాతి } :— 4 :— త;,ధి;,ం;, – గి;,ణ;,తో ం;, ।
త్రి. గ. 3 :— త;ధిం;;గి; – ణ;తో ం;
2 :— త,ధిం; – గి,ణ,తో ం,
1 :— తధింగిణతో ం ॥

7
మిశ్రజాతి } :— 4 :— త;;;,దిం;; – ;గి;,ణ;,తో ం;, ।
మి. గ. 3 :— త;;,దిం;;గి, – ,ణ;తో ం;
2 :— త;,దిం, – ,గి,ణ,తో ం,
1 :— తద్దింగిణతో ం ॥

9
సంకీర్ణజాతి } :— 4 :— త;;;,దిం;;;గి, – ;;;ణా;;;తో ం;, ।
సం. గ. 3 :— త;;,దిం;;గీ;; – ణా;;తో ం;
2 :— త;,దిం;గి – ;,ణా;తో ం,
1 :— తద్దింగీణాతో ం ॥

చతురశ్ర జాతి రూపక తాళము

ఏ గతిలో ఆజాతి తగ్గింపు

వి :— చతురశ్రజాతి రూపక తాళములో ఏగతిలో ఆజాతి జాతిఅక్షర సంఖ్యనుండి అక్షరమక్షరమునకు 3 2,1 అక్షరములవంతున తగ్గింపు అనినచో ఐదు జాతులు ఈతాళమున ఒకే ఆవృతములో సమ్‌గ్రహ సమమగును.

సూత్రము :— 3+2+1= 6

గతిలో జాతితగ్గింపు పథకము

జాతి సంఖ్య	జాతిరూపము	గణితము	తగ్గింపు మొత్తం	తగ్గింపు విధానము
4 చ.	కిటతక	4×6=	24	6 త్రయులుగల ఈ చతురశ్ర రూపక తాళమును త్రిజాతి అక్షర మక్షరమునకు 3 2,1 అక్షరముల వంతున తగ్గును
5 ఖం.	తదిగిణతోం	5×6=	30	
6 త్రి.	తధింగిణతోం	6×6=	36	
7 మి.	తద్దింగిణతోం	7×6=	42	
9 సం.	తద్దింగిణాతోం	9×6=	54	

చతురశ్ర రూపకతాళము

ఉదాహరణము :—

4 చతురశ్రజాతి చ. గ. :— 3 :— కి;ట - ;త, । ,క; -
2 :— కి,ట, - త,క, -
1 :— కిటతక ॥

5
ఖండజాతి
ఖం. X.
:— 3 :— త;ది, - ,గి;ణ | ;తో०; -
2 :— త,ది,గి - ,ణ,తో०, -
1 :— తదిగిణతో० ||

6
త్రిశ్రజాతి
త్రి. X.
:— 3 :— త;ధి; - ०;గి; | ణ;తో०; -
2 :— త,ధీ०; - గి,ణ,తో०, -
1 :— తధీ०గిణతో० ||

7
మిశ్రజాతి
మి. X.
:— 3 :— త;;,ది - ;;,గి, | ,ణ;తో०; -
2 :— త;,దీ०, - ,గి,ణ,తో०, -
1 :— తద్దీ०గిణతో० ||

9
సంకీర్ణజాతి
సం. X.
:— 3 :— త;;,దీ०, - ;,గీ;; | ణా;;తో०; -
2 :— త;,దీ०;గి - ;,ణా;తో०, -
1 :— తద్దీ०గీణాతో० ||

త్రిశ్రజాతి త్రిపుటతాళము

ఏగతిలో ఆజాతి తగ్గింపు

వి :— త్రిశ్రజాతి త్రిపుటతాళములో ఏగతిలో ఆజాతి — జాతి అక్షర సంఖ్యనుండి అక్షరమక్షరమునకు 4, 2, 1 అక్షరముల వంతున తగ్గింపు అనినచో ఐదుజాతులు ఈ తాళమున ఒకే ఆవృతములో సమగ్రహ సమమగును.

సూత్రము :— 4+2+1 = 7

గతిలో జాతి తగ్గింపు పథకము

జాతి సంఖ్య	జాతిరూపము	గణితము	తగ్గింపు మొత్తం	తగ్గింపు విధానము
4 చ.	కిటతక	4×7=	28	7 క్రియల గల త్రిశ్రజాతి త్రిపుట తాళమునకు త్రిజాతి అక్షరములనకు 4,2,1 అక్షరముల సంఖ్యను గమనము
5 ఖం.	తదిగిణతోం	5×7=	35	
6 త్రి.	తధీంగిణతోం	6×7=	42	
7 మి.	తద్దింగిణతోం	7×7=	49	
9 సం.	తద్దింగీణాతోం	9×7=	63	

త్రిశ్రత్రిపుటతాళము

ఉదాహరణము :—

4 చతురశ్రజాతి చ. X. } :— 4 :— కి;, —ట;, త;, । క;, –
2 :— కి,ట, । త,క, –
1 :— కిటతక ॥

5 ఖండజాతి ఖం. X. } :— 4 :— త;,ది – ;,గి, – ;ణ; । ,తోం;, –
2 :— త.ది,గి । ,ణ,తోం, –
1 :— తదిగిణతోం ॥

6 త్రిశ్రజాతి త్రి. X. } :— 4 :— త;,ధీం – ;;; – గి;,ణ, । ;తోం;, –
2 :— త,ధీం; । గి,ణ,తోం, –
1 :— తధీంగిణతోం ॥

7 మిశ్రజాతి మి. గ.	:— 4 :— త;;; - ,డీ‹;; - ;గి;,ణ | ;,తోం;, - 2 :— త;,దీం, | ,గి,ణ,తోం, - 1 :— తద్దింగిణతోం ||
9 సంకీర్ణజాతి సం. గ	:— 4 :— త;;;,ది - ;;;,గీ - ;;;ణా, | ;;,తోం;, - 2 :— త;,దీం;గి | ;,ణా;తోం, - 1 :— తద్దింగీణాతోం ||

చతురశ్రజాతి త్రిపుట (ఆది) తాళము

ఏగతిలో ఆజాతి తగ్గింపు

వి :— చతురశ్రజాతిత్రిపుట (ఆది) తాళములో ఏగతిలో ఆజాతి - జాతి అక్షరసంఖ్యనుండి అక్షరమక్షరమునకు 6,4,3,2,1 అక్షరములవంతున తగ్గింపు అనినచో ఐదుజాతులు ఈతాళమున ఒకే ఆవృతములో సమగ్రహ సమమగును.

సూత్రము :— $6+4+3+2+1 = 16$

గతిలో జాతి తగ్గింపుపథకము

జాతి సంఖ్య	జాతిరూపము	గణితము	తగ్గింపు మొత్తం	తగ్గింపు విధానము
4 చ.	కిటతక	4×16=	64	8 క్రియలుగల ఆదితాళములో ప్రతిజాతి అక్షర మక్షరము నకు 6,4,3,2,1 అక్షరముల వంతున గమనము
5 ఖం.	తదిగిణతోం	5×16=	80	
6 త్రి.	తధీంగిణతోం	6×16=	96	
7 మి.	తద్దింగిణతోం	7×16=	112	
9 సం.	తద్దింగీణాతోం	9×16=	144	

చతురశ్రత్రిపుట (ఆది) తాళము

ఉదాహరణము :-

4
చతురశ్రజాతి
చ. గ.

:- 6 :- కి;;,ట, - ;;త;, - ;క;;, -
4 :- కి;,ట;, | త;,క;, -
3 :- కి;ట;త, | ,క;
2 :- కి,ట, - త,క,
1 :- కిటతక ||

5
ఖండజాతి
ఖం. గ.

:- 6 :- త;;,ది;, - ;గి;;,ణ, - ;;తొం;;, -
4 :- త;,ది;,గి, | ;ణ;,తొం;, -
3 :- త;ది;గి;ణ | ;తొం;
2 :- త,ది,గి - ,ణ,తొం,
1 :- తదిగిణతొం ||

6
త్రిశ్రజాతి
త్రి. గ.

:- 6 :- త;;,ధీం;; - ;;;గి;;, - ణ;;,తొం;;, -
4 :- త;,ధీం;;; | గి;,ణ;,తొం;, -
3 :- త;ధీం;;గి; | ణ;తొం;
2 :- త,ధీం; - గి,ణ,తొం,
1 :- తధీంగిణతొం ||

7
మిశ్రజాతి
మి. గ.

:- 6 :- త;;;;;,దీం - ;;;;;గి;, - ;ణ;;,తొం;;, -
4 :- త;;;,దీం;; | ;గి;,ణ;,తొం;, -
3 :- త;;,దీం;;గి, | ,ణ;తొం;
2 :- త;,దీం, - ,గి,ణ,తొం,
1 :- తద్దీంగిణతొం ||

9 సంకీర్ణజాతి సం. గ. } :- 6 :- త;;;;;;,దీం;; - ;;;గీ;;;;;; - ణా;;;;;;తొాం;;, -
4 :- త;;;,దీం;;;గీ । ;;;ణా;;;తొాం;, -
3 :- త;;,దీం;;గీ;; । ణా;;తొాం;
2 :- త;,దీం;గి - ;,ణా;తొాం,
1 :- తద్దీంగీణాతొాం ॥

ఖంటజాతి త్రిపుటతాళము

ఏగతిలో ఆజాతి తగ్గింపు

వి :— ఖండజాతి త్రిపుటతాళములో ఏగతిలో ఆజాతి - జాతి అక్షరసంఖ్య నుండి అక్షరమక్షరమునకు 5,3,1 అక్షరములవంతున తగ్గింపు అనినచో ఐదుజాతులు ఈ తాళమున ఒకే ఆవృతములో సమగ్రహ సమమగును.

గమనిక :- ఈ తగ్గింపుమాత్రము అక్షరమువిడిచి అక్షరము తగ్గింపుగ గ్రహించదగును.

సూత్రము :— 5+3+1= 9

గతిలోజాతి తగ్గింపు పధకము

జాతి సంఖ్య	జాతిరూపము	గణితము	తగ్గింపు మొత్తం	తగ్గింపు విధానము
4 చ.	కిటతక	4×9=	36	9 క్రియలుగల ఖండజాతి త్రిపుట తాళములో ప్రతిజాతి అక్షర మక్షరమునకు 5,3,1 అక్షరముల వంతున గమనకము
5 ఖం.	తదిగిణతొాం	5×9=	45	
6 త్రి.	తధీంగిణతొాం	6×9=	54	
7 మి.	తద్దింగిణతొాం	7×9=	63	
9 సం.	తద్దీంగీణాతొాం	9×9=	81	

ఖండ త్రిపుట తాళము

ఉదాహరణము :—

4
చతురశ్రజాతి
చ. గ.
:— 5 :— కి;, - ,ట; - ;త, - ;,క - ;; |
3 :— కి;ట - ;త, | ,క; -
1 :— కిటతక ||

5
ఖండజాతి
ఖం. గ.
:— 5 :— త;; - ది;; - గి;; - ణ;; - తోం;; |
3 :— త;ది, - ,గి;ణ | ;తోం; -
1 :— తదిగిణతోం ||

6
త్రిశ్రజాతి
త్రి. గ.
:— 5 :— త;;ధిం - ;;; - ;,గి; - ;ణ;, - ,తోం;; |
3 :— త;ధిం, - ;,గి; | ణ;తోం; -
1 :— తధింగిణతోం ||

7
మిశ్రజాతి
మి. గ.
:— 5 :— త;;; - ;,ధీం; - ;;;గి - ;;ణ; - ;తోం;; |
3 :— త;;,ది - ;;,గి, | ,ణ;తోం; -
1 :— తద్ధీంగిణతోం ||

9
సంకీర్ణజాతి
సం. గ.
:— 5 :— త;;;; - ,ధీం;;; - ;గీ;;, - ;,ణా;; - ;;తోం;; |
3 :— త;;,ధీం, - ;,గీ;; | ణా;;తోం; -
1 :— తద్ధీంగీణాతోం ||

కాల పైకాల జాతిరహపగమన ముక్తాయి

వి :— కాల, పై కాలజాతిరూపము అనగ రెండవకాలమున జాతినిలని, ఆజాతి రెట్టింపుసంఖ్యగల అక్షరములను మూడవకాలమున అనునది. చతురశ్ర, త్రిశ్ర, త్రిశ్ర పై కాల లయగమనములలో ముక్తాయి అనుటయని అర్థము.

ప్రతిజాతి రెట్టింపు అక్షరసంఖ్యక్రియలుగల 1. చతురశ్రజాతి త్రిపుట (ఆది), 2. మిశ్రజాతిఝంపె, 3. చతురశ్రజాతిఅట, 4. ఖండజాతిఅట, 5. మిశ్రజాతిఅటతాళము లలో పై ముక్తాయి విధానము ఒకే ఆవృతములో సమగ్రహ సమమగును.

మఱియు, ఏగతిలో ఆజాతి పై ముక్తాయి ఆదితాళమున ఒకే ఆవృతములో సమగ్రహ సమమగును. పై నవివరించిన రెండుప్రకరణములు ఆయాతాళములలో దిగువసోదాహరణ క్రియావిభాగముగ సూచింపబడుచున్నది.

ఉదాహరణము :—

ఆది తాళము

చతురశ్ర జాతి ముక్తాయి

2కా. చ. కా. చ.
1. చ. 4 :— కిట - తక - తకిట త - దిగిణతోం ।

త్రి.
కిటత - క తకిట త । దిగిణతోం

త్రి. పై.
కిట - తక తకిట తదిగిణతోం ॥

మిశ్రజాతి ఝంపె తాళము

ఖండజాతి ముక్తాయి

2. ఖం. 5 :- చ :— తది - గిణ - తోం తకి - ట త,దిం - ,గిణతోం -

త్రి :— తదిగి - ణతోం తకి । ట తద్దింగి । ణతోం

త్రి. పై :— తదిగిణ - తోం తకిట తద్దింగిణతోం ॥

చతురశ్రజాతి అటతాళము

త్రిశ్రజాతి ముక్తాయి

3. త్రి. 6 :— చ :— తధిం - ,గి - ణతొం - తకతకి । ట త,దిం - ,గిణతొం -

త్రి :— తధీం - గిణతొం । తకతకిట త - ,దీంగిణతొం ।

త్రి. పై :— తధీంగిణతొం - తకతకిట తద్దీంగిణతొం ॥

ఖండజాతి అటతాళము

మిశ్రజాతి ముక్తాయి

4. మి. 7 :— చ :— తకి - టత - కధి - మి తధిం - ,గిణతొం । తధీంగి - ,ణాతొం -

త్రి :— తకిట - తకధి - మి తధీంగి । ణతొం తధీంగి - ,ణాతొం

త్రి. పై :— తకి । టతకధిమి తధిం - ,గిణతొం తధీంగీణాతొం ॥

మిశ్రజాతి అటతాళము

సంకీర్ణజాతి ముక్తాయి

5. సం, 9 :— చ :— తక - దిగు - తది - గిణ - తొం త, - దీంగిణ - తొం తధీం ।

గిణతొం త - దిగిణతొం -

త్రి :— తకది - గుతది - గిణతొం - తద్దీంగిణ - తొం త ధీంగిణ। తొం

తదిగిణతొం -

త్రి. పై :— తకదిగుతది । గిణతొం తద్దీంగిణ - తొం తధీంగిణతొం

తదిగిణతొం ॥

మఱియు, ఏగతిలో ఆజాతి పై ముక్తాయివిధానము.

ఉదాహరణము :—

ఆది తాళము

2కా. చ 3కా. చ

చ. గ. 4 :— చ :— కిట - తక - తకిట త - దిగిణతోం ।

త్రి :— కిటత - క తకిట త । దిగిణతోం

త్రి. పై :— కిట - తక తకిట తదిగిణతోం ॥

త్రి. గ. 6 :— చ :— తధీం - గిణతోం - తకతకిట త - ,దింగిణతోం ।

త్రి :— తధీం - గిణతోం । తకతకిట తద్దింగిణతోం -

త్రి. పై :— తధీంగిణతోం తకతకిట తద్దింగిణతోం ॥

మి. గ. 7 :— చ :— త;,దీం, - ,గి,ణ,తోం, - ధిత్తాంకిటత - కతరికిటతక ।

త్రి :— త,దిం - ,గిణతోం ధిత్తాం । కిటతక తరికిటతక

త్రి. పై :— త, - దీంగిణతోం ధిత్తాం కిటతక తరికిటతక ॥

ఖం. గ. 5 :— చ :— త,ది,గి - ,ణ,తోం, - తకిట త, - దింగిణతోం ।

త్రి :— తదిగి - ణతోం తకి । ట తద్దింగిణతోం

త్రి. పై :— తదిగిణ - తోం తకిట తద్దింగిణతోం ॥

సం. గ. 9 :— చ :— త;,ది;,గి - ;,ణ;,తోం, - తద్ధిత్తాంకిటత - కతరితరి కిటతక ।

త్రి :— తద్దింగీ - ణాతోం తద్ధిత్తాం । కిటతక తరితరికిటతక

త్రి పై :— తద్దింగీ - ణాతోం తద్ధిత్తాం కిట తరితరి కిటతక ॥

జాతి వివిధరూప గమన ముక్తాయి

వి:— దిగువ వివరింపదగు అయిదుజాతుల ముక్తాయిలకు జాతి అక్షరసంఖ్యగల తాళమునందు రెండుకళల చౌకగమనమున రెండుఆవృతములకు సమగ్రహ సమమగును.

మఱియు, ఏగతిలో ఆజాతి ముక్తాయి ఆదితాళమున ఒకే ఆవృతములో సమగ్రహ సమమగును. ఒకేపద్ధతి ననుసరించి ముక్తాయిలు దిగువవిధముగ కూర్చబడి 5, 6, 7, 8, 9 క్రియలుగల తాళములలో చతురశ్రగతిగను, ఆదితాళమున ఏగతిలో ఆజాతి అయిదు గతి భేదములుగను క్రియావిభాగము సూచింప బడుచున్నది.

గమనిక :— ఇందు ప్రతిముక్తాయి ముందు హెచ్చింపుగను - రెండవది ముక్తాయిగను, మూడవది త్రికాలముగను నిర్ణయింపబడినది. హెచ్చింపు వివరమేమన మధ్యపంక్తి ఆజాతి అక్షరసంఖ్యకు రెట్టింపు సంఖ్యగను, ఈరెట్టింపుసంఖ్యకు రెండు సంఖ్యలకుక్రింద, రెండు సంఖ్యలకుపైన గల మొత్తపు హెచ్చింపు ప్రతి ముక్తాయిగ గ్రహించ దగును.

ఉదాహరణము:—

1. త్రిశ్రజాతి రూపకతాళము

తళాంగ్తోం త,	తరితరిగుం,-	:— 8
తక తళాంగ్తోం త,	తరి । తరిగుం,	:— 10
తకదిగు తళాంగ్-తోం త,	తరితరిగుం,	:— 12
తది-గిణతోం తదిగిణతోం ॥	తదిగిణతోం	:— 15
త; - ,ది;,గి; । ,ణ;,తోం; - , త,ది,గి,ణ - ,తోం, తదిగిణతోం ॥		:— 35
		80

2, చతురశ్ర జాతి రూపకతాళము

తళాంగ్ తోం టత, తరి-తరిగుం, :— 10
తక తళాంగ్ తోం । టత, తరితరిగుం, :— 12
తక-దిగు తళాంగ్ తోం టత -, తరితరిగుం, :— 14
తధీంగి - ణతోం తధీంగిణతోం ॥ తధీంగిణతోం :— 18
త,-;ధీం;; । ;గి;,ణ, - ;తోం;,
త, - ధీం;గి,ణ, - తోం,
తధీంగిణతోం ॥ :— 42

96

3. త్రిశ్ర జాతి త్రిపుటతాళము

త త్తళాంగ్ తోం త,ధి -, తరితరిగుం, :— 12
తక తత్తళం-,గ్ తోం త,ధి, తరి । తరిగుం, :— 14
తకదిగు తత్తళం-,గ్ తోం త,ధి, తరి । తరిగుం, :— 16
తద్దింగిణ - తోం తద్దింగిణతోం ॥ తద్దింగిణతోం :— 21
త - ,;;;ది - ,;;;గి । ;,ణ;,తోం- ;,
త;,ది । ;,గి,ణ,తోం - ,
తద్దింగిణతోం ॥ :— 49

112

4. చతురశ్రజాతి త్రిపుటతాళము

త త్త త్తళాంగ్ తోం తధి - ,త, తరితరిగుం, :— 14
తక- త త్త త్తళాంగ్ తోం తధి - ,త, తరితరిగుం, :— 16
తక । దిగు త త్త త్తళాంగ్ తోం - తధి,త, తరితరిగు,ం :— 18
తధీంగీణాతోం - తధీంగీణాతోం ॥ తధీంగీణాతోం - :— 24
త;,ధీం; - ;;గీ; - ;;ణా; । ;;తోం;, -
త,ధీం;గీ । ;ణా;తోం, -
తధీంగీణాతోం ॥ :— 56

128

5. ఖండజాతి త్రిపుటతాళము

తళాంగ్ తత్ళాంగ్ తోం త - ,ధి,త, తరితరిగుం,	:— 16
తక తళాంగ్ తత్ళాంగ్ తోం - ,త,ధి,త, తరి - తరిగుం,	:— 18
తక దిగు తళాంగ్ । తత్ళాంగ్ తోం త,ధి - ,త, తరితరిగుం,	:— 20
త, । దింగిణాతోం త-,దింగిణాతోం ॥ తద్దింగిణా - తోం	:— 27
త;;; - ,దిం;;, - ,గి;;, - ,ణా;;, । ,తోం;, త; - ,దిం;గి, । ,ణా;తోం, త - ,దింగిణాతోం ॥	:— 63
	144

ఆదితాళమున ఏగతిలో ఆజాతిముక్తాయి

ఖండగతి :—

తళాంగ్ తోం త, తరితరిగుం,	:— 8
తక - తళాంగ్ తోం త, తరితరిగుం,	:— 10
తక-దిగు తళాంగ్ తోం త, తరితరిగుం,	:— 12
తదిగిణతోం తదిగిణతోం । తదిగిణతోం	:— 15
త;,ది - ;,గి;,ణ; । ,తోం;, త,ది,గి - ,ణ,తోం, తదిగిణతోం ॥	:— 35
	80

తిశ్రగతి :—

తళాంగ్ తోం టత, తరితరిగుం,	:— 10
తక - తళాంగ్ తోం టత, తరితరిగుం,	:— 12
తక-దిగు తళాంగ్ తోం టత, తరితరిగుం, -	:— 14
తధీంగిణతోం తధీంగిణతోం । తధీంగిణతోం	:— 18
త;,ధీం - ;;;గి;,ణ, । ;తోం;, త,ధీం; - గి,ణ,తోం, తధీంగిణతోం ॥	:— 42
	96

మిశ్రగతి :— 1 :— త త్తళాంగ్ తోం త,ధి, తరితరిగుం, :— 12

తక - త త్తళాంగ్ తోం త,ధి, తరితరిగుం, :— 14

తక - దిగు త త్తళాంగ్ తోం త,ధి, తరితరిగుం, :— 16

తద్దింగిణతోం తద్దింగిణతోం । తద్దింగిణతోం :— 21

త;;; - ,ది;;;,గి;,ణ । ;,తోం;,
త;,ది; - ,గి,ణ,తోం,
తద్దింగిణతోం ॥ :— 49

112

2 :— తద్ధిత్తాంకిటతక తరికిటతక తోం; :— 10

ధిత్తాంకిటతక - తరికిటతక తోం; :— 9

తాంకిటతక తరికిటతక తోం; :— 8

తరి - కిటతక తోం;
తరికిటతకతోం;
తరికిటతకతోం; - :— 15

తద్ధితరితరిగుం, తద్ధి తరితరిగుం, । తద్ధి తరితరిగుం, :— 21

త;;; - ,ధి;;;,గి;,ణ । ;,తోం;,
త;,దిం; - ,గి,ణ,తోం,
తద్దింగిణతోం ॥ :— 49

112

సంకీర్ణగతి :— తళాంగ్ త త్తళాంగ్ తోం తద్ధిత్తా తరితరిగుం, :— 16

తక - తళాంగ్ త త్తళాంగ్ తోం తద్ధిత్తా తరితరిగుం, :— 18

తక - దిగు తళాంగ్ త త్తళాంగ్ తోం తద్ధిత్తా తరితరిగుం :— 20

తద్దింగీణాతోం తద్దింగీణాతోం । తద్దింగీణాతోం :— 27

త;;;,దిం - ;;;,గీ;;;ణా, । ;;, తోం;,
త;,దీం;గి - ;,ణా;తోం,
తద్దింగీణాతోం ॥ :— 63

114

సరళీస్వర త్రికాలమార్గము

వి :- సరళీస్వరము త్రికాలముగ చతురశ్రగమనములో పాడుటయే అలవాటు కలదు. గాని అన్నిగమనములలో త్రికాలముగపాడినచో వర్ణము, పల్లవి పాడునపుడు లయభాగము స్వాధీనమై ఉత్తీర్ణులగుటకుగాను వివరింపబడుచున్నది.

ఈ త్రికాలములు ఐదుగమనములలో అనగ చతురశ్ర త్రికాలము, త్రిశ్ర త్రికాలము, మిశ్రత్రికాలము, ఖండత్రికాలము, సంకీర్ణత్రికాలములలో పాడుటకుగాను ఒకే ఆవృతమునకు సమగ్రహ సమమగుతాళముల వివరముగను, మిశ్రలయగమనముగను, పంచజాతి అక్షరముల వంతున కాపుతో పాటగమనము త్రికాలముగను లెక్కచేయబడి సోదాహరణముగ క్రియావిభాగము అక్షరము చేయబడుచున్నది. మరియు, ప్రతిజాతి అక్షర సంఖ్యకు - అజాతి త్రికాలమురెట్టింపు క్రియలగును. ఒకేమిశ్రగమనములో 5 జాతి త్రికాలములు గణితము చేయబడి - వేరువేరు 5 తాళములలో ఉదాహరణ మీయబడుచున్నది.

సరళీస్వర త్రికాలపంచజాతి గమన పథకము

రోహ వరోహ ము	త్రికాల జాతులు	తాళము	అంగ సంజ్ఞ	క్రియలు	తాళ గమనము	పాట త్రికాల గమనము	మాత్రము	త్రికాల అక్షరములు
సరిగమపదనిస – సనిదపమగరిస	చతురశ్రత్రికాలము	చతురశ్రజాతిత్రిపుట (ఆది)	100	8	మిశ్రగమన చౌకకాలము	$4+2+1$	7	112
	త్రిశ్రత్రికాలము	చతురశ్రజాతిరూపకము	01	6		$3+1\frac{1}{2}+\frac{3}{4}$	$5\frac{1}{4}$	84
	మిశ్రత్రికాలము	ఖండజాతి అట	1100	14		$7+3\frac{1}{2}+1\frac{3}{4}$	$12\frac{1}{4}$	196
	ఖండత్రికాలము	మిశ్రజాతిఝంపె	100	10		$5+2\frac{1}{2}+1\frac{1}{4}$	$8\frac{3}{4}$	140
	సంకీర్ణత్రికాలము	మిశ్రజాతి అట	1100	18		$9+4\frac{1}{2}+2\frac{1}{4}$	$15\frac{3}{4}$	252

గనిక :- పథకమునందలి పాట త్రికాలగమన కాలములో ప్రతిజాతి అక్షరసంఖ్యకు జాతిఅక్షరము వంతున త్రికాలగమనముగ గణితము సూచింపబడినదని గ్రహించునది.

ఉదాహరణము :—

1. చతురశ్రత్రికాలము
ఆదితాళము

:— స;,రి;,గ;,మ, | ;ప;,ద;,ని;, | స;, స;,ని;,ద, |
;ప;,మ;,గ;, | రి;,స;, ▶ స,రి,గ, | మ,ప,ద,ని,స,స,ని, |
ద,ప,మ,గ,రి,స, ▶ సరి | గమపదనిస సనిదపమగరిస ||

2. త్రిశ్రత్రికాలము
చతురశ్రజాతి
రూపకతాళము

:— స;రి;గ;మ;ప, | ,ద;ని;స; స;ని | ;ద;ప;మ;గ; | రి;స; ▶
స;రి;గ;మ;ప;ద | ;ని;స; స;ని;ద;ప;మ;గ;రి, | ,స; ▶
స;రి;గ;మ;ప;ద;ని;స; స;ని;ద;ప;మ;గ;రి;స; ||

3. మిశ్రత్రికాలము
ఖండజాతి
అటతాళము

:— స;;;రి;;; | గ;;;మ;;; | ప;;;ద;;; | ని;;;స;;; | స;;;ని;;; |
ద;;;ప;;; | మ;;;గ;;; | రి;;;స;;; | ▶ స;;;రి;;;గ;;;మ;;; |
ప;;;ద;;;ని;;;స;;; | స;;;ని;;;ద;;;ప;;; | మ;;;గ;;;రి;;;స;;; |
▶ స;;;రి;;;గ;;;మ;;;ప;;;ద;;;ని;;;స;;; | స;;;ని;;;ద;;;
ప;;;మ;;;గ;;;రి;;;స;;; ||

4. ఖండత్రికాలము
మిశ్రజాతి
ఝంపెతాళము

:— స;;రి;;గ;, | ,మ;;ప;;ద; | ;ని;;స;;స, | ;,ని;;ద;;ప |
;;మ;;గ;; | రి;;స;; ▶ స;;రి; | ;గ;;మ;;ప;;ద;;ని;;స |
;;స;;ని;;ద;;ప;;మ;, | ,గ;;రి;;స;; ▶ స;;రి;;గ;;మ;;ప;, |
,ద;;ని;;స;; స;;ని;;ద;;ప;;మ,;గ;;రి;;స;; ||

5. సంకీర్ణత్రికాలము
మిశ్రజాతి
అటతాళము

:— స;;;;రి;; | ;;గ;;;;మ | ;;;;ప;;, | ;,ద;;;;ని, | ;;;,స;;; |
;స;;;;ని; | ;;;ద;;;, | ,ప;;;;మ;, | ;;,గ;;;; | రి;;;;స;; |
;; ▶ స;;;;రి;;;;గ, | ;;;,మ;;;;ప;;;;ద; | ;;;ని;;;;స;;;;
స;, | ;;,ని;;;; ద;;;;ప;; | ;;మ;;;;గ;;;;రి;;, | ;,స;;;; ▶
స;;;;రి;;;;గ;;;;మ;; | ;;ప;;;;ద;;;;ని;;;;స;;;;
స;;;;ని;;; | ;ద;;;;ప;;;;మ;;;;గ;;;;రి;;;;స;;;; ||

సరళీస్వర త్రికాలగమన త్రికాల వర్ణము

వి :— త్రిశ్రజాతిరూపక తాళములో సమగ్రహ సమమునకు సరళీస్వరము చతురశ్ర ముగ త్రికాలగమన త్రికాలము పాడుటకుగాను పాటవివరము, తాళగమనవివరము వివరింపబడుచున్నది.

ఇందు పాటగమన ప్రథమకాలము మూడుకాలములుగను, ద్వితీయకాలము మూడు కాలములుగను, తృతీయకాలము మూడుకాలములుగను పాడుటయనిఅర్థము. ఇక తాళ గమన వివరమేమన క్రియకు ఒక్కొక్క గతిచొప్పున పంచనడ లయ గమనముగ తాళ మును అనుష్ఠించవలెను. ఈ తాళమునకు ద్రుతము, లఘువు రెండు అంగములుగలవు. అందు ద్రుతమునకు రెండుక్రియలు 1. ఘాత, 2. ఉసి. ఘాత చతురశ్రగతిగను, ఉసి త్రిశ్రగతిగను, లఘువునందు ఘాతమిశ్రగతిగను, రెండవక్రియఖండగతిగను, మూడవక్రియ సంకీర్ణగతి గమనముగ తాళమున లయ వేయవలెను. ఇందుప్రయోజనమేమన వర్ణము, పంచనడపల్లవి త్రికాలముపాడుటకు లయభాగము సులువగునని తెలియనగును.

గమనిక :— పాట ప్రథమకాలము మూడుకాలములు పూర్తి అగునరికి తాళము 4 ఆ వృతములగును.

ద్వితీయకాలము మూడుకాలములు పూర్తిఅగునరికి తాళము 2 ఆ వృతములగును.

తృతీయకాలము మూడుకాలములు పూర్తిఅగునరికి తాళము 1 ఆ వృతమగును.

సూత్రము :—

1వ కాలము :— 16×7 = 112

2వ కాలము :— 16×3½= 56

3వ కాలము :— 16×1¾ = 28

16×12¼= 196 అక్షరములు

ఉదాహరణము :—

సరళీస్వర త్రికాలగమన త్రికాలమార్గము

త్రిశ్రజాతిరూపకతాళము ▶ పంచగతిభేద క్రియాగమనము

కాలము		చతురశ్రగతి	త్రిశ్రగతి	మిశ్రగతి	ఖండగతి	సంకీర్ణగతి	
ప్రథమ:-	1-	స;;;,	రి;;,	;గ;;;,మ;,	;;ప;;,	;ద;;;,ని;;;,	||
		స;;;,	స;;,	;ని;;;,ద;,	;;ప;;,	;మ;;;,గ;;;,	||
		రి;;;,	స;;,	—	—	—	
	2:-	—	—	;-స;,రి;,గ;,	మ;,ప;,ద,	;ని;,స;,-స;,ని;,	||
		ద,,ప;,	మ;,గ,	;రి;,స;,-	—	—	
	3-	—	—	— స,రి,	గ,మ,ప,ద,ని,	స,-స,ని,ద,ప,మ,గ,రి,స,	||
ద్వితీయ:-	1-	స;,రి;,	గ;,మ,	;ప;,ద;,ని;,	స;, - స;,ని,	;ద;,ప;,మ;,గ;,	||
		రి;,స;,-					
	2.-	—	స,రి,గ,	మ,ప,ద,ని,స,స,ని,	ద,ప,మ,గ,రి,	స,-	
	3-	—	—	—	—	సరిగమపదనిస-సనిదపమగరిస	||
తృతీయ:-	1-	సరిగమ	పదని	స-సనిదపమగ	రిస-		
	2-	—	—	—	సరిగమపద	నిస-సనిదపమగరిస-	
	3-	—	—	—	—	సరిగమపదనిస-సనిదపమగరిస	||

త్రికాలగమన త్రికాలపల్లవి

వి :— ఆదితాళములో రెండుకళల చౌకగమనమున చతురశ్రగమనములో త్రికాల గమన త్రికాలపల్లవి వివరింప బడుచున్నది. ఇందు పాటగమన ప్రథమకాలము మూడు కాలములుగను, ద్వితీయకాలము మూడు కాలములుగను, తృతీయకాలము మూడు కాలములుగను పాడుటయని అర్థము.

లయగమనము ప్రథమకాలము మూడుకాలములు, ద్వితీయకాలమున రెండవ కాలమువరకు క్రియఒకటికి రెండక్షరములవంతున లయగమనముగను, ద్వితీయకాలమున మూడవకాలము 4 అక్షరములవంతున లయగమనముగను, తృతీయకాలమున మొదటి కాలము క్రియకు 2 అక్షరములవంతున, రెండవకాలము 4 అక్షరములవంతున, మూడువ కాలము 8 అక్షరములవంతున సాహిత్యము పాడదగును.

మఱియు, ప్రథమకాలమున మూడుకాలముల సాహిత్యాక్షరములకు 4, 2, 1 అక్షరములవంతున కాపుగను, ద్వితీయకాలమున 2, 1, ½ అక్షరముల వంతున కాపుగను, తృతీయకాలమున 1, ½, ¼ అక్షరములవంతున కాపుగను సాహిత్యముయొక్క గమన వివరమని తెలియునది.

గమనిక :— త్రికాలగమన త్రికాలముగ ప్రతిపల్లవియొక్క సాహిత్య, లయగమనములు ప్రతితాళమునకు దిగుపథకమునందుగల ఆవృతములు, కాపులు సమానమని గ్రహించునది. మఱియు, తృతీయకాలమున 3 వ కాలము పల్లవి సాహిత్యము అరావృతము. గాని తాళావృతపరిసమాప్తికి సాహిత్యము రెండావృతు లగును. క్రియాంగ విభాగముగ పల్లవి సాహిత్యమునకు తత్తకారము సూచింపబడుచున్నది.

త్రికాలము	కాలములు	ఆవృతములు	అక్షరముల వంతున కావులు
ప్రథమ కాలము	1	8	4
	2	4	2
	3	2	1
ద్వితీయ కాలము	1	4	2
	2	2	1
	3	1	½
తృతీయ కాలము	1	2	1
	2	1	½
	3	½	¼

ఆదితాళము - చతురశ్రగమన చౌకకాలము

త్రికాలగమన త్రికాలపల్లవి

1 2 2. 1 2. 2. 1 1. 2. 6. 1. 2. 1 2. 2 1. 1. 1. 1.
హా రే రామగోవింద మురా ▶ రే;; ముకుందశౌ రేమురహార
త ధీం తా తధీంతకిట త తా ▶ తోం;; త ఝుంతరీ తా కి ట త క

కాలము	I	O	O	
ప్రథమ :- 1:- ,హా-;-,రె-,	; - ;	, ర - ;	॥
	,త -;-,ధి-,	, ం -;	, త - ;	॥
	; - ; - ,మ - ;	,గో-;	; - ;	॥
	; -,-,త -,	, ధి -,	,ం - ;	॥
	,వి -;-,ం-;	,ద -;	,ము - ;	॥
	,త-;-,కి-,	,ట-;	, త - ,	॥
	,ర -;-,-;	, రె -;	; - ;	॥
	,త-;-;-,	,తొం -;	, - ,	॥
	; - ; - ; - ;	; — ,	; - ;	॥
	;-;-;-,	, - ;	; - ,	॥
	,ము - ; -,కు - ;	, ం — ;	, ద - ;	॥
	, త -,-,ఝు -;	, ం - ,	, త - ;	॥
	, శౌ - ; - ; - ;	, రె - ;	; - ;	॥
	, రి - , - , - ;	, త - ,	; - ;	॥
	,ము - ; -,ర - ;	,హా - ;	, ర - ;	॥
	, కి -;- ,ట-;	, త - ,	, క - ;	॥

కాలము	I	O	O
2:-	,హా-,రె-;-,ర	; - ,మ	,గొ - ; ‖
	, త - , ధి - ,ం-, త	; - ,త	,ధి - ,ం ‖
	,వి-,ం-,ద-,ము	,ర - ;	,రె - ; ‖
	,త-,కి-,ట-,త	,త - ;	,తొం-; ‖
	; - ; - ; - ;	,ము-కు,	,ం - ,ద ‖
	; - ; - ; - ;	,త -,ఝు	,ం - ,త ‖
	,శై- ; - ,రె - ;	,ము - ,ర	,హా - ,ర ‖
	,రి - ; -,త-,	, కి - ,ట	,త - ,క ‖
3:-	,హా-రే-రా-మగొ	,వి - ంద	మురి - ,రె ‖
	,త ధిం-తా - త ధిం	,త - కిట	త త -,తొం ‖
	; - ; - ,ము - కుం	ద శై - ,రె	,ము - రహా ‖
	;-;-,త -ఝుం	త రి - ,త	, కి - టత ‖
ద్వితీయ :- 1:-	ర హా-,రె-;-,ర	; - ,మ	,గొ - ; ‖
	క త-,ధి-,ం-,త	, - ,త	, ధి - ,ం ‖
	,వి-,ం-,ద-,ము	,ర - ;	,రె - ; ‖
	,త-,కి -, ట -,త	,త - ;	,తొం ; ‖
	; - ; - ; - ;	,ము - ,కు	,ం - ,ద ‖
	; - ; - ; - ;	, త - ,ఝు	,ం - ,త ‖
	,శై - ; - , రె - ;	,ము - ,ర	,హా - ,ర ‖
	,రి - ; - ,త - ;	, కి - ,ట	,త -, క ‖
2 :-	,హా-రే-రా-మగొ	,వి - ంద	మురి - ,రె ‖
	,త - ధిం-తా - త ధిం	,త - ట	త త - ,తొం ‖
	;-;-,ము-కుం	ద శై - , రె	,ము - రహా ‖
	;-; - ,త -ఝుం	త రి - ,త	, కి - టత ‖

కాలము	I	O	O
3 :- ర▶హా రే-, రామ- క▶త ధిం-, తా త -			
గోవిం-దము రా ధీం తకి-ట త తా		రే; - ;ముకు తోం, -; త ఝు	ందశౌ-రేమురా || ంత రి - తా కిట ||
తృతీయ:-1 :- హార▶హా - రే-రా- తక ▶త -ధీం- తా-			
మగో త దిం		,వి - ంద , త - కిట	మురా - , రె || త త - , తాం ||
; - . - ,ము-కుం ; - , - ,త - ఝుం		దశౌ - , రే త రి - , త	,ము - రహా || , కి - ట త ||
2 :- ర▶హా రే-, రామ- క▶త దిం-, తా త-			
గోవిం-దము రా దీంతకి -ట త తా		రే; - ;ముకు తోం, - ; త ఝు	ందశౌ-రేమురా || ంత రి - తా కి ట ||
3: - హార▶హా రేర- త క▶త ధీం త-			
మగోవిందము- ,త ధీం తకి ట త -			
రా రే;; - తా తోం;;-			
ముకుందశౌ రే తఝుంత రి తా		మురహార▶హా రేర- కి టత క▶త ధీంత.	
		,మగోవిందము ,త ధీం తకి ట త	రా రే - ;; - తా తోం - ;; -
			ముకుందశౌ రే || త ఝుం త రి తా ||
మురహార= కి ట త క			

త్రిశ్ర రూపకతాళము - ద్విగతిభేద అనాగత పల్లవి

2 2 2 2 2 2 2 1 1 1 2 1 3 2 1 1 1 1 2 1 1 1 1 2 1 1

క ళ్యా ణీ కా మా క్షీ క ం జ ద ళ లో చ ▶ ని;—కా మి త ఫ ల దా యి ని ఫ ల దా యి ని

త ద్ధీం తా దిం గి ణ తాం త కి ట తా త ▶ తాం;— తా కి ట త క తా కి ట త క తా కి ట

వి:— ఇందు పల్లవియొక్క సాహిత్యము తాళమునందుగల గతిభేద లయగమనములో పాడుటకుగాను వివరమేమన త్రిశ్రజాతి రూపక తాళము ద్రుతము, లఘువు గల రెండు అంగములు గలది. పూర్వాంగమగు ద్రుతమునకు ఘాత, ఉసి సంకీర్ణ లయగమనముగను, ఉత్తరాంగమగు లఘువు మిశ్రలయగమనముగను తాళగమనము వేయునది. పల్లవిసాహిత్య పూర్వాంగము తాళముయొక్క ఉత్తరాంగమగు లఘువులో ప్రారంభమై, పల్లవి సాహిత్య ఉత్తరాంగము తాళము యొక్క పూర్వాంగమగు ద్రుతములో ముగింపబడుచున్నది. పల్లవియొక్క పూర్వాంగము పదగర్భమువరకు 20 అక్షరములు. ఉత్తరాంగము 19 అక్షరములు. జాగా 1 అక్షరము మొత్తం 40 అక్షరములు. మఱియు ఈ పల్లవి త్రికాలముచేసి పాడుటకుగాను పై గమనములలో తత్తత్కార క్రియా విభాగముగ సూచింపబడుచున్నది.

1వ కాలము :- —	—	, -క;, ళ్యా	; ణీ; క	;, మా ; ||
—	—	, - త;, దిం	; తా; దిం	;, గి; ||
క్షీ ; కం ; జ	, ద, ళ, లో;	చ, ▶ నీ ;,	, కా; మి,	త,ఫ,ల,ద ||
ణా ; తొం ; త	, కి , ట, తా;	త, ▶ తోం;,	, తా; కి,	ట, త, క,త ||
;, యి,-ని, ఫ,	ల, దా; యి, ని★	—	—	—
;, కి, ట, త,	క, తా; కి, ట	—	—	—
2వ కాలము :- —	—	★ క ళ్యా ణీ	కామాక్షీ క	ం జ దళలోచ।
—	—	, - క ద్దిం తా	దిం గి ణా తొ	ం త కి ట తా త॥
నీ, కామిత ఫల	దాయిని ఫలదాయి	ని★	—	—
తోం, తా కి ట తక	తా కి ట త క తా కి	ట=	—	—
3వ కాలము :- —	—	క,ళ్యాణీకామాక్షీ	కంజదళలోచనీ,- కామి	త ఫలదాయిని
		-త, దింతా దిం గి ణా	తొంతకిటతాతతోం,- తా కి	ట త క తా కి ట
—	—			ఫలదాయిని=క॥
,ళ్యాణీ కామాక్షీ కంజదళలో	చనీ,-కామితఫలదాయినిఫలదా	యిని=కళ్యాణీ		తక తా కిటతక॥
,దిం తా దిం గి ణా తొంతకిట తా	తతోం,- తా కి ట త క తా కి ట త క తా	కి ట = త దింతా		

పంచనడ పల్లవి - త్రిశ్రరూపకతాళము

2 1 2 1 2 2 3 1 1 1 2 1 1 1 2 1 3 1 1
నీ ర జా క్షి తా మా▶ క్షి; ని ఖ ల లో క జ న నీ ని రం జ ని
తా త ధీం త తా తా ▶తాం; త కి ట ధీం త కి ట ధీం త ధీం కి ట

వి :— ఈ పంచగతి భేద పల్లవి త్రిశ్రజాతి రూపకతాళములో క్రియ ఒక్కొంటికి ఒక్కొక్కగతి చొప్పున లయగమనము వేయవలెను. అనగ చతురశ్ర, త్రిశ్ర, మిశ్ర ఖండ, సంకీర్ణగమనములు వరుస క్రమముగ తాళమునందు క్రియలు నడిపించుట యని అర్థము. ఇందు పల్లవి సాహిత్య పూర్వాంగము పదగర్భమువరకు 10 అక్షరములు. ఉత్తరాంగము 18 అక్షరములు మొత్తం 28 అక్షరములు. సమగ్రహ సమముగల ఈ పల్లవి సాహిత్యము, తత్కారము త్రికాలముగ పంచనడగమనములో క్రియావిభాగము సూచింపబడుచున్నది.

గమనిక:—చతురశ్ర, త్రిశ్రగమనములు అనులోమముగను, త్రిశ్ర, చతురశ్ర విలోమముగ మిశ్రగమనముగను, 2+3=5 ఖండగమనముగను, 2+3+4=9 సంకీర్ణగమనముగను లయసౌందర్యము గ్రహించదగును.

O : | : |

	ఘాత - చతురశ్రగతి	ఉసి - త్రిశ్రగతి	ఘాత - మిశ్రగతి	చిటికెన వ్రేలు-ఖండగతి	ఉంగరం వ్రేలు-సంకీర్ణగతి
1వ కాలము:-	నీ	ర జ	, , క్షి క	, మా,	, ▶ క్షి ; ని ‖
	తా	త ధిం	, , త త	, తా,	, ▶ తాం; త ‖
	ఖి ల	లో ,	, క జ న	నీ ని	, రం జ ని ‖
	కి ట	ధీం,	, త కి ట	ధీం త	, ధీం కి ట ‖
2వ కాలము:-	నీ ర జ	, క్షి క	, మా▶ క్షి ; ని	ఖి ల లో క	జ న నీ ని రం జ ని ‖
	తాతధిం	, త త	, తా ▶ తాం ; త	కి ట ధీం త	కి ట ధీం త ధీం కి ట ‖
3వ కాలము:-	నీరజాక్షి తా	మా▶ క్షి; ని	ఖిలలోక జననీ నిరంజని=	నీరజాక్షి తామా▶	క్షి ;నిఖిలలోకజననీనిరంజని‖
	తాతధీంత తా	తా ▶తాం; త	కిట ధీంత కిట ధీం తధీం కిట=	తాతధీంతతా▶	తాం; తకిటధీంతకిటధీంతధీంకిట ‖

లఘు ద్రుత అనుద్రుతాంగముల
విలోమలయ త్రికాలము

వి :- లఘువునకు 4 - ద్రుతమునకు 2 - అనుద్రుతమునకు 1 క్రియలవంతున ఈ మూడు అంగముల కాలప్రమాణమే త్రికాలముగనున్నది.

ఇట్టి అంగములను విలోమపద్ధతి అనగ తాళము, పాటయు ప్రథమకాలమున ప్రారంభము చేసి - పాటను ఆ కాలముననే ఉంచి, తాళమును త్రికాలముచేయునదిగ గ్రహించవలెను. మఱియు, 1వ కాలమునపాట అక్షరమునకు 1 క్రియగను, 2వ కాలమున అక్షరమునకు 2 క్రియలుగను, 3వ కాలమున అక్షరమునకు 4 క్రియలవంతున లయగమనమునడుపించునదిగ గ్రహించునది.

గమనిక :— దీని వినియోగము విలోమపల్లవిపాడునపుడు లయభాగము స్వాధీనమై త్రికాలమార్గగమనము సులువగునని తెలియునది.

ఉదాహరణము :—

లఘువు అంగమునందు సంకేతముల వివరము

సంకేతము — అర్థము

ఘాత — దెబ్బ అనగ లఘువునందలి ప్రథమక్రియ

చి — చిటికినవ్రేలు అనగ రెండవక్రియ

ఉం — ఉంగరంవ్రేలు అనగ మూడవక్రియ

మ — మధ్యవ్రేలు అనగ నాల్గవక్రియ

	I				O		U
	ఘాత -	చి -	ఉం -	మ -	ఘాత -	ఉని	ఘాత
1 వ కాలము :—	కి	ట	త	క	త	కి	ట
2 వ కాలము :—	కి	,	ట	,	త	,	క
	,	త	,	కి	,	ట	,
3 వ కాలము :—	కి	,	,	,	ట	,	,
	,	త	,	,	,	క	,
	,	,	త	,	,	,	కి
	,	,	,	ట	,	,	,

అనులోమ విలోమ త్రికాలపల్లవి

వి :— అనులోమము:— పల్లవిసాహిత్యమును త్రికాలముచేయుట, త్రిశ్ర, త్రిశ్ర పై కాలముగ పాడుట, పల్లవి పూర్వాంగము త్రికాలమని - పదగర్భము తెంపుట, గతిభేద పల్లవి మొదలగునవి అనులోమపల్లవి శ్రేణికి చెందును. ఈ అనులోమపల్లవి విధానము "మృదంగతత్త్వము" నందు వివరించబడినది.

విలోమము :— పాటయు తాళమును ప్రారంభముచేసి, పాటను ఎత్తుగడచేసిన కాలమునందే ఉంచి, తాళమును త్రికాలముచేయుట విలోమపల్లవియని అందురు. ఈ విలోమ శబ్దపల్లవి ఈగ్రంథమునందు వెనుక 277 పుటలో సూచించడమైనది.

ఇందు అనులోమ విలోమ త్రికాలపల్లవి అనగ పల్లవిసాహిత్యమును, తాళమును త్రికాలముచేయుట యని అర్థము.

ఉదాహరణమున ఇట్టిపల్లవి ఖండజాతి తాళమునందు సాహిత్య, తత్కార క్రియా విభాగముగ సమకూర్చబడి సూచింపబడుచున్నది. ఇక్కడ చెప్పుకోతగ్గ ముఖ్యవిషయ మేమన ఈతాళమునకు రెండులఘువులు, రెండుద్రుతములుగలవు. మొదటి లఘువుక్రియ 1కి 2కళల లయ చౌక గమనముగను, రెండవలఘువు 1కళ లయగమనముగను, రెండు ద్రుతములు క్రియ 1కి ½కళగమనముగను తాళమును త్రికాలము చేయుటయని తెలియ దగును.

గమనిక :— తాళము ప్రతిఆవృతాంతమునకు త్రికాలమగుచునే యుండును. పల్లవి సాహిత్య ప్రథమకాలమునకు తాళావృతములు 4 అగును. ద్వితీయకాలము నకు 2 ఆవృతములగును. తృతీయకాలమునకు 1 ఆవృతము తాళమునడుచు నని గ్రహించదగును. ఈపల్లవియొక్క విశేషము సాహిత్య, తాళలయ గమన త్రికాలములు ఏకకాలమున నడచుచూ పల్లవి సమాప్తి అగునని ద్యోతక మగుచున్నది.

ఖండజాతి అటతాళము

అనులోమ విలోమ త్రికాలపల్లవి

1 2 2 1 2 2 1 1 2 1 1 2 4 1 2 1 2 2 1 1 1 1

హారేరామ గోవింద ముకుందమురా▶ రే; - ముకుంద శౌ రే మురహార

త ధీం ధీం త ధీంధీం త త ధీం త త తా▶ తోం; - త కుం త ధీం తా కి ట త క

	I	I	O	O
కాలము	2 కళల చౌక గమనము	1 కళ లయగమనము	½ కళ గమనము	½ కళ గమనము
ప్రథమ	; హా, - రే; - రా; - మ, గో - ; విం	;-ద,-ము,-కుం-;	ద - ,	ము - ,॥
	; త, - ధీం; - ధీం; - త, ధీం - ; ధీం	;-త,- త, - ధీం-;	త - ,	త - ,॥
	రా; ▶ రే; - ;; - ము, కుం - ; ద,	శౌ-;-రే-;-ము,	ర - ,	హా - ,॥
	తా; ▶ తోం; - ;; - త, కుం - ; త, ర,★ క,★	ధీం-; -తా-;- కి ,	ట - ,	త - ,॥
ద్వితీయ	★హా రె-,రామ-గోవింద-ముకుం-దము రా	▶ రే-;-ముకు- ందద-శౌ	రె-,	ము-ర ॥
	హార ★			
తృతీయ	★హా రేర-,మగోవిందము- కుందము రా▶ రే-; ముకుంద శౌ-రే మురహార = హా రె	,రామ-గోవిం- దముకుం- దము రా▶ రే;	ముకుంద	శౌ రే ॥
	మురహార =			
త్రిశ్ర గమనము	★ హా రే - రామగోవి - ందముకుంద - మురా ▶ రే, - , ముకుంద శౌ	,రే-మురహా-ర★ హా రేర -,మగో విందముకుందము	రా రె-;,	ముకుం- దశౌ॥
	రే మురహార =			

సమలోమ త్రికాలపల్లవి

వి :– పల్లవి సంప్రదాయమార్గములు మూడువిధములు. అవి 1. అనులోమ, 2. విలోమ, 3. సమలోమ పల్లవులని ద్యోతకమగుచున్నది.

ఇంతవరకు అనులోమ, విలోమ పల్లవి సంప్రదాయక్రమము గ్రంథమునందు పేర్కొనబడినది. అందు అనులోమ త్రికాలపల్లవి సాహిత్య ప్రథమకాలము ఒక ఆవృతి అయేసరికి తాళము 2 ఆవృతములగును. ద్వితీయకాలమునకు 1 ఆవృతము తాళము నడుచును. తృతీయకాలము ½ ఆవృతముచొప్పున రెండావృతులు సాహిత్యము అనునరికి తాళము 1 ఆవృతమగునని తెలియునది.

ఇందు సమలోమ త్రికాలపల్లవి మార్గవిశేషమును వివరించుచుంటిమి. సమలోమము :— పాటయు, తాళమును 4 కళల చౌకగమనమున ఎత్తుగడచేసి, పాటతో పాటు తాళము, తాళముతోపాటు పాటయు కాల, పై కాలములు అనుటయని అర్థము.

ఉదాహరణమున ఈ పల్లవి త్రిశ్రజాతి ఝంపెతాళమున క్రియావిభాగముగ సాహిత్య తత్తకారములు సూచింపబడుచున్నవి.

గమనిక :— పల్లవి ప్రథమకాలము 4 కళల చౌకగమనముగ తాళము 1 ఆవృతముగను, ద్వితీయకాలము 2 కళల లయగమనముగ తాళము 1 ఆవృతముగను, తృతీయకాలము 1 కళగమనముగ తాళము 1 ఆవృతముగను సాహిత్యతాళ త్రికాలగమనములు పల్లవి సమాప్తిగ రూపొందుచున్నది. పైన చెప్పబడిన అనులోమ త్రికాలపల్లవికి ఈ సమలోమ త్రికాలపల్లవి వ్యతిరేక నియమములు గలదని గ్రహించదగును.

త్రిశ్రజాతి ఝంపె తాళము

సమలోమ త్రికాల పల్లవి

2 2 3 3 4 1 1 3 1 2 1 1
కం చీ కా, మా, ▶ క్షీ; - కమలా. మనోహరి
ఝుం తాం తా, తా, ▶ తోం; - త క తాం, త ధీం కి ట

కాలము	I	U	O
ప్రథమ 4 కళల చౌక గమనము	;; - కం; - చీ; కా; - ;మా;;	▶ క్షీ;;;	క,మ,లా;-;మ,నో; ‖
	:: - ఝుం;- తాం;తా; - ;తా;;	▶ తోం;;;	త,క,తాం;- ;త, ధీం; ‖
	హా,రి, ★		
	కి, ట,		
ద్వితీయ 2 కళల గమనము	★ కం - చీ కా - , మా,	▶ క్షీ;	కమలా -,మనో ‖
	ఝుం - తాం తా - , తా ,	▶ తోం;	తకతాం- ,తధీం ‖
	హారి ★		
	కి ట		
తృతీయ 1 కళ గమనము	★ కం - చీకా - , మా ,	▶ క్షీ;	కమలా - ,మనో ‖
	ఝుం - తాంతా - , తా ,	▶ తోం ;	తకతాం - ,తధీం ‖
	హారి ★		
	కి ట		

గతిభేదగమన గ్రహపరిమాణ ప్రకరణము

వి :— గ్రహము (గ్రహించునది) అనుపదమునకు జాగాయని వ్యవహారముకలదు. అనగ కీర్తన ఎత్తుగడచేయుట యనిఅర్థము. దశప్రాణము నందు ఈ గ్రహప్రాణము అగత, అనాగత, సమగ్రహములను గురించి వివరముగ చెప్పబడియున్నది. గాని ఇక్కడ చెప్పబోతగ్గ ముఖ్యవిషయమేమన ఒకగతిలోనున్న జాగా మరియొకగతిలో కలిగిన పరిమాణము (అనగఅక్షరసంఖ్య) ను గనుగొనుటకుగాను వివరించుచుంటిమి.

మఱియు ఏగతిలో ఎన్ని అక్షరములు జాగాచేయవచ్చునోయనెడి విషయము, ఆజాగా గతిభేదమున పరిమాణము మొదలగు వివరములు దిగువపథకమునందు ద్యోతక మగును. గతిభేదగ్రహము అనగ జాగాకు ముక్తాయిపంపకముకూడ దిగువ సోదాహరణ క్రియావిభాగముగ సూచింపబడుచున్నది.

గమనిక :— గతిభేదమునందుగల జాగాపరిమాణమునకు ముక్తాయి ఎత్తుగడచేయు విధానము, ఏగతిభేదమున ఏముక్తాయి ఎన్ని అక్షరములు త్రోసి ఎత్తుగడ చేస్తే తాళమున సమమగునో ఆవిధమును ముందుగ గ్రహించి, అత్రోసే అక్షరసంఖ్యకు గతిభేదమునగల జాగాపరిమాణ సంఖ్యనుకలిపి, ఆ మొత్తము అక్షరసంఖ్యను అన్నిప్రక్రియలో త్రోసి ఎత్తుగడచేసిన యడల ...ుక్తాయి జాగాకువచ్చును.

...ముునందుగల పారిభాషిక పదములను పాఠకులు గ్రహించ

...ు.

1. దత్తగతి :— ...గ మొదట ఇచ్చినగతి.

2. అన్యగతి :— కోరినగతిలో అనగ గతిభేదమున.

3. గ్రహము :— గ్రహించునది - అనగ జాగాకు కీర్తన ఎత్తుగడచేయుట.

4. పరిమాణము :— అక్షరసంఖ్య.

సూత్రము :— ఇచ్చినగతిలోని జాగా అక్షరముల సంఖ్యను కోరిన గతిసంఖ్యచే గుణించి, ఇచ్చిన గతిసంఖ్యచే భాగించగా కోరిన గతిలో పరిమాణమువచ్చును.

ఉదాహరణ సూత్రము :— చతురశ్రగతిలో 3అక్షరములుజాగా అయిన త్రిశ్రగతిలో ఆజాగా పరిమాణమెంత !

విధానము :—

జాగా :— 3
కోరిన గతిసంఖ్య :— 3
జాగాఇచ్చిన గతిసంఖ్య :— 4

కనుక కోరిన త్రిశ్రగతిలో ఆజాగాపరిమాణము $\frac{3\times3}{4}=\frac{9}{4}=2\frac{1}{4}$ అక్షరములజాగా అగును.

దిగువ పథకమునందు దత్తగతులలో ప్రతిజాగా అక్షరసంఖ్యలకు గతిభేదగమన పరిమాణమును తెలిసికొనుటకుగాను పైసూత్రముచే గణితముచేయబడినందున గ్రహించదగును.

గతిభేదగమన పరిమాణ పథకము

వరుస సంఖ్య	దత్తగతి	ఆవృత్తములు	గతిభేదము చ. గ అ	త్రి. గ అ	మి. గ అ	ఖం. గ అ	సం. గ అ
1.	చతురశ్రగతి	1	—	$\frac{3}{4}$	$\frac{7}{4}$	$1\frac{1}{4}$	$2\frac{1}{4}$
		2	—	$1\frac{1}{2}$	$\frac{7}{2}$	$2\frac{1}{2}$	$4\frac{1}{2}$
		3	—	$2\frac{1}{4}$	$5\frac{1}{4}$	$3\frac{3}{4}$	$6\frac{3}{4}$
2.	త్రిశ్రగతి	1	$1\frac{1}{3}$	—	$2\frac{1}{3}$	$1\frac{2}{3}$	3
		2	$2\frac{2}{3}$	—	$4\frac{2}{3}$	$3\frac{1}{3}$	6
3.	మిశ్రగతి	1	$\frac{4}{7}$	$\frac{3}{7}$	—	$\frac{5}{7}$	$1\frac{2}{7}$
		2	$1\frac{1}{7}$	$\frac{6}{7}$	—	$1\frac{3}{7}$	$2\frac{4}{7}$
		3	$1\frac{5}{7}$	$1\frac{2}{7}$	—	$2\frac{1}{7}$	$3\frac{6}{7}$
		4	$2\frac{2}{7}$	$1\frac{5}{7}$	—	$2\frac{6}{7}$	$5\frac{1}{7}$
		5	$2\frac{6}{7}$	$2\frac{1}{7}$	—	$3\frac{4}{7}$	$6\frac{3}{7}$
		6	$3\frac{3}{7}$	$2\frac{4}{7}$	—	$4\frac{2}{7}$	$7\frac{6}{7}$
4.	ఖండగతి	1	$\frac{4}{5}$	$\frac{3}{5}$	$1\frac{2}{5}$	—	$1\frac{4}{5}$
		2	$1\frac{3}{5}$	$1\frac{1}{5}$	$2\frac{4}{5}$	—	$3\frac{3}{5}$
		3	$2\frac{2}{5}$	$1\frac{4}{5}$	$4\frac{1}{5}$	—	$5\frac{2}{5}$
		4	$3\frac{1}{5}$	$2\frac{2}{5}$	$5\frac{3}{5}$	—	$7\frac{1}{5}$
5.	సంకీర్ణగతి	1	$\frac{4}{9}$	$\frac{3}{9}$	$\frac{7}{9}$	$\frac{5}{9}$	—
		2	$\frac{8}{9}$	$\frac{6}{9}$	$1\frac{5}{9}$	$1\frac{1}{9}$	—
		3	$1\frac{3}{9}$	1	$2\frac{3}{9}$	$1\frac{6}{9}$	—
		4	$1\frac{7}{9}$	$1\frac{3}{9}$	$3\frac{1}{9}$	$2\frac{2}{9}$	—
		5	$2\frac{2}{9}$	$1\frac{6}{9}$	$3\frac{8}{9}$	$2\frac{7}{9}$	—
		6	$2\frac{6}{9}$	2	$4\frac{6}{9}$	$3\frac{3}{9}$	—
		7	$3\frac{1}{9}$	$2\frac{3}{9}$	$5\frac{4}{9}$	$3\frac{8}{9}$	—
		8	$3\frac{5}{9}$	$2\frac{6}{9}$	$6\frac{2}{9}$	$4\frac{4}{9}$	—

గతిభేదమున ముక్తాయి

వి :— చతురశ్రగతిలోని 1,2,3 అక్షరములు జాగాలకు త్రిశ్రగతి భేదమునే ¾, 1½, 2¼ జాగా అక్షరములకు ఖండజాతి ముక్తాయి ఉదాహరణముగ క్రియావిభాగము సూచింపబడుచున్నది.

ఉదాహరణము :—

¾ :— ;, – త;,ది;,గి | ;,ణ;,తోం;, త – ;,ది;,గి;,ణ | ;,తోం;, త;,ది – ;,

గి;,ణ;,తోం ||;, =

1½ :— ;;; – త;,ది, | ;గి;,ణ;,తోం, – ; త;,ది;,గి, | ;ణ;,తోం;,

త, – ;ది;,గి;,ణ, || ;తోం;, =

2¼ :— ;;;;, – త; | ,ది;,గి;,ణ; – ,తోం;, త;,ది; | ,గి;,ణ;,తోం; – ,

త;,ది;,గి; || ,ణ;,తోం;, =

ష ట్కా ల గ మ న ము

వి :— ఒక (పదము) జాతిని షట్కాలముచేయుటకాదు. చతురశ్రగమనమున ఆరుకాలములు అనుసరికి '9' మేరువగా వచ్చినది. అనగ 9 క్రియలలో ఆరుకాలములు అనుటయని అర్థము. ఇందు 1,2,3 కాలములు రెండుహస్తక్రియలవంతున – 4,5,6 కాల ములు ఒకహస్తక్రియవంతున షట్కాల గమనము నడచునని తెలియనగును.

మఱియు, ఐదుజాతులకుపై విధముగ షట్కాలమనుటకు వివరమేమన ఈ మేరువ అనే 9 ని మకుటముగాతీసికొని, ప్రతిజాతికిగల అక్షరసంఖ్యచే గుణకముచేయగా వచ్చిన లబ్ధమును 4 చే భాగించినచో ప్రతిజాతికి షట్కాల క్రియలసంఖ్యవచ్చును. అట్టిక్రియలను చతురశ్రగమనములోనే 5 జాతుల షట్కాలములకు లయగమనము వేయదగును.

పాట (జాతి) గమనము ప్రతిజాతియొక్క అక్షరసంఖ్యలో సఖమువంతున ఒక్కొక్క కాలముచొప్పున మొదటి మూడు కాలములుగను, జాతి అక్షరసంఖ్యలో నాల్గవ వంతున ఒక్కొక్క కాలముచొప్పున మిగతా మూడు కాలములు జాతిగమనము నడచును.

గమనిక :— లెక్క పద్ధతి మొదటివిధము పై వివరణలో చెప్పబడినది. రెండవవిధమేమన ఐదుజాతుల త్రికాలసూత్రసంఖ్యకు, ప్రతిజాతి అక్షరసంఖ్యలో సఖము కలిపిన చో ఆజాతిమట్టాలక్రియల సంఖ్యవచ్చును.

మఱియు, ఉదాహరణమున ప్రతిపంక్తిపై వేయబడిన అంకెలు 1,2,3,4,5,6 మట్టాలములుగ గ్రహించదగును.

సూత్రము :— మొదటివిధము — రెండవవిధము

చ :— $\frac{9 \times 4}{4} = \frac{36}{4} = 9$ — $7 + 2 = 9$

త్రి :— $\frac{9 \times 3}{4} = \frac{27}{4} = 6\frac{3}{4}$ — $5\frac{1}{4} + 1\frac{1}{2} = 6\frac{3}{4}$

మి :— $\frac{9 \times 7}{4} = \frac{63}{4} = 15\frac{3}{4}$ — $12\frac{1}{4} + 3\frac{1}{2} = 15\frac{3}{4}$

ఖం :— $\frac{9 \times 5}{4} = \frac{45}{4} = 11\frac{1}{4}$ — $8\frac{3}{4} + 2\frac{1}{2} = 11\frac{1}{4}$

సం :— $\frac{9 \times 9}{4} = \frac{81}{4} = 20\frac{1}{4}$ — $15\frac{3}{4} + 4\frac{1}{2} = 20\frac{1}{4}$

ఉదాహరణము :—

చతురశ్ర మట్టాలము :— (1) త;; । ;; । - (2) త;; । క;; । - (3) కి;ట, । త,క, । - (4) కిటతక । - (5) కిటతకతరికిట । - (6) కిటతకతరికిట - తకతరికిటతక ॥

త్రిశ్ర పటాక్షలము :— 1 ;; – త;;;;;;, | ;;;;;; – 2 త;, | ;;;;క;;;, | ;; – 3 కి;;,ట;;, |
త;;,క;;, – 4 త;రి | ;కి;ట; – 5 త,క,త,రి, | కి,ట, – 6 తరికిట
తకతరికిటతక ||

మిశ్ర పటాక్షలము :— ;; – 1 త;;;;;;, | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;,, – 2 త;, | ;;;;;;;; ||
;;;;క;;;, | ;;;;;;;; | ;; – 3 కి;;;;;, | ;ట;;;;;;, | త;;;;;;;,క, |
;;;;;; – 4 త;, | ;,రి;;;కి;;, | ,ట;;; – 5 త;,క;, | త;,కి;,ట;,త;, |
క;, – 6 త,రి,కి,ట,త,క, | త,క,త,రి, కి,ట,త,క, ||

ఖండ పటాక్షలము :— ;;;;;;– 1 త;, | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;; – 2 త;;;;;, | ;;;;క;;;, | ;;;;;; –
3 కి;, | ;;;ట;;;;, | త;;;;,క;;, | ;; – 4 త;;రి;;కి, | ;,ట;; –
5 త;,క;, | త;,కి;,ట;, – 6 కి,ట, | త,క,త,రి,కి,ట,త,క, ||

సంకీర్ణ పటాక్షలము :— ;;;;;; – 1 త;, | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;;;;;;;; | ;; –
2 త;;;;;, | ;;;;;;;; | ;;;;క;;;, | ;;;;;;;; | ;;;;;; –
3 కి;, | ;;;;;;;ట, | ;;;;;;;; | త;;;;;;;, | ;క;;;;;;, | ;; –
4 త;;;;రి; | ;;;కి;;;;ట | ;;;; –
5 త;,క;, | ది;.గ;,త;,క;, | త;,కి;,ట;, –
6 త,రి, | కి,ట,త,క, – త,రి,కి,ట, | త,క, – త,రి,కి,ట,త,క, ||

షట్కాల ముక్తాయి

వి :— షట్కాల ముక్తాయి అనగ 1,2,3,4,5,6 కాలములలో ఆరు ముక్తాయిలుగ అనుట యని అర్థము. ప్రతిజాతి వరుసగ ఆరు కాలములలో ఆరు ముక్తాయిలు ఒకే సూత్రముచే గణితముచేసి అనుటకుగాను సూత్రము, పథకము, సోదాహరణ క్రియా విభాగముతో ఆదితాళమున వివరింపబడుచున్నది.

ముక్తాయి గమనము ప్రతిజాతి అక్షర మక్షరమునకు

1 వ కాలము .—	32	అక్షరముల వంతున	కాపుగను
2 వ కాలము :—	16	,,	,,
3 వ కాలము :—	8	,,	,,
4 వ కాలము :—	4	,,	,,
5 వ కాలము :—	2	,,	,,
6 వ కాలము :—	1	,,	,,

గమనిక :— 4,6,8 అక్షర సంఖ్యగల జాతులు తాళ ప్రారంభ క్రియలోను, 5,7,9 అక్షర సంఖ్యగల జాతులు అరావృతమునుంచి త్రోసే అక్షరములను వదలి ముక్తాయి ప్రారంభ మగును.

సూత్రము :—

మొదటి విధము :— $32+16+8+4+2+1 = 63 \quad 63 \times 3 = 189$

రెండవ విధము :—

1 వ	కాల	సూత్రము :—	24
2	,,	,, :—	12
3	,,	,, :—	6
4	,,	,, :—	3
5	,,	,, :—	$1\frac{1}{2}$
6	,,	,, :—	$\frac{3}{4}$

$47\frac{1}{4} \times 4 = 189$

4. చతురశ్రజాతి	షట్కాల	ముక్తాయి అక్షరసంఖ్య	:— $189 \times 4 =$	756
5. ఖండజాతి	,,	,, ,,	:— $189 \times 5 =$	945
6. త్రిశ్రజాతి	,,	,, ,,	:— $189 \times 6 =$	1134
7. మిశ్రజాతి	,,	,, ,,	:— $189 \times 7 =$	1323
8. చతురశ్రజాతి	,,	,, ,,	:— $189 \times 8 =$	1512
9. సంకీర్ణజాతి	,,	,, ,,	:— $189 \times 9 =$	1701

మఱియు, ఉదాహరణమున ప్రతికాల ప్రారంభమునకు ➤ ఈ గుర్తు సూచన.

షట్కాల ముక్తాయి పథకము

జాతి సంఖ్య	జాతిరూపము	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	క్రియలు		[illegible]	మొత్తం క్రియలు
						క్రి	అ		
4	కిటతక	63 ×	3 =	189	756	47	4	12	48
5	తదిగిణతోం				945	59	1	15	60
6	తధీంగిణతోం				1134	70	14	2	71
7	తద్దీంగిణతోం				1323	82	11	5	83
8	తధీంగిణాతోం				1512	94	8	8	95
9	తద్దీంగిణాతోం				1701	106	5	11	107

ఆదితాళము షట్కాల ముక్తాయి

ఉదాహరణము :-

1 కా.

చ. 4 :— ;, ▶ కి - ;; - ;,ట - ;; | ;,త - ;; | ;,క - ;; || ;,కి - ;; - ;,ట - ;; |

;,త - ;; | ;,క - ;; || ;,కి - ;; - ;,ట - ;; | ;,త - ;; | ;,క - ;; ||

2 కా.

;, ▶ కి - ;,ట - ;,త - ;,క | ;,కి - ;,ట | ;,త - ;,క || ;,కి - ;,ట -

3 కా.

;,త - ;,క | ;, ▶ కి - ,ట,త | ,క, కి - ,ట,త || ,క, కి - ,ట,త - ,క,

4 కా. 5 కా

▶ కి - టతక కి | టతక కి - టతక ▶ కిట | తక కిటతక కిట - తక ▶

6 కా.

కిటతక కిటతక కిటతక || త

1 కా.

ఖ. 5 :— ;;;;;;;; – ;;;;;;;; – ;;;;;;;; – ;;;;;;;; | ;;;;;;;, ▶ త – ;;;;;;;; |

;;;;;;;,ది – ;;;;;;;; || ;;;;;;;,గి – ;;;;;;;; – ;;;;;;;,ణ – ;;;;;;;; |

;;;;;;;,తోం – ;;;;;;;; | ;;;;;;;, త – ;;;;;;;; || ;;;;;;;,ది – ;;;;;;;; –

;;;;;;;,గి – ;;;;;;;; | ;;;;;;;,ణ – ;;;;;;;; | ;;;;;;;,తోం – ;;;;;;;; ||

;;;;;;;, త – ;;;;;;;; – ;;;;;;;,ది – ;;;;;;;; | ;;;;;;;,గి – ;;;;;;;; |

2 కా.

;;;;;;;,ణ – ;;;;;;;; || ;;;;;;;,తోం – ;;;;;;;; – ;;;;;;;, ▶ త – ;;;;;;;,ది |

;;;;;;;,గి – ;;;;;;;,ణ | ;;;;;;;,తోం – ;;;;;;;, త || ;;;;;;;,ది – ;;;;;;;,గి –

;;;;;;;,ణ – ;;;;;;;,తోం | ;;;;;;;, త – ;;;;;;;,ది | ;;;;;;;,గి – ;;;;;;;,ణ ||

3 కా.

;;;;;;;,తోం – ;;;;;;;, ▶ త – ;;;,ది;;;,గి – ;;;,ణ;;;,తోం | ,;;;, త;;;,ది –

;;;,గి;;;,ణ | ;;;,తోం;;;, త – ;;;,ది;;;,గి || ;;;,ణ;;;,తోం – ;;;,

4 కా.

▶ త;,ది;,గి – ;,ణ;,తోం;, త;,ది - ;,గి;,ణ;,తోం;, త | ;,ది;,గి;,ణ;,తోం – ;,

5 కా. 6 కా.

▶ త,ది,గి,ణ,తోం, త,ది | ,గి,ణ,తోం, త,ది,గి,ణ,తోం - ▶ తదిగిణతోం

తదిగిణతోం తదిగిణతోం || త

1 కా.

త్రి. 6 :— ;;;;;;;; – ; ▶ త;;;;;;, – ;;;;;;;; – ;ది;;;;;;, | ;;;;;;;; – ;గి;;;;;;, |

;;;;;;;; – ;ణ;;;;;;, || ;;;;;;;; – ;తోం;;;;;;, – ;;;;;;;; – ;త;;;;;;, |

;;;;;;;; – ; ది;;;;;;, | ;;;;;;;; – ;గి;;;;;;, || ;;;;;;;; – ;ణ;;;;;;, – ;;;;;;;; –

;గి;;;;;;, | ;;;;;;;; - ;ణ;;;;;;;, | ;;;;;;;; - ;తో౦;;;;;;;, || ;;;;;;;; - ;

త;;;;;;, - ;;;;;;;; - ;ధి;;;;;;;, | ;;;;;;;; - ౦;;;;;;, | ;;;;;;;; - ;గి;;;;;;;, ||

2 కా.

;,;;;;;; - ;ణ;;;;;;;, - ;;;;;;;; - ;తో౦;;;;;;, | ;;;;;;; - ; ▶ త;;;;;;;, |

;ధి;;;;;;, - ;౦,;;;;;, || ;గి;;;;;;, - ;ణ;;;;;;,- ;తో౦;;;;;;, - ; త;;;;;;, |

;ధి;;;;;;, - ;౦;;;;;;, | ;గి;;;;;;, - ;ణ;;;;;;, || ;తో౦;;;;;;, - , త;;;;;;, -

;ధి;;;;;;, - ;౦;;;;;;, | ;గి;;;;;;, - ;ణ;;;;;;, | ;తో౦;;;;;;, - ; ▶

3 కా.

త;;;,ధి;;, || ;౦;;;,గి;;, - ;ణ;;;,తో౦;;, - , త;;;, ధి;;, -;౦;;;,గి;;, |

;ణ;;;,తో౦;;, - ; త;;;,ధి;;, | ;౦;;;,గి;;, - ;ణ;;;,తో౦;;, || ; ▶

4 కా.

త;,ధీ౦;;;గి, - ;ణ;, తో౦;, త;,ధీ౦ - ;;;గి;,ణ;,తో౦, - ; త;,ధీ౦;;;గి, |

5 కా.

;ణ;,తో౦;, ▶ త,ధీ౦; - గి,ణ,తో౦, త,ధీ౦;గి,ణ, | తో౦, త,ధీ౦;గి,ణ,తో౦,

6 కా.

▶ తధి౦ - ,గిణతో౦ తధీ౦గిణతో౦ తధీ౦గిణతో౦ || త

1 కా.

ను. 7 :– ;;;;;;;; - ;;;;;;;; - ;;;;;;;; - ;;;;;;;; | ;;;;;;;; - ;;, ▶ త;;;;; | ;;;;;;;; -

;;;;;;;; || ;;;;;;;; - ;;,ధి౦;;;;; - ;;;;;;;; - ;;;;;;;; | ;;;;;;;; - ;;,గి;;;;; |

;;;;;;;; - ;;,ణ;;;;; || ;;;;;;;; - ;;,తో౦;;;;; - ;;;;;;;; - ;;, త;;;;; |

;;;;;;;; - ;;;;;;;; | ;;;;;;;; - ;;,ధి౦;;;;; || ;;;;;;;; - ;;;;;;;; - ;;;;;;;; -

;;,గి;;;;; | ;;;;;;;; - ;;,ణ;;;;; | ;;;;;;;; - ;;,తో౦;;;;; || ;;;;;;;; - ;;,

త;;;;; - ;;;;;;;; - ;;;;;;;; | ;;;;;;;; - ;;,ధి౦;;;;; | ;;;;;;;; - ;;;;;;;; ||

;;;;;;;; - ;;,గి;;;;; - ;;;;;;;; - ;;,ణ;;;;; | ;;;;;;;; - ;;,తో౦;;;;; |

2 కా.

;;;;;;;; - ;;; తె;;;;; ॥ ;;;;;;;; - ;;;,దిం;;;;; - ;;;;;;;; - ;;;,గి;;;;; ।

;;;,ణ;;;;; - ;;;,తోం;;;;; । ;;; తె;;;;; - ;;;;;;;; ॥ ;;;,దిం;;;;; - ;;;;;;;; -

;;;,గి;;;;; - ;;;,ణ;;;;; । ;;;,తోం;;;;; - ;;; తె;;;;; । ;;;;;;;; - ;;;,దిం;;;;; ॥

3 కా

;;;;;;;; - ;;;,గి;;;;; - ;;;,ణ;;;;; - ;;;,తోం;;;;; । ;;; తె;;;;; -

;;;,దిం;;;;; । ;;;,గి;;;,ణ; - ;;;,తోం;;;, తె; ॥ ;;;;;;,దిం; - ;;;;;;,

గి; - ;;;,ణ;;;,తోం; - ;;; తె;;;;; । ;;;,దిం;;;;; - ;;;,గి;;;,ణ; । ;;;,తోం;;;,

4 కా.

తె; - ;;;,దిం;;;,గి; ॥ ,ణ;,తోం;, తె;;; - ,దిం;;;,గి;,ణ; - ,తోం;,

5 కా.

తె;;;,దిం, - ;;,గి;,ణ;,తోం; । , తె;,దిం;గి,ణ,తోం, తె - ;,దిం;గి,ణ,తోం,

6 కా.

; । ,దిం;గి,ణ,తోం, తద్దింగి - ణతోం తద్దింగిణతోం తద్దింగిణతోం ॥

1 కా.

చ. 8 :— ;;;;;;;; - ;;;; తె;;;, - ;;;;;;;; - ;;;;ధిం;;;, । ;;;;;;;; - ;;;;;;;; ।

;;;;;;;; - ;;;;గి;;;, ॥ ;;;;;;;; - ;;;;;;;; - ;;;;;;;; - ;;;;ణ;;;, ।

;;;;;;;; - ;;;;;;;; । ;;;;;;;; - ;;;;తోం;;;, ॥ ;;;;;;;; - ;;;; తె;;;, -

;;;;;;;; - ;;;;ధిం;;;, । ;;;;;;;; - ;;;;;;;; । ;;;;;;;; - ;;;;గి;;;, ॥

;;;;;;;; - ;;;;;;;; - ;;;;;;;; - ;;;;ణ;;;, । ;;;;;;;; - ;;;;;;;; । ;;;;;;;; -

;;;;తోం;;;, ॥ ;;;;;;;; - ;;;; తె;;;, - ;;;;;;;; - ;;;;ధిం;;;, । ;;;;;;;; -

;;;;;;;; । ;;;;;;;; - ;;;;గి;;;, ॥ ;;;;;;;; - ;;;;;;;; - ;;;;;;;; - ;;;;ణ;;;, ।

;;;;;;;; - ;;;;;;;; । ;;;;;;;; - ;;;;తోం;;;, ॥ ;;;;;;;; - ;;;;

2 కా.

తః;;;, - ;;;;ధిం;;;;, - ;;;;;;;; | ;;;;గి;;;;, - ;;;;;;;; | ;;;;ణా;;;;, -

;;;;;;;; || ;;;;తొం;;;;, - ;;;; తః;;;, - ;;;;ధిం;;;;, - ;;;;;;;; | ;;;;గి;;;;, -

;;;;;;;; | ;;;;ణా;;;;, - ;;;;;;;; || ;;;;తొం;;;;, - ;;;; తః;;;, - ;;;;ధిం;;;;, -

;;;;;;;; | ;;;;గి;;;;, - ;;;;;;;; | ;;;;ణా;;;;, - ;;;;;;;; || ;;;;తొం;;;;, - ;;;;

3 కా.

తః;;;, - ధిం;;;;;;;; - గి;;;;;;;; | ణా;;;;;;;; - తొం;;;;, తః;;;, | ధిం;;;;;;;; -

గి;;;;;;;; || ణా;;;;;;;;-తొం;;;;, తః;;;, - ధిం;;;;;;;;-గి;;;;;;;; | ణా;;;;;;;;-తొం;;;;,

4 కా.

తః;;ధిం; | ;;గి;;;ణా; - ;;తొం;;, తః;;ధిం; || ;;గి;;;ణా; - ;;తొం,,

5 కా.

తః;;ధిం; - ;;గి;;;ణా; - ;;తొం;, తః,ధిం;గి | ;ణా;తొం, తః ధిం;గి - ;ణా;

6 కా.

తొం, తః,ధిం;గి | ;ణా;తొం, తధింగిణాతొం - తధింగిణాతొం తధిం, గిణాతొం ||

1 కా.

సం. 9 :- ;;;;;;;; - ;;;;;;;; - ;;;;;;;; - ;;;;;;;; | ;;;;;;;; - ;;;;;, తః;; |

;;;;;;;; - ;;;;;;;; || ;;;;;;;; - ;;;;;,ధిం;; - ;;;;;;;; - ;;;;;;;; | ;;;;;;;; -

;;;;;,గి;; | ;;;;;;;; - ;;;;;;;; || ;;;;;;;; - ;;;;;,ణా;; - ;;;;;;;; - ;;;;;;;; |

;;;;;;;; - ;;;;;,తొం;; | ;;;;;;;; - ;;;;;, తః;; || ;;;;;;;; - ;;;;;;;; -

;;;;;;;; - ;;;;;,ధిం;; | ;;;;;;;; - ;;;;;;;; | ;;;;;;;; - ;;;;;, గి;; ||

;;;;;;;; - ;;;;;;;; - ;;;;;;;; - ;;;;;,ణా;; | ;;;;;;;; - ;;;;;;;; | ;;;;;;;; -

;;;;;,తొం;; || ;;;;;;;; - ;;;;;, త;; - ;;;;;;;; - ;;;;;;;; | ;;;;;;;; -

;;;;;,దిం;; | ;;;;;;;; - ;;;;;;;; || ;;;;;;;; - ;;;;;,గి;; - ;;;;;;;; - ;;;;;;;; |

;;;;;;;; - ;;;;;,ణ;; | ;;;;;;;; -;;;;;;;; || ;;;;;;;; - ;;;;;,తొం;; - ;;;;;;;; -

2 కా.

;;;;;, ▶ త;; | ;;;;;;;; -;;;;;,దిం;; | ;;;;;;;; - ;;;;;,గి;; || ;;;;;;;; -

;;;;;,ణ;; - ;;;;;;;; - ;;;;;,తొం;; | ;;;;;, త;; - ;;;;;;;; | ;;;;;,దిం;; -

;;;;;;;; || ;;;;;,గి;; - ;;;;;;;; - ;;;;;,ణ;; - ;;;;;;;; | ;;;;;,తొం;; -

;;;;;, త;; | ;;;;;;;; - ;;;;;,దిం;; || ;;;;;;;; - ;;;;;,గి;; - ;;;;;;;; -

;;;;;,ణ;; | ;;;;;;;; - ;;;;;,తొం;; | ;;;;;,

3 కా.

▶ త;; - ;;;;;,దిం;; || ;;;;;,గి;; - ;;;;;,ణ;; - ;;;;;,తొం;; - ;, త;;;;;;

;,దిం;;;;;; - ;,గి;;;;;; | ;,ణ;;;;;; - ;,తొం;;;;, త;; || ;;;;;,దిం;; -

4 కా.

;;;,గి;; - ;;;;;,ణ;; - ;;;;;,తొం;; | ;, ▶ త;;;;,దిం;; - ;,గి;;;;,ణ;; |

;, త;;;;,దిం - ;;;;,గి;;;;,ణ || ;;;,తొం;;, త;; - ;,దిం;;;;,గి;; -

-,ణ,;;,తొం,, ||

5 కా

▶ త - ;,దిం;గి;ణా;తొం | , త;,దిం;గి;ణా, - ,తొం, త;,దిం;గి;ణ |

6 కా.

;,తొం, ▶ తద్ధింగిణాతొం త, -.దింగిణాతొం తద్ధింగిణాతొం || త

తగ్గింపుగ త్రికాలము-హెచ్చింపుగ ముక్తాయి

వి :- ఆదితాళమున తగ్గింపు - హెచ్చింపుగల పూర్వ - ఉత్తరాంగములతో గోపుచ్ఛ - స్రోతోవహాయతుల బోలినముక్తాయి విధానము. అనగ పూర్వాంగము ప్రతి తగ్గింపు త్రి కాలముగను, ఉత్తరాంగము అధికాక్షరములుగల ముక్తాయిగను అనుష్ఠించవలెను.

ఉదాహరణము :-

త్రికాలము :- త;; - ధి;; - త,క, - ది,న, । తోం; - త,ధి, । తకదిన - తోం తధి ॥ తకదినతోం -
ధి - ;,త - ,క,ది - ,న,తోం । ;, ధి - ,తకది । నతోం ధి । తకదినతోం -
త ॥ ,క,ది - ,న,తోం - ;, త - కదినతోం । , - తకదినతోం ।

ముక్తాయి :-

తధింగిణతోం -

తక । తధింగిణతోం -

తక । దిగు తధింగిణతోం ॥

గ్రంథాంత గద్య

శ్రీ మద్భారద్వాజగోత్ర సంభవుడు కాంతాంబాకామార్య దంపతి గర్భశుక్తి
ముక్తామణియు, ప్రాచ్యగోదావరీ మండలస్థ పల్లాల పురాభిజన వంశుడు
ధర్మాల వంశోద్భవుడునగు రామమూర్తిచే ప్రణీతమై అష్టో
త్తర శతభిన్న సంఖ్యాగుణిత ముక్తాయి సూత్రభాష్య
నామక గ్రంథము సానుబంధము సమాప్తము

మంగళం మహత్

శ్రీ వేంకటేశ్వరార్పణమస్తు

ఓం శాంతి శ్శాంతి శ్శాంతిః

పారిభాషిక పదములు

అర్థవివరణము

పదములు	అర్థము
అక్షరము	:— సంగీత శాస్త్రములో కాలము కొలుచుటకు ఉపయోగించబడు ప్రమాణము. దీనిపరిమాణము హ్రస్వాక్షరము ఉచ్ఛరించుటకు పలయు కాలమునకు సమానము. దీర్ఘాక్షరము రెండక్షరముల పరిమాణము గలది. దీనినే అక్షరకాలమని కూడ వాడుదురు
అటతాళము	:— సప్తతాళములలో ఆరవది. రెండులఘువులు, రెండు ద్రుతములు అంగక్రమముగల తాళము దీనిసంకేతము || OO
అన్యగతి	:— గతిభేదము
అనాగతము	:— తాళప్రారంభమునకు పూర్వము
అనుద్రుతము	:— ఘాత దీనిసంకేతము
అనులోమము	:— తాళమును ఎత్తుగడచేసిన కాలమునందే ఉంచి, పాటను త్రికాలము మొదలగునవి చేయుట
అంగము	:— తాళమునకుగల అంగము (లు) అనగ (అవయవములు)
అంగసంజ్ఞ	:— తాళాంగములగు లఘు, ద్రుత, అనుద్రుతములు మొదలగుగుర్తులు
ఆగతము	:— తాళప్రారంభమునకు పరము
ఆదితాళము	:— చతురశ్రత్రిపుట తాళమునకు వ్యావహారికనామము
ఆవృతము	:— ఏ తాళమునకు ఎన్ని అంగములుండునో అట్టిఅంగముల సమూహమునకు అయిన మాత్ర (క్రియ) ల మొత్తము
ఉత్తరాంగము	:— రెండు భాగలు గల పల్లవియొక్క రెండవభాగము
ఉసి	:— నిశ్శబ్దక్రియ. అనగ అరచేతిని ఎదుటకు విసురుట
ఎత్తుగడ	:— గీతమునుగాని, వాద్యమునుగాని ప్రారంభించుట
ఏకవారము	:— (జాతిని) ఒకపర్యాయమనుట

ఏకతాళము :— సప్తతాళములలో ఏడవది. ఒకే లఘ్వంగము గలది దీనిసంకేతము |

కళ :— అక్షరము మాత్రగాను, కళగాను వ్యవహరింపబడుట ఒకమతము ఆమతము ననుసరించి, చౌకకాల సందర్భములో 2 కళలచౌకము ప్రథమ కాలమునకు ½ కాలమగును. ఇటులనే 3,4 కళల చౌకము నకు తెలియదగును

కాపు :— విన్యాసము, నిశ్శబ్దము, కారువ, ఆపు మొదలగునవి

కాలము :— ఒకటి, రెండు, మూడు మొదలగు ఆరుకాలములు

క్రియ :— తాళాంగముల యొక్క విభాగములు ఘాత, ఉసి, వ్రేళ్లను ఎంచుట అనునవి క్రియలు

ఖండము :— ఐదక్షరముల పరిమాణముగలది

గతి :— గమనము (నడక) ఒక్కొక్క క్రియకు నడచు అక్షరముల సంఖ్య

గమనము :— గతి

గ్రహము :— గ్రహించుట లేక ప్రారంభించుట

గుణకము :— గుణించెడిసంఖ్య

గోపుచ్ఛము :— ఆవుతోకవలె ప్రారంభమున హెచ్చుపరిమాణము, తరువాత క్రమ క్రమముగ పరిమాణము తగ్గుచు ఉండెడి శబ్దసముదాయము యొక్క అమరిక

ఘాత :— శబ్దక్రియ

చతురశ్రము :— నాల్గక్షరముల పరిమాణముగలది

జతి :— అనేకశబ్దసముదాయముతో కాల, పైకాల, గతిభేదముగ అనునది

జాగా :— తాళప్రారంభము నకును, అతీతగ్రహ సాహిత్య ప్రారంభమునకును మధ్యగలవిరామము. ఇదిఅక్షరసంఖ్యలో గణించబడును

జాతి :— 4,3,7,5 లేక 9 అక్షరముల పరిమాణముగల శబ్దసముదాయము. అనగ క్రమమున చతురశ్ర, త్రిశ్ర, మిశ్ర, ఖండ, సంకీర్ణ జాతులు

ఝంపెతాళము :— సప్తతాళములో నాల్గవది. లఘువు, అనుద్రుతము, ద్రుతము అంగ క్రమముగలది దీనిసంకేతము | ∪ O

తగ్గింపు :— ఒకఆవృతమునకు ఉండే జతిరూపమును అరావృతమునకు, పాతిక ఆవృతమునకు తగ్గించుట

తత్త్కారము :— సాహిత్యములోని హ్రస్వ, దీర్ఘాక్షరములకు అనురూపముగశబ్దముల కూర్పు

తాళము :— అంగసముదాయముతో ఏర్పడిన కాలప్రమాణము

తృతీయకాలము:— ప్రథమకాల క్రియాగమనమునకు నాల్గురెట్లు పరిమాణముగలది

త్రికాలము :— 1,2,3 కాలములు

త్రిపుటతాళము :— సప్తతాళములలో ఐదవది. లఘువు, రెండుద్రుతములు అంగక్రమ ముగలది దీనిసంకేతము I OO

త్రిశ్రము :— మూడక్షరములు పరిమాణముగలది

ద్వితీయకాలము :— ప్రథమకాల క్రియాగమనమునకు రెండురెట్లు పరిమాణముగలది

ద్రుతకాలము :— హెచ్చువేగము. త్రికాలములలో పైకాలమును దానిక్రిందికాలము యొక్క ద్రుతకాలమని కూడ వాడుకగలదు

ద్రుతము :— తాళమడంగములలో ఒకటి. దీనిక్రియలు ఘాత,ఉసి,దీనిసంకేతముO

ధ్రువతాళము :— సప్తతాళములలో మొదటిది. లఘువు, ద్రుతము, రెండులఘువులు అంగక్రమముగలది. దీనిసంకేతము I O I I

నడ :— అనగ నడక. దీనిగమనము ఒకేవరుసను కొంతదూరము మార్పు లేకుండా వాయించునది

నిశ్శబ్దము :— శబ్దము లేనిది

నిశ్శబ్దక్రియ :— శబ్దములేనిక్రియలు. అవివ్రేళ్లను ఎంచుట, మఱియు ఉసి

పల్లవి :— పద, లయ, విన్యాసము

పదగర్భము :— పల్లవియొక్క మధ్య స్థానము

పరిమాణము :— కొలత

పంచనడ :— చతురశ్ర, త్రిశ్ర, మిశ్ర, ఖండ, సంకీర్ణ క్రమబద్ధమైన క్రియా సముదాయమున సాహిత్య, శబ్దగమనము

ప్రథమకాలము :— ఒకటిగాని, అంతకుఎక్కువగాని సంఖ్యగల అక్షరముల పరిమాణముగల క్రియలతో ప్రారంభించు వేగము

పూర్వాంగము :— రెండు భాగలుగల పల్లవియొక్క మొదటి భాగము

మఠ్యతాళము :— సప్తతాళములలో రెండవది. లఘువు, ద్రుతము, లఘువు అంగ క్రమము గలది దీని సంకేతము |O|

మార్గము :— ఒకక్రియకు ఎంచబడెడి అక్షరముల నడక

మిశ్రము :— ఏడక్షరముల పరిమాణము గలది

ముక్తాయి :— జాగాకుముందు ఒకజాతిని మూడుపర్యాయములు అనునది

ముగింపు :— పల్లవిలో పదగర్భమునకును, తాళాంతమునందునుచేయు పరిసమాప్తి

మొహరా :— తని ఆవృతములో అనేక పోకళ్ళు వాద్యమునందు జూపి, పై కాలానంతరం ముక్తాయితో ముమ్మారు అనునది మొహరా అనెదరు (దీనితో ప్రత్యేక వాద్యము సమాప్తి)

రూపకతాళము :— సప్తతాళములలో మూడవది. ద్రుతము, లఘువు అంగక్రమము గలది దీనిసంకేతము O|

లఘువు :— తాళషడంగములలో ఒకటి. ఘాత, వ్రేళ్లనెంచుటయు క్రియలుగలది దీని సంకేతము |

లయ :— క్రియాక్షరముల మధ్యనుండు కాలము

విడుపు :— జాగా

విన్యాసము :— విరామము, నిశ్శబ్దము

విలోమము :— పాటను ఎత్తుగడ చేసిన కాలమునందే ఉంచి, తాళమును త్రికాలము మొదలగునవి చేయుట

శబ్దక్రియ :— ఘాత

షట్కాలము :— ఆరుకాలములు

సమగ్రహము :— తాళప్రారంభముతో గీతమును ప్రారంభించుట

సమలోమము :— తాళము, గీతము ఒకదానితో నొకటి త్రికాలముచేయుట

సంకీర్ణము :— తొమ్మిది అక్షరముల పరిమాణముగలది

స్రోతోవహము :— నదివలె ప్రారంభమున తక్కువ పరిమాణము, క్రమక్రమమున హెచ్చు పరిమాణము గల శబ్దసమూహముల అమరిక

హెచ్చింపు :— కొద్దిఅక్షరములుగాని, క్రియలతోగాని ప్రారంభమై వృద్ధినిగోరునది

అనుబంధము

శబ్ద పల్లవులు

ధర్మాల వెంకటేశ్వర రావు

1. చతురస్ర జాతి త్రిపుట తాళం (ఆదితాళం)

మధ్యమ కాలం 2 కళల చౌకం (అనగా ప్రతిక్రియ మణుపు (రెండవ సారి వేయుట) జాగా 2 అక్షరములు

,, । తకు । దిన । తోం । తకుదిన । తోం తకు । దిన తోం । తకు దిన ।

తోం । . త । దిగి । ణత । తది । గిణ । తత । దిగి ॥

ణత తకుదిన తోం తకుదినతోం తకుదినతోం తకుదిన

తోం ,, తదిగిణత తదిగిణత తదిగి ॥ ణత.

ప్రథమ కాలం

,, । త । కు । ది । న । తో । ం । తకు । దిన । తోం । తకు । దిన । తోం । తకు । దిన । తోం ॥

,, । .. । త । ది । గి । ణ । త । త । ది । గి । ణ । త । త । త । ది । గి । ణ ॥

రెండవ కాలం

త । తకు । దిన । తోం । తకుదిన । తోం తకు । దిన తోం । తకుదిన ।

తోం , । , త । ది గి । ణత । తది । గిణ । తత । దిగి ॥

మూడవ కాలం

ణత । తకుదిన । తోం తకుదినతోం । తకుదినతోం । తకుదినతోం ,,

తదిగిణత తదిగిణత త ॥

దిగిణత (3వ కాలం రెండుసార్లు అనాలి)

త్రిశ్రం (3 సార్లు అనాలి)

,,, తకుది । నతోం తకుదినతోం । తకుదినతోం తకుదినతోం । ,, తదిగిణ ।

త తదిగిణత । తదిగిణత త । కుదినతోం తకు । దినతోం తకుదినతోం తకు ॥

దిన తోం ,, తది । గిణత తదిగి । ణతత । దిగిణ । త తకు దినతో ।

ంతకుదిన । తోం తకుదిన । తోం తకుదిన । తోం ,, । తదిగిణతత దిగిణత తది ॥

గిణత (జాగా)

ఆదితాళం (సమజాగా)

2. తకు । దిన । తోం । తకుదిన । తోం, తకు దిన । తోం, తకుదిన ।
తోం, తకు । దిన. త । కుదిన, । తకుదిన ॥

ప్రథమ కాలం

త । కు । ది । న । తో । ం । తకు । దిన ।
తోం, । తకు । దిన । తోం, । తకుదిన ॥
తోం, । తకు । దిన । , త । కుది । న, । తకు । దిన ॥

రెండవ కాలం

తకు । దిన । తోం । తకుదిన । తోం, తకు । దినతోం, । తకుదిన । -
తోం, తకు । దిన, త । కుదిన, । తకుదిన ॥

మూడవ కాలం

తకుదిన తోం తకుదిన । తోం, తకుదినతోం, తకుదిన । తోం, తకుదిన, త
కుదిన, తకుదిన ॥ 2 సార్లు అనాలి.

త్రిశ్రం

తకుది । న తోం । తకుది నతోం, తకుదిన । తోం, తకుదిన తోం, । తకుదిన, త ।
కుదిన । , తకు । దిన త । కు దిన । తోం తకుదిన । తోం, । తకుదినతోం, తకుదిన ॥
తోం, తకుదిన ।, తకుదిన, । తకుదిన తకు । దినతోం తకుదిన ।
తోం, తకుదినతోం, ॥ తకుదినతోం. ।, తకుదిన, తకుది । న, తకుదిన ॥

పై శబ్ద పల్లవిని ఈ క్రింది విధముగా కూడా పాడి త్రికాలము చేయవచ్చును.
తకుదినతాం, తకుదినతాం. తకుదినతాం, తకుదిన । తాం, తదిగిణత । తాం, తదిగిణత ॥

3. **ఆదితాళం (సమజాగా)**

తకుదిన తోం కుదిన తోం దినతోం త ।
తోం తకుదిన, తకుదిన, తకుదిన ॥

మధ్యమ కాలం తకు । దిన । తోం । కుది । న తో । ం ది । న తో । ం త ।
తోం । తకు । దిన । , త । కుది । న, । తకు । దిన ॥

ప్రథమ కాలం త । కు । ది । న । తో । ం కు । ది । న । తో । ం ది । న । తో । ం । త ॥
తో । ం । త । కు । ది । న । , । త । కు । ది । న । , । త । కు । ది । న ॥

రెండవ కాలం తకు । దిన । తోం । కుది । న తో । ం ది । న తో । ం త ।
తోం । తకు । దిన । , త । కుది । న, । తకు । దిన ॥

3వ కాలం తకుదిన । తోం కుది । న తోం ది । న తోం త ।
తోం తకు । దిన , త । కు దిన, । తకు । దిన ॥

త్రిశ్రం తకుది । నతోం । కుదిన । తోం ది । నతోం । తతోం । తకుది । న, త ॥
కుదిన । , తకు । దిన త । కుదిన । తోం కు । దినతో । ందిన । తోం త ॥
తోం త । కుదిన । ,తకు । దిన, తకుది । నతకు ॥ దినతో । ం కుది ।
నతోం । దిన్నతో । ం తత్తో । ం తకు । దిన , । తకుది । న, త । కుదిన ॥

ఆదితాళం - ఖండగతి

1. ,, తకుదినతోం కుదినత్రోం దినతోం తత్తోం ॥ తోం,
తదిగిణతతాం తదిగిణతతాం తదిగి ॥
ణత (దీనిని త్రికాలం పాడి, వాయించవలెను.)

త్రిశ్ర జాతి త్రిపుట తాళం

1. తకిటతకదిమి
కిటతకదిమి
టతకదిమి
తకదిమి
కదిమి
దిమి
మి । తాం. తధీంగిణత తధీంగిణత తధీంగిణత
దీనిని త్రికాలముగా పాడి వాయించవలెను.

మరికొన్ని ముక్తాయిలు

చతురస్ర జాతి । త్రిపుటతాళం (ఆదితాళం)

5

1. త, ది, గి, ణ, త,, త, ది, గి ।, ణ, త,, త, ది, గి, ణ, త, ॥
, తద్దిగ్గిణ్ణాంత తాంతద్ది । గ్గిణ్ణాంత తాం తద్దిగ్గిణ్ణాంత ॥ తాం.

6

2. త, ధీం, గి, ణ, త,, త, ధీ ।, ం, గి, ణ, త,, త, ధీం, ॥
గి, ణ, త,, తద్ధీంగిణత తాం । తద్ధీంగిణత తాంతద్ధీంగిణత ॥ తాం.

7

3. త,,, ద్ధీం,, గి, ణ, త,, త ।,,, ద్ధీం,, గి, ణ, త,, త, ॥
,, ద్ధీం ,, గి, ణ, త,, తదిగి । ణత తాం తదిగిణతతాం తదిగిణత ॥ తాం.

8

4. త, ధీ, ం, గి, ం, ణా, ం, త, ।, త, ధీ, ం, గి, ం, ణా, ం, త ॥
,, త, ధీ, ం, గి, ం, ణా, ం, । త,, తకిటతాం తకిటతాం తకిట ॥ తాం.

9

5. త,,, ద్ధి,,, గ్గి ,,, ణాం,, । త,, త,,, ద్ధి ,,, గ్గి ,,, ణా ।
ం,, త,, త,,, ద్ధి,,, గ్గి , ।,, ణాం,, త,, తతాం తతాం త ॥ తాం.

6. తదిగిణత (త, ది, గి, ణ, త,) త । దిగిణత తదిగిణత (త, ది, గి, ణ ।, త,) తదిగిణత
తదిగిణతతదిగి । ణత (త,,,,) తదిగిణత (త, ది, ॥ గి, ణ, త,) తదిగిణత తదిగిణత ।
(త, ది, గి, ణ, త,) తదిగిణతత ॥ దిగిణత తదిగిణత (త,,,,) తది । గిణత
(త, ది, గి, ణ, త,) తదిగి । ణత తదిగిణత (త, ది, గి, ణ, త), తదిగిణత తదిగిణత
తదిగిణత ॥